

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА МОН УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА МОН УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МАРКІНА МАРІЯ ІВАНІВНА

УДК 332.334.4:352.072:005.591.6](477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ
ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ
В УКРАЇНІ**

Спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ М.І. Маркіна

Науковий керівник: Оболенський Олексій Юрійович, доктор економічних
наук, професор

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Маркіна М.І. Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, 2024.

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретичні, методичні та організаційні положення і напрями удосконалення механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні, які базуються на фундаментальних положеннях інституціональної теорії, аналізі динамічних змін в умовах сталого розвитку і трансформаційних соціально-економічних процесів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в дослідженні напрацьовано систему функціонування наявних механізмів публічного управління у сфері просторового планування, запропоновані нові механізми публічного управління, які актуально застосовувати на місцевому рівні в Україні.

Робота є комплексним дослідженням, спрямованим на розроблення науково обґрунтованих практичних рекомендацій для узагальнення та удосконалення наявних і напрацювання нових механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні.

У дослідженні проаналізовані та узагальнені наявні механізми публічного управління у сфері просторового планування; напрацьовані та систематизовані принципи і засоби щодо удосконалення механізмів публічного управління у сфері просторового планування; у межах дослідження створений методичний підхід для аналізу механізмів публічного управління у сфері просторового розвитку; розроблений комплекс заходів

щодо практичного застосування наявних та удосконалених механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні; запропоновані нові механізми, які можуть бути застосовані для публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Удосконалено:

- методичні підходи до визначення структури і змістовного наповнення механізмів публічного управління в просторовому плануванні на місцевому рівні, що, на відміну від наявних, враховують суб'єкт-об'єктний підхід, з опорою на ієрархію застосування механізмів, пріоритетизування останніх, відповідно до потреб громади чи території, та принципи розподілення функцій, обов'язків тощо;

- теоретичні підходи до публічного управління просторовим плануванням на місцевому рівні як процесу застосування різних груп механізмів удосконалення розвитку території України, виходячи із завдань децентралізації та її прогнозованих результатів;

- понятійний апарат просторового планування з урахуванням особливостей його використання на місцевому рівні, що вимагає розгляду всієї сукупності питань, пов'язаних з розвитком та плануванням територій, будівництвом як наслідком діяльності всіх суб'єктів планування;

- підходи до оцінювання впливу диджиталізації на процес публічного управління просторовим плануванням на місцевому рівні в Україні, що дало змогу визначити перспективні напрями її застосування з метою досягти високого рівня інтеграції процесу просторового планування відповідно до найкращих світових практик;

набули подальшого розвитку:

- принципи просторового управління, які, окрім функцій пріоритетності, цілеспрямованості, варіативності, повинні враховувати потребу у залученості, інтегрованості та мультидисциплінарності просторового управління на місцевому рівні;

- механізми просторового планування, доповнені на основі

результатів оцінювання рівня готовності територій та громад до використання доступного інструментарію, котрий показав високі результати в розвинених країнах ЄС;

- засади корпоративного розвитку механізмів на основі запровадження Містобудівного кодексу як інструменту структуризації формальних та неформальних відносин у системі управління просторовим плануванням на місцях.

У теоретичному аспекті проведено ґрунтовний аналіз публічного управління та змістовне наповнення основних дефініцій, що дозволило удосконалити зміст поняття просторового планування, виходячи з особливостей його використання на місцевому рівні.

У методологічному плані запропоновано й обґрунтовано принципи, засади, методи і механізми публічного управління в просторовому плануванні з акцентом на місцевий рівень та урахуванням успішного європейського досвіду планування і фінансування цього процесу.

У прикладному аспекті розроблено пріоритети, пропозиції, механізмів підхід щодо реалізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні відповідно до законопроектів, загальнодержавних і регіональних програм розвитку, які сприятимуть інтеграції держави у світовий простір.

Здійснено аналіз теоретичних основ публічного управління та змістовного наповнення основних дефініцій. На основі проведених досліджень прийнято рішення дотримуватися такого розуміння публічного управління: це процес, що здійснюється суб'єктами, має системний характер і направлений на досягнення певних визначених цілей за конкретний проміжок часу, до того ж він характеризується розгалуженою мережею об'єктів управління, передбачає високий рівень залучення громадськості до управлінського процесу і використання новітніх технологій та методів управління.

Доповнено принципи просторового управління, які, окрім функцій пріоритетності, цілеспрямованості, варіативності, повинні враховувати потребу у залученості, інтегрованості та мультидисциплінарності просторового управління на місцевому рівні.

Запропоновано та обґрунтовано методичні підходи до визначення структури та змістовного наповнення механізмів публічного управління в просторовому плануванні на місцевому рівні. Доведено, що суб'єкт-об'єктний підхід, з опорою на рівні застосування механізмів, дає можливість пріоритетизувати їх, відповідно до потреб громади чи території. Останнє є важливим для подальшого удосконалення механізмів просторового планування, оскільки дає можливість чітко розподілити функції, обов'язки та прогнозувати результат просторового планування.

Розкрито змістовну складову світових практик у сфері просторового планування, з акцентом на ЄС, котра регулюється сукупністю стратегічних документів щодо публічного управління у сфері просторового планування. Серед останніх: Європейська Конференція міністрів, відповідальних за просторове та регіональне планування, UN-HABITAT – Програма Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів.

У результаті оцінювання впливу диджиталізації публічного управління на просторове планування на місцевому рівні в Україні було встановлено, що ця потреба диктується, з одного боку, необхідністю забезпечення конкурентоспроможності в постіндустріальному (інформаційному) суспільстві, запитами та потребами населення, а з другого – допомагає суспільству розвиватися та отримувати більше за менший проміжок часу. У сфері просторового планування на місцевому рівні вплив диджиталізації оцінено через застосування правового механізму публічного управління. Так, для можливості розроблення, оновлення та внесення змін до містобудівної документації на місцевому рівні, що є інструментом публічного управління у сфері просторового планування, обов'язковою вимогою є використання електронно-цифрових технологій.

На основі проведеного автором опитування попередньо визначених цільових суб'єктів було окреслено напрями розвитку механізмів, їх змістовне наповнення, здійснено оцінку рівня готовності громад та територій, а також визначено зміни у пріоритетності тощо. Це дало змогу узагальнити та провести паралелі між наявними можливостями, пріоритетами, потребами й очікуваною результативністю застосування механізмів та інструментарію реалізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Аргументуючи напрями застосування європейського досвіду для трансформації публічного управління на місцевому рівні в Україні, було встановлено, що доречно визначити і вектори розвитку власне системи публічного управління, і найкращі результати та практики. Європейський вектор України створив новий контекст для систем планування, особливо для стратегічного його виміру. Спираючись на проаналізований досвід і провідних гравців у сфері просторового планування, і близьких до України територіальних утворень, які порівняно нещодавно почали свою трансформацію у системі публічного управління у сфері просторового планування, визначили, що жоден із кейсів не може бути прийнятий за основу. У галузевому підході важливим на місцевому рівні є урахування природи, спеціалізації і функціонування території.

Розкриваючи особливості механізму публічного управління просторовим розвитком, встановили, що він являє собою корпоративний механізм відповідального планування просторового розвитку з цільовим консолідованим фінансуванням проєктної діяльності за участю всіх зацікавлених сторін – бізнесу, громад та держави. Основні ризики його реалізації визначено в площині інституціалізації – тобто впорядкування ролей і визначення відповідальності суб'єктів.

Також запропоновано вектори структуризації відносин у системі управління просторовим плануванням та доведено необхідність прийняття Містобудівного кодексу. В контексті зазначеного, Містобудівний кодекс для

України виступає потребою номер один. Визначивши, що структурна складова механізму має надважливе значення, запропонували її комплектування, тобто визначення ролей та функцій, заходів для кожної із складових: правового, економічного, мотиваційного тощо, спираючись на результати практичної діяльності автора та оброблені запити від суб'єктів – учасників процесу планування на різних рівнях.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані та розроблені в дослідженні наукові результати, висновки і практичні рекомендації становлять теоретико-методичну основу для практичного застосування механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні. Висновки та практичні рекомендації, сформовані за результатами дослідження, можуть створити основу щодо розроблення нового підходу політики публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні.

Результати дослідження можуть бути використані на державному рівні: при формуванні комплексних та методологічних підходів щодо напрацювання та удосконалення механізмів публічного управління у сфері просторового розвитку на місцевому рівні; при внесенні змін до нормативно-законодавчої бази, що регламентує принципи публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні; при створенні єдиної державної науково-методологічної бази для використання у містах та територіальних громадах щодо удосконалених механізмів публічного управління у сфері просторового розвитку; при роботі саморегулювних професійних організацій щодо підготовки відповідальних фахівців із розроблення документації з просторового планування; при врахуванні наукових принципів для проведення реформ у галузях архітектури та містобудування.

На регіональному рівні: при здійсненні контролю та моніторингу за станом публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні; при навчанні службовців органів місцевого самоврядування задля

подальшої реалізації та функціонування механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні.

На місцевому рівні: при співпраці органів місцевого самоврядування з органами самоорганізації населення; при функціонуванні окремих структурних підрозділів органів місцевого самоврядування, що реалізують політику у сфері просторового планування на місцевому рівні.

Ключові слова: публічне управління, просторове планування, сталий розвиток, диджиталізація публічного управління, територіальна громада, місто, економіка міста, Містобудівний кодекс, повоєнна відбудова, комплексне відновлення, регіональний розвиток, регіональна економіка, децентралізація, кластеризація, смарт-кластери.

ABSTRACT

Markina M.I. Mechanisms of public management in the field of spatial planning at the local level in Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 281 “Public Management and Administration”. – Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, 2024.

The thesis substantiates the theoretical, methodological and organizational provisions and directions for improving public management mechanisms in the field of spatial planning at the local level in Ukraine, which are based on the fundamental principles of institutional theory, analysis of dynamic changes in the context of sustainable development and transformational socio-economic processes.

The scientific novelty of the results obtained is that the study has developed a system of functioning of the existing mechanisms of public management in the field

of spatial planning, and proposed new mechanisms of public management that are relevant for use at the local level in Ukraine.

The work is a comprehensive study aimed at developing scientifically based practical recommendations for generalizing and improving existing and developing new mechanisms of public management in the field of spatial planning at the local level.

The study analyzed and summarized the existing mechanisms of public management in the field of spatial planning; developed and systematized principles and means for improving the mechanisms of public management in the field of spatial planning; within the framework of the study, a methodological approach was developed to analyze the mechanisms of public management in the field of spatial development; a set of measures for the practical application of existing and improved mechanisms of public management in the field of spatial planning was developed in place.

Improved:

- methodological approaches to determining the structure and content of public management mechanisms in spatial planning at the local level are proposed and substantiated, which, unlike the existing ones, takes into account the subject-object approach, based on the hierarchy of application of mechanisms, prioritization of the latter, in accordance with the needs of the community or territory, and the principles of distribution of functions, responsibilities, etc;

- theoretical approaches to public management of spatial planning at the local level as a process of applying different groups of mechanisms for improving the development of the territory of Ukraine, based on the tasks of decentralization and its projected results;

- the conceptual apparatus of spatial planning, based on the peculiarities of its use at the local level, which requires consideration of the entire set of issues related to the development and planning of territories, construction, as a result of the activities of all planning entities;

- approaches to assessing the impact of digitalization on the process of public management of spatial planning at the local level in Ukraine, which made it possible to identify promising areas of its application in order to achieve a high level of integration of the spatial planning process in accordance with the best international practices;

have been further developed:

- principles of spatial management, which, along with the functions of priority, targeting, and variability, should take into account the need for involvement, integration, and multidisciplinary of spatial management at the local level;

- spatial planning mechanisms, supplemented on the basis of the results of the assessment of the level of readiness of territories and communities to use the available tools that have shown good results in developed EU countries;

- principles of corporate development of mechanisms based on the introduction of the Urban Development Code as a tool for structuring formal and informal relations in the local spatial planning management system.

In the theoretical aspect, a thorough analysis of public management and the content of the main definitions was carried out, which allowed to improve the content of the concept of spatial planning, based on the peculiarities of its use at the local level.

In terms of methodology, the principles, foundations, methods and mechanisms of public management in spatial planning are proposed and substantiated with a focus on the local level and taking into account the successful European experience of planning and financing this process.

In the applied aspect, the author develops priorities, proposals, and a mechanism approach to the implementation of public management in the field of spatial planning at the local level in Ukraine in accordance with the draft laws, national and regional development programs that will facilitate the integration of the State into the world space.

The author analyzes the theoretical foundations of public management and the content of the main definitions. Based on the research, it was decided to adhere to

the following understanding of public management as a process carried out by subjects, characterized by systematicity and aimed at achieving certain defined goals within a specific period of time, and, at the same time, characterized by an extensive network of management objects, involving a high level of public involvement in the management process, and involving the use of the latest technologies and management methods.

The existing principles of spatial management have been supplemented, which, along with the functions of priority, purposefulness, and variability, should take into account the need for involvement, integration, and multidisciplinary of spatial management at the local level.

Methodological approaches to determining the structure and content of public management mechanisms in spatial planning at the local level are proposed and substantiated. It is proved that the subject-object approach, based on the level of application of mechanisms, makes it possible to prioritize the latter, according to the needs of the community or territory. The latter is important for further improvement of spatial planning mechanisms, as it makes it possible to clearly distribute functions, responsibilities and predict the result of spatial planning.

The article reveals the substantive component of world practices in the field of spatial planning, with an emphasis on the EU, which is regulated by a set of strategic documents relating to public management in the field of spatial planning. Among the latter: The European Conference of Ministers responsible for Spatial and Regional Planning, UN-HABITAT - the United Nations Human Settlements Programme.

As a result of the assessment of the impact of public management digitalization on spatial planning at the local level in Ukraine, it was found that this need is dictated by ensuring competitiveness in the post-industrial (information) society, the demands and needs of the population, on the one hand, and on the other hand, it helps society to develop and get more in less time. In the field of spatial planning at the local level, the impact of digitalization has been assessed through the use of the legal mechanism of public management. Thus, in order to be able to

develop, update and amend urban planning documentation at the local level, which is a public management tool in the field of spatial planning, the use of electronic and digital technologies is a mandatory requirement.

Based on the author's survey of the predefined target actors, the author identified the directions of development of the mechanisms, their content, assessment of the level of readiness of communities and territories, changes in priority, etc. This made it possible to summarize and draw parallels between the existing capabilities, priorities, needs and expected effectiveness of the mechanisms and tools for implementing public management in the field of spatial planning at the local level in Ukraine.

In arguing for the application of European experience for the transformation of public management at the local level in Ukraine, it was found that it is appropriate to identify both the vectors of development of the public management system itself and the best results and practices. Ukraine's European vector has created a new context for planning systems, especially for its strategic dimension. Based on the analyzed experience of both leading players in the field of spatial planning and territorial entities close to Ukraine, which have recently begun their transformation in the public management system in the field of spatial planning, it was determined that none of the cases can be taken as a basis. In the sectoral approach, it is important at the local level to take into account the nature, specialization and functioning of the territory.

Revealing the peculiarities of the mechanism of public management of spatial development, it was found that it is a corporate mechanism for responsible spatial development planning with targeted consolidated financing of project activities involving all stakeholders - business, communities and the state. The main risks of its implementation are identified in the plane of institutionalization, i.e., the ordering of roles and responsibility of actors.

The author also proposes vectors for structuring relations in the spatial planning management system and proves the need for the adoption of the Urban Planning Code. In this context, the Urban Planning Code is the number one need for

Ukraine. Having determined that the structural component of the mechanism is of paramount importance, the author proposes its completion, i.e., the definition of roles and functions, measures for each of the components: legal, economic, motivational, etc., based on the results of the author's practical activities and the processed requests from the entities participating in the planning process at different levels.

The practical significance of the results obtained is that the scientific results, conclusions and practical recommendations developed in the study constitute the theoretical and methodological basis for the practical application of public management mechanisms in the field of spatial planning at the local level. The conclusions and practical recommendations based on the results of the study can form the basis for the development of a new approach to public management policy in the field of spatial planning at the local level.

The results of the study can be used at the state level: in the formation of integrated and methodological approaches to the development and improvement of public management mechanisms in the field of spatial development at the local level; in making changes to the regulatory framework governing the principles of public management in the field of spatial planning at the local level; in creating a unified state scientific and methodological base for use in cities and territorial communities on improved mechanisms of public management.

At the regional level: in controlling and monitoring the state of public management in the field of spatial planning at the local level; in training local government officials for further implementation and functioning of public management mechanisms in the field of spatial planning at the local level.

At the local level: in cooperation of local self-government bodies with the bodies of self-organization of the population; in the functioning of certain structural units of local self-government bodies that implement policy in the field of spatial planning at the local level.

Keywords: public management, spatial planning, sustainable development, digitalization of public management, territorial community, city, city economy, Urban Planning Code, post-war reconstruction, comprehensive recovery, regional development, regional economy, decentralization, clustering, smart clusters.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях України:

1. Огородник В.В., Маркіна М.І. Теоретичні аспекти публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні. *Демократичне врядування*. 2021. Вип. 2(28). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26990/3ohor.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.28.2021.250429> (0,5 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: узагальнено теоретичні підходи до публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні з урахуванням завдань децентралізації та її прогнозованих результатів). (дата звернення: 03.02.2022).
2. Огородник В.В., Маркіна М.І. Роль релігійно-паломницького туризму у сприянні сталому місцевому розвитку. *Економіка та підприємництво*. 2022. № 49. С. 28–39. URL: https://kneu.edu.ua/ua/periodic/ekon_pidpr/arhivn/arhivn_vipusk_49/. DOI: https://doi.org/10.33111/EE.2022.49.OhorodnykV_MarkinaM. (0,4 д.а., особисто автору – 0,3 д.а.: охарактеризовані зв'язки між сталим розвитком територіальних громад та просторовим плануванням, на прикладі розвитку релігійно-паломницького туризму). (дата звернення: 15.10.2022).
3. Маркіна М. І. Аналіз підходів до визначення дефініції «просторове планування»: управлінський аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 8. С. 38–54. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1980>. DOI:

<https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.8.17>. (0,6 д.а.). (дата звернення: 29.05.2024).

4. Огородник В.В., Маркіна М.І. Вступ до публічного управління у сфері просторового планування: методичний підхід до наукового огляду літератури. *Вчені записки*. 2023. № 32(3). С. 100–110. URL: [https://vz.kneu.ua/archive/2023/32\(3\).09](https://vz.kneu.ua/archive/2023/32(3).09). DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.32.23.03.09.066.072. (0,5 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: запропонований методичний підхід до наукового огляду літератури у межах досліджень публічного управління у сфері просторового планування). (дата звернення: 29.05.2024).

5. Особливості розвитку системи публічного управління в Україні / О. Оболенський, Л. Громоздова, М. Маркіна, А. Рвач, К. Юрченко. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2023. № 30. С. 14–22. URL: <https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2023/08/BOOK-Innovation-30-site.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.33813/2224-1213.30.2023.2> (0,6 д.а., особисто автору – 0,1д.а.: проаналізовано та узагальнено розвиток системи публічного управління на місцевому рівні в Україні, у контексті сучасних викликів та можливостей). (дата звернення: 12.01.2024).

6. Маркіна М.І. Європейський контекст публічного управління у сфері просторового планування: аналіз та перспективи впровадження в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер. Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 3. Т. 35(74). № 3. С. 45–52. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/12.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.3/10>. (0,6 д.а.). (дата звернення: 20.08.2024).

7. Маркіна М.І. Трансформація публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в контексті Євроінтеграційних процесів України. *Актуальні питання у сучасній науці. Сер. Державне управління*. 2024. № 10 (28) С. 163–175. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/15479>. DOI:

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10\(28\)-163-175](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10(28)-163-175). (0,7 д.а.). (дата звернення: 15.11.2024).

8. Маркіна М. Еволюційний розвиток землекористування та його роль у просторовому плануванні в Україні. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 4. С. 296–303. (0,7 д.а.). DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-14-39>. URL: <https://mdes.khmnpu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/485/482>. (дата звернення: 10.12.2024).

У науковому періодичному виданні іноземної держави:

9. Смарт-інструменти для досягнення соціальної безбар'єрності / А. Дембіцька, А. Квітка, М. Маркіна, О. Шевчук. *Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne*. 2023. №45 (2023). С. 33–44. URL: <https://doi.org/10.19195/1733-5779.45.3> (0,7 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: розглянута роль держави та громадських організацій як суб'єктів публічного управління, у підтримці ініціатив, спрямованих на забезпечення використання смарт-інструментів у досягненні соціальної безбар'єрності). (дата звернення: 12.08.2024).

В інших виданнях:

10. Маркіна М.І., Ілляшенко І.О. Концепція інтегрованого розвитку – інструмент для забезпечення сталого розвитку територіальних громад. *Інтеграційні процеси у галузі землеустрою та геодезії: проблеми, досягнення, перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 16 грудня 2021 р. Львів, 2021. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: запропонований перелік інструментів забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні. Обґрунтовано концепцію інтегрованого розвитку, як пріоритетний інструмент публічного управління задля сталого розвитку територіальної громади).

11. Теоретичні основи поняття «механізм публічного управління» / Л.В. Громоздова, В.М. Маляревський, М.І. Маркіна, А.М. Рвач. *Modern*

research in world science : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 10-12.07.2022 р. Львів. С. 894–899. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: обґрунтовані методичні засади формування поняття "механізм публічного управління" у контексті просторового планування).

12. Маркіна М.І., Ілляшенко І.О. Діджиталізація публічного управління, як фактор сталого розвитку суспільства. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами*: VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 15 грудня 2022 року. Луцьк, 2022. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: здійснена оцінка впливу диджиталізації публічного управління на розвиток сфери просторового планування та сталий розвиток суспільства, як результат результативного просторового планування).

13. Огородник В.В., Маркіна М.І. Релігійно-паломницькі кластери як фактори впливу на розвиток місцевої економіки України. *Сучасні технології комерційної діяльності і логістики*: II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 03 листопада 2022 року. Київ, 2022. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначена роль розвитку туризму та релігійно-паломницьких кластерів, зокрема, у розвитку місцевої економіки у взаємозв'язку із просторовим плануванням на місцевому рівні).

14. Царук В.В., Маркіна М.І. Удосконалення публічного управління у сфері туристичної діяльності. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем*: Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 17 листопада 2022 року. Кропивницький, 2022. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: наведені приклади інструментів для удосконалення системи публічного управління в Україні).

15. Огородник В.В., Маркіна М.І. Неформальні підходи до просторового планування територіальних громад у контексті сприяння регіональному розвитку. *Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю*: X Міжнар. наук.-практ. конф., м. Мукачево, 27 жовтня 2022 року. Мукачево, 2022. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: класифіковані формальні та неформальні підходи до просторового

планування на місцевому рівні в Україні, з акцентом на застосування неформальних підходів для сталого регіонального розвитку).

16. Огородник В.В., Маркіна М.І. Концептуальні засади розвитку релігійного туризму у їхньому взаємозв'язку із просторовим плануванням громад і територій. *Економіка підприємства: теорія і практика*: IX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 12–13 жовтня 2022 року. Київ, 2022. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: узагальнені взаємозв'язки раціонального просторового планування на місцевому рівні та розвитку релігійного туризму у територіальних громадах).

17. Маркіна М.І. Просторове планування в Україні, як реалізація принципів просторового розвитку в країнах ЄС: післявоєнний аспект. *Міжнародна безпека у світлі сучасних глобальних викликів. Країни Балтії – Україна: єдність, підтримка, перемога*: III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 червня 2023 року. Київ, 2023. (0,3 д.а.).

18. Маркіна М.І. Забезпечення сталого регіонального розвитку шляхом просторового планування територій. *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність*: зб. наук. праць XIX (XXXI) Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16–17 березня 2023 року. Київ, 2023. (0,2 д.а.).

19. Наумчук В.В., Маркіна М.І. Теоретичні аспекти повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій. *Економіка відновлення міст*: Міжнар. урбаністичний форум, м. Київ, 22–23 березня 2023 року. Київ, 2023. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: обґрунтована роль результативного публічного управління у сфері просторового планування у контексті повоєнного відновлення міст України).

20. Маркіна М.І., Бойко Х.Р. Теоретичні основи управлінської взаємодії у просторовому плануванні міста для забезпечення протидії терористичним актам. *Протидія терористичним актам у міському середовищі*: зб. матеріалів наук. форуму, м. Київ, 21 червня 2023 року. Київ, 2023. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-NF_NNIPiP_2023. (0,3 д.а., особисто

автору – 0,2 д.а.: визначені теоретичні основи публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні задля забезпечення міцності та стійкості міст України).

21. Маркіна М.І. Цілі просторового планування для забезпечення сталого міського розвитку. *РЕГІОН–2023: стратегія оптимального розвитку*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 жовтня 2023 року. Харків, 2023. (0,3 д.а.).

22. Маркіна М.І. Принципи просторового планування як об'єкта публічного управління: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 20 жовтня 2023 р. Черкаси, 2023. (0,3 д.а.).

23. Маркіна М.І. Сучасні виклики для публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні. *Публічне управління: проблеми та перспективи*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 23 листопада 2023 року. Харків, 2023. (0,2 д.а.).

24. Маркіна М.І. Економічний механізм сталого фінансового забезпечення просторового планування на місцевому рівні. *Фінансова політика: теоретичні і практичні аспекти юридичної науки*: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ірпінь, 24 квітня 2024 року. (0,3 д.а.).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	22
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ.....	33
1.1. Теоретичні аспекти публічного управління	33
1.2. Просторове планування та його особливості на місцевому рівні.....	52
1.3. Методичні підходи до визначення механізмів публічного управління в просторовому плануванні на місцевому рівні.....	69
Висновки до розділу 1	80
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ	83
2.1. Світові практики публічного управління у сфері просторового планування	83
2.2. Оцінка впливу диджиталізації публічного управління на просторове планування на місцевому рівні в Україні	101
2.3. Реалізація публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.....	111
Висновки до розділу 2.....	145
РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ	148
3.1. Європейський досвід для трансформації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні	148
3.2. Комплексний механізм публічного управління просторовим розвитком ..	166
3.3. Вектори досягнення стратегічних пріоритетів реалізації комплексного механізму публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.....	186
Висновки до розділу 3	197
ВИСНОВКИ.....	200
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	204
ДОДАТКИ	237

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ:

EGDI (E-Government Development Index) – Індекс розвитку електронного урядування;

HCI (Human Capital Index) – Індекс людського капіталу;

OSI (Online Services Index) – Індекс онлайнових послуг;

ТІІ (Telecommunications Infrastructure Index) – Індекс телекомунікаційної інфраструктури;

ЄДЕССБ – Єдина державна електронна система у сфері будівництва;

ЄС – Європейський Союз;

ІАОП – історико-архітектурний опорний план;

КППРТТГ – комплексний план просторового розвитку території територіальної громади;

ООН – Організація Об'єднаних Націй;

ПЗФ – природно-заповідний фонд України;

СПТО – Схема планування території області;

СПТР – Схема планування території району/ів;

ТГ – територіальна/і громада/и.

ВСТУП

Актуальність теми. Публічне управління у сфері просторового планування на місцевому рівні вимагає розгляду всієї сукупності питань, пов'язаних з розвитком, плануванням територій та будівництвом, як наслідком діяльності всіх суб'єктів процесу публічного управління у сфері просторового планування. Глобальні виклики сьогодення диктують важливість застосування новітніх принципів та концепцій, а як наслідок – механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні. Варто зауважити, що невпинно відбувається зростання ролі простору та, відповідно, просторового планування у контексті сталого суспільного розвитку.

В Україні питання просторового планування на місцевому рівні набувають особливої актуальності в умовах децентралізації. Важливість поглиблення теоретико-методичних засад механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні зумовлена і зміною адміністративно-територіального устрою в Україні. Перед суб'єктами публічного управління на рівні місцевого самоврядування – місцевим рівнем в Україні – постає завдання провадити результативне управління своїми ресурсами, зокрема територіальними, забезпечуючи баланс між соціальними, економічними та екологічними аспектами розвитку. Для цього необхідно застосовувати правильно обрані механізми публічного управління у сфері просторового планування. Наявні механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні потребують глибокого аналізу, систематизації та удосконалення, оскільки раніше були націлені здебільшого на вищі управлінські рівні – державний та регіональний.

Актуальність дисертаційного дослідження обумовлена й тим, що соціально-економічний контекст та динаміка демографічних процесів невпинно зростають в Україні у зв'язку із викликами і загрозами, які диктуються умовами війни, розв'язаною на території України державою-

агресором, та процесами повоєнної відбудови. З кожним днем з'являється дедалі більше запитів від органів місцевого самоврядування, що реалізують публічне управління на місцевому рівні, органів самоорганізації населення, професійного середовища та саморегулювальних організацій [1], котрі стикаються із проблематикою недосконалості у процесах публічного управління в сфері просторового розвитку територіальних громад.

Значний вклад у дослідження публічного управління внесли закордонні та українські вчені. Теоретичні основи публічного управління знайшли відображення у працях L. E. Lynn Jr. [2], J. M. Pfifner, R. Presthus [3], О. Оболенського [4], Т. Коломоєць [5], К. Колесникової [6], Г. Мартиненка [7], В. Пилипишина [8], І. Семенчук [9], В. Guy Peters [10], J. Q. Wilson [11], D.P. Moynihan [12], Г. Шляхтіна [13]. Вивченню принципів, методів та інструментів публічного управління присвятили свої дослідження С. Pollitt [14], Т. Catlaw [15], R. A. Dahl [16], A. Farazmand [17], О. Карпенко [18], А. Баранов [19], С. Чернов [20], О. Сукманова [21].

Теоретичні основи просторового планування відображені в дослідженнях R. Danielzyk та A. Munter [22], N. Taylor [23], Є. Маруняк [24]. Досвід просторового планування та публічного управління у контексті застосування міжнародних практик аналізувався А. Dale та К. Vella [25], Е. Лахоцькою [26], К. Пастух [27], О. Одінцовим та Н. Ільченко [28]. Просторове планування крізь призму планування територій на місцевому рівні знайшли своє відображення у дослідженнях С. Щеглюка [29], Д. Макєєва [30], А. Кулинича [31], Л. Куракової, А. Гуменюк [32], О. Лесик та О. Тодорової [33].

Підходи до трактування поняття «механізм публічного управління» відображені у працях G. Rainey [34], J. Chen, R. Walker [35], А. Неділько [36], І. Ісаєнко [37]. Дослідження принципів та функцій механізмів публічного управління представлені у наукових доробках V. Bekkers та G. Dijkstra [38], О. Оболенського [39], О. Базарної [40], А. Дегтяря [41], К. Дубич [42]. Зв'язок публічного управління та просторового планування висвітлено у

дослідженнях А. van Buuren, J. M. Lewis, B. Peters [43], C. J. Hill, Laurence E. Lynn [44], В. Яценко, Т. Короткова [45], Т. Тимошенко [46] та інших. Публічне управління у контексті сталого розвитку та просторового планування досліджували такі науковці: В. Пилипів, Л. Тичковська [47], О. Шевченко [48], Н. Васильєва, О. Васильєва, С. Приліпко [49], К. Прасолова, Б. Данилишин [50] та інші.

Водночас потрібно звернути увагу на недостатність сучасних досліджень та наукових публікацій щодо механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні. В сучасних умовах зростає значущість питань, пов'язаних з організацією та реалізацією результативного просторового планування, враховуючи географічні, екологічні, соціальні та економічні виклики. Важливими завданнями дослідження є розгляд питань функціонування та реалізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні, особливо в контексті української практики. Значення цього дослідження полягає у заповненні наявних наукових прогалин щодо відповідності механізмів управління вимогам сталого суспільного та територіального розвитку, які мають сприяти гармонійному, раціональному та оптимальному використанню місцевих ресурсів. В Україні залишається недостатньо систематизованим аналіз механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні, а також є необхідність розробки практичних рекомендацій щодо їх впровадження у контексті повоєнної відбудови [257]. Супроводжуючи теоретичний розгляд концептуальних аспектів, важливо також оцінити практичну ефективність наявних механізмів у реальних умовах, враховуючи динаміку соціально-економічного розвитку та нові виклики сьогодення.

Зважаючи на вищевказані аспекти, дисертаційне дослідження спрямоване на усунення виокремлених недоліків та глибинний аналіз механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні, розробку науково обґрунтованих пропозицій щодо застосування та удосконалення механізмів публічного управління у сфері

просторового планування на місцевому рівні в Україні, що і обумовлюють актуальність обраної теми наукового дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана за темою: «Економіка відновлення територіальних громад» (номер державної реєстрації 0123U103990). У межах теми автором проведені дослідження, пов'язані з удосконаленням механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Мета і завдання дослідження.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних та організаційних положень, напрямів удосконалення механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Для досягнення окресленої мети поставлені такі завдання:

- здійснити аналіз теоретичних аспектів публічного управління та змістовного наповнення основних дефініцій;
- удосконалити зміст поняття просторового планування, зважаючи на особливості використання на місцевому рівні;
- розробити методичні підходи до визначення та змістовного наповнення механізмів публічного управління в просторовому плануванні з акцентом на місцевий рівень;
- виявити світові та європейські практики публічного управління у сфері просторового планування;
- оцінити вплив процесу диджиталізації публічного управління на результати просторового планування;
- виділити та розкрити особливості механізмів реалізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні для України;
- аргументувати визначені напрями застосування найкращого наявного європейського досвіду у процесі трансформації публічного управління;

- розкрити особливості функціонування чинного комплексного механізму публічного управління просторовим розвитком;
- обґрунтувати вектори досягнення стратегічних пріоритетів реалізації комплексного механізму публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Об'єкт дослідження – процес формування та функціонування механізмів публічного управління, що застосовуються у сфері просторового планування на місцевому рівні.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та прикладні аспекти механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною базою дослідження є фундаментальні положення публічного управління, принципи функціонування механізмів публічного управління у сфері просторового планування, засоби застосування публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні.

Для реалізації визначених у межах дослідження завдань було використано такі загальнонаукові та специфічні методи досліджень:

- системний підхід – для вирішення спільних проблем для всієї сфери загалом;
- історичний та еволюційний – для аналізу наявного стану та узагальнення еволюційного розвитку застосування механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні, для розгляду впровадження законодавчої бази, яка регламентує питання просторового планування в Україні;
- аналіз і синтез, індукція і дедукція – для уточнення понять, що застосовуються у межах дослідження, удосконалення окремих теоретичних аспектів публічного управління;
- класифікаційний – для проведення класифікації суб'єктів публічного управління за рівнями управління (на прикладі України);

- порівняння – для здійснення порівняльного аналізу понять «державне управління», «публічне управління» і «публічне адміністрування»;
- формалізація – для обґрунтування елементів механізмів публічного управління у сфері просторового планування;
- таксономічний аналіз – для розрахунку інтегральних показників оцінки рівня результативності застосування механізмів публічної діяльності у сфері просторового планування;
- експертні оцінки – для оцінки впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на формування та реалізацію механізмів публічного управління;
- опитування – у межах дослідження автором проведено соціологічне опитування щодо функціонування механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні;
- графічний – для наочного представлення отриманих результатів, за допомогою відкритої географічної інформаційної системи (ГІС) QGIS.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає у тому, що в дослідженні напрацьовано систему функціонування механізмів публічного управління у сфері просторового планування, запропоновані нові механізми публічного управління, які актуально застосовувати на місцевому рівні в Україні.

Робота є комплексним дослідженням, спрямованим на розроблення науково обґрунтованих практичних рекомендацій для узагальнення та удосконалення наявних та напрацювання нових механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні.

У дослідженні проаналізовані та узагальнені наявні механізми публічного управління у сфері просторового планування; напрацьовані та систематизовані принципи та засоби щодо удосконалення механізмів публічного управління у сфері просторового планування; у межах дослідження розроблений методичний підхід для аналізу механізмів публічного управління у сфері просторового розвитку; вперше розроблений

комплекс заходів щодо практичного застосування наявних та удосконалених механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні; вперше запропоновані нові механізми, які можуть бути застосовані для публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Удосконалено:

- теоретичні підходи до публічного управління просторовим плануванням на місцевому рівні як процесу застосування різних груп механізмів удосконалення розвитку території України, зважаючи на завдання децентралізації та прогнозованих її результатів;

- методичні підходи до визначення структури й змістовного наповнення механізмів публічного управління в просторовому плануванні на місцевому рівні, що, на відміну від наявних, враховує суб'єкт-об'єктний підхід, з опорою на ієрархію застосування механізмів, пріоритетизування останніх, відповідно до потреб громади чи території, та принципи розподілення функцій, обов'язків тощо;

- понятійний апарат просторового планування з урахуванням особливостей його використання на місцевому рівні, що вимагає розгляду всієї сукупності питань, пов'язаних з розвитком та плануванням територій, будівництвом, як наслідком діяльності всіх суб'єктів планування;

- підходи до оцінювання впливу диджиталізації на процес публічного управління просторовим плануванням на місцевому рівні в Україні, що дало змогу визначити перспективні напрями її застосування з метою досягти високого рівня інтеграції процесу просторового планування відповідно до найкращих світових практик;

набули подальшого розвитку:

- принципи просторового управління, які, окрім функцій пріоритетності, цілеспрямованості, варіативності, повинні враховувати потребу у залученості, інтегрованості та мультидисциплінарності просторового управління на місцевому рівні;

- механізми просторового планування, доповнені на основі результатів оцінювання рівня готовності територій та громад до використання доступного інструментарію, котрий показав високі результати в розвинених країнах ЄС;

- засади корпоративного розвитку механізмів на основі запровадження Містобудівного кодексу як інструменту структуризації формальних та неформальних відносин у системі управління просторовим плануванням на місцях.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані та розроблені в дослідженні наукові результати, висновки і практичні рекомендації становлять теоретико-методичну основу для практичного застосування механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні. Висновки та практичні рекомендації, сформовані за результатами дослідження, можуть створити основу для розроблення нового підходу політики публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні.

Результати дослідження можуть бути використані на державному рівні: при формуванні комплексних і методологічних підходів щодо напрацювання та удосконалення механізмів публічного управління у сфері просторового розвитку на місцевому рівні; при внесенні змін до нормативно-законодавчої бази, що регламентує принципи публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні; при створенні єдиної державної науково-методологічної бази для використання у містах та територіальних громадах щодо удосконалених механізмів публічного управління у сфері просторового розвитку; при роботі саморегулювних [1] професійних організацій щодо підготовки відповідальних фахівців із розроблення документації з просторового планування; при врахуванні наукових принципів для проведення реформ у галузях архітектури та містобудування.

На регіональному рівні: при здійсненні контролю та моніторингу за станом публічного управління у сфері просторового планування на місцевому

рівні; при навчанні службовців органів місцевого самоврядування задля подальшої реалізації та функціонування механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні.

На місцевому рівні: при співпраці органів місцевого самоврядування з органами самоорганізації населення; при функціонуванні окремих структурних підрозділів органів місцевого самоврядування, що реалізують політику у сфері просторового планування на місцевому рівні.

Основні результати дисертаційного дослідження використані:

- Робочою групою Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування з розробки проєкту Містобудівного кодексу України при написанні проєкту Концепції Містобудівного кодексу України (довідка від 19 вересня 2024 р. б/н);

- Фастівською районною державною адміністрацією Київської області у процесі планової та стратегічної діяльності Фастівської районної державної адміністрації Київської області (довідка від 02 грудня 2024 р. № 06-69/5310);

- Лозівською міською радою Харківської області для удосконалення процесу просторового планування на місцевому рівні – Лозівської територіальної громади Харківської області, під час підготовчого етапу комплексного просторового планування та формування завдання на розроблення комплексного плану просторового розвитку території Лозівської територіальної громади Харківської області (довідка від 05 грудня 2024 р. № 02-13-12/2462);

- Всеукраїнською громадською організацією «Асоціація фахівців землеустрою України» (саморегулювною організацією у сфері землеустрою) під час реалізації Субгранту №AGRO-S3-179 «Допомога громадам Харківської області у організації ефективного управління територіями» (довідка від 15 листопада 2024 р. № 343);

– Асоціацією просторових планувальників – Радою урбаністів Національної спілки архітекторів України (саморегулювальною організацією у сфері архітектури та містобудування) при формуванні політик і стратегічних напрямків інтеграції Асоціації просторових планувальників до Європейської ради просторового планування (European Council of Spatial Planners) (довідка від 12 серпня 2024 р. № 08-24-01);

– Київським національним економічним університетом імені Вадима Гетьмана у навчальному процесі кафедри регіоналістики і туризму факультету маркетингу, при підготовці робочої програми та методичних матеріалів для викладання дисципліни «Управління просторовим розвитком» (довідка від 05 червня 2024 р. б/н);

– Державним підприємством «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування» при розробці наукових підходів до управління просторовим плануванням у контексті сучасних проблем містобудівного проектування та розвитку територій (довідка від 15 липня 2024 р. № 352/15/07-346/1);

– Державним підприємством «Адміністратор містобудівного кадастру на державному рівні» у процесі формування концептуальних підходів до діяльності підприємства, що інтегрує електронні дані, доступні для усіх зацікавлених сторін як суб'єктів публічного управління (довідка від 16 липня 2024 р. № 1607/1);

– Товариством з обмеженою відповідальністю «Міжнародний інноваційний центр» при підготовці матеріалів щодо запровадження механізмів реалізації публічного управління на місцевому рівні в Україні, відповідно до регіональних програм (довідка від 09.04.2024р. №5/1);

– Товариством з обмеженою відповідальністю «Науково дослідний проектний інститут КИЇВ-ПРОЕКТ» у діяльності підприємства, для розробки містобудівної документації, включно з детальними планами територій та генеральними планами населених пунктів (довідка від 12 березня 2024 р. № 01-03/12-24);

– Товариством з обмеженою відповідальністю «Міжнародна інноваційна школа» у навчальному процесі школи, при читанні гостьових лекцій та проведенні практичних занять з дисциплін для учнів 9–11-х класів (довідка від 04 вересня 2024 р. № 11-29/71/1).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові розробки, висновки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача, що полягає у дослідженні комплексу питань, пов'язаних із механізмами публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 15 міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях.

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 24 наукових працях, загальним обсягом 9,3 д.а. (з яких особисто автору належить 7,1 д.а.), з них: 8 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому періодичному виданні іноземної держави, 15 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 183 сторінки друкованого тексту. Робота містить 18 таблиць на дванадцяти сторінках, 47 рисунків на двадцяти шести сторінках, 11 додатків. Список використаних джерел налічує 263 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

1.1. Теоретичні аспекти публічного управління

Проведення низки реформ, внесення змін до законодавчої та нормативно-правової бази, децентралізація, зміна адміністративно-територіального устрою стають в Україні своєрідними викликами і водночас можливостями та потребують нового погляду на реалізацію механізмів публічного управління в державі загалом. У зв'язку із змінами, які виникають під час реформування, з'являються й нові потреби щодо механізмів публічного управління, зокрема, у сфері просторового планування, що можуть застосовуватися на місцевому рівні. Такі потреби зумовлює передусім чинна система публічного управління у сфері просторового планування, яка на сьогодні націлена здебільшого на державний та регіональний рівень. Механізми публічного управління просторового планування на місцевому рівні потребують поглибленого дослідження, оскільки залишаються часто невиявленими. Дисертаційне дослідження сприяє розкриттю нових можливостей, способів оптимізації та підвищення результативності процесів, що визначають важливість просторового планування загалом.

Питанням публічного управління присвячували свої наукові праці і українські, і іноземні вчені. Теоретичні основи публічного управління знайшли відображення у працях L. E. Lynn Jr.[2], J. M. Pfifner, R. Presthus [3], Т. Коломоєць [5], К. Колесникова [6], Г. Мартиненко [7], В. Пилипишин [8], І. Семенчук [9], В. Guy Peters [10], J. Q. Wilson [11], D. P. Moynihan [12], Г. Шляхтіна [13]. Вивченню принципів, методів та інструментів публічного управління присвятили свої дослідження С. Pollitt [14], Т. Catlaw [15],

R.A. Dahl [16], A. Farazmand [17], О. Карпенко [18], А. Баранов [19], С. Чернов [20], О. Сукманова [21].

Для формування основи якісного дослідження і визначення теоретико-методичних засад механізмів публічного управління у сфері просторового планування вважаємо за доцільне приділити увагу виокремленню та ґрунтовному аналізу теоретичних аспектів публічного управління. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених теоретичним аспектам публічного управління у сфері просторового планування [51; 52; 53], а також науковим працям із загальної методики проведення досліджень, варто відзначити відсутність комплексного та міждисциплінарного підходу, який враховуватиме особливості публічного управління. У сучасних дослідженнях публічного управління [54; 55] спостерігається прискорений розвиток та удосконалення самого дослідницького процесу, але водночас результати залишаються фрагментарними [55]. Таке явище часто ускладнює відстеження останніх досягнень провідних науковців, що присвячують свої наукові пошуки публічному управлінню, зокрема, у сфері просторового планування, а також унеможлиблює об'єктивне сприйняття загальних наукових досягнень у вибраній сфері.

Вибрані для аналізу в межах дисертаційного дослідження наукові праці переважно були спрямовані на вивчення фундаментальних концепцій публічного управління – L. Lynn [2], J. M. Pfifner, R. Presthus [3], D. Osborne [56]. Хоча зазначені дослідження і мають велике значення для формування базисного розуміння публічного управління в межах дисертаційного дослідження (зокрема, розкриваючи можливі шляхи практичного застосування публічного управління на різних рівнях), у них часто не приділялася належна увага застосуванню механізмів публічного управління [57; 9].

Доведено, що вдало проведений огляд літератури є основою якісного наукового дослідження [58; 59; 60; 61]. Опрацьовуючи наукові роботи,

присвячені загальній методології наукового дослідження та специфічним методичним підходам, які притаманні публічному управлінню у сфері просторового планування, виявили, що наразі відсутня методологія проведення огляду літератури в межах дослідження, що присвячені публічному управлінню. Саме тому була виокремлена авторська послідовність наукового огляду літератури, яка враховує позитивні аспекти загальної методології досліджень, що вже описані науковцями [62; 63], але може бути застосована саме для публічного управління. Так, послідовність наукового огляду літератури з публічного управління у сфері просторового планування охоплює п'ять взаємопов'язаних етапів (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Послідовність наукового огляду літератури в межах дослідження публічного управління

Джерело: авторська розробка на основі опрацювання [62; 63] та власних досліджень [240]

Виокремлення систематизації джерел для огляду літератури дозволяє більш чітко та зрозуміло сформувати послідовність наукового огляду літератури у межах дисертаційного дослідження загалом. Тому за результатами наукового огляду літератури в межах цього дисертаційного дослідження можемо виділити такі ключові аспекти: *передусім* звернули увагу на недостатнє обґрунтування у науковій площині поняття «публічне управління» та змісту його наповнення. *Також* виявлено більш прогресивний та прискорений у часі розгляд окремих питань, що стосувалися публічного управління у просторовому плануванні саме у науково-популярних джерелах, яким наукові дослідження часто поступалися. *І останнє* – науковий огляд став підґрунтям для формування методики проведення дослідження теоретичних аспектів публічного управління [240].

Переходячи до наступного етапу дисертаційного дослідження – виокремлення та аналізу дефініцій, передусім пропонується окреслити поняття «публічне управління». Для цього поринемо в історичний аспект: з активним розвитком громадянського суспільства та поширенням демократичних цінностей поступово зростало невдоволення громадян великою кількістю державних установ та невисокою якістю послуг, які ці установи надавали [64]. У зв'язку із цим уряди розвинених країн були вимушені у XX ст. провести низку реформ, які покращували роботу державних органів влади у напрямі задоволення потреб населення. Так, традиційні і відомі до цього механізми управління трансформувалися з підходів «наказувати і королювати» у «мотивувати і отримувати результат» [65]. Саме наприкінці XX ст. відбувалася трансформація системи управління, що привела до появи нових управлінських категорій, принципів, форм і методів діяльності, таких як «добре урядування» (good governance), «публічне управління» та «публічне адміністрування», а згодом – «електронне урядування» [56; 65; 10].

Пропонується окреслити й інше поняття, яке широко застосовується на територіях пострадянських країн, та покликане забезпечити функціонування і розвиток суспільства з метою досягнення певної мети – державне управління.

Розглянемо визначення державного управління, яке пропонується О. Оболенським: державне управління – це цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у конституції та законодавчих актах, шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією [39].

На зміну поняттю «державне управління» приходить нове – «публічне управління», що починає часто фігурувати у зв'язці «публічне управління» – «публічне адміністрування» [56; 10] (рис. 1.2).

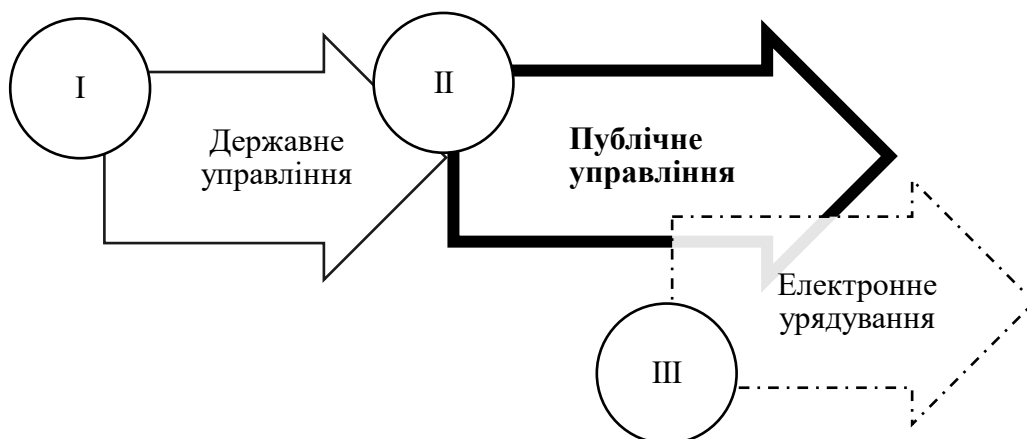

Рис. 1.2. Місце публічного управління у структурній моделі розвитку управління (на прикладі України)

Джерело: розроблено автором на основі опрацювання [8; 10; 56; 65; 67]

Умовні позначення:	
Графічне зображення	Значення
	Управлінський етап, що вже завершився
	Управлінський етап, що триває наразі
	Гіпотетично виражений етап, який є частиною публічного управління, активно впроваджується і в перспективі може стати окремою управлінською категорією

Термін «публічне управління» вперше обґрунтував державний службовець з Великої Британії Desmond Keeling у 1972 році [65]. За тих часів публічне управління розглядалося як пошук використання ресурсів для досягнення пріоритетних цілей державної політики у найкращий спосіб [56]. Публічне управління можна також назвати процесом управління організацією та напрямом людських і матеріальних ресурсів з метою досягнення конкретної цілі чи бажаного результату [3]. У контексті публічного сектору таке управління відбувається в рамках державних органів, громадських установ та інших публічних організацій, які виконують функції забезпечення ефективного функціонування державних служб, розробки та реалізації політик, задоволення потреб громадян та досягнення загального блага. Основна мета публічного управління, якої будемо дотримуватися, – забезпечити ефективне використання ресурсів і досягнення результатів, які відповідають потребам суспільства [3]. Вважаємо доречним висвітлення публічного управління як активного процесу, що передбачає керування різними ресурсами з метою досягнення певної цілі або результату. Натомість, визначаючи сутність «публічного управління», важливо вказувати на елементи та/чи процеси взаємодії із зацікавленими сторонами та врахування контексту, що може впливати на процес і результати публічного управління.

Публічне управління можна називати організованим та цілеспрямованим впливом, що здійснюється органами публічної влади (органи державної влади, органи місцевого самоврядування та громадські організації) на суспільні відносини згідно з виконанням їх функцій та повноважень з метою досягнення результатів, що сприятимуть загальному благу суспільства [68]. Також можна стверджувати, що публічне управління є способом управління, що застосовується органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськими організаціями.

Варто підкреслити, що термін «публічне управління» не є синонімом терміна «державне управління», оскільки є більш широким у суб'єктному складі та більш глибоким і змістовним [3; 9; 68]. Але виникає таке запитання:

чи є відмінність між публічним управлінням та публічним адмініструванням? Тоді як діловодство є однією з функцій публічного управління [2; 69; 70]. Усе це обумовлює подальше дослідження.

У Глосарії Програми розвитку ООН [71] публічне адміністрування характеризується як галузь практики та теорії, яка фокусується на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських аспектів, як контроль, керівництво, планування, організаційна структура, використання інформаційних технологій, управління персоналом та оцінка ефективності. Публічне адміністрування передбачає централізовану організацію виконання стратегічної політики та програм, а також координацію діяльності персоналу. Публічне адміністрування можна також розглядати як одну з форм практичного здійснення публічного управління, яку впроваджують органи управління через свої виконавчі структури [7]. Воно здійснюється органами демократичного врядування, де виконавчі структури реалізують функції публічного адміністрування. Проте вважаємо за доцільне в подальшому конкретизувати ролі та взаємозв'язки між представницькими органами і виконавчими структурами в рамках публічного адміністрування.

Публічне адміністрування є невід'ємною частиною публічного управління демократичних держав, де основу становлять інтереси людини [6]. Можемо вважати публічне адміністрування важливою складовою публічного управління, що спрямоване на розвиток держави, використовуючи сучасні методи та технології для забезпечення громадян на рівні світових стандартів [69]. Водночас публічне адміністрування є способом управління, який забезпечує надання суспільству послуг відповідно до чинного законодавства, а також втілення обраної політики [9]. Отже, можемо зробити висновок, що публічне адміністрування є невід'ємною частиною публічного управління, у певних випадках виступаючи єдиною і достатньою формою управління.

Аналіз категорій «державне управління», «публічне управління» та «публічне адміністрування» дає підстави стверджувати, що всі вони є складовими елементами управління. Вони мають і спільні риси, і відмінності,

що не дозволяє їхнє повне заміщення один одним [2; 3; 67; 69; 72; 73]. Для узагальнення отриманих результатів дослідження змісту та сутності понять «державне управління», «публічне управління» і «публічне адміністрування» виокремлюємо характерні спеціальні ознаки, що притаманні досліджуваним поняттям (табл. 1.1).

**Порівняльна характеристика понять «державне управління»,
«публічне управління» і «публічне адміністрування»**

Таблиця 1.1

№ з/п	Поняття	Державне управління	Публічне управління	Публічне адміністрування
	Характеристика			
1.	Розгалужена мережа об'єктів управління	-	+	-
2.	Зосередженість на виконавчих функціях	+	-	+
3.	Високий рівень залучення громадськості	-	+	-
4.	Використання новітніх технологій та методів управління	-	+	+
5.	Масштабність та високий рівень впливу водночас на велику територію	+	+	+
6.	Спрямованість на результат	-	+	+
7.	Людино-орієнтованість	-	+	-
8.	Може бути автономним методом управління	+	+	-

Джерело: складено автором на основі [2;3; 8; 65; 67; 69–72]

Отже, для державного управління основними характеристиками вважаємо зосередженість на виконавчих функціях і діяльності державних органів та безумовно масштабний і високий рівень впливу водночас на велику територію [8; 67; 72]. Натомість публічне адміністрування відзначається

високим рівнем використання новітніх технологій та методів управління, зосередженістю на виконавчих функціях і діяльності державних органів, масштабністю та високим рівнем впливу водночас на велику територію і спрямованістю на результат [70; 71]. Найбільш сучасним та актуальним відповідно до запитів суспільства управлінням вважаємо саме публічне управління. Публічне управління характеризується розгалуженою мережею об'єктів управління, високим рівнем залучення громадськості, використанням новітніх технологій та методів управління, масштабністю та високим рівнем впливу водночас на велику територію, спрямованістю на результат та людино-орієнтованістю [2; 65; 71].

Виділивши основні характеристики поняття «публічне управління», що зустрічаються у сучасних наукових працях та дослідженнях, пропонується узагальнити їх та запропонувати на їх основі авторське визначення, що має на меті узагальнити ті позитивні характеристики поняття, які зустрічаються у вже наявних дослідженнях, та заповнити наукові прогалини:

Публічне управління будемо вважати процесом, що здійснюється суб'єктами, характеризується системністю і направлений на досягнення певних визначених цілей за конкретний проміжок часу і до того ж має розгалужену мережу об'єктів управління, передбачає високий рівень залучення громадськості до управлінського процесу, а також використання новітніх технологій та методів управління. Вважаємо, що таке узагальнене визначення враховує всі позитивні аспекти із вже наявних досліджень та відповідає змісту і сутності публічного управління на цьому етапі розвитку. При цьому варто підкреслити, що публічне управління має застосовуватися і органами державної влади, і органами місцевого самоврядування [241].

Далі вважаємо доцільним виокремити та систематизувати перелік суб'єктів публічного управління, які будемо класифікувати за рівнями управлінського впливу (рис. 1.3). Для основи систематизації пропонується взяти Україну, на прикладі якої і визначатимемо суб'єкти публічного управління.

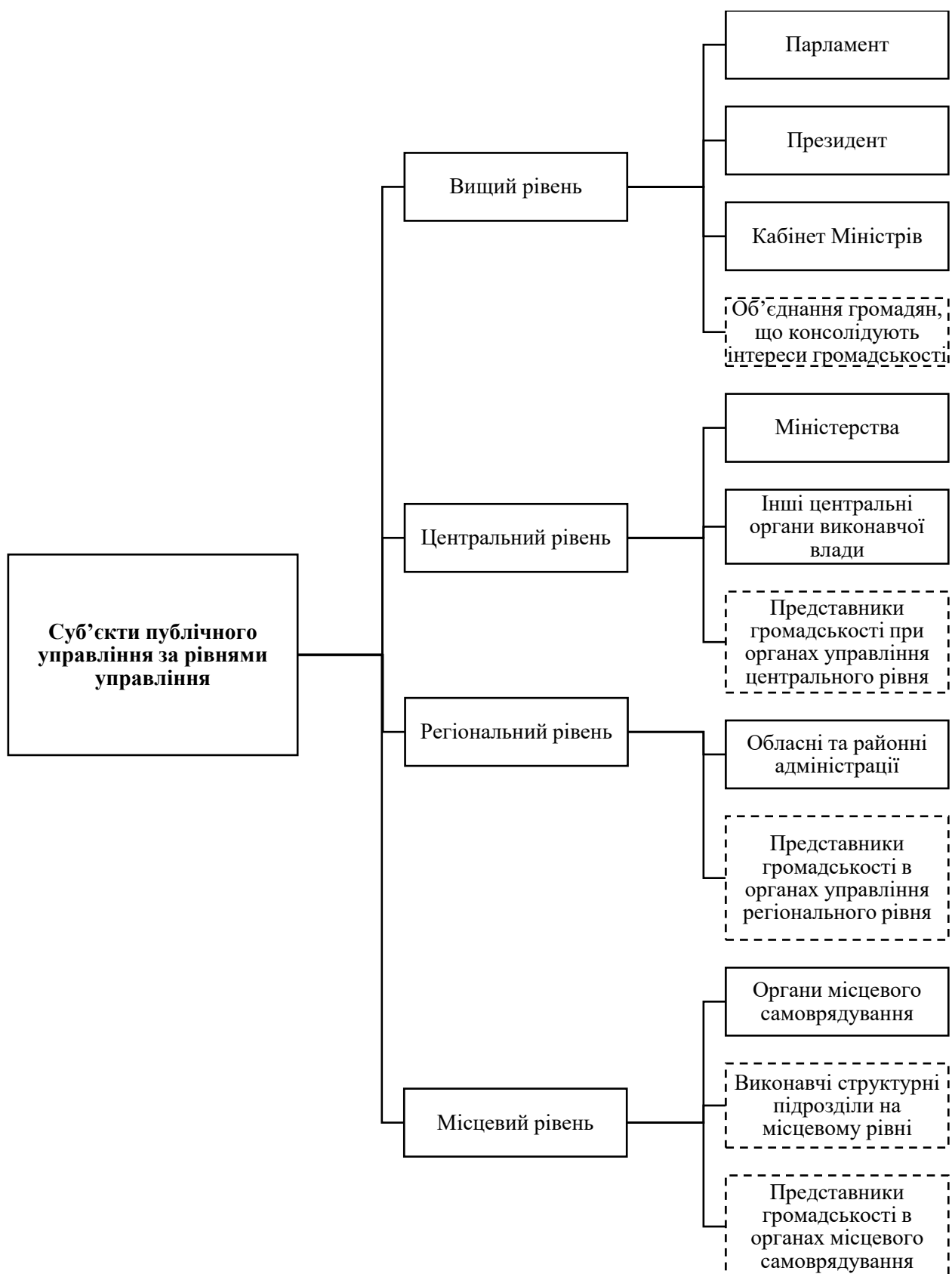
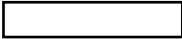
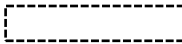

Рис. 1.3. Суб'єкти публічного управління за рівнями управління (на прикладі України)

Джерело: розроблено автором на основі [69; 74–77] та власних досліджень

Умовні позначення до рис. 1.3.:

Графічне зображення	Значення
	Суб'єкти, виокремлені у наявних дослідженнях
	Суб'єкти, що пропонуються автором

Можемо вважати, що оптимальна структура публічного управління в державі складається з трьох рівнів: вищого, центрального та місцевого [69; 76; 77]. Проте, у країнах з континентальною моделлю територіальної організації влади, до яких належить і Україна, виділяється ще й регіональний рівень. Щодо визначення, які суб'єкти управління будуть входити до *вищого рівня*, погоджуємося з науковцями, включаючи до цього управлінського рівня Президента, парламент та Кабінет Міністрів [69; 75]. Окрім цих виокремлених суб'єктів вважаємо доцільним додати об'єднання громадян, що консолідують інтереси громадськості. До такої категорії суб'єктів пропонується зараховувати суспільні органи загальнодержавного рівня і спрямування: громадські спілки, союзи, саморегулювні організації, неурядові організації (non-governmental organization – NGO), приватний сектор (представники національних бізнес-угруповань та об'єднань зі спільними інтересами, зокрема бізнес- і комерційного спрямування), громадські об'єднання та організації.

До *центрального рівня* належать міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Додатково вважаємо за доцільне зараховувати до цього рівня представників громадськості при органах управління центрального рівня (громадські об'єднання та ради, дорадчі та консультативні органи, до складу яких входять представники громадських спільнот) як вагомих суб'єктів публічного управління, що є вкрай важливим у рамках загального підходу до розуміння публічного управління порівняно з державним управлінням – високого рівня залучення представників громадянського суспільства до управлінських процесів.

До *регіонального рівня* суб'єктів публічного управління окрім обласних та районних державних адміністрацій вважаємо за доцільне також зарахувати представників громадськості у цих адміністраціях. До *місцевого рівня* суб'єктів публічного управління належать органи влади місцевого рівня – органи місцевого самоврядування, додатково зараховуємо виконавчі структурні підрозділи на місцевому рівні та представників громадськості в органах управління на місцевому рівні.

Визначивши суб'єкти публічного управління, можемо зосередитися і на об'єктах публічного управління, які пропонуємо розглядати за окремими основними складовими публічної сфери: економічною, соціальною, політичною та соціокультурною [4] (табл. 1.2).

Об'єкти публічного управління за складовою публічної сфери

Таблиця 1.2

№ з/п Складова публічної сфери	Економічна	Соціальна	Політична	Соціокультурна
1.	Регулювання економіки	Освітня галузь	Політичні інституції	Культура та цінності
2.	Фінансова політика	Медицина	Законотворення	Спорт
3.	Фіскальна система	Соціальний захист	Нормотворчі та виконавчі акти	Захист навколишнього природного середовища
4.	Житлово-комунальне господарство	Захист правопорядку		
	Просторове планування*			
	○ Земельні відносини			
	○ Архітектура			
	○ Містобудування			
	○ Будівництво			
	○ Благоустрій			

Джерело: складено автором на основі [4; 79–84] та власних досліджень

* Примітка: вважаємо просторове планування міждисциплінарним відносно виділених складових, тому зараховуємо його одночасно до кожної складової.

Варто зауважити, що між суб'єктами та об'єктами управління в системі виконавчої влади не існує чітких меж: система, яка управляє, будучи суб'єктом відносно того чи іншого об'єкта, сама, у свою чергу, може бути об'єктом управління з боку іншого суб'єкта. Так, наприклад, обласна державна адміністрація, що здійснює виконавчу владу в межах області, є суб'єктом управління щодо районних державних адміністрацій відповідної області, одночасно будучи об'єктом управління відносно уряду, який, у свою чергу, є об'єктом управління з боку Президента України та Верховної Ради України [78].

Оскільки основною ідеєю публічного управління є дотримання цінностей, які відображають цілі суспільства і мають застосовуватися на рівні держави, публічне управління охоплює економічну, соціальну, політичну та соціокультурну складову, відповідно до яких можемо виокремлювати об'єкти публічного управління [4; 79; 80]. Вважаємо, що економічна складова публічного управління охоплює регулювання економіки, фінансову політику, фіскальну систему та житлово-комунальне господарство, які є об'єктами публічного управління [80; 81; 85]. До регулювання економіки зараховуємо діяльність, спрямовану на стимулювання та аудит економічної діяльності. В свою чергу, фінансова політика передбачає управління державним бюджетом, установлення податків та контроль над доходами і видатками держави. Фіскальна система визначає правила зборів та розподілу грошей, а житлово-комунальне господарство стосується управління міською інфраструктурою, зокрема житло та комунальні послуги.

Соціальна складова охоплює такі об'єкти публічного управління, як освіта, медицина, система соціального захисту і захист правопорядку [81; 86; 87]. Своєю чергою, до політичної складової увійдуть політичні інституції, законотворення та нормотворча діяльність, а також творення виконавчих актів як категорії об'єктів публічного управління, які відповідно до повноважень можуть застосовуватися і на вищих та центральних рівнях влади, і органами місцевого самоврядування [88; 82].

Соціокультурна складова публічного управління міститиме такі об'єкти

публічного управління: культурні інституції, галузь охорони здоров'я, захист навколишнього природного середовища та спорт [89; 90].

Особливим об'єктом публічного управління вважаємо просторове планування [84; 91–93]. На нашу думку, його варто зараховувати водночас до всіх чотирьох складових публічного управління: економічної, соціальної, політичної та соціокультурної, адже просторове планування розташоване на перетині усіх цих складових.

Загальним висновком з вищенаведеного є те, що публічне управління передбачає цілеспрямований організаційний вплив *суб'єктів* публічного управління, зокрема органів публічної влади (посадові особи) на вищому, центральному, регіональному та місцевому рівнях, на *складові* публічного управління відповідно до функцій (рис. 1.4) і повноважень з метою досягнення суспільно визначених цілей.

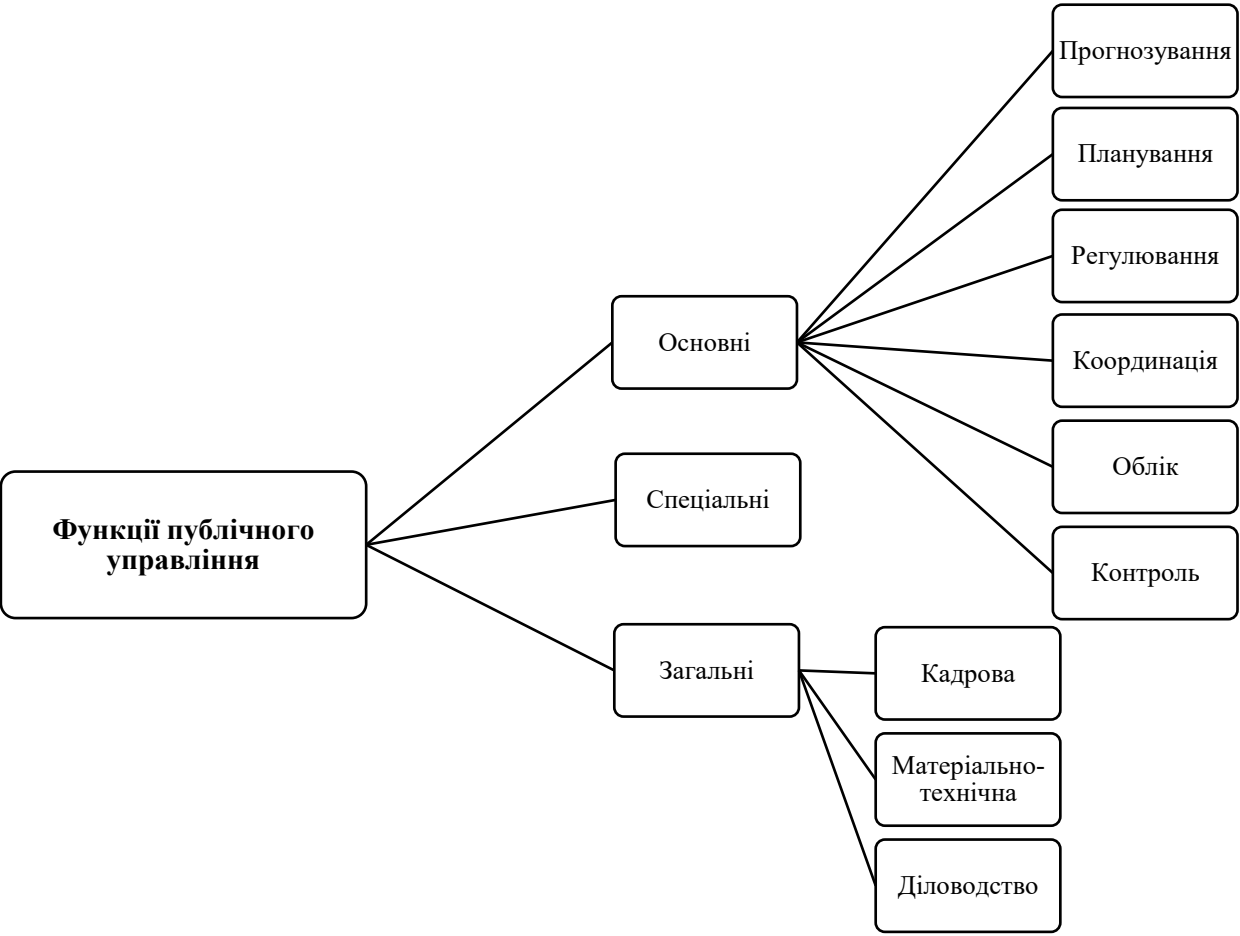

Рис. 1.4. Функції публічного управління

Джерело: узагальнено автором на основі [2; 69; 70]

Публічне управління має різноманітні функції, які здійснюються суб'єктами публічного управління на всіх рівнях управлінської структури. Вони відображають основні та найбільш об'ємні завдання управлінського процесу [242].

Пропонується класифікувати функції публічного управління як основні, спеціальні та загальні [2; 69; 70]. Основними функціями публічного управління є прогнозування, планування, регулювання, координація, облік та контроль.

Під *прогнозуванням* будемо розуміти наукове передбачення та системний аналіз, які дозволяють визначити перспективи розвитку об'єкта впливу, його учасників та динаміку. Прогноз виконує функцію, спрямовану на визначення змісту всіх процесів у межах здійснення управління, стану учасників управління та шляхів досягнення поставлених цілей [69]. *Планування* охоплює визначення напрямків та завдань розвитку в межах публічного управління, методів і засобів їх реалізації, строків виконання, а також матеріальних ресурсів, необхідних для досягнення цілей [2]. *Регулювання* відображає забезпечення зв'язків між структурними елементами управлінської системи. Це досягається через встановлення правил, нормативів та стандартів для учасників системи, що є обов'язковими для всіх. Регулювання також передбачає організацію контролю за дотриманням правил, відповідальність порушників та корегування їх поведінки [70]. *Координація* дозволяє забезпечити взаємодію між відповідними структурними підрозділами та ланками управлінської системи. Це забезпечує єдність та впорядкованість усіх стадій управлінської діяльності [70]. *Облік* полягає у збиранні, обробленні та аналізі інформації про стан і динаміку управлінської системи, стан матеріальних можливостей учасників, прийняті управлінські рішення та результати їх виконання. Облік забезпечує суб'єктів публічного управління інформацією про досягнення цілей, реалізацію рішень та стан системи управління [70]. *Контроль* передбачає встановлення того, як забезпечується виконання управлінських рішень. Він дозволяє зрозуміти

результати виконаної роботи, своєчасно виявляти та усувати недоліки. Контроль виконує важливу функцію виявлення помилок у процесі управління, їх виправлення та недопущення повторення, що, вважаємо, підвищує загальну якість публічного управління [2].

Своєю чергою, спеціальні функції публічного управління відображають особливості та умови його здійснення в різних сферах, наприклад економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній [69]. Вони встановлюють специфіку управління і окреслюють роль суб'єктів та об'єктів управління в цих сферах.

Наостанок, загальні функції публічного управління спрямовані на забезпечення дієздатності [70]. Ці функції є спільними для всіх управлінських структур, і без їх належного здійснення діяльність органів управління стає неможливою. До числа загальних функцій публічного управління можна зарахувати кадрову, матеріально-технічну, діловодство та інші.

Публічне управління сприяє взаємодії політичної системи, державного сектору та муніципальних структур, залучаючи суспільство до механізму контролю всіх органів публічної влади, що є унікальним та значно ширшим у значенні порівняно з державним управлінням. Тож пропонується виокремити принципи, відповідно до яких реалізовується публічне управління (табл. 1.3).

Принципи публічного управління

Таблиця 1.3

№ з/п	Принцип	Сутність	Автор
1	2	3	4
1.	Конституційність	Поділ державної влади у функціональному та інституціональному (організаційному) змісті, як найважливіший політичний і організаційний принцип Конституції, на законодавчу, виконавчу та судову.	[4]

Продовження табл. 1.3

1	2	3	4
2.	Етичність	Дотримання моральних і етичних стандартів у прийнятті управлінських рішень та виконанні обов'язків.	[94; 95; 96]
3.	Довіра	Збереження та підтримка рівня довіри громадян до суб'єктів публічного управління, зокрема, шляхом ведення відкритої комунікації та забезпечення прозорості процесам.	[95; 97]
4.	Достовірність	Інформація, яку надають суб'єкти публічного управління, є точною, достовірною та об'єктивною, сприяючи таким чином прозорому прийняттю рішень.	[94; 96; 98]
5.	Нешкідливість	Управлінські дії та рішення, що запобігають завданню шкоди суспільству в цілому і окремим групам громадян, а натомість сприяють їх добробуту та безпеці.	[96; 97],
6.	Автономія	Право суб'єктів публічного управління проявляти певну свободу в ухваленні рішень у межах прийнятої загальної стратегії задля підвищення загальної ефективності управління.	[94; 99]
7.	Рівність	Управлінські дії і рішення захищають права та інтереси всіх громадян без дискримінації, забезпечуючи рівні умови для усіх членів суспільства.	[95; 99],
8.	<i>Відповідальність</i>	<i>Прийняття особистої відповідальності за рішення та вчинки всіма суб'єктами публічного управління.</i>	---
9.	<i>Інклюзивність</i>	<i>Забезпечення рівних можливостей і доступу до послуг та ресурсів для всіх членів суспільства, включно з тими, які можуть бути вразливими або мають особливі потреби.</i>	---
10.	<i>Партнерство</i>	<i>Об'єднання ресурсів та експертизи суб'єктів для досягнення спільних цілей і забезпечення більш ефективного та стійкого і сталого публічного управління.</i>	---

* Курсивом наведено авторські пропозиції

Джерело: складено автором на основі [4; 94–99] та власних досліджень

Розкриємо більш детально зміст деяких із принципів публічного управління. Першим принципом будемо вважати принцип конституційності. Такий принцип є базовим у розумінні правової держави і дозволяє забезпечити

рівність прав та свобод людини. Принцип конституційності об'єднує гарантію свободи окремої людини (особи) відносно держави, знаходить своє логічне подовження та конкретизацію в основних правах і свободах людини. Забезпечує правову рівність та правову безпеку, котрі конкретизуються в поглядах на те, що закони мають однакову для всіх силу дії та всі громадяни мають бути однаково рівні перед законом. І, врешті, цей конституційний принцип має практично реалізовуватися шляхом діяльності окремих державних інституцій, що реалізують відповідні повноваження [4].

Наступним можемо зауважити, що принципи етичності, нешкідливості, довіри, автономії, достовірності та рівності найчастіше виділяють сучасні дослідники [94–98]. Тому зарахуємо їх до загальних. Незважаючи на різницю у значеннях та унікальність кожного із наведених принципів, звернули увагу, що деякі наведені принципи можна об'єднати у змістові пари, наприклад: етичність – нешкідливість, довіра – автономія, достовірність – рівність.

Якщо принцип *етичності* підкреслює необхідність дотримання моральних і етичних стандартів у прийнятті управлінських рішень та виконанні обов'язків [95], то *нешкідливість* передбачає, що управлінські дії та рішення повинні уникати завдання шкоди суспільству в цілому і окремим групам громадян, а натомість сприяти їх добробуту та безпеці [97].

Принцип *довіри* вказує на важливість збереження і підтримки рівня довіри громадян до суб'єктів публічного управління шляхом ведення відкритої комунікації та забезпечення прозорості процесам [95], а *автономія* надає право суб'єктам публічного управління проявляти певну свободу в ухваленні рішень у межах прийнятої загальної стратегії задля підвищення загальної ефективності управління [99].

Достовірність вимагає, щоб інформація, яку надають суб'єкти публічного управління, була точною та об'єктивною, сприяючи таким чином прозорому прийняттю рішень [94], а принцип *рівності* передбачає такі управлінські дії і рішення, які повинні захищати права та інтереси всіх

громадян без дискримінації, забезпечуючи рівні умови для усіх членів суспільства [95].

Проте, окрім названих принципів, які можемо зарахувати до наявних у публічному управлінні, вважаємо за доцільне виокремити додаткові принципи публічного управління, які підкріплять його сутність у сучасному розумінні: принцип **відповідальності, інклюзивності та партнерства**. Якщо попередні принципи ми умовно об'єднували у змістові пари, то нововведені пропонуємо розглядати як взаємозв'язану і нерозривну трискладову структуру.

Першою складовою цієї структури буде принцип відповідальності, який передбачає прийняття відповідальності за рішення та вчинки всіма суб'єктами публічного управління: вони повинні відповідати за результати своєї роботи перед суспільством та іншими зацікавленими сторонами, а також іншими суб'єктами публічного управління. Принцип відповідальності також передбачає зобов'язання раціонального використання ресурсів та реакцію на помилки, якщо такі виникають. Другою складовою будемо вважати принцип інклюзивності: забезпечення рівних можливостей та доступу до послуг і ресурсів для всіх членів суспільства, включно з тими, які можуть бути вразливими або мають особливі потреби, передбачає створення політик і програм, які враховують різноманітність і потреби різних груп громадян, забезпечуючи їхню активну участь у процесах управління. І третьою, заключною, складовою структури будемо називати принцип партнерства, який визначає важливість співпраці між суб'єктами публічного управління (зокрема, органами влади на всіх територіальних рівнях її реалізації, громадськими організаціями, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами) у вирішенні суспільних проблем і впровадженні ініціатив. Саме цей принцип може сприяти об'єднанню ресурсів і експертизи суб'єктів для досягнення спільних цілей та забезпечення більш результативного і стійкого публічного управління, зокрема, у сфері просторового планування.

Підсумовуючи, варто зазначити, що дослідження теоретичних аспектів публічного управління вважаємо вкрай актуальними у розрізі сьогодення. У

дослідженні відображена суть та глибина проблематики, пов'язаної з системою публічного управління загалом. Розгляд питань, пов'язаних із теоретичними аспектами публічного управління, має на меті розкрити питання механізмів, які лежать в основі прийняття та реалізації стратегічних рішень, спрямованих на раціональне використання територіальних ресурсів та досягнення балансу між економічними, соціальними та екологічними аспектами просторового планування [241].

Вважаємо, що для можливості удосконалення та розвитку публічного управління необхідна тісна взаємодія суб'єктів публічного управління та його складових частин, за якої використовуються чіткі механізми, що опираються на принципи. Ця система вимагає уніфікації єдиного понятійного апарату та закріплення його в нормативно-правових актах. Також важливим є чітко визначити повноваження всіх суб'єктів управлінського процесу і використовувати сучасні ефективні методи та технології управління, спрямовані на забезпечення громадян на рівні світових стандартів.

1.2. Просторове планування та його особливості на місцевому рівні

Просторове планування можемо вважати однією з найважливіших складових сучасного публічного управління загалом. Саме просторове планування відіграє важливу стратегічну роль у розвитку територій, забезпечуючи належне використання ресурсів, сталість середовища та поліпшення якості життя громадян [29; 32; 23]. Публічне управління у сфері просторового планування має на меті забезпечення координації інтересів стейкхолдерів, раціонального використання територіальних ресурсів та вирішення проблем, пов'язаних з розвитком та плануванням [45; 53; 100].

Варто зауважити, що сучасні світові тенденції демонструють зростання ролі простору та, відповідно, просторового планування у сталому суспільному розвитку [25; 24; 31]. Тому саме перед суб'єктами публічного управління на рівні місцевого самоврядування постає завдання запровадити ефективне управління своїми територіальними ресурсами, забезпечуючи баланс між соціальними, економічними та екологічними аспектами розвитку.

Просторове планування вимагає розгляду всієї сукупності питань, пов'язаних з розвитком та плануванням територій, будівництвом як наслідком діяльності всіх суб'єктів планування. Глобальні виклики сьогодення обумовлюють важливість застосування новітніх принципів та концепцій, і, як наслідок, – застосування ефективних та результативних механізмів публічного управління у сфері просторового планування.

Дослідженням питань просторового планування займалося чимало провідних українських та іноземних науковців. Зокрема, можемо виділити авторів, у працях яких знайшли відображення теоретичні основи просторового планування: R. Danielzyk та A. Munter [22], N. Taylor [23], Є. Маруняк [24]. Незважаючи на глибину теоретичного базису цих досліджень, можемо зазначити, що вони здебільшого націлені на визначення сутності просторового планування, часто без урахування комплексного підходу та практичних прикладів впровадження у світовій практиці.

Проте, досвід просторового планування у контексті застосування міжнародних практик аналізувався A. Dale та K. Vella [25], Е. Лахоцькою [26]. Вважаємо наукові праці зазначених авторів важливими з позиції вивчення іноземного досвіду та подальшої можливості його запозичення для імплементації у практику просторового планування в Україні. Водночас у проаналізованих наукових працях не розкривається контекст публічного управління у сфері просторового планування.

Просторове планування крізь призму планування територій на місцевому рівні висвітлено у дослідженнях С. Щеглюка [29], Д. Макєєва [30], А. Кулинича [31], Л. Куракової та А. Гуменюк [32]. Але ці дослідження часто

не враховують нововведення та актуальні тенденції, які відбуваються у сфері просторового планування безперервно.

У межах дисертаційного дослідження доцільним є визначення понятійно-категоріального апарату, зокрема, окреслення сутності поняття «просторове планування» та розкриття змісту публічного управління у сфері просторового планування. Отож почнемо з розкриття сутності поняття «просторове планування».

Просторове планування виступає діяльністю в публічному секторі, що здійснюється на різних територіальних рівнях [30]. Такий вид планування використовується органами публічної влади для впливу на майбутнє планування та використання територій, розселення населення і здійснення різних видів діяльності у просторі. Просторове планування визначають як діяльність, що базується на міжнародних принципах зі створення умов для комфортного життя людини та спрямована на покращення життєдіяльності людини шляхом використання низки інструментів просторового планування [29].

Також просторове планування можемо вважати засобом організації простору, який враховує розвиток територій у взаємозв'язку з економічними перспективами, міграцією населення, вимогами екологічної стійкості та покращенням соціальної інфраструктури [26]. Просторове планування як аспект територіальної приналежності можна простежити і в дослідженнях Є. Маруняк [24], яка називає просторове планування широким поняттям, що охоплює організацію території держави, земельне планування та планування майбутнього будівництва. Вважаємо, що одними із ключових цілей просторового планування є створення та розвиток територій з урахуванням основних аспектів людського життя, таких як житло, праця, освіта, відпочинок, транспорт тощо.

З управлінської точки зору просторове планування є сукупністю заходів, пов'язаних із прийняттям рішень щодо розміщення населення, різних видів економічної діяльності та об'єктів на територіях, які можуть варіюватися від

поселень та їхніх частин до групи країн або регіонів [31], що підкреслює розгляд просторового планування з позиції територіальної приналежності.

На противагу визначенню просторового планування за принципом територіального охоплення, у сучасних дослідженнях зустрічаємо тлумачення, яке враховує ті чи інші сектори охоплення і міждисциплінарності [22; 102]. Просторове планування зазвичай розглядається як соціальне завдання, що передбачає міждисциплінарну, інтегративну координацію вимог до використання простору [22]. В більш широкому розумінні просторове планування можна також характеризувати як цілеспрямований вплив на розвиток суспільства, економіки, а також природного і соціального середовища на певній території (наприклад, у районі, місті, регіоні або країні), що підкреслює взаємозв'язок аспектів територіального охоплення та міждисциплінарності [23]. Просторове планування є комплексним процесом, що поєднує елементи урбаністики, безпеки, логістики та ефективного використання активів громади, вважає Г. Абрагам, керівник проєкту USAID «ГОВЕРЛА», що реалізується в Україні: «Процес просторового планування відображає сучасну реальність та наявні ресурси громади» [103].

Варто зазначити, що просторове планування дає можливість втілити реалізацію економічної, соціальної, культурної і екологічної політики суспільства для певного географічного регіону [102]. Просторове планування є водночас науковою дисципліною, адміністративною технікою та інструментом регіональної політики [104; 105]. Його варто розглядати як міждисциплінарний комплексний підхід, спрямований на досягнення збалансованого регіонального розвитку та організацію простору. Також науковці вважають просторове планування міждисциплінарним полем інженерних і соціальних наук, яке має на меті організацію та розвиток житлових, робочих і навколишніх природних умов на різних просторових рівнях [106]. Ці рівні охоплюють забудоване середовище в межах окремих кварталів і міських територій, регіони, а також державні, федеральні, європейські та міжнародні масштаби. На кожному рівні враховуються різні

професійні аспекти, такі як міське планування, житлове будівництво, транспортна інфраструктура, ландшафтний дизайн та нормативно-правове регулювання, які розглядаються як взаємопов'язані, але самостійні чинники [107].

Просторове планування є важливим інструментом для досягнення цілей сталого розвитку, що становить основу довгострокових стратегій розвинутих країн [32]. Воно використовується органами державного, регіонального та місцевого рівня для впливу на майбутнє розташування та розподіл територій, розміщення населення та розвитку різних видів діяльності в просторі, що, вважаємо, підкреслює управлінський аспект у просторовому плануванні [108]. Просторове планування необхідне для забезпечення балансу між потенційно конкуруючими потребами економіки, суспільства та збереженням навколишнього середовища. Водночас просторове планування слід розуміти як комплекс заходів для досягнення стратегічних цілей. Просторове планування спрямоване на встановлення довгострокових або середньострокових цілей та стратегій розвитку територій, досягнення балансу у системі землекористування та координацію розвитку різних сфер, таких як житлова інфраструктура, транспортна мережа, промисловість, сільське господарство та охорона навколишнього середовища [109].

Як зазначалося у Компендіумі систем і політик просторового планування ЄС [110] у 1997 році, просторове планування є інструментом, який переважно використовується в громадському секторі для впливу на розподіл різних видів діяльності у просторі. Його мета полягає у створенні більш раціональної організації території, управління землекористуванням та встановлення зв'язків, щоб забезпечити баланс між вимогами розвитку, охорони довкілля, а також досягнення соціальних і економічних цілей [263]. Просторове планування передбачає координаційні заходи щодо впливу на просторові аспекти інших секторальних політик з метою забезпечення більш рівномірного розподілу економічного розвитку між регіонами, ніж це може

забезпечити ринкова діяльність [31]. Воно також має на меті регулювання питань використання землі та власності на неї.

Погоджуємося і вважаємо доцільним навести визначення терміна «просторового планування», яке міститься у Європейській Хартії регіонального (просторового) планування – Торремоліноська хартія (European regional/spatial planning Charter) [100]. Так, у тексті Хартії просторове планування визначається географічним вираженням економічної, соціальної, культурної та екологічної політики суспільства. Просторове планування є управлінським механізмом та програмою, розробленою як міждисциплінарний та комплексний підхід, з метою досягнення збалансованого регіонального розвитку та організації фізичного простору згідно із загальною стратегією [100]. Просторове планування є інструментом управління розвитком локальних систем, спрямоване на вирішення раціонального використання територіального потенціалу, розвитку локальних систем на всій території країни як єдиного економічного, соціального та екологічного організму, що передбачає запобігання виникненню регресуючих систем та створення перспективних можливостей для гармонійного економічного розвитку із визначенням пріоритетних напрямків розвитку, відповідно до стратегії кожної локальної системи окремо і держави в цілому [45].

На сьогодні є недостатньо розвинутими погляди на взаємозв'язки впливу просторового планування, публічного управління та безпосереднього стану земельних ресурсів як базису для просторового планування [53]. Для врегулювання спірних питань у сфері, які наразі виникають щодо просторового планування, вважаємо за доцільне ставити акценти на практичних засобах реалізації політики публічного управління сферою просторового планування.

Далі зауважимо, що поруч із «просторовим плануванням» часто застосовуються суміжні поняття – «планування розвитку території громади», «містобудівна діяльність», «планування територій», «просторове регіональне

планування» [29]. Тут варто підкреслити, що просторове планування є відмінним від містобудівної діяльності, оскільки його сфера застосування розширюється з окремого населеного пункту чи частини території в ньому на комплексний погляд і підхід до організації великих територіальних об'єднань, зокрема територіальних громад [26]. Проте, можемо припускати, що просторове планування як діяльність отримала еволюційний розвиток від терміна «містобудування» [112]. Незважаючи на автономність, просторове планування є тісно пов'язаним із землекористуванням, містобудуванням та веденням архітектурної діяльності [109; 112; 113].

Узагальнюючи, звернули увагу на таке: серед досліджень українських та закордонних науковців можна чітко простежити чотири основні підходи до розуміння змісту та сутності просторового планування. Загальні характеристики, за якими можна давати визначення дефініції «просторове планування», наведено у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Узагальнення підходів до визначення поняття «просторове планування»

№ з/п	Підхід	Характеристика	Дослідники
1	2	3	4
1.	<i>За територіальним охопленням</i>	Поділ просторового планування на територіальні (просторові) рівні: міждержавний (транснаціональний), державний, регіональний, місцевий (локальний).	Є. Маруняк [24], Е. Лахоцька [26], С. Щеглюк [29], Д. Макєєв [30], А. Кулинич [31]
2.	<i>За сферою та сектором охоплення</i>	Розгляд просторового планування, як міждисциплінарного планування, що охоплює водночас питання економіки, соціальної сфери, публічного управління, поводження із навколишнім природним середовищем, архітектури, урбаністики і загалом усіх сфер життєдіяльності суспільства у часі та просторі.	R. Danielzyk [22], N. Taylor [23], Г. Абрагам [103], А. Третьак [102], P. Dirksmeier [106]

Продовження табл. 1.4

1	2	3	4
3.	<i>За стратегічними цілями</i>	Планування, що може бути реалізоване на державному, регіональному чи місцевому рівнях, застосовуючи обрані інструменти планування залежно від рівня застосування задля формування короткотривалих, середньотривалих та довготривалих стратегічних цілей розвитку простору.	Л. Куракова, А. Гуменюк [32], О. Петраковська, О. Реутова [109]
4.	<i>За управлінським аспектом</i>	Планування, що реалізується державними чи місцевими уповноваженими органами управління, за участю представників громадськості та активному партнерстві.	Компендіум систем і політики просторового планування ЄС [110], В. Яценко, Т. Короткова [45], А. Hersperger, E. Oliveira [73]

Джерело: узагальнено автором на основі [22–24; 26; 29–32; 45; 73; 102; 103; 106; 109; 110]

Зібравши та узагальнивши різні підходи до розуміння сутності просторового планування, можемо підсумувати, що важливим є окреслення просторового планування за управлінським аспектом як невід’ємною складовою глибинного значення просторового планування.

Провівши аналіз підходів до визначення дефініції «просторове планування» через наявні аналітичні та наукові доробки, вважаємо за доцільне запропонувати авторське визначення, що допоможе нівелювати прогалини, невраховані аспекти у дослідженнях сучасних українських та іноземних авторів, а також дозволить трактувати просторове планування саме через аспект публічного управління:

просторове планування – це процес стратегічної планової діяльності у публічному секторі, що має на меті покращення життєдіяльності суспільства на державному, регіональному чи місцевому рівні (рівні міста та територіальної громади), що здійснюється шляхом розроблення та втілення

стратегічних документів і документації із просторового планування, за участю стейкхолдерів сфери.

Запропоноване нами визначення просторового планування узагальнює виокремлені позитивні аспекти із наявних наукових досліджень, дозволяючи синтезувати основне розуміння сутності просторового планування і враховує розгляд його крізь призму публічного управління. У майбутньому використання трактування дозволить сприяти розвитку бачення просторового планування як категорії публічного управління, застосовуючи щодо цього всі складові публічного управління [243].

Вважаємо за доцільне також перелічити рівні просторового планування, які виокремлюються у наявних дослідженнях. Так, просторове планування умовно можна поділити на такі територіальні рівні: міждержавний (транснаціональний), державний, регіональний та місцевий [24; 26; 29; 30; 31] (рис. 1.5). До того ж важливим фактором є те, що рівні просторового планування являють собою чітко вибудовану ієрархічну структуру, яка може мати і пряму побудову: міждержавний (транснаціональний) – державний – регіональний – місцевий рівень, і зворотну: місцевий – регіональний – державний – міждержавний (транснаціональний) рівень. Ієрархія просторового планування полягатиме у плануванні та реалізації прийнятих управлінських рішень або зверху до низу, або знизу догори.

Рис. 1.5. Ієрархічні рівні просторового планування

Джерело: складено автором на основі [24; 26; 29; 30; 31]

Виходячи із розуміння сутності просторового планування, пропонується виокремити принципи, функції та цілі, які притаманні просторовому плануванню на місцевому рівні – рівні міста або територіальної громади – та виділяються у сучасних наукових матеріалах.

Принципи просторового планування представлені у наукових працях Y. Liu, Y. Zhou [114], Є. Маруняк [24], В. Семенко [115], Д. Мальчикової [116].

Принципи просторового планування визначають спосіб організації простору, земельних ресурсів, інфраструктури та життєвого середовища загалом [24; 114]. Крім того, реалізація принципів просторового планування також сприяє створенню комфортного та безпечного житлового середовища для населення, раціональному розміщенню інфраструктури, забезпеченню доступу до робочих місць і послуг, а також збереженню природних резерватів та зелених зон. Таким чином, принципи просторового планування на місцевому рівні стають необхідним інструментом для досягнення балансу між економічним, соціальним та екологічним розвитком міст і територій, сприяючи створенню таких умов, за яких території розвиваються відповідно до принципів сталого розвитку [102; 117].

Пропонується узагальнити принципи просторового планування на місцевому рівні, які найчастіше зустрічаються у наукових дослідженнях (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Принципи просторового планування на місцевому рівні

Принцип	Сутність
Принципи, виокремлені у наявних дослідженнях	
Пріоритетності	Виділення найважливіших завдань і цілей, які мають найвищий соціальний, економічний або екологічний вплив у конкретному проміжку часу, і встановлення їх як пріоритетних для реалізації. Цей принцип сприяє узгодженню ресурсів і зусиль для досягнення ключових цілей розвитку [117].
Цілеспрямованості	Необхідність чіткого визначення мети і завдань планування простору. Всі дії та рішення повинні бути зосереджені на досягненні конкретних цілей розвитку, що визначені заздалегідь і спрямовані на вирішення конкретних проблем або досягнення стратегічних цілей [117].
Варіантності	Розгляд різних можливих варіантів планування і розвитку територій через просторове планування. Під цим принципом розуміється необхідність врахування різноманітних можливостей і альтернативних шляхів розвитку, щоб обрати найкращий варіант [102].
Індивідуального підходу	Урахування унікальних особливостей та потреб кожної конкретної території. Такий підхід передбачає те, що просторове планування повинно бути адаптоване до конкретних умов, інфраструктури, соціокультурного контексту та рівня розвитку кожної території [118].
Раціональності	Ефективне та обґрунтоване використання ресурсів під час планування і розвитку простору. Саме раціональність передбачає розподіл ресурсів та зусиль з метою досягнення максимального ефекту і забезпечення найбільш оптимального співвідношення між зусиллями та запланованими результатами [118].
Принципи, що пропонуються автором*	
Залученості	Ключовий принцип у забезпеченні ефективності просторового планування. Залучення громадян, місцевих органів влади, бізнесу та інших сторін (стейкхолдерів) дозволяє виявляти і враховувати їхні потреби та думки, забезпечуючи більшу легітимність і підтримку планованих заходів.
Інтегрованості	Передбачає об'єднання різних аспектів управління просторовим плануванням в єдину систему. Це означає узгодження і співробітництво між різними секторами та суб'єктами просторового планування. Інтегроване планування дозволяє враховувати всі аспекти розвитку та забезпечувати взаємодію між ними, щоб досягти комплексних і більш ефективних рішень.
Міждисциплінарності	Необхідність співпраці суб'єктів у горизонтальній площині, використовуючи міждисциплінарні підходи, що дозволяє краще розуміти взаємозв'язки між окремими аспектами системи просторового планування.

* Авторські пропозиції наведені курсивом.

Джерело: складено автором на основі [102; 117; 118] та власних досліджень

З таблиці видно розмежування між виділеними раніше у науковій

літературі принципами просторового планування на місцевому рівні: пріоритетності, цілеспрямованості, варіантності, індивідуального підходу, раціональності та нововведеними, запропонованими принципами: залученості, інтегрованості, міждисциплінарності. Тож вважаємо доцільним ввести додаткові принципи просторового планування на місцевому рівні. Врахування додаткових принципів просторового планування вважаємо важливим для сучасного публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні, оскільки принципи залученості, інтегрованості, міждисциплінарності доповнюють та посилюють наявні підходи до формування принципів просторового планування на місцевому рівні і загалом спрямовані на забезпечення більш ефективного та сталого планування простору саме для міст і територіальних громад [261].

Доповнивши перелік наявних у світовій практиці принципів просторового планування авторськими, змогли представити більш логічний повний перелік принципів просторового планування, які вважаємо за доцільне застосовувати у сьогоденні. Саме такі принципи просторового планування, як залученість, інтегрованість та міждисциплінарність, що введені автором, дозволяють позитивно доповнити перелік наявних, виокремлених у наукових працях, принципів, оскільки враховують специфіку публічного управління, зокрема, у сфері просторового планування на місцевому рівні у сучасних умовах [258].

На наступному етапі нашого дослідження систематизуємо функції, які притаманні просторовому плануванню на місцевому рівні. Дослідження функцій просторового планування, зокрема крізь призму публічного управління, можна зустріти у напрацюваннях Н. Павліхи [51], М. Габреля [117], S. Greiving, M. Fleischhauer [118].

Передусім пропонується прийняти за основу те, що просторове планування реалізовується на трьох послідовних етапах, які мають послідовну структуру: планування – розроблення – реалізація [24; 114; 115] (рис. 1.6).

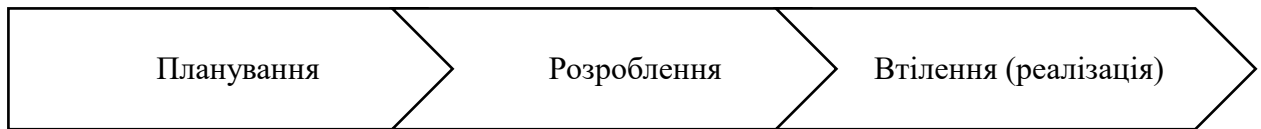

Рис. 1.6. Етапи просторового планування

Джерело: складено автором на основі [24; 114; 115]

Кожному з виділених етапів просторового планування притаманні певні функції або їх набори. Формування сутності, доцільності та послідовності застосування цих функцій допомагає виконанню конкретних завдань у процесі просторового планування на місцевому рівні.

Перший етап передбачає безпосередньо планування і є початковим та фундаментальним для всього процесу просторового планування на місцевому рівні, охоплює визначення загальних цілей та завдань щодо розвитку території [51]. На цьому етапі притаманними є реалізація організаційної, стратегічної, планувальної, прогнозувальної та аналітичної функцій [51; 114; 115]. Стратегічна функція виявляється у визначенні перспективи за загального вектора руху. Під організаційною функцією розуміємо управлінську координацію процесу, а аналітичною – збір і аналіз даних для прийняття обґрунтованих рішень, що в подальшому закладуть основу для наступних етапів та дадуть можливість розвитку і виявлення цих та інших функцій на зазначених етапах.

Другий етап – розроблення. На етапі розроблення передбачається конкретизація і фактичний процес виконання (розроблення) документації, яка відповідатиме встановленим на попередньому етапі цілям [117; 118; 119]. Функції, характерні для цього етапу: організаційна, стратегічна, планувальна, прогнозувальна та аналітична. Стратегічне планування на цьому етапі використовується для забезпечення відповідності документації загальній стратегії планувального розвитку [118; 119]. Планувальна функція визначатиме конкретні кроки і послідовність дій, а прогнозувальна, у свою чергу, допомагатиме оцінити можливі наслідки вибору різних альтернатив

[114; 115].

Останній етап – втілення (або реалізація). На ньому передбачається фактичне впровадження, реалізація рішень, які були закладені в документації на попередніх етапах [114; 118; 117]. На цьому етапі виділяємо організаційну та аналітичну функції, а також функції моніторингу та контролю, які вважаємо найбільш важливими, оскільки моніторингова функція передбачає постійний контроль за перебігом реалізації та виявленням можливих відхилень від планів [115; 51]. Контролююча функція передбачає прийняття заходів для коригування негативних ситуацій і забезпечення виконання завдань згідно з прийнятими рішеннями [117; 114].

Для наочності пропонуємо розглянути порівняльну характеристику функцій просторового планування на різних етапах просторового планування (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

**Порівняльна характеристика функцій просторового планування
на трьох етапах просторового планування**

<i>Етап</i> <i>Функція</i>	Планування	Розроблення	Втілення (реалізація)
Організаційна	+	+	+
Стратегічна	+	+	-
Планувальна	+	+	-
Моніторингова	-	-	+
Контролююча	-	-	+
Прогнозувальна	+	+	-
Аналітична	+	+	+

Джерело: складено автором на основі [24; 114; 125; 115; 117; 51; 120; 118; 119] та власних напрацювань

Отже, реалізація певних функцій на визначених етапах у процесі просторового планування на місцевому рівні дозволяє забезпечити належне публічне управління у процесі розвитку території з урахуванням поставлених

стратегічних цілей та завдань.

Далі пропонується розглянути цілі, яких можна досягати завдяки просторовому плануванню на місцевому рівні. Цілі просторового планування відображаються у дослідженнях А. Третяка [102], Т. Матвійчук [119], А. Уль [120] та інших.

Саме через постановку цілей просторового планування та постійний моніторинг їх досягнення можна вести мову про результативність публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні та забезпечення сталого територіального розвитку [117; 121; 122]. Тому пропонується виокремити цілі, які ставляться перед просторовим плануванням на місцевому рівні (рис. 1.7).

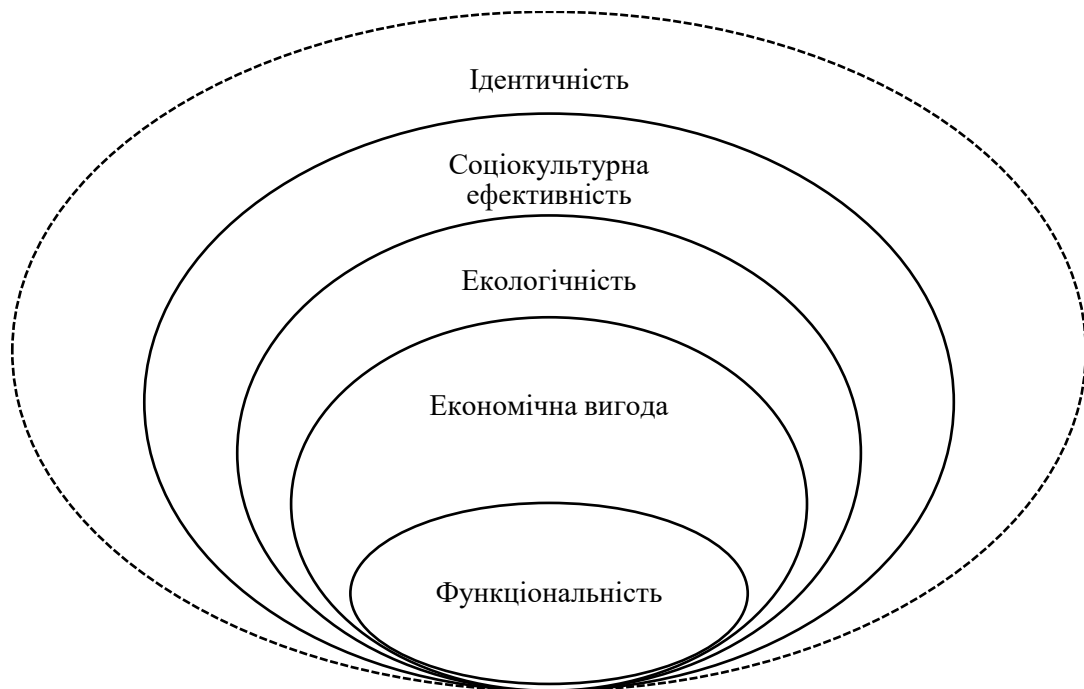
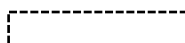
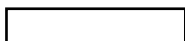

Рис. 1.7. Цілі, які ставляться перед просторовим плануванням на місцевому рівні

Джерело: узагальнено на основі [124; 121; 122; 102]

Умовні позначення:

*Графічне
зображення*

Значення

Цілі, що можна вважати матеріальними (visible)

Цілі, що є нематеріальними (invisible)

У процесі просторового планування пропонується відображати цілі у вигляді системи, що являє собою послідовність та взаємозв'язок цілей між собою, враховуючи специфіку просторового планування загалом [260].

Першою базовою ціллю можна вважати **функціональність**. Тут розуміємо необхідність раціонального планування та використання міського простору для задоволення потреб населення і завдань соціально-економічного устрою та реалізації місцевих політик. Така ціль є основою для можливості планування міського простору, розташування конкретних функціональних зон та окремих об'єктів житлового, громадського, виробничо-складського, рекреаційного та іншого функціонального призначення [117].

Другою ціллю вважатимемо **економічну вигоду**, яка передбачає визначення показника використаного до отриманого, що являє собою визначення бажаного ефекту чи результату від використання ресурсів та господарських можливостей. Ефективність розвитку територій може розглядатися в контексті економічної вигоди та комерційної складової [114; 115].

Наступною вважаємо за доцільне розмістити ціль **екологічності**. Екологічність визначає важливість збереження навколишнього природного середовища, мінімізацію впливу на нього та врахування довгострокових екологічних наслідків при прийнятті рішень щодо розвитку міських територій [102]. Вважаємо, що така ціль враховує не тільки поточні, а й майбутні наслідки антропогенної діяльності для навколишнього середовища. Також варто звернути увагу і на можливе переносне значення «екологічності» у контексті толерантності та нешкідливості щодо впливу прийнятих рішень на довготривалий комфорт міського середовища.

Останнім рівнем матеріальних цілей можна вважати **соціокультурну** ціль, яка визначається через вплив розвитку територій на якість життя та задоволення соціальних і культурних потреб суспільства у містах та територіальних громадах [259]. Досягнення високих показників у соціокультурній галузі передбачає застосування комплексу заходів задля

створення зручних та безпечних умов для життя, доступ до послуг соціальної спрямованості: освіти, охорони здоров'я, культури, спорту тощо [122].

Усі перелічені на попередніх рівнях цілі просторового планування можемо вважати видимими (visible) та матеріальними. Вони можуть бути вимірними, мати конкретні значення і показники досяжності. Навколо них формується глобальна, невидима та нематеріальна ціль, що ставиться перед просторовим плануванням і яку можемо назвати *ідентичністю*. Саме ідентичність, як ціль просторового планування, відображає висококультурну, історичну, духовну та соціальну спадщину, автентичність та самосвідомість нації в цілому та окремої людини як міського мешканця зокрема.

Підсумовуючи, варто сказати, що правильний вибір та постановка цілей для просторового планування має вагоме значення та прямий зв'язок із можливістю забезпечення сталого територіального розвитку. Цілі просторового планування на місцевому рівні можна поділяти на видимі (функціональність, економічна вигода, екологічність, соціокультурна ефективність) та невидимі (ідентичність). Отже, просторове планування на місцевому рівні, яке спрямоване на досягнення не лише названих видимих, а й цієї узагальненої невидимої цілі, надає простору міста та територіальній громади, як адміністративно-територіальним одиницям місцевого рівня, унікальності та ексклюзивності, що, в свою чергу, веде до можливості забезпечення сталого розвитку.

У контексті глобальних змін та постійних викликів просторове планування залишається складним завданням, що вимагає комплексного підходу для досягнення різних його цілей. Це передбачає належну організацію та функціонування системи публічного управління, що забезпечує участь громадян у процесі прийняття рішень, інтегрованість, координацію між різними рівнями влади у вертикальній та горизонтальній площинах і сталу співпрацю між зацікавленими сторонами та міждисциплінарність.

Реалізація публічного управління у сфері просторового планування, зокрема, на місцевому рівні вимагає формування актуального наукового

підґрунтя, системного аналізу та розробки відповідних стратегій і політик місцевого та державного рівня. Важливими чинниками у цьому є забезпечення прозорості, участі громадян та зацікавлених сторін, а також напрацювання механізмів публічного управління у сфері просторового планування.

1.3. Методичні підходи до визначення механізмів публічного управління в просторовому плануванні на місцевому рівні

Вважаємо надзвичайно актуальним завданням сучасного публічного управління зосередження уваги на виокремленні наявних механізмів публічного управління, які можуть бути застосовані, зокрема, у сфері просторового планування на місцевому рівні. Підтвердження своїй гіпотезі знаходимо у наукових працях провідних вітчизняних та світових дослідників. Підходи до трактування поняття «механізм публічного управління» відображені у працях G. Rainey [34], J. Chen, R. Walker [35], А. Неділько [36], І. Ісаєнко [37]. Дослідження принципів та функцій механізмів публічного управління представлені у наукових доробках V. Bekkers та G. Dijkstra [38], О. Оболенського [39], О. Базарної [40], А. Дегтяря [41], К. Дубич [42]. Зв'язок публічного управління та просторового планування відображено у дослідженнях А. van Buuren, J. M. Lewis, B. Peters [43], С. J. Hill, Laurence E. Lynn [44], В. Яценко, Т. Короткова [45], Т. Тимошенко [46] та інших. Публічне управління у контексті сталого розвитку та просторового планування досліджували такі науковці: В. Пилипів, Л. Тичковська [47], О. Шевченко [48], Н. Васильєва, О. Васильєва, С. Приліпко [49], К. Прасолова, Б. Данилишин [50] та інші.

Розуміння та ефективне застосування механізмів публічного управління є ключовим для досягнення збалансованого розвитку територій, забезпечення належної якості життя громадян, збереження природних ресурсів та

забезпечення сталого розвитку [244]. У зв'язку зі зростанням комплексності викликів, пов'язаних з просторовим плануванням, та потребою в ефективному розв'язанні соціально-економічних проблем публічне управління у сфері просторового планування набуває дедалі більшого значення [53]. Глобальні виклики та загрози обумовлюють необхідність застосування ефективних механізмів публічного управління у сфері просторового планування, спрямованих на досягнення сталого розвитку [43]. Крім того, розвиток інформаційних технологій та глобалізація суспільства створюють нові можливості для залучення громадськості, громадян та зацікавлених сторін у процес планування. Питання розробки моделей та практичних інструментів публічного управління, які враховують цілі інклюзивності, прозорості та участі громадян, стає надзвичайно актуальним.

Механізми публічного управління варто розглядати як систему, що забезпечує практичну реалізацію публічного управління та досягнення визначених цілей [4]. Крім того, механізми публічного управління мають свою внутрішню структуру, методи, важелі та інструменти для впливу на об'єкт управління, а також відповідне правове та інформаційне забезпечення [4]. До того ж характерною рисою публічного управління є наявність механізму контролю суспільства над усіма органами державної влади та місцевого самоврядування, що відрізняє його від державного управління [245].

Саме механізми публічного управління є ключовими складовими всієї системи публічного управління, бо від їх правильного застосування буде залежати вся ефективність управлінського процесу [132]. Механізми публічного управління є своєрідним способом організації управлінського впливу на суспільні процеси з метою ефективного функціонування системи органів публічної влади, органів регіонального та місцевого управління, громадських організацій, фізичних осіб та інших суб'єктів громадянського суспільства [133]. Водночас механізми публічного управління виявляються через явища та процеси, що переважно спостерігаються в Європейському

Союзі. Основними складовими цих механізмів є певні суб'єкти публічного управління, які можна характеризувати за тими чи іншими ознаками (рис. 1.8).

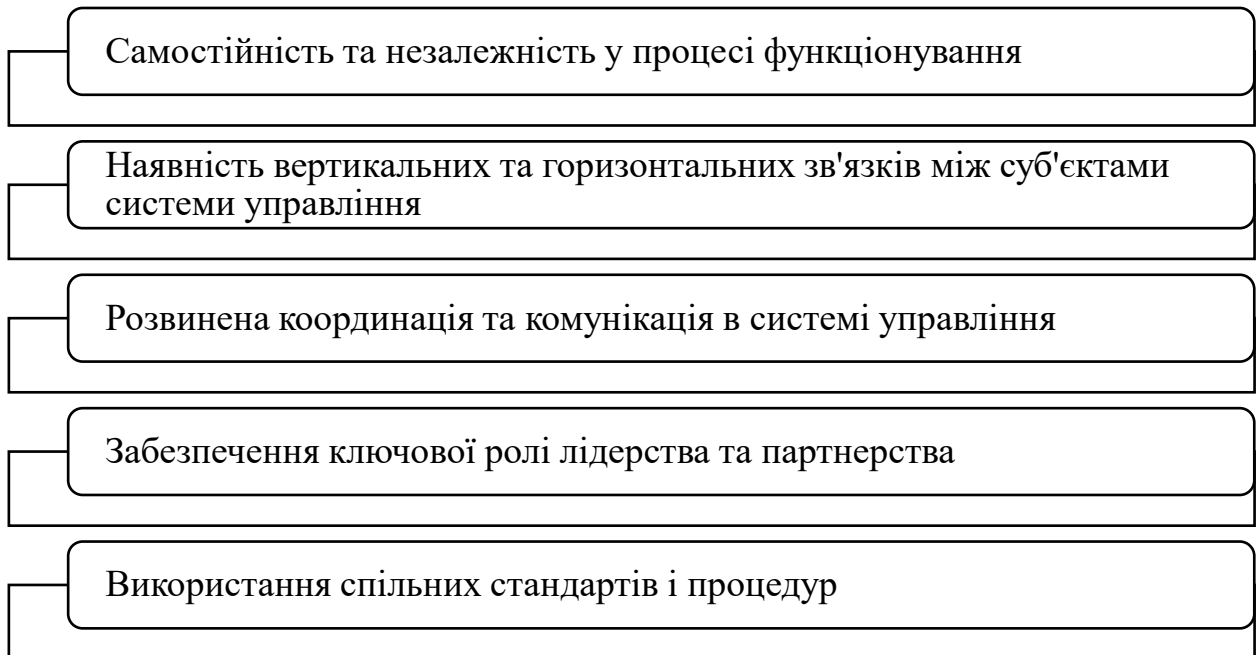

Рис. 1.8. Ознаки механізмів публічного управління

Джерело: узагальнено автором на основі [4; 133; 132]

Інші автори називають механізми публічного управління оптимальним поєднанням принципів виробництва, таких як конкуренція, попит і пропозиція, і вільне ціноутворення, разом із цілеспрямованою політикою державного регулювання економічних процесів [134]. Таким механізмам публічного управління відповідають концепти демократії або, з урахуванням її процесуальної складової, демократичного управління [135]. Особливу увагу слід звернути на структурування управлінської діяльності, тобто встановлення статусів публічних органів влади, пов'язане з комплексом регламентацій, які передбачають своєрідні правила – дії, що розвивають норми матеріального права.

Вважаємо за доцільне виокремити шість ключових пріоритетів механізмів публічного управління у сфері просторового планування, які в подальшому будемо досліджувати у розрізі механізмів публічного управління (рис 1.9).

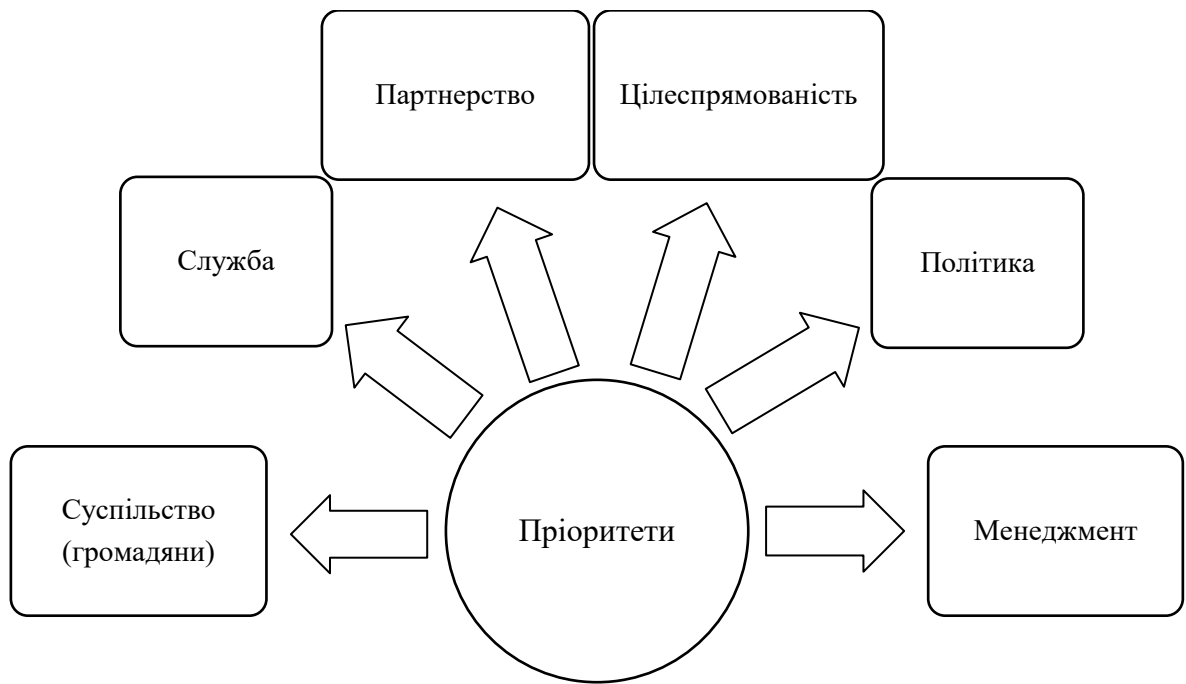

Рис. 1.9. Пріоритети механізмів публічного управління у сфері просторового планування

Джерело: узагальнено на основі [136; 137]

Серед пріоритетів механізмів публічного управління у сфері просторового планування можна виділити потреби суспільства в цілому та конкретного громадянина як представника суспільства зокрема, які умовно ставимо на перше місце. Далі важливо формувати політичні вектори розвитку, які опиратимуться на пріоритети цілеспрямованості, партнерства, що, зрештою, приводить до виокремлення такого пріоритету, як служба – забезпечення результативної та ефективної діяльності суб’єктів публічного управління. І останнім пріоритетом механізмів публічного управління у сфері просторового планування виділяємо менеджмент як невід’ємну складову будь-якої діяльності у публічній сфері.

Досліджуючи механізми публічного управління вважаємо доцільним дотримуватися твердження, що саме публічне управління є системою [136; 137]. Отже, механізми публічного управління є частиною системи публічного управління, що має певні складові. Пропонується визначати складові механізмів публічного управління, базуючись на пріоритетах та ознаках самих

механізмів. Тож можемо назвати основні механізми публічного управління: політичний, економічний, правовий, організаційний (структурний), комунікаційний та мотиваційний (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Механізми публічного управління

Механізм	Сутність
Політичний	формування публічної політики у різних складових публічної сфери, таких як політична, економічна, соціальна тощо
Економічний	застосовується у сферах інвестицій, інновацій, промисловості, банківської справи, грошово-валютних відносин, кредитування, оподаткування, страхування та інших економічних секторах
Правовий	законодавче та нормативно-правове забезпечення управління публічною сферою
Організаційний (структурний)	організаційна структура системи управління, а саме: суб'єкти і об'єкти публічного управління, цілі, завдання, функції, методи управління, організаційні структури та результати їх функціонування
Комунікаційний	зв'язки між суб'єктами і об'єктами управління
Мотиваційний	сукупність політичних, соціально-економічних і адміністративних стимулів, що спонукають суб'єкти і об'єкти публічного управління до результативної та ефективної діяльності

Джерело: узагальнено на основі [4; 138; 135]

Одразу слід зазначити, що виокремлений у таблиці 1.7 перелік механізмів публічного управління не є вичерпним. Поруч із узагальненням наявних механізмів публічного управління, варто зазначити, що універсальні підходи та відомі механізми публічного управління на сьогодні стають недостатньо ефективними для вирішення особливих викликів, з якими стикаються службовці, які працюють у публічній сфері [34]. Публічне управління, яке базується на застосуванні аналітичного каркаса у трьох вимірах – структурованість, культура і вміння, є найкращим способом підвищити ефективність системи публічного управління. Погоджуємося щодо важливості розуміння взаємодії трьох наведених вимірів у сфері публічного управління. Вважаємо, що відомі механізми публічного управління не завжди

ефективні для вирішення особливих викликів, які виникають у публічному секторі та потребують уточнення для сфери просторового планування [246].

На сьогодні фундаментом розвитку населених пунктів стають окремі аспекти з гуманітарної сфери: урбаністики, естетики, соціальної психології тощо. Крім того, важливим постає застосування міждисциплінарних підходів до публічного управління «новим містом», що, у свою чергу, може стати способом підвищення ефективності публічного управління [139]. Важливо застосовувати нові підходи до управління містом, що може відбуватися саме через механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні [139].

Вважаємо, що досягнення цілей сталого розвитку громад і територій неможливе без результативного публічного управління і у цьому вагомою постає сфера просторового планування [140; 141; 139]. У сучасних умовах відбувається оновлення міст, передусім у зв'язку з ментальним переосмисленням мешканцями їхніх потреб [142]. Функції, які виконує місто, з кожним днем набувають нових значень: вагомими стають питання культурного розвитку людини, проведення вільного часу. Переосмислення потреб міських мешканців може бути рушійною силою для формування сталої міської економіки та міського розвитку, зокрема, шляхом просторового планування. Доцільно також характеризувати взаємозв'язки механізмів публічного управління у контексті суб'єктів управлінських процесів та об'єктів управління. Держава та місто можуть утворювати так звану управлінську пару, де застосовуються механізми публічного управління [143]. У такій управлінській парі виокремлюються типологічні групи управляючих впливів та процесів.

Можемо вважати, що просторове планування в цілому та механізми публічного управління, які застосовуються у сфері просторового планування, зокрема нерозривно пов'язані з процесами урбанізації [144]. До того ж акценти ставляться і на негативних аспектах урбанізації, які можна згладжувати за умови ефективності публічного управління та якісного просторового

планування.

Одним з найважливіших питань сучасної соціальної теорії та інституційного формування публічного управління у сфері просторового планування є порівняння переваг урядового контролю процесів прийняття рішень та розподілу ресурсів з децентралізованими процесами [34].

Далі вважаємо за доцільне дослідити механізми публічного управління у сфері просторового планування та виокремити спільні і відмінні підходи до застосування тих чи інших механізмів публічного управління, що спрямовані саме на сферу просторового планування.

Дослідженням механізмів публічного управління у сфері просторового планування займалися провідні вітчизняні та закордонні науковці, які визначають сферу просторового планування як один із вагомих аспектів сталого розвитку територій. Зокрема, в Україні такі дослідження проводилися С. Овчаренко [139], О. Бойко-Бойчук [143], В. Мамоновою [145] та іншими. Серед іноземних вчених відзначимо наукові праці таких авторів: Anna M. Hersperger, E. Oliveira [53], S. Pagliarin [145], K. Seto, S. Dhakal [144] та інших.

Незважаючи на наявність окремих досліджень з цієї проблематики, можемо відзначити брак системного та цілісного підходу щодо представлення механізмів публічного управління у сфері просторового планування. Тому пропонуємо сформулювати бачення взаємозв'язків, цілей, цінностей та функцій механізмів публічного управління у сфері просторового планування у вигляді базових засад формування механізмів публічного управління у сфері просторового планування (рис. 1.10).

Рис. 1.10. Базові засади формування механізмів публічного управління у сфері просторового планування

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Для досягнення цілей сталого розвитку важливо розвивати ефективне публічне управління, яке залежить від взаєморозуміння та співпраці між органами державної виконавчої влади й органами місцевого самоврядування [140]. Спільна робота у процесі вирішення нагальних проблем сталого розвитку територіальних громад, таких як фінанси, земля, розвиток людських ресурсів тощо, є важливим аспектом для забезпечення ефективності публічного управління. Якісне публічне управління та застосування правильних і результативних його механізмів у сфері просторового планування на місцевому рівні можна вважати одним із ключових аспектів позитивного розвитку територій загалом [141]. Підтримуємо точку зору дослідників щодо важливості виокремлення наявних механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні та вважаємо за доцільне класифікувати механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні (рис. 1.11).

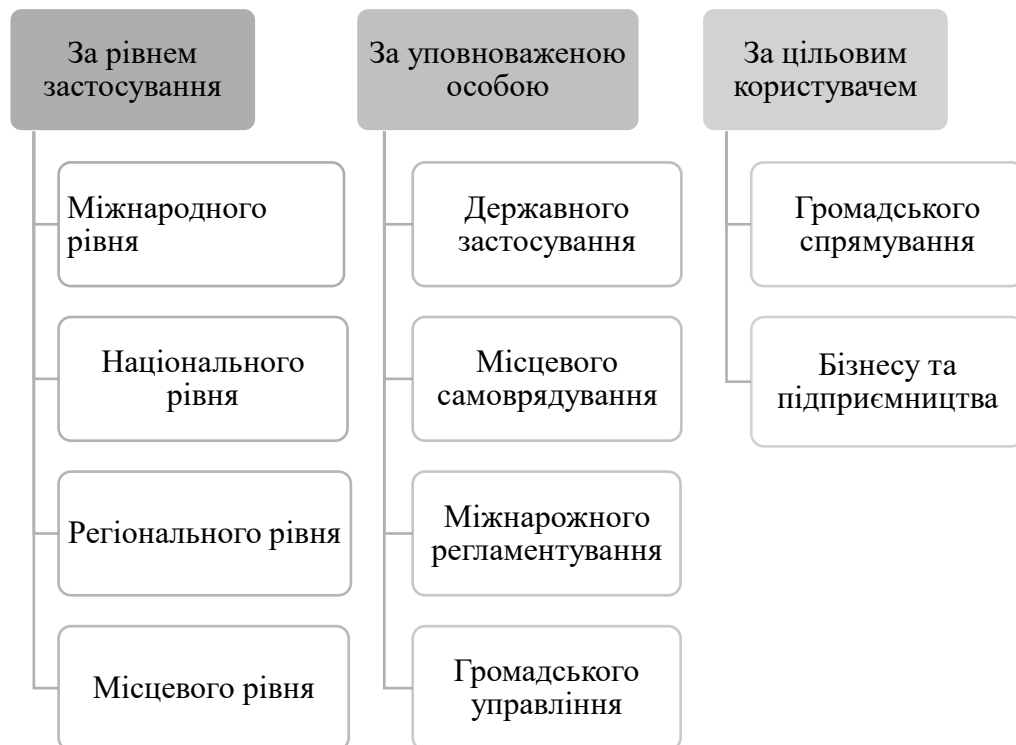

Рис. 1.11. Класифікація механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні

Джерело: розроблено автором на основі [144; 139; 140] та власних досліджень

Так, базуючись на узагальненні наявних наукових доробок сучасних вчених та застосовуючи власні дослідження, пропонується класифікувати механізми публічного управління у сфері просторового планування за рівнем застосування, уповноваженою особою, цільовим користувачем.

За рівнем застосування пропонуємо таку класифікацію механізмів публічного управління: механізми міжнародного, національного, регіонального та місцевого рівня. Механізми публічного управління міжнародного рівня стосуються співробітництва та координації між державами чи міжнародними організаціями. Вони охоплюють такі аспекти, як міжнародна дипломатія, укладання міжнародних угод, спільні проєкти та програми. Механізми публічного управління національного рівня застосовуються на рівні держави. Вони охоплюють такі аспекти, як політичне прийняття загальнодержавних рішень, законодавча діяльність, координація виконавчої влади, контроль за виконанням законів та державного вектора політики. Натомість механізми публічного управління регіональним рівнем використовуються на рівні окремих частин території держави, регіонів чи районів – залежно від прийнятого адміністративно-територіального устрою країни [247]. Вони орієнтовані на вирішення проблем, що стосуються конкретного регіону. Механізми публічного управління місцевого рівня застосовуються на рівні органів місцевого самоврядування: міських, селищних та сільських рад. Спрямовані механізми публічного управління місцевого рівня на вирішення проблем і потреб місцевого значення: просторове планування місцевого рівня, житлово-комунальна сфера, формування та розпорядження місцевими бюджетами, ведення локальної політики та забезпечення задоволення потреб громадян конкретної громади чи населеного пункту.

Наступна категорія класифікації, яку пропонується розглянути, – механізми публічного управління за уповноваженою особою їх впровадження. Дещо схожі риси матиме така класифікація із попередньою категорією, проте, із вкладенням у її змістові характеристики інших значень. Механізми

публічного управління за уповноваженою особою пропонується розділити на механізми державного застосування, місцевого самоврядування, міжнародного регламентування та громадського управління. Механізми публічного управління державного застосування включають органи виконавчої влади: міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. У свою чергу, механізми публічного управління місцевого самоврядування охоплюють органи місцевого самоврядування: міські, сільські, селищні ради. Ці органи мають повноваження у вирішенні місцевих питань та управлінні місцевими ресурсами. Вагомими, на наш погляд, залишаються механізми публічного управління міжнародного регламентування, що включають органи та структури, які займаються управлінням на міжнародному рівні. Це можуть бути міжнародні організації: ООН, Всесвітній банк, а також міжурядові комісії та форуми, які сприяють співробітництву та координації між державами. Механізм громадського управління передбачає участь громадських організацій та об'єднань, неурядових організацій та громадян (фізичних і юридичних осіб) у процесі публічного управління. Вони можуть брати участь у консультуванні, співпраці та нагляді за діяльністю інших суб'єктів управлінської діяльності для забезпечення громадського контролю і представництва інтересів громади.

За цільовим користувачем пропонується класифікувати механізми публічного управління так: механізми громадського спрямування та бізнесу і підприємництва. Перша цільова група і механізм – громадського спрямування – зосереджений на задоволенні потреб та інтересів громадян. Охоплює програми та послуги, які надаються безпосередньо населенню для його добробуту і покращення якості життя. До цього також слід додати співпрацю з громадськими організаціями та представниками суспільства, що передбачає партнерство, консультації, залучення громадськості до прийняття рішень та спільного вирішення проблем. Механізм публічного управління, спрямований на цільову групу бізнесу та підприємництва, покликаний створювати умови для підприємництва, розвитку бізнесу та підтримки економічного зростання,

зокрема такі: політики та програми, направлені на сприяння підприємництву, залучення інвестицій, створення робочих місць, підтримку інновацій та підприємницької активності.

Підсумовуючи, варто зазначити, що дослідження механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні є особливо важливим, оскільки такі механізми спрямовані на розробку і вдосконалення ефективних стратегій та інструментів управління, що дозволять досягти збалансованого розвитку, враховуючи потреби різних зацікавлених сторін та забезпечуючи їх активну участь у прийнятті рішень, а розуміння принципів та практичного застосування механізмів публічного управління сприятиме покращенню управлінських процесів, підвищенню ефективності та ефективності реалізації просторових стратегій та проєктів на місцевому рівні.

Отже, дослідження механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні стають вкрай важливими для розвитку суспільства та досягнення сталого розвитку. Такі дослідження дозволять удосконалити практику публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні для досягнення сталого розвитку міст і територіальних громад.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного аналізу теоретичних основ публічного управління було встановлено, що поняття трактується і відповідно до законодавчої та нормативно-правової бази, і відповідно до поглядів дослідників власне на сам процес управління. Представниками світової школи в поняття публічного управління у сфері просторового планування закладається практичне застосування різних груп механізмів, водночас нормативно-правова база України оперує лише окремими категоріями, не

акцентуючи увагу на особливостях застосування на місцевому рівні. Останнє ускладнюється результатами процесу децентралізації. Також було виявлено більш прогресивний та прискорений у часі розгляд окремих питань, що стосувалися публічного управління у просторовому плануванні саме у науково-популярних джерелах, яким наукові дослідження значно поступалися.

Аналіз основних дефініцій, таких як державне управління, публічне управління та адміністрування, просторовий розвиток тощо, показав відсутність єдиного підходу до змістовного наповнення основної категоріальної бази і, як наслідок, відсутність взаєморозуміння між різними рівнями та інститутами планування і реалізації просторового управління. На основі проведених досліджень прийнято рішення дотримуватися такого розуміння публічного управління: це процес, що здійснюється суб'єктами, характеризується системністю, розгалуженою мережею об'єктів управління і направлений на досягнення визначених цілей за конкретний проміжок часу, а також передбачає високий рівень залучення громадськості до управлінського процесу і використання новітніх технологій та методів управління.

Дослідження процесу просторового планування та результати попередніх наукових пошуків автора показали, що на місцевому рівні він вимагає розгляду всієї сукупності питань, пов'язаних з розвитком та плануванням територій, будівництвом як наслідком діяльності всіх суб'єктів планування. Глобальні виклики сьогодення обумовлюють важливість застосування новітніх принципів та концепцій і, як наслідок, – застосування ефективних та результативних механізмів публічного управління у сфері просторового планування. Отже, просторове планування є діяльністю у публічному секторі, що здійснюється на різних територіальних рівнях, є засобом організації простору, який враховує розвиток територій у взаємозв'язку з економічними перспективами, міграцією населення, вимогами екологічної стійкості та покращенням соціальної інфраструктури, сукупністю заходів, пов'язаних із прийняттям рішень щодо розміщення населення, різних

видів економічної діяльності та об'єктів на територіях, які можуть варіюватися від поселень та їхніх частин до групи країн або регіонів. Серед сукупності наявних досліджень за подальшу основу прийнято чотири основні підходи до розуміння змісту та сутності просторового планування: за територіальним охопленням, за сферою та сектором охоплення, за стратегічними цілями та за управлінським аспектом.

Доповнено наявні принципи просторового управління, які, окрім функцій пріоритетності, цілеспрямованості, варіативності, повинні враховувати потребу у залученості, інтегрованості та мультидисциплінарності просторового управління на місцевому рівні. Запропоновано та обґрунтовано процес поетапного досягнення принципів з урахуванням національних особливостей, можливостей і ресурсів, а також стратегічних планів розвитку території.

Запропоновано та обґрунтовано методичні підходи до визначення структури й змістовного наповнення механізмів публічного управління в просторовому плануванні на місцевому рівні відповідно до ролей суб'єктів публічного управління, які можна характеризувати за тими чи іншими ознаками. Доведено, що суб'єкт-об'єктний підхід, з опорою на рівні застосування механізмів, дає можливість пріоритетизувати останні з урахуванням потреб громади чи території.

Основні результати розділу 1 опубліковано в наукових працях автора: [240; 241; 243; 244; 245; 246; 247; 252; 259; 260; 261; 262].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

2.1. Світові практики публічного управління у сфері просторового планування

У сучасному світі, де спостерігається високий рівень територіального розвитку та при цьому наявна постійна зміна геополітичних умов, питання публічного управління у сфері просторового планування стають надзвичайно актуальними і варто їх розглядати, зокрема, беручи до уваги виокремлений досвід інших держав. У світовій практиці існує широкий спектр підходів до публічного управління у сфері просторового планування [248]. Деякі із таких прикладів варто розцінювати як позитивний досвід, який можна застосовувати для впровадження в систему публічного управління у сфері просторового планування і для України. Розпочати аналіз закордонного досвіду реалізації механізмів публічного управління у сфері просторового планування пропонується з дослідження окремих напрямків регулювання, які в подальшому будуть узагальнені та порівняні з українським досвідом.

Розглядаючи системи публічного управління у сфері просторового планування, пропонуємо звернути увагу передусім на діяльність європейських міждержавних структур. Країни Європи можемо вважати предметом міжнародного інтересу, оскільки Німеччина та Велика Британія були одними із лідерів у розвитку сучасної системи публічного управління [137]. Крім того, Європейський Союз відіграв важливу роль у формуванні адміністративного простору для соціальної політики в регіоні та за його межами впродовж багатьох десятиліть. Оскільки країни Європи та, зокрема, Європейського

Союзу складаються з багатьох різних систем соціального забезпечення, соціальної політики та публічних адміністративних систем, у них застосовуються різні механізми публічного управління. Саме контекст має значення у публічній політиці та управлінні при виборі тих чи інших механізмів публічного управління. Таке твердження дослідники підкріплюють, розглядаючи основні перетворення, що визначили управління, управлінську практику та соціальну політику у Європі впродовж останніх десятиліть.

Особливо актуальною є орієнтація на європейські приклади у зв'язку із активним процесом інтеграції України у Європейський Союз, що триває станом на сьогодні. Процес прийняття України та поступової інтеграції у єдину систему з ЄС є тривалим та потребує змін, зокрема, публічного управління у сфері просторового планування [249].

Розробка стратегічних документів, які стосуються публічного управління у сфері просторового планування на рівні Ради Європи, покладена на відокремлену структуру, а саме – Європейську Конференцію міністрів, відповідальних за просторове та регіональне планування (CEMAT), яка об'єднує представників 47 держав – членів Ради Європи. CEMAT активно розробляє та ініціює обговорення основних принципів і заходів публічного управління у сфері просторового планування у країнах, які є членами Ради Європи. Основна мета CEMAT – сприяння дотриманню прав людини та демократії для сталого розвитку, який виявляється у територіально-просторовому контексті. Перед проведенням сесій CEMAT, окрім представників організацій і структур, що спеціалізуються на питаннях просторового планування, також залучаються представники Парламентської Асамблеї, Конгресу місцевих і регіональних влад Європи та інших відомств. Станом на початок 2024 року, було проведено 17 спеціалізованих міністерських конференцій CEMAT, які організовуються на запит Комітету міністрів Ради Європи, за запрошенням однієї з її держав-членів за участю Комітету старших посадовців CEMAT. Діяльність Ради Європи щодо

просторового планування розпочалася в 1970 році в Бонні на першій Європейській конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування. Вони виникли на основі занепокоєнь, що з'явилися ще на початку 1960-х років в Консультативній Асамблеї Ради Європи, і знайшли відображення у виступі з історичним звітом про просторове / регіональне планування «Європейська проблема» (A European problem) у травні 1968 року [148].

Основні результати, які були узагальнені у конференціях, були опубліковані у вигляді резолюцій СЕМАТ. Протягом 50 років своєї діяльності СЕМАТ прийняв кілька десятків значущих документів, що мають важливе значення для розвитку Європи у територіально-просторовому контексті (Додаток А).

Варто зазначити, що Україна була активним учасником конференцій та брала участь і в основних заходах, і у додаткових, які були покликані сприяти сталому просторовому та регіональному розвитку. Так, 11–12 червня 2009 року в Україні відбулася міжнародна конференція, присвячена сталому просторовому розвитку Європейського континенту, що була організована за сприяння Ради Європи: «Комплексний підхід до збалансованого сталого просторового розвитку Європейського континенту». Організаторами заходу виступили Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, Рада Європи, Швейцарсько-український проект підтримки децентралізації, Німецьке бюро технічного співробітництва та Посольство Королівства Норвегія.

Метою конференції була популяризація інтегрованого підходу до регіонального планування і доброго врядування на місцевому та регіональному рівнях. На конференції розглядалися питання щодо впровадження рекомендацій Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту (затверджених у 2000 р. на конференції СЕМАТ «Керівні принципи просторового планування та стратегія сталого розвитку Європи»), а також розробки пропозицій для підготовки 15-ї

конференції СЕМАТ, яка мала відбутися в росії у 2010 році. Варто зазначити, що на конференції, проведеній у Києві, росія ще вважалася другом і партнером України у напрямку просторового планування та публічного управління у сфері, зокрема, регіонального розвитку. У рамках конференції, 12 червня 2009 року, відбулося 90-те засідання Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ, а також засідання робочої групи з питань реалізації ініціативи щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса (у розвиток рішень конференції СЕМАТ «Реалізація стратегій і бачень сталого просторового розвитку європейського континенту» у 2003 році).

Станом на початок 2024 року, останньою була конференція СЕМАТ, проведена 3–4 листопада 2017 р. у Бухаресті, Румунія, на тему: «Функціональні зони – капіталізація місцевого потенціалу в політиці територіального розвитку на європейському континенті». Незважаючи на висловлені у резолюції наміри щодо продовження роботи у форматі конференцій та плани організації наступної, пандемія COVID-19 істотно змінила плани. Зустріч міністрів країн – членів Ради Європи, відповідальних за просторове планування, яка мала відбутися у 2020 році, була відкладена.

У рамках СЕМАТ та на підтримку ухвалених у межах конференцій резолюцій у 2002 році була заснована Європейська мережа спостереження за просторовим плануванням ESPON (The European Spatial Planning Observation Network), що є платформою прикладних досліджень у сфері просторового планування [149]. Головною метою функціонування ESPON є поліпшення розуміння територіальної динаміки, виявлення тенденцій і невідповідностей в політиках Європейського Союзу та надання фактичних даних для інформування і реакції на різних рівнях публічного управління, надання підтримки державам-членам у розвитку просторового планування та публічного управління у сфері просторового планування. Базою заснування ESPON стала резолюція СЕМАТ 1997 року. ESPON була створена як програма, фінансована ЄС, з метою вирішення викликів, що стосувалися публічного управління у сфері просторового планування. Спочатку це була

міжурядова співпраця, у якій брали участь усі країни – члени ЄС, а також Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія. Платформа ESPON залучає понад 130 організацій по всьому континенту, фінансується Європейським Союзом і співфінансується державами, що зацікавлені у діяльності ESPON, та проводить прикладні дослідження у межах програм. Станом на початок 2024 року, діє програма ESPON-2030. До цього завершеними програмами були ESPON-2006 та ESPON-2013. Висновки про важливість досліджень, проведених у межах ESPON, можемо робити на основі бюджету, який виділяється на програму. Так, бачимо істотне збільшення фінансування на програму ESPON-2030 (розпочата у 2021 році), яка реалізовується нині, порівняно з програмою ESPON-2013 (2007–2013 роки) (рис. 2.1).

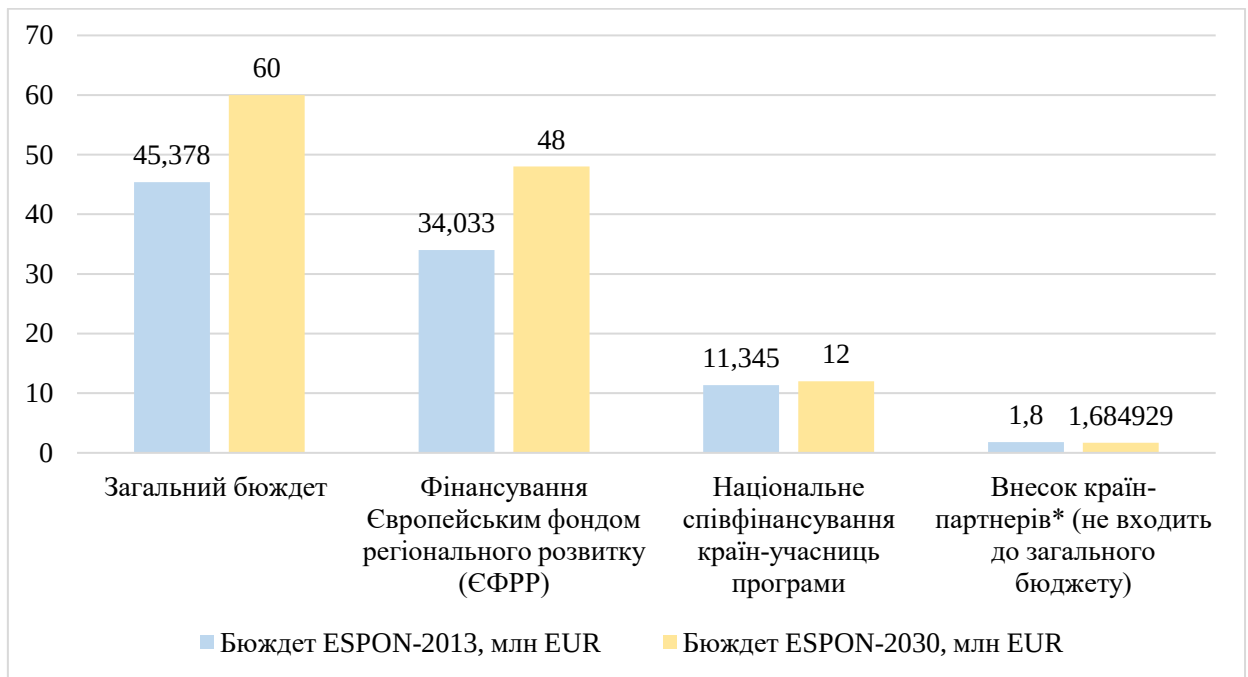

Рис. 2.1. Порівняння фінансування програм ESPON-2013 та ESPON-2030

Джерело: складено автором на основі даних [150] та [151]

** Примітка: до переліку країн – партнерів ESPON належать Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн.*

Дослідження ESPON-2030 є тісно пов'язаними із загальною політикою ЄС на визначений період та відповідають пріоритетам щодо просторового розвитку, які були визначені СЕМАТ (рис. 2.2).

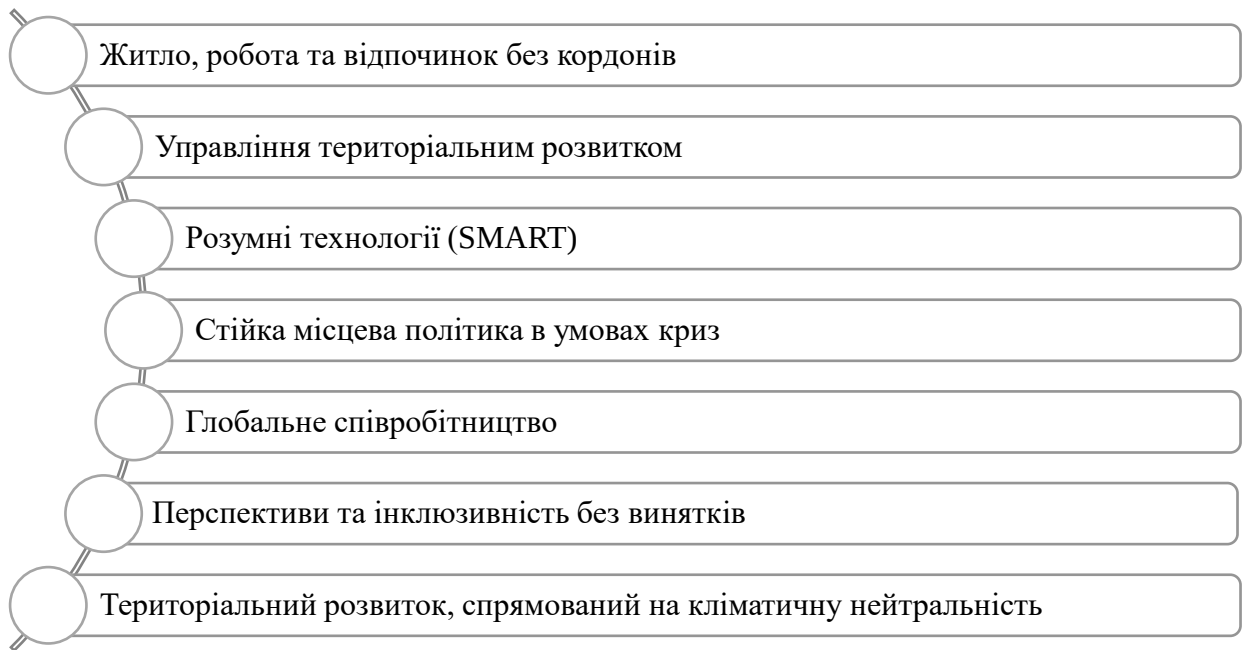

Рис. 2.2. Напрями досліджень ESPON-2030

Джерело: узагальнено автором на основі ESPON 2030 Programme [152]

Розглянувши підходи до напрацювання політик публічного управління у сфері просторового планування, які діють у рамках Європейського Союзу, далі пропонуємо змінити фокус уваги та розширити його, звернувши увагу на світовий контекст. Перехід від ЄС до світового контексту дозволить нам розширити горизонти та врахувати різноманітні аспекти політик публічного управління у сфері просторового планування, а основним світовим документом щодо просторового планування будемо визначати матеріали UN-NABITAT – Програми Організації Об’єднаних Націй з населених пунктів [250]. Саме ця програма відіграє провідну роль у розробці глобальних стратегій просторового розвитку та забезпеченні сталості міського середовища в усьому світі. Зважаючи на низку певних кроків України, як члена ООН, щодо поглиблення співпраці та адаптації матеріалів UN-NABITAT до чинного законодавства, вважаємо, що обраний курс на імплементацію може стати ключовим етапом для ефективного розвитку публічного управління у сфері просторового планування в Україні. Зануримося в історію та ключові етапи розвитку і становлення UN-NABITAT (рис. 2.3).

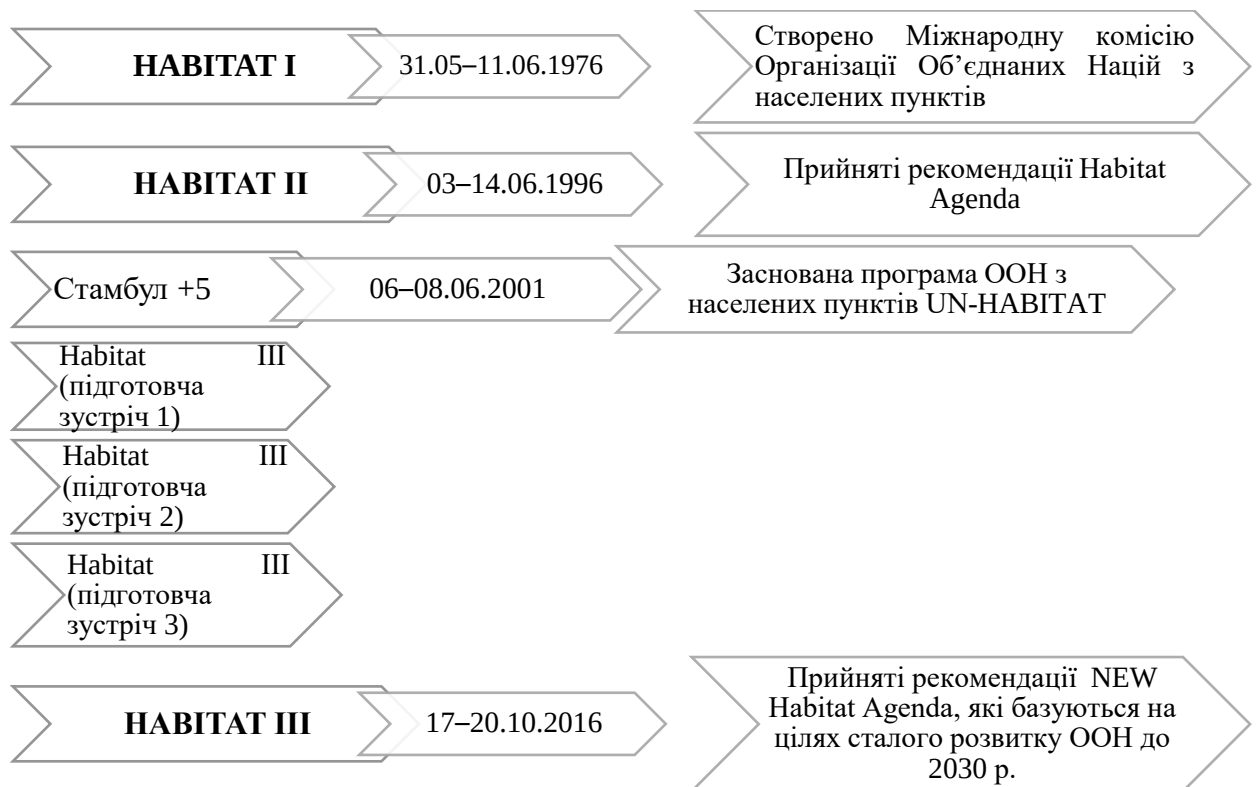

Рис. 2.3. Ключові результати конференцій ООН HABITAT

Джерело: узагальнено автором на основі Conferences Habitat, United Nations [153]

Незважаючи на те, що практично від моменту створення Генеральна Асамблея ООН закликала своїх членів вирішувати питання урбанізації, реальні заходи для подолання стрімкого і часто неконтрольованого зростання міст були впроваджені ООН лише у 1970-х роках. З 1 січня 1975 року Генеральна Асамблея ООН створила Фонд Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів та людських поселень (UNHHSF) – перший офіційний орган ООН, призначений для вирішення питань, що пов'язані з аспектами урбанізації, проблематики міського розвитку та просторового планування. Початковими завданнями фонду було допомагати національним програмам, які пов'язані з вирішенням проблемних питань урбанізації та міського розвитку шляхом надання капіталу і технічної допомоги. Особливо актуальним це було для країн, які розвиваються. UNHHSF отримав початковий бюджет у розмірі чотирьох мільйонів доларів США на чотири роки. На той час урбанізація та її впливи були менш помітні в порядку денному ООН переважно через те, що дві третини людства все ще проживали в

сільській місцевості. Перша міжнародна конференція ООН, що повністю визнала та була присвячена викликам урбанізації, відбулася в 1976 році у Ванкувері, Канада. Ця конференція, відома як «Habitat I», привела до створення 19 грудня 1977 року попередників сучасної UN-HABITAT – Міжнародної комісії Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів – міжурядового органу та Центру Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів (відомого як «HABITAT»), що служив виконавчим секретаріатом Комісії. Також HABITAT отримав завдання керувати коштами UNHHSF.

З 1978 по 1996 рік HABITAT боровся із проблемами, викликаними масовим урбанізаційним зростанням, акцентуючи увагу на проблемах країн, що розвиваються. У 1996 році Організація Об'єднаних Націй провела другу конференцію з міського розвитку «HABITAT II» у Стамбулі, Туреччина. На цій конференції було важливо оцінити прогрес за два десятиріччя після «HABITAT I» у Ванкувері та встановити нові цілі на нове тисячоліття. Прийнятий 171 країною політичний документ, відомий як «Habitat Agenda» – резолюючий документ «HABITAT II», містить понад 100 зобов'язань і 600 рекомендацій, які в подальшому отримали відображення у законодавчих актах, які приймалися країнами – членами ООН.

У період з 1997 по 2002 роки HABITAT, керуючись «Habitat Agenda» і, пізніше, «Декларацією тисячоліття», яка була прийнята у 2000 році, пройшов шлях реформування, використовуючи свій досвід для визначення актуальних пріоритетів для управління розвитком міст і внесення необхідних коригувань та покращень у загальний курс і організаційну структуру. З 1 січня 2002 року, за резолюцією Генеральної Асамблеї A/56/206, повноваження HABITAT були зміцнені, а його статус піднятий до рівня повноцінної програми в системі ООН. Так з'явилася UN-HABITAT – Програма Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів.

У 2015 році, продовжуючи активну роботу над формуванням рекомендацій щодо управління територіальним розвитком, держави – члени ООН схвалили чи не найбільш вагомий документ початку тисячоліття – 17

Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року (табл. 2.1). Варто зауважити, що Україна, як член ООН, підтримала Цілі сталого розвитку Указом Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»: «Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року є орієнтирами для розроблення проектів прогнозних і програмних документів, проектів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України» [154].

Таблиця 2.1

Глобальні цілі сталого розвитку ООН

Глобальна ціль сталого розвитку (ЦСР)	Назва цілі	Суть цілі
1	2	3
ЦСР 1	Подолання бідності	Подолати бідність у всіх її проявах та всюди
ЦСР 2	Подолання голоду	Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, покращення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства
ЦСР 3	Міцне здоров'я і добробут	Забезпечення здорового способу життя та добробуту людей будь-якого віку
ЦСР 4	Якісна освіта	Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх
ЦСР 5	Гендерна рівність	Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток
ЦСР 6	Чиста вода та належні санітарні умови	Забезпечення наявності та сталого управління водними ресурсами і санітарією
ЦСР 7	Доступна та чиста енергія	Забезпечення доступу всіх людей до прийнятних за ціною, надійних, сталих і сучасних джерел енергії
ЦСР 8	Гідна праця та економічне зростання	Сприяння безперервному, всеохоплюючому і сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх
ЦСР 9	Промисловість, інновації та інфраструктура	Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям
ЦСР 10	Скорочення нерівності	Скорочення нерівності всередині країн і між ними

Продовження табл. 2.1

1	2	3
ЦСР 11*	Сталий розвиток міст і громад	Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості та екологічної стійкості міст і населених пунктів
ЦСР 12	Відповідальне споживання та виробництво	Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва
ЦСР 13	Пом'якшення наслідків зміни клімату	Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками
ЦСР 14	Збереження морських ресурсів	Збереження та стале використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку
ЦСР 15	Захист та відновлення екосистем суші	Захист і відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення та повернення назад процесу деградації земель і зупинення втрати біорізноманіття
ЦСР 16	Мир, справедливість та сильні інститути	Сприяння розбудові миролюбного і всеохопного суспільства задля сталого розвитку, забезпечення всім доступу до правосуддя і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях
ЦСР 17	Партнерство заради сталого розвитку	Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку

Джерело: узагальнено автором на основі 17 Goals to Transform Our World [155]

** 11-ту ціль сталого розвитку розглядатимемо як основу управлінських рішень і положень у сфері просторового планування*

Через рік, у 2016-му, на Конференції ООН з міського розвитку «НАВІТАТ III» держави – члени ООН підписали «Нову програму розвитку міст» (New urban agenda, NUA), яка у своїй основі вже містила цілі сталого розвитку ООН. «Нова програма розвитку міст» (NUA) – це документ, що визначає глобальну стратегію сталого розвитку міст до 2030 року. Програма закладає важливі кроки у напрямку створення більш справедливих, безпечних і стійких міст для всіх. NUA була схвалена 193 країнами – членами ООН. Вона є політичним зобов'язанням цих країн щодо сталого розвитку. NUA вже вплинула на політику та практику в галузі просторового планування по всьому світу. Вона продовжує відігравати важливу роль у сприянні сталому розвитку міст у майбутньому. Програма спрямована на створення більш стійких міст, отже, її спрямування зосереджено на досягненні Цілі сталого розвитку 11 – «Сталий розвиток міст і громад». NUA ґрунтується на трьох основних принципах:

- *інтеграція*: комплексний підхід до міського розвитку, який враховує всі

аспекти життя міста, зокрема економічний, соціальний, екологічний та культурний, і працює крізь призму публічного управління у сфері просторового планування;

- *участь (залученість, партисипація)*: важливість залучення всіх зацікавлених сторін у процес просторового планування, включно зі стейкхолдерами, у життєві процеси міста (влада, бізнес, громадянське суспільство);

- *співпраця*: закликає до міжнародної співпраці у сфері управління просторовим плануванням та розвитком.

Документ «Нова програма розвитку міст» передбачає і загальні рекомендації, і секторальні. Одним із секторальних напрямків NUP є «National Urban Policies» – «Національна міська політика», що містить рекомендації щодо управління у сфері просторового планування. Загальними напрямками міських політик NUP пропонує, зокрема, питання економічного, просторового та суспільно-людського розвитку, екологічної та кліматичної стійкості. Відповідно до запропонованих векторів розвитку місцевої політики для країн – членів ООН, які регламентовані у NUP, кожна держава самостійно визначає пріоритетність впровадження та розвитку обраних напрямків (рис. 2.4).

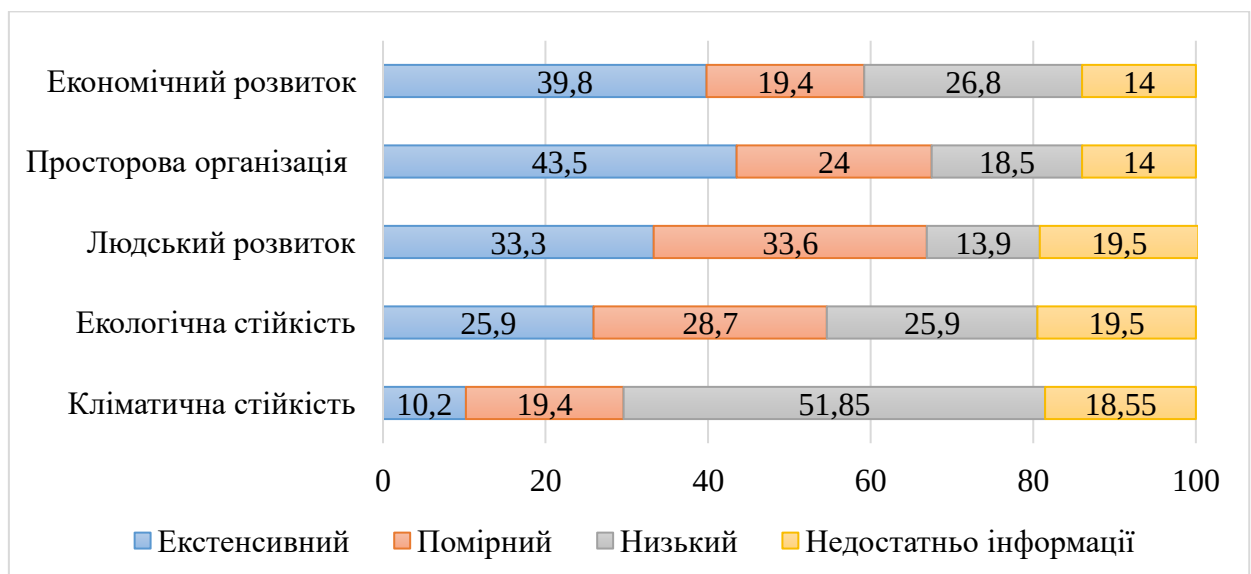

Рис. 2.4. Пріоритетні напрямки впровадження Національної міської політики ООН (NUP) країнами – членами ООН станом на 2018р., узагальнений показник

Джерело: дані ООН [156]

Примітка: кількість респондентів – 108.

Незважаючи на прийняття NUP ще у 2016 році, статус її впровадження у країнах – членах ООН залишається різним. Так, можемо спостерігати уже у першому аналітичному звіті впровадження NUP, який був опублікований у 2019 році, із використанням даних за 2018 рік, що найбільш позитивно програма була сприйнята у країнах Північної Америки та Європі. Поділяючи стан впровадження на п'ять основних етапів – визначення можливостей впровадження, підготовка до впровадження, формування місцевої політики, реалізація та моніторинг і оцінка реалізованої політики – можемо бачити, що за всіма визначеними частинами світу політика NUP здебільшого перебуває на етапі реалізації. На відміну від країн Північної Америки та Європи, де можемо спостерігати NUP вже на фінальних етапах – впровадження та моніторингу, країни Африки, Азії та Тихого океану перебувають переважно на початкових етапах визначення доцільності та можливості впровадження NUP до своїх національних програм (рис. 2.5).

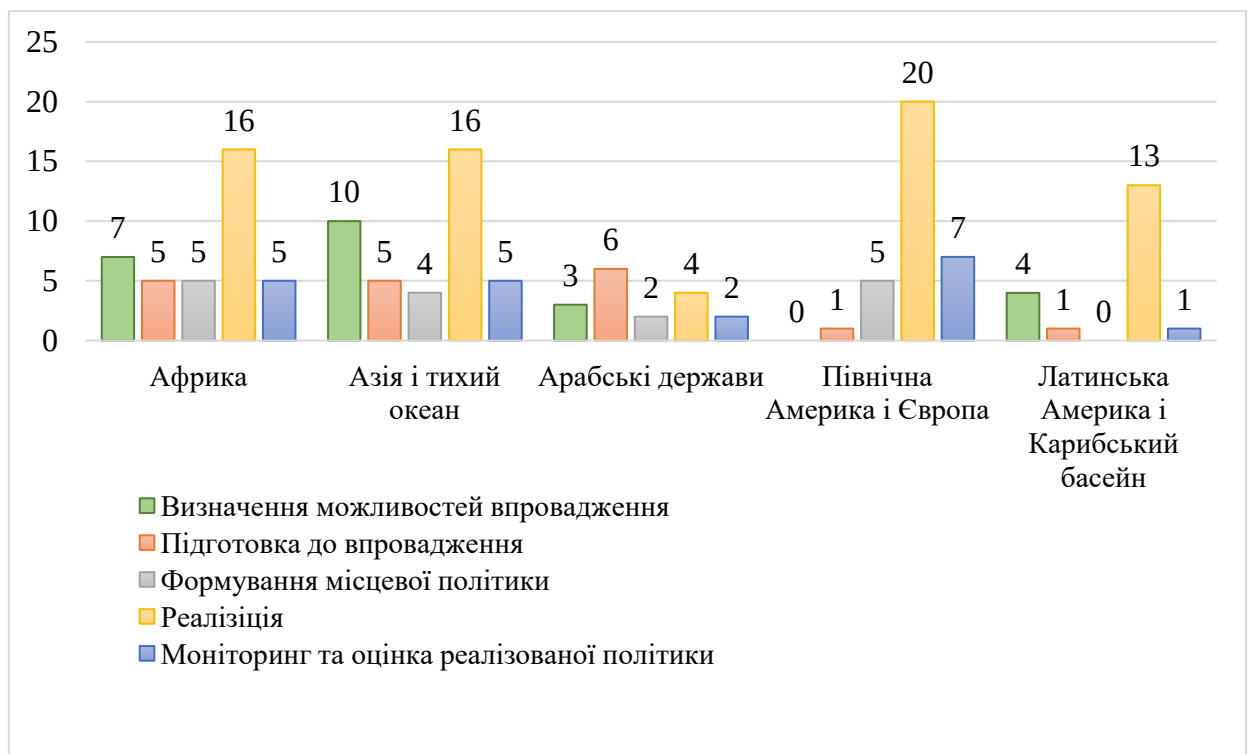

Рис. 2.5. Статус Національної міської політики ООН (NUP) у країнах станом на 2018 р.

Джерело: дані аналітичного звіту за 2018 р. [156]

Важливим питанням, пов'язаним із політикою міського розвитку, є ведення прозорого, підзвітного та відкритого публічного управління. Відсутність суспільної згоди стосовно уповноважених осіб, що є суб'єктами публічного управління (зокрема, на державному рівні), часто є причиною слабкої підтримки ухвалених рішень у сфері міського розвитку та просторового планування. Громадськість частіше ставить під сумнів або опротестовує міську політику, яка не ґрунтується на принципах сучасного публічного управління [157]. Серед викликів, які пов'язані із впровадженням NUP, можемо спостерігати визначення респондентами недостатньої кількості людських та фінансових ресурсів для можливості впровадження програми у політиках їх країн (рис. 2.6).

Рис. 2.6. П'ять основних викликів для впровадження NUP станом на 2021 р.

Джерело: Аналітичний звіт ООН [158]

Поруч із викликами, пов'язаними з імплементацією NUP до місцевих та національних політик країн – членів ООН, варто звернути увагу і на ті цілі, які країни бажають досягти, впроваджуючи NUP. Серед ключових цілей виділяються збалансована територіальна політика і міський розвиток, формування послідовного бачення міського розвитку, координація політик

між секторами, продуктивні та конкурентоспроможні міста (рис. 2.7). При цьому пропонуємо порівняти досягнення бажаних цілей із фактичним рівнем уваги, яка приділяється країнами окремим пріоритетам NUP (рис. 2.8).

Рис. 2.7. Ключові результати, яких країни прагнуть досягти, впроваджуючи NUP*

Джерело: Аналітичний звіт ООН [158]

Примітка: країнам було запропоновано вибрати три ключові результати, яких вони прагнуть досягти за допомогою NUP.

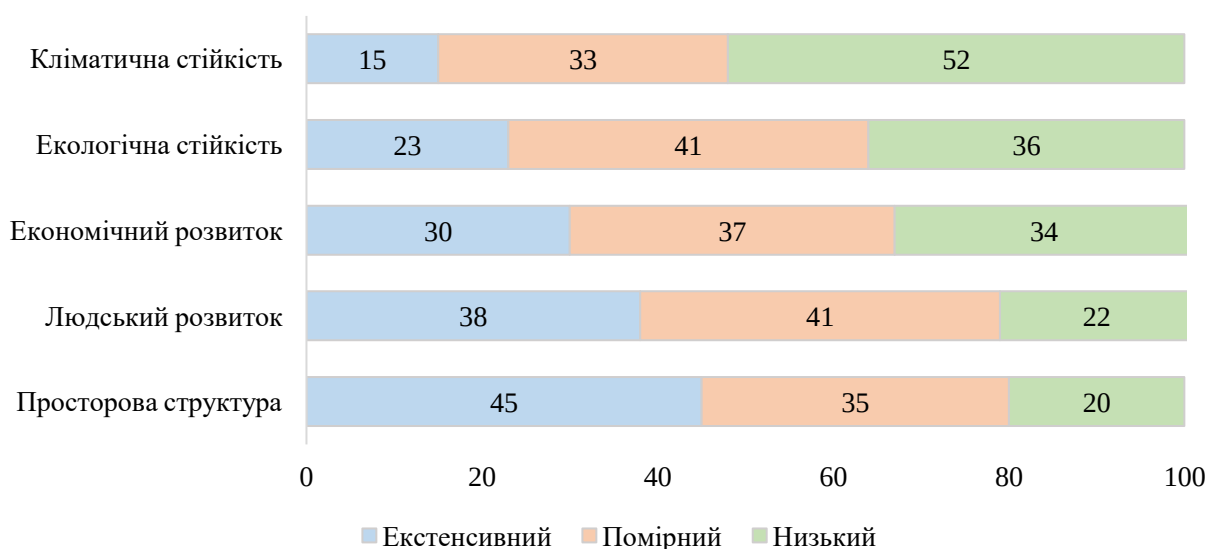

Рис. 2.8. Рівні уваги, які приділяються країнами окремим пріоритетам NUP

Джерело: Аналітичний звіт ООН [158]

Незважаючи на проблемні аспекти та складнощі, з якими стикаються країни при впровадженні NUP у свої національні програми та політики, місцеві програми, які відповідають NUP, уже зараз допомагають досягати тих заявлених цілей і пріоритетів, а отже, дають можливість управляти розвитком міст та інших територіальних ресурсів відповідно до Глобальних цілей сталого розвитку ООН, впроваджуючи прогресивні практики (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Характеристики впроваджених місцевих програм, які відповідають NUP

Джерело: Аналітичний звіт ООН [158]

Для ефективного впровадження, а згодом – збору даних, можливості моніторингу та аналізу впровадження NUP у національні політики країн, використовуються певні інструменти, а також їх набори. Найбільш використовуваними інструментами впровадження NUP можна вважати національні переписи та дані, отримані від національних статистичних управлінь, дані, отримані від відповідних міністерств чи відомств, дані, отримані в межах досліджень NUP. Зазначені інструменти використовують більше 50% опитаних респондентів у межах дослідження впровадження NUP. Середній рівень застосування (25–50%) інструментаріїв припадає на дані,

отримані від академічних та дослідних інститутів, географічних інформаційних систем ГІС та карт, дані, отримані від національних органів влади, а також від приватного сектору та інших зацікавлених сторін. Найнижчий показник застосування даних у межах впровадження NUP – це дані, отримані із соціальних медіа, на які припадає 10% від усього обсягу даних, які застосовуються (рис. 2.10).

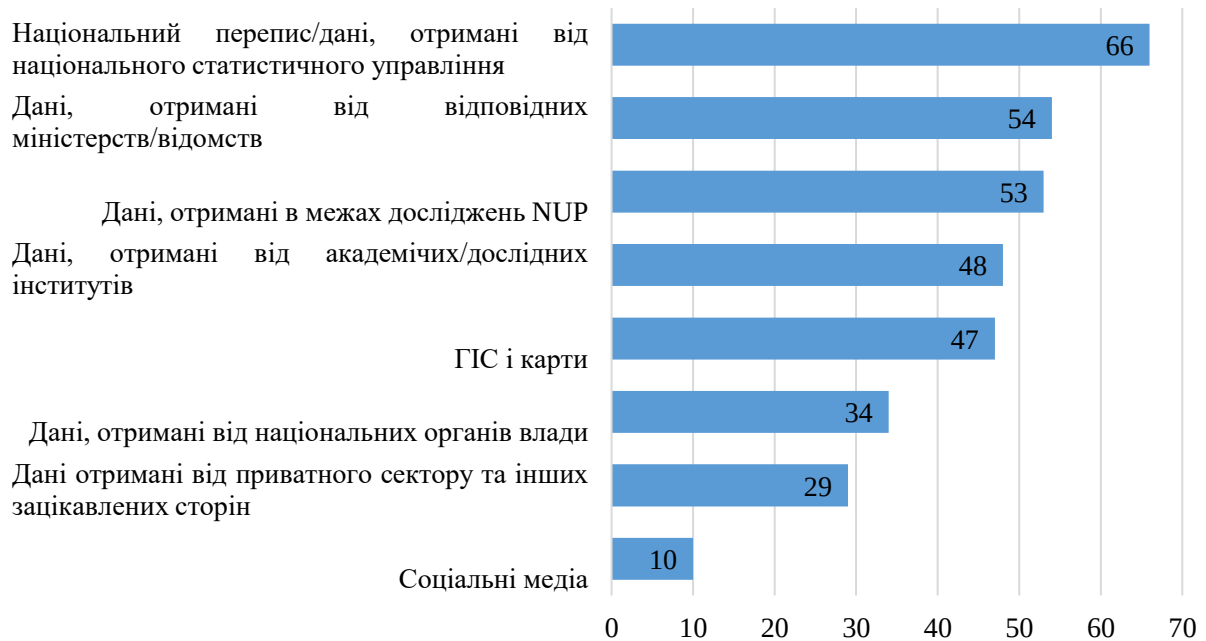

Рис. 2.10. Джерела даних, які використовуються в процесі впровадження NUP

Джерело: Аналітичний звіт ООН [158]

Найпоширенішим типом механізму, який застосовується країнами для впровадження NUP, є формальні багатогалузеві платформи, які використовуються 64 країнами. Ці платформи забезпечують можливості для обговорення та розробки заходів щодо впровадження NUP, а також сприяють співпраці між різними секторами суспільства шляхом формалізованих дій і кроків, зокрема найбільш важливим тут варто визначити законодавче регулювання прийнятих напрямків NUP (рис. 2.11).

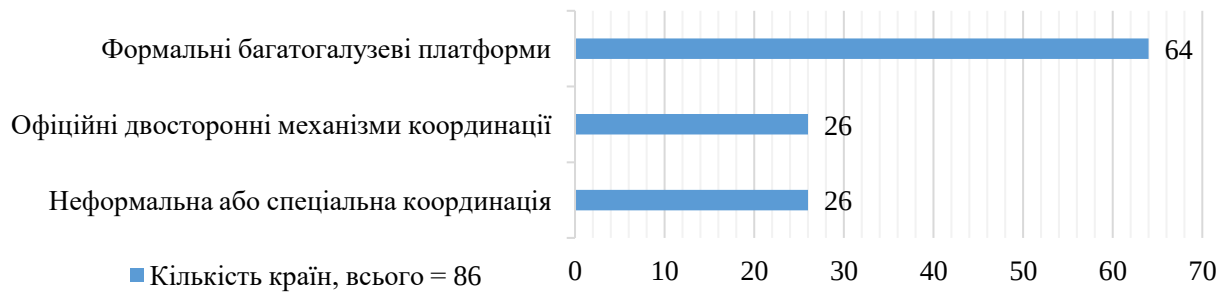

Рис. 2.11. Механізми узгодження NUP з галузевими політиками на національному рівні*

Джерело: Аналітичний звіт ООН[158]

Примітка: маються на увазі механізми між провідними міністерствами / відомствами NUP та галузевими міністерствами країн.

Підсумовуючи, варто зазначити, що впровадження програми ООН New Urban Policy (NUP) у національні політики держав дає можливість ставити цілі, що орієнтовані на сталий і збалансований розвиток територіальних ресурсів, розумне управління просторовим розвитком шляхом ефективного просторового планування. Країни, які вже зараз впровадили NUP у свої національні політики і дотримуються курсу, запропонованого ООН, відзначають позитивними аспектами програми можливість збалансованого та інтегрованого, міждисциплінарного підходу до публічного управління у сфері просторового планування. Запроваджуючи NUP через визначені механізми – формальні багатогалузеві платформи, законодавче впровадження, двосторонні механізми співпраці між уповноваженими органами управління держави та NUP, а також неформальними платформами для комунікації – можна досягати поставлених цілей у напрямку сталого розвитку, зокрема відповідно до 11-ї Цілі сталого розвитку ООН: сталий розвиток міст і громад. Для можливості впровадження NUP та подальшого моніторингу результатів досягнення програми варто зважати на наявний досвід застосування інструментів країнами, які уже запровадили NUP.

Отже, аналізуючи світовий досвід впровадження політик та регламентації публічного управління у сфері просторового планування, можемо зробити диференціацію практик, що прийняті на рівні країн Європи,

в тому числі Європейського Союзу, та загальної світової практики. Основними документами, які застосовуються у сфері просторового планування у країнах Європи, є матеріали, напрацьовані Європейською Конференцією міністрів, відповідальних за просторове та регіональне планування СЕМАТ. Пріоритетні напрямки та цілі просторового планування, які були визначені в межах роботи СЕМАТ, частково впроваджуються і в Україні. Варто зазначити, що у 2009 році, перед черговою конференцією СЕМАТ, у Києві відбувся важливий підготовчий захід до конференції 2010 року, що підкреслило і вагомість України у системі просторового планування Європи, і підтримку напрямків розвитку просторового планування, які задаються СЕМАТ, для України. Слід згадати, що для ефективного впровадження будь-якої програми чи політики важливим етапом її реалізації є спостереження та аналіз, які дають можливість вчасно реагувати на виклики і загрози, що пов'язані з реалізацією. Для моніторингу управління просторовим плануванням у Європі функціонує Європейська мережа спостереження за просторовим плануванням ESPON (The European Spatial Planning Observation Network). Незважаючи на те, що Україна не входить у офіційні межі діяльності та досліджень ESPON, окремі науковці здійснювали аналіз систем управління у сфері просторового планування в Україні за методологією ESPON, зокрема за опитувальником ESPON COMPASS.

Щодо світового масштабу, то питання територіального розвитку та просторового планування стоять на одному з пріоритетних рівнів у діяльності ООН. У межах роботи ООН функціонує Міжнародна комісія Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів UN-HABITAT — міжурядовий орган та Центр ООН з населених пунктів (HABITAT), який має завдання, в тому числі, здійснювати управління коштами фонду UNHHSF. У межах UN-HABITAT напрацьовані політики, які рекомендовані до впровадження у національні програми. Зокрема, однією з таких політик є New Urban Policy (NUP), що впроваджена вже у деяких національних політиках країн - членів ООН та пріоритетними завданнями якої є формування цілей, напрямків та

стратегій на національних рівнях, які базуються на 17 Цілях сталого розвитку ООН. В такому ключі і вважаємо за доцільне розвивати систему публічного управління у сфері просторового планування в Україні, яка базуватиметься на визнаних світом та Європою, зокрема, практиках та досвіді.

2.2. Оцінка впливу диджиталізації публічного управління на просторове планування на місцевому рівні в Україні

Зважаючи на трансформаційні процеси у всіх сферах розвитку людства, які впродовж останніх років відбуваються в Україні та світі, провідну роль у житті сучасної людини починає відігравати диджиталізація. Диджиталізація, як явище, характерна для всіх сфер життєдіяльності сучасної людини. Не винятком є її вплив на публічне управління у сфері просторового планування, зокрема, на місцевому рівні. Виявляється вплив диджиталізації у широкому спектрі послуг, які вже сьогодні можна отримувати за допомогою використання комп'ютерних технологій. Нині послуги, які отримують громадяни у сфері просторового планування від суб'єктів публічного управління, є досить різноманітними. Потреба диджиталізувати послуги, що надаються, диктується забезпеченням конкурентоспроможності в постіндустріальному (інформаційному) суспільстві, запитами та потребами населення, з одного боку, а з другого – допомагає суспільству розвиватися та отримувати більше за менший проміжок часу [251].

Диджиталізацію публічного управління досліджували чимало науковців, зокрема О. Карпенко, В. Шандрик, В. Дергачова, Я. Колешня, В. Голюк, Н. Панасенко та інші. Водночас серед наукових досліджень провідних вчених не знайшло своє місце відображення диджиталізації публічного управління у сфері просторового планування. На сьогодні залишається низка невизначених питань щодо майбутнього розвитку диджиталізації публічного

управління, зокрема, у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Диджиталізацію можна розглядати як явище, одну з провідних рис неоекономіки – новітньої економічної науки та нового типу соціально-економічного устрою, що поступово формується в межах постіндустріального періоду економічного розвитку шляхом впровадження досягнень науково-технічного прогресу та інноваційних методів господарювання, інтелектуалізації людського капіталу, використання передових новітніх технологій, прискореного розвитку наукомістких галузей економіки [159]. Термін «диджиталізація» прийшов до нас із США і походить від слова «digitalization», що перекладається як «оцифровування». Тобто дослівно ***«диджиталізація» – це процес перетворення паперових носіїв інформації і їх перенесення у цифрову форму.***

Поняття диджиталізації набуває розширених трактувань і може означати будь-яку дію, зокрема ту, яка стосується публічного управління у сфері просторового планування, що відбувається в електронно-цифровому форматі (та/або за допомогою комп'ютеризованих засобів), потребує безпосереднього доступу до мережі «Інтернет» та спрямована на задоволення потреб сучасної людини.

Варто звернути увагу на нетотожність понять «диджиталізація» та «цифрова трансформація». З розвитком технологій та збільшенням обсягів інформації автоматизація не надає такого позитивного ефекту, як диджиталізація, а побудова ефективних бізнес-процесів та збільшення можливостей є основною метою розвитку бізнесу і суспільства в сучасних умовах [160]. Саме тому зростає необхідність у цифровій трансформації, що зумовлюється прагненням до постійного удосконалення процесів.

В умовах глобальної диджиталізації суспільства актуальною є проблема переосмислення діяльності органів (суб'єктів) публічного управління у сфері просторового планування в Україні у бік орієнтації на потреби громадянина як кінцевого споживача. Сьогодення вимагає від публічного управління вчасних,

раціональних та якісних управлінських рішень з невідкладним реагуванням на зауваження громадськості задля пояснення або інформування щодо виконаної роботи. Потреба використання новітніх технологій в роботі управлінців характерна для всіх рівнів реалізації послуг: державного, регіонального та місцевого, що дає можливість задовольняти потреби та запити суспільства.

Уперше концептуальні підходи до «Ери цифрового врядування» (Digital Era Governance) були визначені дослідниками П. Данлеві, Х. Маргетсом та іншими [161] у 1991 р. як перехід від концептуальних засад врядування «Нового публічного управління» (New Public Management) до сучаснішого, диджиталізованого управління, де за основу було взято принцип клієнтоорієнтованості та використання цифрового потенціалу в управлінських процесах.

Саме у публічному управлінні диджиталізація вже сьогодні відбувається прискореними темпами та стає одним із провідних інструментів реалізації функцій управління і надання адміністративних послуг [162].

Диджиталізацію можемо вважати одночасно також інструментом модернізації публічного управління. Вона окреслює можливості подальшого розвитку публічного управління та удосконалення наявних концепцій публічного управління та адміністрування. Також вважаємо, що диджиталізація є своєрідним каталізатором процесів прийняття рішень у публічному управлінні, інноваційним засобом задоволення суспільних запитів і потреб.

Явище використання інтернет-простору, як невід’ємного компонента диджиталізації, істотно та невпинно зростає протягом останніх років.

За даними Міжнародного союзу електрозв’язку в період з 2018 до 2023 року, кількість інтернет-користувачів збільшилася з 49% до 67% населення світу, що у числовому еквіваленті дорівнює 5,4 мільярда користувачів [163]. Щорічний приріст користувачів інтернету становить усереднено 4% (рис. 2.12).

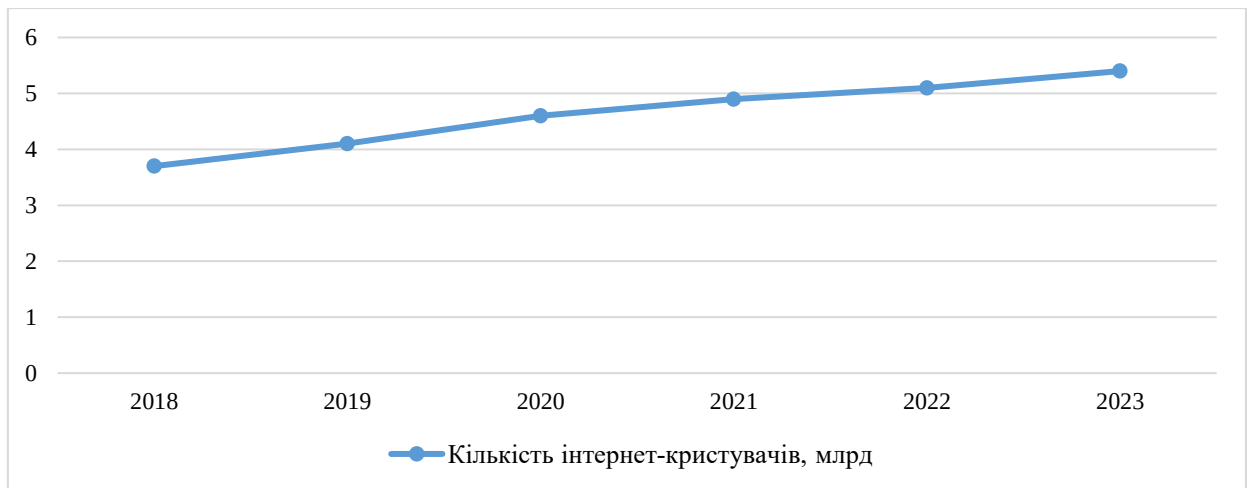

Рис. 2.12. Кількість інтернет-користувачів у світі

Джерело: складено автором на основі даних Міжнародного союзу електрозв'язку [164]

Щодо України, то можна говорити про екстенсивний розвиток диджиталізації публічного управління, який відбувається у відповідь на можливості, пов'язані з інтернет-користуванням. Згідно зі стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» [165], результатом реформи публічного управління мало стати утворення ефективної, прозорої та відкритої структури публічного управління із застосуванням технологій електронного урядування для забезпечення цілісної державної політики, яка спрямована на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на зовнішні та внутрішні виклики.

Пропонуємо розглянути рейтингові показники E-Government Survey, які кожні два роки проводить Департамент економічних і соціальних справ ООН, щоб зрозуміти, чи дотримується держава закладених стратегічних цілей щодо розвитку електронного урядування. Опитування E-Government Survey націлене на отримання показників щодо електронного урядування у країнах світу, які є членами ООН. Результати у формі звітів ООН допомагають уповноваженим особам, які ухвалюють рішення, виявляти сильні та слабкі сторони в електронному управлінні та формувати відповідні політики й стратегії на рівні своїх країн. У звіті також розглядаються нові тенденції, проблеми, інноваційні підходи, а також виклики і перспективи розвитку електронного урядування.

Для вибірки пропонується взяти три останні періоди: 2018–2020 рр. (звіт у 2020 р.), 2020–2022 рр. (звіт у 2022 р.) та 2022–2024 рр. (звіт у 2024 р.) (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Порівняльні показники розвитку електронного урядування в Україні за результатами опитування в межах E-Government Survey (2020, 2022, 2024 рр.)

Рік Показник	2020	2022	Рівень зростання, %	2024	Рівень зростання, %
Рейтинговий клас	HV	V1	н/з	V3	н/з
EGDI (по рейтинговому списку)	69	46	н/з	30	н/з
OSI	0.6824	0.8148	19,40	0.9854	20,94
EGDI (показник)	0.7119	0.8029	12,78	0.8841	10,11
HCI	0.8591	0.8669	0,91	0.8240	- 4,95
ТП	0.5942	0.7270	22,35	0.8428	5,93

Джерело: складено автором на основі [166–168]

Примітка: позначення «н/з» застосовується у значенні «не визначається».

Займаючи у 2020 році 69-те місце у рейтингу електронного урядування E-Government Survey, вже у 2024 році Україна посіла 30-те місце (Додаток Б). При цьому держава посідає 1-ше місце у рейтингу, якщо оцінювати країни, що розташовані у східній частині Європи, та 5-те місце серед держав, які не є членами ЄС.

Через результати впровадження в Україні електронного урядування можна спостерігати за дуже стрімким зростанням майже всіх показників, за якими здійснюється оцінювання в межах E-Government Survey. Так, порівняно з 2020 р. у 2022 р. показник індексу розвитку електронного урядування зріс в Україні на 12,78%, а у 2024 р. додатково на 10,11%. Щодо показника індексу

онлайн-послуг, то у 2022 р. він був на 19,4% вищим, ніж у 2020 р., а в 2024 р. піднявся у рейтингу ще на 20,94%.

Індекс телекомунікаційної інфраструктури зростав інтенсивно у 2022 р. та став на 22,35% вищим, ніж у 2020 р., а вже у 2024 р. його приріст був не таким істотним, але вкрай позитивним – додатково відбулося зростання на 5,93%.

Єдиним показником, що впав порівняно з попередніми звітними періодами, став показник індексу людського капіталу, який у 2022 р. зріс на 0,91%, але вже в 2024 р. опустився на 4,95%.

Тож оцінка результатів впровадження електронного урядування в Україні показує динамічне зростання більшості ключових показників. Ймовірно, що таке стрімке зростання електронного урядування було б неможливим без роботи уповноважених органів центральної влади як суб'єктів публічного управління.

У 2019 р. в Україні було створено Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифра), що забезпечує формування та реалізацію державної політики за такими напрямками [169]:

- диджиталізація, цифровий розвиток, диджитал-економіка, цифрові інновації, *електронне урядування та електронна демократія*, розвиток інформаційного суспільства, інформатизація;
- розвиток диджитал-навичок та цифрових прав громадян;
- розвиток інфраструктури широкосмугового доступу до інтернету та телекомунікацій, електронна комерція та бізнес;
- надання електронних та адміністративних послуг;
- електронні довірчі послуги та електронна ідентифікація;
- розвиток ІТ-індустрії.

Завданнями, які ставила перед собою Мінцифра до 2024 р., було забезпечення 100% публічних послуг громадянам та бізнесу онлайн, підключення 95% населення країни, соціальних об'єктів та головних автошляхів до швидкісного інтернету, залучення 6 млн українців до програми

розвитку диджиталізованих навичок, а частка ІТ у ВВП України мала становити до 10% [170]. Станом на вересень 2024 року ми не можемо оцінити стан досягнення планових показників, оскільки у Мінцифрі не проводили ані підсумкових, ані проміжних звітувань.

Міністерство цифрової трансформації України, як суб'єкт публічного управління, приділяє вагомому увагу і питанню диджиталізації публічного управління у сфері просторового планування, демонструючи значні результати. На сьогодні диджиталізація публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні проявляється у застосуванні низки електронно-цифрових нововведень, які дозволяють отримувати населенню послуги у сфері просторового планування за допомогою системи «Інтернет».

Вагомим фактором для можливості надання послуг, що стосуються публічного управління у сфері просторового планування, є прийняття постанов Кабінету Міністрів України від 1 липня 2020 р. № 559 «Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження першої черги Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва» [171] та від 9 серпня 2024 р. № 909 «Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо запровадження Містобудівного кадастру на державному рівні» [172].

Для можливості надання послуг в електронно-цифровому форматі в межах Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ) функціонують Портал ЄДЕССБ, Реєстр будівельної діяльності (частина Порталу) та Електронний кабінет ЄДЕССБ (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Значення та функції структурних частин Єдиної державної
електронної системи у сфері будівництва**

Структурна частина ЄДЕССБ	Значення та функція
Портал	Публічна база, у якій містяться загальні відомості щодо роботи ЄДЕССБ, інформація про структурні частини реєстру будівельної діяльності, моніторингові та аналітичні показники роботи системи
Реєстр будівельної діяльності	Уніфікована база даних, яка об'єднує інформацію про будівельні об'єкти, учасників будівельного процесу, дані про дозвільні документи, містобудівну та проектну документацію, результати експертизи проєктів, відомості про технічну інвентаризацію та іншу інформацію, що раніше зберігалася в окремих реєстрах та базах
Електронний кабінет користувача електронної системи	Частина ЄДЕССБ, яка надає можливість учасникам будівництва формувати запити, завантажувати документи та отримувати відповіді у системі

Джерело: складено автором на основі [173]

Отже, на сьогодні винятково в електронно-цифровому варіанті громадянам надаються такі послуги у сфері просторового планування:

- ✓ видача містобудівних умов та обмежень об'єкта забудови можлива винятково через застосування Електронного кабінету ЄДЕССБ;
- ✓ видача будівельного паспорта об'єкта забудови у автоматичному режимі, через ЄДЕССБ;
- ✓ зміна цільового призначення без розроблення документації із землеустрою за умови, що земельна ділянка, цільове призначення якої змінюється, розташована у межах функціональних зон, визначених містобудівною документацією на місцевому рівні та відомості про функціональну зону, в межах якої розташована земельна ділянка, внесені до Державного земельного кадастру, або, якщо такі відомості не внесені до

кадастру, на підставі витягу з містобудівної документації (витяг видається в автоматичному режимі через ЄДЕССБ);

✓ проєктна документація подається замовником на погодження органу охорони культурної спадщини через ЄДЕССБ, який має розглянути її та надати відповідь щодо погодження або обґрунтованої відмови протягом 30 днів.

Відповідно до даних Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, станом на 11 липня 2024 р., системою ЄДЕССБ були понад 105 тис. зареєстрованих користувачів [174] (рис. 2.13).

Рис. 2.13. Користувачі ЄДЕССБ

Джерело: складено автором на основі [174]

Оскільки реалізація публічного управління у сфері просторового планування відбувається за допомогою такого інструменту, як містобудівна документація, пропонується розглянути питання диджиталізації публічного управління у сфері просторового планування крізь призму процесу

планування, розроблення та реалізації містобудівної документації (див. рис. 2.13).

Єдина державна електронна система у сфері будівництва, зі всіма її структурними частинами, після початку дії Містобудівного кадастру (постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2024 р. № 909 «Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо запровадження Містобудівного кадастру на державному рівні») має стати його складовою частиною. Сам же Містобудівний кадастр являтиме собою інтегровану інформаційну систему, яка об'єднає електронні інформаційні ресурси та публічні реєстри, забезпечуючи внутрішню та зовнішню електронну взаємодію. Система містобудівного кадастру охопить процеси створення, збору, отримання, зберігання, використання, поширення та захист інформації про геопросторові дані територій, адміністративно-територіальні одиниці, екологічні та інженерно-геологічні умови, будівельну діяльність, а також будівельні норми і правила.

Функціонування Містобудівного кадастру в Україні дасть змогу забезпечити інформаційні потреби для просторового планування, а також організувати галузеву складову державних геоінформаційних ресурсів. Тому можемо зробити висновок, що Містобудівний кадастр після початку функціонування буде головним електронно-цифровим інструментом реалізації публічного управління у сфері просторового планування.

Наступним пропонується оцінити вплив диджиталізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні через застосування правового механізму публічного управління.

Для можливості розроблення, оновлення та внесення змін до містобудівної документації на місцевому рівні, що є інструментом публічного управління у сфері просторового планування, впродовж останніх років було прийнято низку нормативно-правових актів, зокрема:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2021 р. № 926 «Порядок розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації»;
- Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 22.02.2022 р. № 56 «Про затвердження структури Баз геоданих містобудівної документації на місцевому рівні»;
- Державні будівельні норми ДБН Б.1.1-14:2021 «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні».

Усі перелічені нормативно-правові акти регламентують обов'язковість використання електронно-цифрових технологій при розробленні містобудівної документації, що, вважаємо, в перспективі дасть додатковий поштовх до підвищення рівня диджиталізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

2.3. Реалізація публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні

Дослідивши питання публічного управління у сфері просторового планування в країнах Європейського Союзу та провідних країнах світу, провівши оцінку впливу диджиталізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні, зважаючи на потребу України адаптувати свої законодавчі та нормативно-правові підходи до сфери в цілому, постає необхідність визначити, як відбувається реалізація публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Можемо вважати, що реалізація публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні відбувається через застосування стратегічних, планувальних та прогностичних інструментів [252]. Додатково

слід зазначити, що впродовж останніх років в Україні відбувається впевнене та швидке зростання ролі просторового планування як ефективного інструмента забезпечення врахування інтересів усіх зацікавлених сторін при плануванні територій. Це відбувається, зокрема, в межах реформування чинного містобудівного та земельного законодавства. Оскільки в українському законодавстві відсутнє поняття «просторове планування», то будемо керуватися сукупністю термінів, перший із яких – планування і забудова територій. Саме планування і забудову територій можемо, своєму чергою, вважати одним із завдань для процесу просторового планування.

Відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», планування і забудова територій – це діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб. Отже, провідну роль у раціональному просторовому плануванні мають суб'єкти публічного управління, які уповноважені діяти у сфері просторового планування. Діяльність суб'єктів публічного управління у сфері просторового планування передбачає:

- прогнозування розвитку територій;
- забезпечення раціонального розміщення населення та визначення напрямків сталого розвитку територій;
- обґрунтування розподілу земельних ділянок відповідно до їхнього цільового призначення;
- узгодження інтересів держави, громадськості і приватного сектору при плануванні та забудові територій;
- визначення і оптимальне розміщення житлових, громадських, промислових, рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших зон і об'єктів;
- встановлення режиму забудови територій, передбачених для містобудівної діяльності;
- розробку містобудівної та проєктної документації;

- будівництво нових об'єктів і реконструкція наявних будівель та територій;
- охорону, створення та відновлення рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих територій, ландшафтів, лісів, парків, скверів і зелених насаджень;
- розвиток інженерно-транспортної інфраструктури;
- здійснення моніторингу забудови;
- ведення містобудівного кадастру;
- контроль у сфері містобудування.

В Україні можна виділити чотири найважливіші історично-законодавчі віхи розвитку публічного управління, що стосувалися планування та забудови територій (табл. 2.4).

У період радянської влади, до 1991 року, просторове планування як таке було відсутнім. Планування територій здійснювалося в рамках централізованої планової економіки. Всі рішення приймалися на державному рівні, і основна увага приділялася нераціональному використанню територій через відсутність ринкових механізмів. Містобудівні проєкти були частиною загальносоюзних п'ятирічних планів розвитку. Це означало відсутність участі місцевого населення та громади в процесі планування, оскільки всі рішення спускалися «згори», згідно з державними директивами.

Після здобуття незалежності у 1991 році Україна почала розробляти власну законодавчу базу у сфері просторового планування. Першою важливою віхою стало прийняття у 1992 році Закону України «Про основи містобудування», який заклав фундамент для нової системи державного управління містобудівною діяльністю. Закон заклав умови для переходу від жорсткого централізованого планування до більш гнучкої системи, в якій місцеві органи влади отримали більшу автономію у вирішенні питань розвитку територій. Проте, залишалася значна залежність від центральної влади, а участь громадськості була формальною.

Таблиця 2.4

Ретроспектива розвитку сфери просторового планування в Україні

<i>Часовий проміжок</i> <i>Характеристика</i>	До 1991 р.	1991–2011рр.	2011–2020 рр.	2020 р. – дотепер
Національна економіка	Планова	Ринкова	Ринкова	Ринкова
Управління	Централізоване, державне	Перехід до децентралізованого, державне	Перехід до децентралізованого, публічне	Децентралізоване, публічне
Основні законодавчі акти у сфері	Радянські нормативні акти. Містобудування регулювалося загальносоюзними планами розвитку та директивами СРСР	Закон України «Про основи містобудування» (від 16 листопада 1992 року)	Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» (від 17 лютого 2011 року)	Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» (від 17 червня 2020 року)
Участь громади	Не передбачалася	Формальна	Мінімальна	Максимальна
Територіальний фокус	Територія СРСР	Державний рівень	Перехід від державного до місцевого рівня; посилення ролі регіонального рівня	Місцевий рівень
Основний принцип просторового планування (відповідно до таблиці 1.5)	Пріоритетності	Варіантність	Цілеспрямованість, раціональність	Індивідуального підходу, залученості, інтегрованості, міждисциплінарності
Роль міжнародного співробітництва та впровадження міжнародних програм	Відсутня	Мінімальна	Помірна	Максимальна

Джерело: авторська розробка на основі Законів України «Про основи містобудування», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» та власних досліджень

Після прийняття Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» у 2011 році зроблено перший проривний крок реформування сфери містобудування. Саме у цьому законі відбулася перша інтеграція загальносвітових норм ООН, що стосувалися управління у сфері містобудування. Саме містобудування починає розширяти рамки та трансформуватися у просторове планування, що збігається з трансформаційними процесами в управлінні: Україна відходить від державного та приймає за основи принципи цінності та цілі публічного управління. Закон «Про регулювання містобудівної діяльності» ґрунтується на практиках ООН, особливо у питаннях сталого розвитку. Важливим нововведенням стає забезпечення більшої прозорості у процесі планування та впровадження механізмів залучення громадськості до містобудівної діяльності, що відбувалося під впливом переходу до публічного управління порівняно з державним. Крім того, акцент було зроблено на раціональному використанні ресурсів та інтеграції екологічних стандартів у процес планування.

І ось, починаючи з 2020 року відбуваються нові зміни, які відповідають на виклики і питання, пов'язані зі зміною адміністративно-територіального устрою країни та появою такої адміністративно-територіальної одиниці, як територіальна громада. Зміни стосуються також переходу від «містобудування» до «просторового планування», інтеграції містобудівної та земельпорядної документації. Це дозволяє створити більш результативну та скоординовану систему управління територіями, де фокус уваги зміщується на територіальні громади [253]. Джерелом прийняття рішень стають люди, а головний акцент – розвиток громад і участь населення у вирішенні територіально-просторових питань. Цей період характеризується більш демократичним підходом до планування, коли законодавство передбачає максимальне залучення громад до процесів прийняття рішень.

Відповідно до вже згаданого Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», планування та забудова територій в Україні

відбувається на трьох територіальних рівнях: державному, регіональному та місцевому. На кожному із цих рівнів передбачено розроблення містобудівної документації як одного з інструментів просторового планування (рис. 2.14). Містобудівну документацію можемо вважати одночасно стратегічною, плановою та прогностичною. Отже, саме містобудівна документація, як інструмент просторового планування, має набір тих характеристик, які дозволяють її називати комплексним інструментом реалізації публічного управління у сфері просторового планування.

Містобудівна документація, відповідно до чинного законодавства, являє собою затверджені текстові та графічні матеріали з питань регулювання планування, забудови та іншого використання територій [176]. Саме містобудівна документація є ключовою для довгострокового стратегічного планування ефективного розвитку території і встановлює основні напрями та заходи, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату, створення умов для збереження здорового життєвого середовища.

Містобудівна документація в Україні має чітку ієрархічну структуру за визначеними територіальними рівнями – зверху-донизу (рис. 2.14). Окрім вертикальних у цій структурі діють і горизонтальні зв'язки в межах кожного із наявних територіальних рівнів. Тому вся містобудівна документація має розроблятися відповідно до положень затвердженої документації вищого рівня.

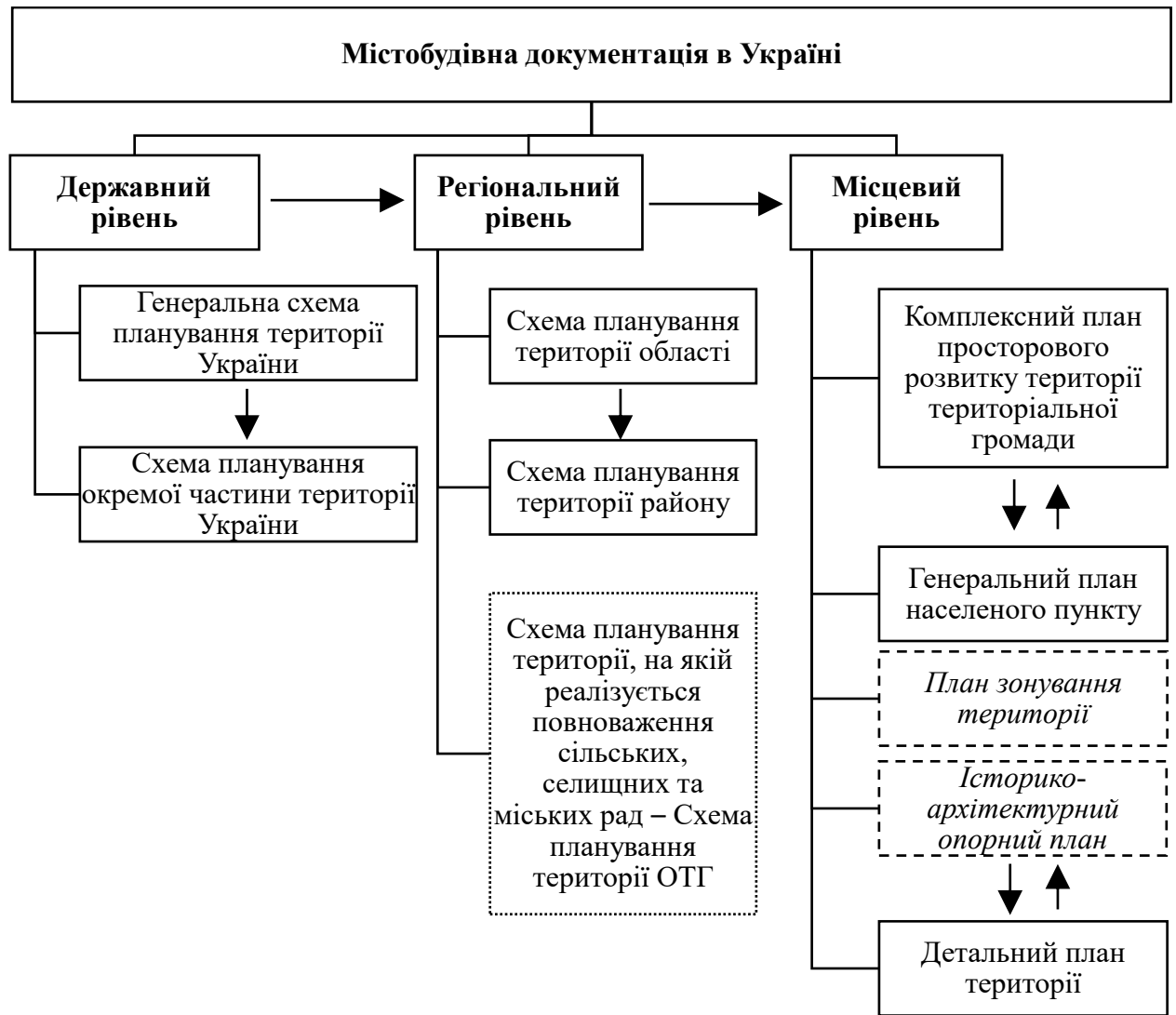

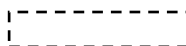
Рис. 2.14. Ієрархічна структура розроблення містобудівної документації в Україні

Джерело: авторське узагальнення на основі Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»

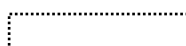
Графічне
зображення

Значення
Вид містобудівної документації

Вид містобудівної документації, який втратив статус автономного та розробляється у складі іншої містобудівної документації як тематичний розділ

Вид містобудівної документації, який не розробляється наразі, але має вплив на документацію на місцевому рівні

На верхньому щаблі цієї ієрархічної структури перебуває державний рівень розроблення містобудівної документації. На цьому рівні, відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», розробляється два види містобудівної документації – Генеральна схема планування території

України та Схема планування окремої частини території України. Генеральна схема планування території України визначає концептуальні вирішення планування та використання всієї території України. Вона була затверджена Законом України «Про Генеральну схему планування території України» 7 лютого 2002 році і розрахована на 20 років. Склад та зміст Генеральної схеми визначається Законом і постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 р. № 1291 «Про забезпечення реалізації Закону України «Про Генеральну схему планування території України».

Постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 р. № 1291 затверджені також:

- порядок проведення моніторингу реалізації Генеральної схеми планування території України;
- показники проведення моніторингу реалізації Генеральної схеми планування території України;
- заходи з реалізації Генеральної схеми планування території України.

Незважаючи на те, що розрахункові показники Генеральної схеми були розраховані на період до 2022 року, положення містобудівної документації не були актуалізовані шляхом внесення змін чи іншим способом.

Положення містобудівної документації, яка розробляється на державному рівні, є обов'язковими для врахування у містобудівній документації нижчого рівня – документації регіонального рівня. До документації регіонального рівня належать Схеми планування території областей та Схема планування територій районів. Організація розроблення та внесення змін до схем планування території областей і районів здійснюється обласними та районними державними адміністраціями. Рішення про розроблення містобудівної документації з планування території на регіональному рівні або про внесення змін до неї чи окремих її розділів та джерела фінансування приймає відповідна обласна чи районна рада. Цей орган є замовником зазначеної документації та затверджує її за умови отримання позитивного висновку експертизи – обов'язкового етапу розгляду

документації на визначеному територіальному рівні. Містобудівна документація на регіональному рівні містить розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту, а затвердження документації за відсутності такого розділу забороняється. Реалізація схем планування території областей та районів здійснюється шляхом розроблення, затвердження і виконання відповідних програм економічного і соціального розвитку.

Станом на 2024 рік, в Україні були розроблені та затверджені Схеми планування території майже для всіх областей (недостатньо даних для Луганської області та Автономної Республіки Крим). Переважно вони розроблялися в період з 2010–2013 років. Частина областей України користуються доволі новими Схемами, як-от Київська (2021), а ще частина – вносять зміни до містобудівної документації (рис. 2.15).

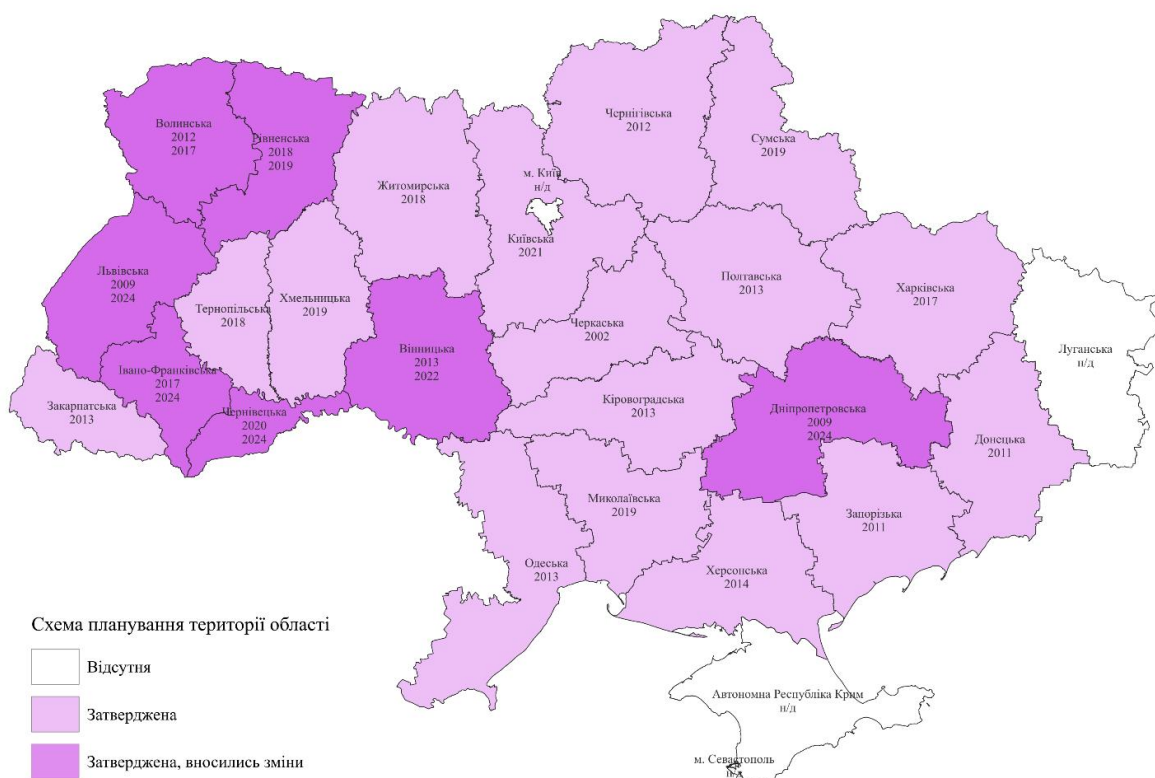

Рис. 2.15. Стан забезпечення Схемами планування територій області у розрізі року затвердження та внесення змін

Джерело: розроблено автором на основі відкритих даних, за допомогою відкритої ГІС - QGIS

Примітка: для усіх областей першим показником наведений рік затвердження документації, а якщо до неї вносилися або вносять зміни станом на серпень 2024 року, то наведений додатково другий показник; показник «н/д» застосовано у значенні «недостатньо даних».

Видом містобудівної документації, яка розроблялася у період з 2018 до 2020 року, за формою за змістом на регіональному рівні, але фактичними її замовниками були відповідні міські, селищні та сільські ради, була Схема планування території, на якій реалізується повноваження сільських, селищних та міських рад, – Схема планування території ОТГ. Ця документація розроблялася як відповідь на виклик, з яким зустрілися об'єднані територіальні громади. Така документація мала на меті відповісти на питання, як громаді комплексно управляти своїми територіями, якщо до її складу входять адміністративно-територіальні одиниці, які щойно об'єдналися. Цей вид документації розроблявся по своєму складу та змісту відповідно до Державних будівельних норм ДБН Б.1.1-21:2017 «Склад та зміст схеми планування території, на якій реалізуються повноваження сільських, селищних, міських рад», проте, після чергових місцевих виборів у 2020 році був затверджений оновлений адміністративно-територіальний устрій України та відбулася трансформація – з об'єднаних територіальних громад до територіальних громад. Схема планування території ОТГ більше не розробляється і станом на 2024 рік виведена із законодавчого поля.

Містобудівна документація, яка розробляється на регіональному рівні, стає основою для розроблення документації місцевого рівня. У період до 2020 року документацією місцевого рівня були генеральний план населеного пункту, план зонування території (зонінг) та детальний план території.

Зважаючи на те, що основою правового механізму публічного управління у сфері просторового планування в Україні є законодавча та нормативно-правова база, важливими є трансформації у правовому полі, які мають значний вплив на сферу просторового планування. Так, після прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» у 2020 році основним видом містобудівної та водночас землевпорядної документації на місцевому рівні в Україні став ***комплексний план просторового розвитку території територіальної громади***.

Під час проведення реформування законодавчої бази, що стосувалося сфер містобудування та архітектури, земельних відносин, діючи в межах децентралізаційної реформи, в період 2020–2021 рр. та до 2024 року були впроваджені нові законодавчі акти з метою регулювання питань просторового планування територій. Можемо вважати, що найбільш вагомим у цьому контексті є положення Закону України № 711-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель». Положення зазначеного закону регламентують питання управління у сфері містобудівних та земельних відносин, а також дозволяють враховувати особливості розвитку та функціонування територіальних громад як місцевого рівня адміністративно-територіального устрою. Саме цим законом були внесені зміни до видів містобудівної документації в Україні, а саме – до її місцевого рівня. Незважаючи на те, що регіональний рівень розроблення містобудівної документації не змінився і надалі охоплює схеми планування територій області та районів, але після 2020 року передбачає застосування нових принципів та підходів до розроблення містобудівної документації.

Після прийняття Закону України № 711-IX відбулася істотна зміна фокусу уваги у питаннях просторового планування: місцевий рівень розроблення містобудівної документації став неформально основним, оскільки саме на ньому вирішується питання планування конкретних територій, із прив'язкою до реальних земельних відводів. Тому вкрай важливим стає забезпечення територіальних громад сучасною та актуальною містобудівною документацією на місцевому рівні, про яку згадувалося вище. Такою документацією для територіальної громади, територія якої складається більш як з одного населеного пункту, саме і є комплексний план просторового розвитку території територіальної громади (далі – комплексний план). Для територіальних громад, територія яких складається лише з одного населеного пункту, і надалі передбачається розроблення лише генерального плану населеного пункту.

Отже, відповідно до частини першої статті 16 Закону України «Про

регулювання містобудівної діяльності», планування територій на місцевому рівні здійснюється шляхом розроблення та затвердження комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, генеральних планів населених пунктів і детальних планів території, їх оновлення та внесення змін до них (рис. 2.16).

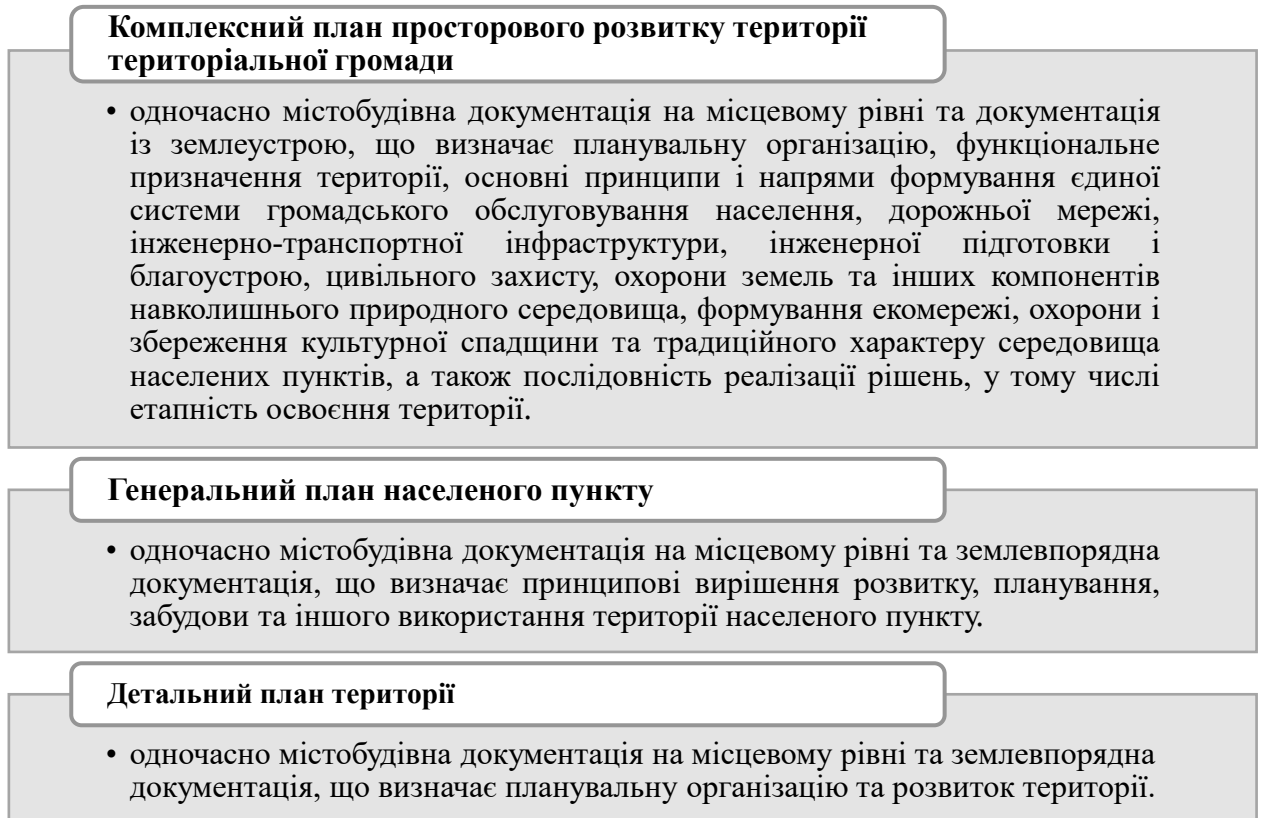

Рис. 2.16. Види містобудівної документації на місцевому рівні в Україні

Джерело: авторське узагальнення на основі Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»

Незважаючи на те, що комплексний план не є новим видом документації, а його склад, зміст, порядок розроблення та оновлення були запропоновані постановою Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2021 р. № 926 «Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації», стан розроблення комплексних планів у територіальних громадах і досі залишається на критично низькому рівні.

За даними Міністерства розвитку громад та територій України, станом на 12 жовтня 2021 року в Україні нараховувалося 1469 територіальних громад. Відповідно до результатів опитування обладміністрацій, яке здійснювало міністерство у квітні 2023 році, більшість громад перебували на початкових етапах розроблення комплексного плану. Так, рішення про розроблення комплексного плану, що є першою декларацією наміру розробляти такий вид документації, прийняло 19,6% громад. Щодо подальших кроків, то 4,97% територіальних громад мали сформоване завдання на розроблення комплексного плану (рис. 2.17).

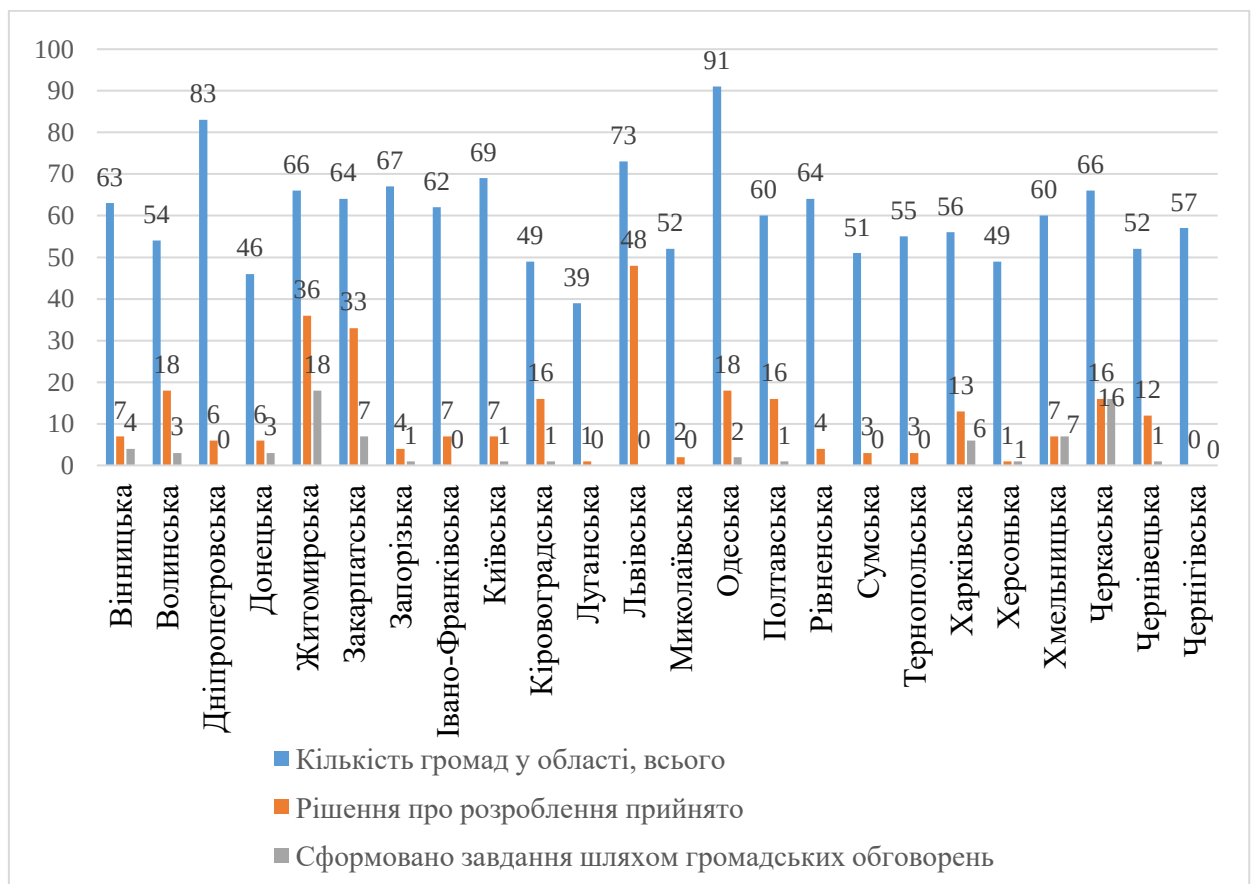

Рис. 2.17. Кількість прийнятих рішень та сформованих завдань для розроблення комплексних планів просторового розвитку, за областями

Джерело: результати опитування обладміністрацій, проведеного Міністерством розвитку громад та територій України у квітні 2023 року

Станом на листопад 2023 року, згідно з даними Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, 345 територіальних громад

перебували у процесі розроблення комплексного плану. Цей показник у відсотковому еквіваленті дорівнює 23,49% від загальної кількості територіальних громад. Тобто за сім місяців, порівняно з попередньою вибіркою, кількість громад, які перебувають у процесі розроблення, зросла на 3,89%. Відповідно, якщо процес розроблення і надалі рухатиметься з такою швидкістю, то для забезпечення комплексними планами всіх територіальних громад України нам знадобиться 11 років і 4 місяці.

Зважаючи на прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель», сільським, селищним, міським радам до 1 січня 2025 року необхідно забезпечити внесення до Державного земельного кадастру відомостей, зокрема, про функціональні зони територій, визначені у містобудівній документації на місцевому рівні. До 1 січня 2025 року внесення змін до містобудівної документації на місцевому рівні допускається без урахування вимог Закону № 711-IX щодо її складу та змісту, проте, починаючи із 2025 року, внесення змін до такої документації допускається за умови приведення її у відповідність до вимог закону.

Відповідно до таких законодавчих умов та реалій, потреба для територіальних громад у розробленні комплексного плану є дуже критичною. Якщо у територіальній громаді не буде затвердженого комплексного плану – її економічний розвиток, який тісно зв'язаний із територіальним, потрапляє під загрозу. У зв'язку із цим виникає запитання: чому територіальні громади не забезпечують себе таким документом? І ключовою відповіддю тут виявляється висока ціна робіт.

Взявши за приклад Ржищівську міську територіальну громаду Київської області, площа якої становить 44 133,37 га, бачимо, що буде лягати в основу формування вартості розроблення – це генеральні плани населених пунктів, які будуть розроблятися у складі комплексного плану, а також вартість самого комплексного плану. Додатково – вартість розроблення планів топографо-геодезичних зніманих, наявність яких є передумовою та основою для

розроблення містобудівної документації. Тож вартість розроблення комплексного плану без топографо-геодезичної основи коштуватиме для громади 153,85 грн/га території (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Вартість розроблення комплексного плану просторового розвитку території для Ржищівської міської територіальної громади Обухівського району Київської області

	Для території всієї територіальної громади, грн	Для окремих населених пунктів, грн
<i>Містобудівна документація, всього</i>	<i>12 400 000</i>	
Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади	5 500 000	
Генеральні план населених пунктів		6 900 000
<i>Плани топографо-геодезичних знімачь, всього</i>	<i>6 790 000</i>	
Для комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади (М 1:10000)	1 050 000	
Для генеральних планів населених пунктів (М 1:2000)		5 740 000
ВСЬОГО	19 190 000	

Джерело: узагальнено автором на основі даних Програми соціально-економічного розвитку Ржищівської міської територіальної громади на 2024 рік

Аналізуючи дані щодо публічних закупівель, які відбувалися в період 2023–2024 р., бачимо, що середня вартість розроблення за 1 га території становить 644,17 грн, що, ймовірно, є непосильною вартістю для громад (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Середня вартість розроблення комплексних планів просторового розвитку території відповідно до укладених договорів за період 2023–2024р.

№ з/п	Назва територіальної громади	Область	Площа, га	Загальна вартість відповідно до укладеного договору, грн	Вартість роботи за 1 га, грн
1.	Южненська міська	Одеська	11540	6968099,35	603,82
2.	Лохвицька міська	Полтавська	81950	13435485,00	163,95
3.	Ямпільська міська	Вінницька	78830	11589000,00	147,02
4.	Пристолична сільська	Київська	10572	21000000,00	1986,38
5.	Шпанівська сільська	Рівненська	8052	6450000,00	801,04
6.	Руськополянська сільська	Черкаська	17536	2978000,00	162,82
Середній показник:					644,17

Джерело: узагальнено автором на основі відкритих даних публічних закупівель [176]

Попри те, що у Законі України № 711-IX передбачена щорічна субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на розроблення комплексних планів, через дію воєнного стану в Україні наразі її виділення залишається ускладненим.

Перспективами щодо планування та впровадження сталого фінансування для забезпечення просторового планування на місцевому рівні є поновлення можливості отримати субвенцію на розроблення дорожньої документації, раціональне планування місцевих бюджетів із попереднім визначенням календарного графіка виконання робіт з розроблення комплексного плану, участь громад у проєктах міжнародної технічної та донорської допомоги.

Можемо вважати, що питання сталого фінансового забезпечення просторового планування на місцевому рівні, що є складовою економічного механізму публічного управління у сфері просторового планування,

виявляється пріоритетним над питанням дотримання законодавчої вимоги як основи правового механізму [254].

Розроблення комплексного плану є складним і багатоступеневим процесом. Окрім питання фінансування, іншим важливим аспектом є збір вихідних даних в умовах дії воєнного стану. Для розроблення комплексного плану дані мають бути точними, повними та актуальними, вони мають бути основою для прийняття планувальних рішень у громаді. Вихідні дані для комплексного плану формуються на основі надання запитів та отримання відповідей на них від розпорядників даних. Особливості формування та отримання відповідей у процесі збору вихідних даних є критичними для забезпечення точності, повноти та актуальності інформації, яка використовується при плануванні розвитку територій.

Спускаючись на нижчий рівень містобудівної документації, яка діє на місцевому рівні в Україні, пропонується розглядати стан її розроблення на прикладі Чернігівської області. Вибір Чернігівської області як об'єкта дослідження є не випадковим та пов'язаний із важливістю реагування на виклики і загрози російсько-української війни та повоєнного відновлення регіону. Обсяги руйнування на Чернігівщині досить значні. Пошкоджено або зруйновано численні об'єкти інфраструктури, житлового фонду, закладів освіти, охорони здоров'я, спорту, культури, адміністративних будівель, інженерних мереж, дорожнього господарства. Багато підприємств зупинили свою роботу або через руйнування, або через заблокований доступ до ринків збуту чи сировини. На цьому тлі відбувається кардинальна зміна не лише системи міжгалузевих зв'язків, а й структури економіки і соціальної сфери. Незважаючи на відступ російських загарбників із Чернігівської області, безпекова ситуація не сприяє розвитку регіону. Чернігівщина має понад 450 км спільних кордонів з двома недружніми країнами – з агресором – росією та її сателітом – білоруссю, і прикордонні громади регіону перебувають під обстрілами або їх постійною загрозою.

Забезпечення містобудівною документацією Чернігівської області є

пріоритетом у системі комплексного відновлення території, оскільки створює основу для сталого та збалансованого розвитку регіону і формує перелік напрямків розвитку окремих населених пунктів області та субрегіонів. Наявність в області якісної та актуальної містобудівної документації дозволяє здійснювати планування раціонального використання земельних ресурсів та інфраструктури, сприяє контролю за будівництвом і розвитком об'єктів соціальної інфраструктури. Саме містобудівна документація дає можливість формувати цілісну містобудівну візію розвитку області, дозволяє ефективно впоратися з просторово-планувальними викликами, забезпечити зручне та безпечне середовище для проживання мешканців на місцевому рівні, створити передумови для розвитку регіональної економіки та, зрештою, дає можливість залучати інвестиції на основі чіткої та прозорої політики ведення містобудівної діяльності на обласному рівні.

За даними опитування, яке пройшли 46 із 57 територіальних громад Чернігівської області на початку 2023 року, три громади області встигли прийняти рішення про розроблення комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади [177]. Ще одна громада перебувала на етапі формування завдання на розроблення комплексного плану.

Варто зазначити, що Остерська міська, Іванівська [178] та Кіптівська [179] сільські територіальні громади Чернігівського району області почали розроблення комплексних планів у рамках допомоги програми міжнародної підтримки, яка надається USAID.

Пересуваючись нижче по місцевому рівню містобудівної документації, тепер звернемо увагу на генеральні плани населених пунктів та стан забезпечення цим видом документації і Чернігівської області, і в цілому населених пунктів інших регіонів України.

Відповідно до результатів опитування, яке здійснювало Міністерство регіонального розвитку у квітні 2023 року, 42,32% міст України мають затверджені та умовно актуальні генеральні плани (рис. 2.18). Йдеться про таку документацію, яка була розроблена після 2011 року – року, коли

відбувався черговий етап реформування містобудівного законодавства. Ще 69,27% міст користуються затвердженими генеральними планами, які були розроблені в період між 1991 та 2011 роком.

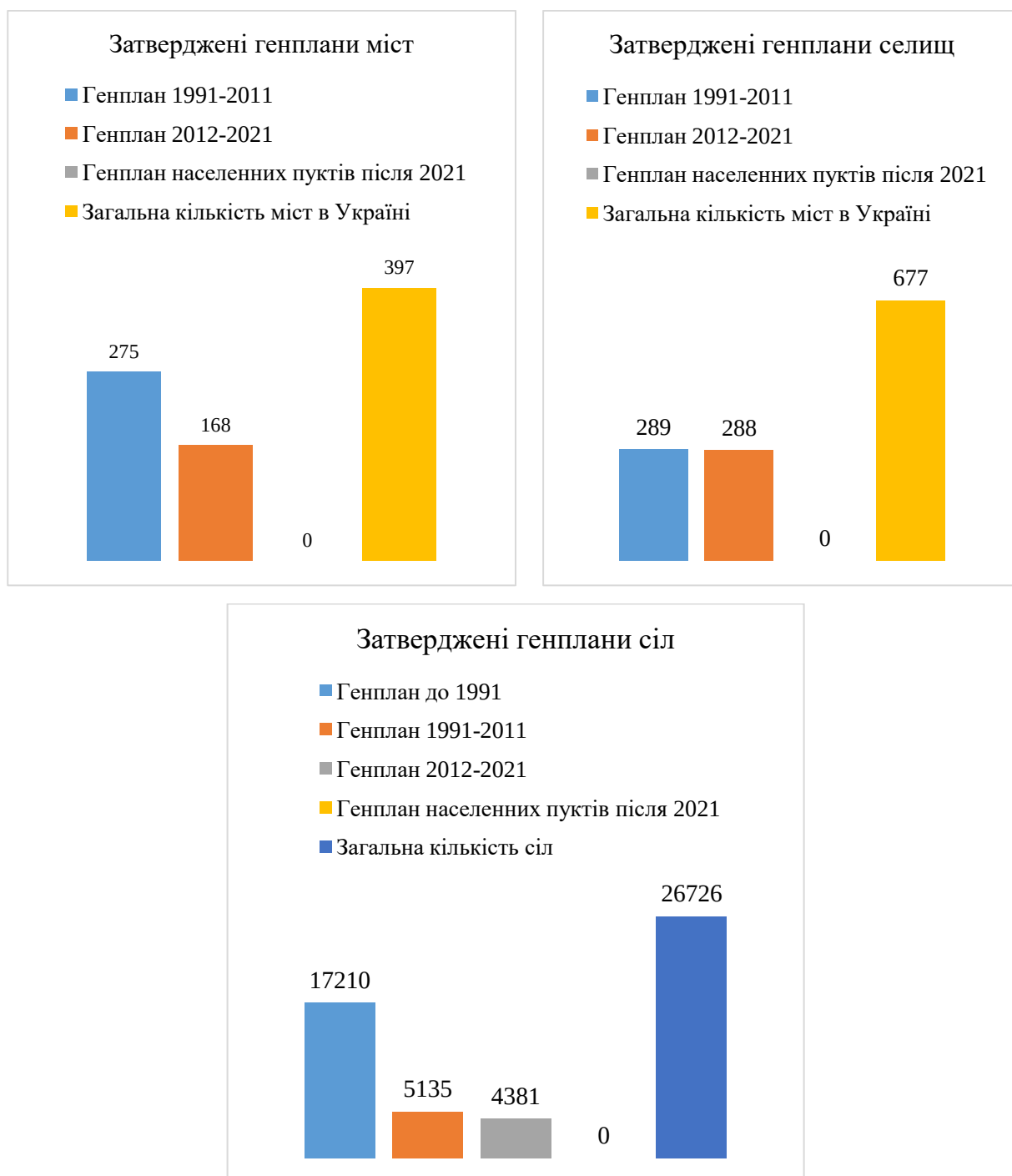

Рис. 2.18. Стан забезпечення генеральними планами населених пунктів, станом на квітень 2023 р.

Джерело: результати опитування обладміністрацій, проведеного Міністерством розвитку громад та територій України у квітні 2023 року

Схожа ситуація і щодо селищ, серед яких 42,54% мають генеральні плани, розроблені після 2011 року, та ще 42,68% користуються генеральними планами,

які затверджувалися від 1991 до 2011 року.

За результатами вже згаданого опитування, лише 16,39% сіл в Україні мають затверджені генеральні плани, які можна вважати актуальними. Критичною є і кількість сіл, у яких наявні генеральні плани, затверджені ще до 1991 року, – це 64,39%. Тобто більше половини всіх сіл України не мають актуальної документації, оскільки генеральний план, розроблений понад 30 років тому, не може бути дієвим інструментом просторового планування у наш час.

Щодо періоду після 2021 року, то жоден населений пункт, за даними міністерства, не затверджував генеральний план. Припускаємо, що пов'язано це із нормою Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель», відповідно до якої розроблення такої містобудівної документації, як генеральний план населеного пункту, можливе винятково у складі (або деталізуючи положення) комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади.

Повертаючись до Чернігівської області, станом на 2019 рік, у межах області було розроблено 95 генеральних планів населених пунктів [180].

Згідно з даними станом на жовтень – листопад 2023 року, в межах збору вихідних даних для підготовки Програми комплексного відновлення території Чернігівської області Управлінням містобудування та архітектури Чернігівської облдержадміністрації було проведено анкетування територіальних громад області, яке здійснювалося через районні державні адміністрації. За інформацією, яка була зібрана, із 1510 населених пунктів у межах області 464 населені пункти вказали, що мають наявні генеральні плани населених пунктів (рис. 2.19). Тобто середній показник забезпеченості генеральними планами у межах області усереднено становить 27,68%.

Варто звернути увагу і на актуальність наявних генеральних планів населених пунктів. Велика частка із затверджених генпланів була розроблена або ще до набуття Україною незалежності, або в період до 2000-х років. Громади відзначають високу потребу в актуалізації генеральних планів. Так, серед наявних генеральних планів середній показник неактуальних становить майже половину – 43,75% (рис. 2.20).

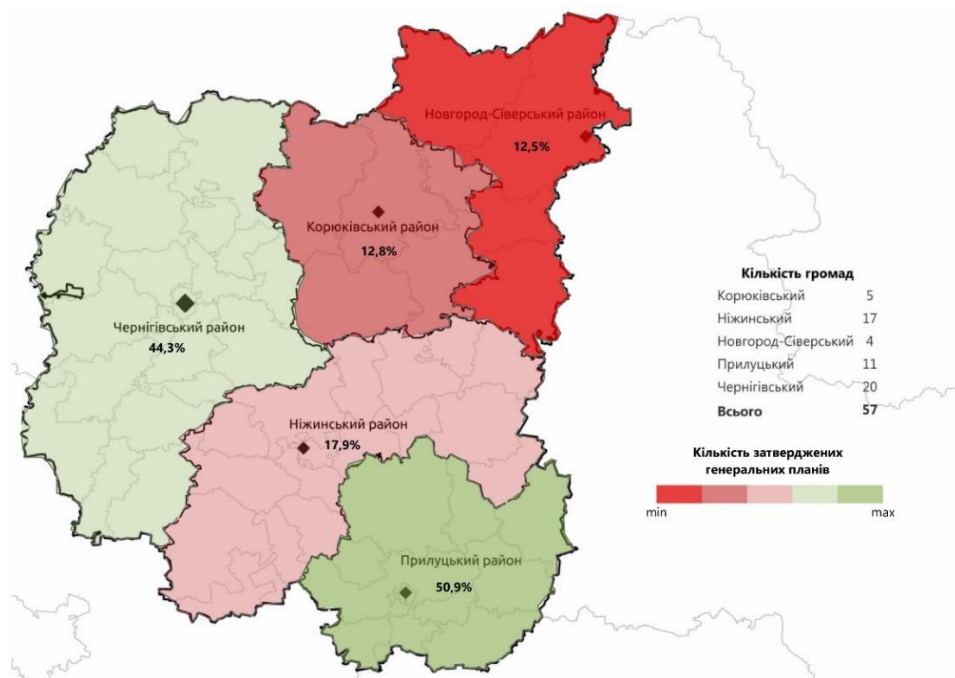

Рис. 2.19. Кількість затверджених генеральних планів населених пунктів за районами області станом на жовтень –листопад 2023 року

Джерело: розроблено автором за допомогою відкритої ГІС - QGIS

Примітка: відсотковий показник вказаний із розрахунку кількості затверджених генеральних планів населених пунктів за районами до загальної кількості населених пунктів у межах району.

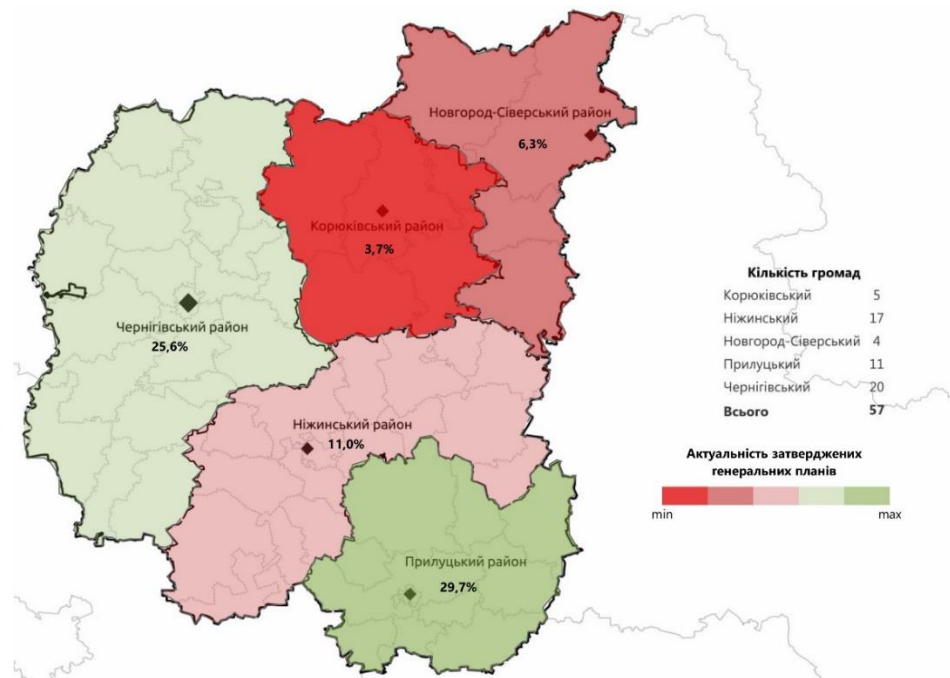

Рис. 2.20. Актуальність затверджених генеральних планів населених пунктів за районами області станом на жовтень –листопад 2023 року

Джерело: розроблено автором за допомогою відкритої ГІС - QGIS

Примітка: відсотковий показник вказаний із розрахунку кількості актуальних генеральних планів населених пунктів за районами до загальної кількості населених пунктів у районі.

Серед наявних генеральних планів, які були розроблені для населених пунктів Чернігівської області впродовж останніх років, більшість уже були поєднані з планом зонування території. У межах області загалом було затверджено 102 плани зонування територій (зонінги), зокрема: 4 зонінги у Корюківському районі, 16 – у Ніжинському, 9 – у Норгород-Сіверському, 42 – у Прилуцькому та 31 – у Чернігівському районах.

Зважаючи на зміни законодавства щодо ієрархічної структури містобудівної документації в Україні, населені пункти у межах Чернігівської області, які відзначають неактуальність генеральних планів населених пунктів, будуть вносити зміни до них через розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, шляхом інтеграції генпланів та/або планувальних рішень генпланів у комплексні плани. Такою само є ситуація з планами зонування території, які стануть частиною або комплексного плану, або генерального плану населеного пункту.

Наступним і останнім видом містобудівної документації на місцевому рівні розробляються детальні плани територій. Детальні плани територій створюються для забезпечення раціонального та сталого використання земельних ресурсів, ефективного планування забудови та розвитку інфраструктури. Вони допомагають визначити деталізоване розміщення житлових, громадських, виробничих, рекреаційних, природоохоронних та інших зон, а також встановити чіткі межі об'єктів та регламенти забудови територій. Метою детального планування є узгодження інтересів зацікавлених сторін, забезпечення комфортних умов проживання, збереження природних ресурсів та створення сприятливого середовища для соціально-економічного розвитку території.

Щодо детальних планів території, то варто зазначити, що шляхом їх розроблення можливо буде вносити зміни до функціональних зон територіальних громад лише до 1 січня 2025 року. Пізніше це буде можливо винятково через розроблення комплексних планів.

Відповідно до результатів опитування Міністерства регіонального розвитку, у період з 2021 до травня 2023 року, в Україні перебували у стані розроблення 1039 детальних планів територій, з яких 31,67% розроблялися в межах та ще 68,33% за межами населених пунктів (рис. 2.21). Лідерами щодо кількості розроблення виявилися Львівська, Івано-Франківська та Чернівецька області.

Станом на жовтень 2023 року, територіальні громади Чернігівської області зазначали, що у своїх адміністративних межах затвердили лише 46 детальних планів території, з яких 24 у Корюківському районі, 4 у Ніжинському, 4 в Норгород-Сіверському, 6 у Прилуцькому та 8 у Чернігівському районах.

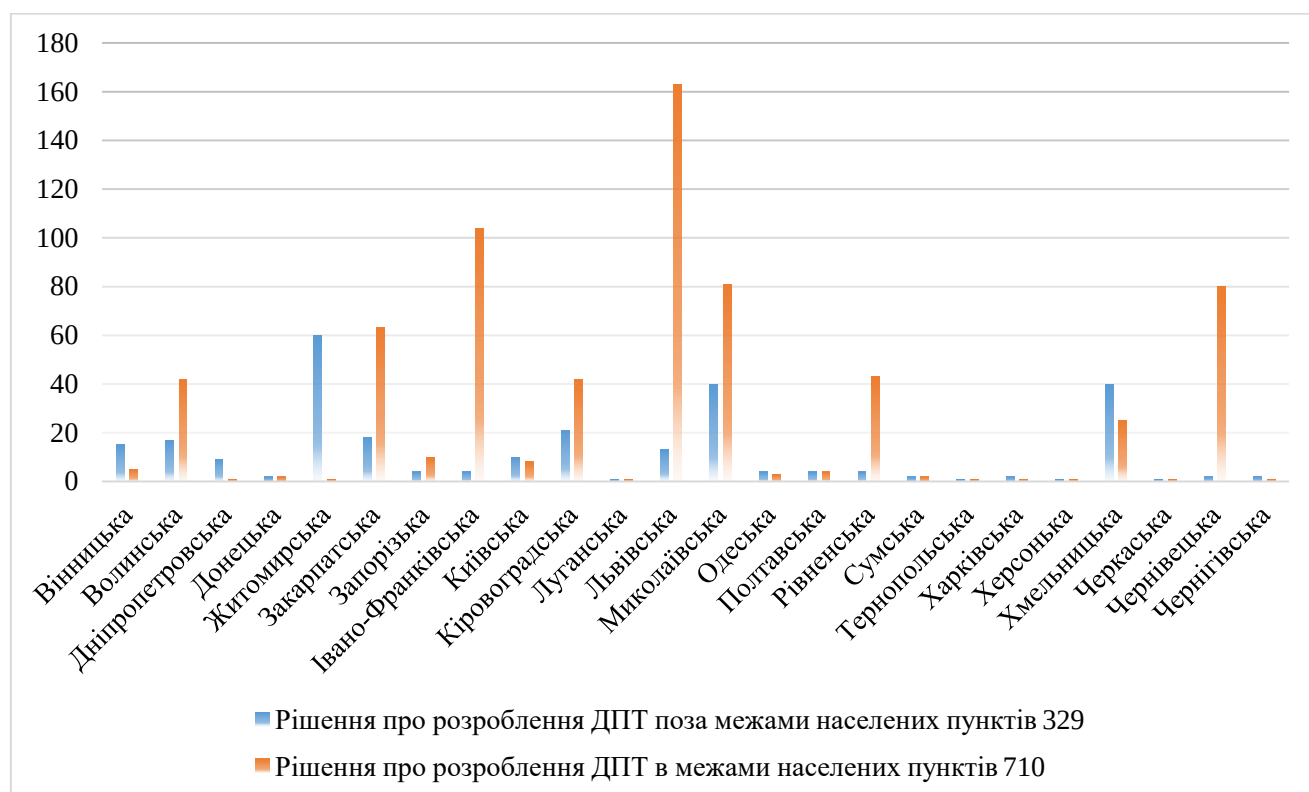

Рис. 2.21. Кількість виданих рішень про розроблення детальних планів території у період з 2021 року до квітня 2023 року, за областями

Джерело: результати опитування обладміністрацій, проведеного Міністерством розвитку громад та територій України у квітні 2023 року

З метою захисту традиційного характеру середовища населених місць України, на виконання статті 32 Закону України «Про охорону культурної

спадщини», 14 населених пунктів Чернігівської області занесені до Списку історичних населених місць України [180]. Для населених пунктів, внесених до Списку історичних населених місць України, у межах визначених історичних ареалів у складі генерального плану населеного пункту визначаються режими регулювання забудови та розробляється історико-архітектурний опорний план (ІАОП) – науково-проектна документація, в якій зазначається інформація про об’єкти культурної спадщини та зони їх охорони. Історико-архітектурний опорний план не є містобудівною документацією, але є її складовою частиною.

Історико-архітектурний опорний план – науково-проектна документація, яка розробляється і затверджується у складі генерального плану населеного пункту, внесеного до Списку історичних населених місць України, згідно із Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», містить відомості про об’єкти всесвітньої спадщини, їх території та буферні зони; пам’ятки культурної спадщини, у тому числі археологічні, їх території та зони охорони; межі та правові режими використання історичних ареалів населених місць; історико-культурні заповідники, історико-культурні заповідні території та їх зони охорони; охоронювані археологічні території [182]. ІАОП історичних ареалів населених пунктів, внесених до Списку історичних населених місць України, становлять частину комплексного плану – містобудівної документації на місцевому рівні – як невід’ємні складові генеральних планів відповідних населених пунктів.

Історико-архітектурний опорний план містить інформацію про:

- ✓ нерухомі об’єкти і пам’ятки культурної спадщини населеного пункту, пов’язану з ними історичну забудову;
- ✓ землі історико-культурного призначення (території пам’яток, історико-культурних заповідників);
- ✓ місця втрачених будинків, споруд, оборонних укріплень, що мали важливе історичне або містобудівне значення;
- ✓ дисгармонійні будівлі та споруди;

- ✓ пам'ятки природи, природні заповідники, цінні природні ландшафти;
- ✓ межі історичних ареалів та зон охорони пам'яток культурної спадщини, визначені раніше (за наявності).

Відповідно до Списку історичних населених місць України, в межах Чернігівської області визначено чотирнадцять історичних населених місць – міст та селищ (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Перелік історичних населених місць у межах Чернігівської області
(за районами)**

Район \ Тип історичного населеного місця	Місто	Селище
Корюківський	-	Сосниця
Ніжинський	Батурин	-
	Борзна	-
	Ніжин	-
Новгород-Сіверський	Новгород-Сіверський	Короп
Прилуцький	Ічня	Срібне
	Прилуки	-
Чернігівський	Остер	Козелець
	Чернігів	Любеч
	-	Седнів
Всього	8	6
	14	

Джерело: складено на основі Списку історичних населених місць України

Станом на 10 квітня 2024 року, п'ять населених пунктів області мають затверджені історико-архітектурні опорні плани, що становить 35,72%. Історико-архітектурні опорні плани ще трьох населених пунктів перебувають у процесі погодження, що передуватиме затвердженню. Чотири населені пункти перебувають на початкових етапах розроблення – прийнято рішення про розроблення, визначається / визначений розробник / укладений договір. Лише у двох населених пунктах області розроблення документації не розпочате та/або дані про розроблення відсутні. Якщо ж підрахувати кількість ІАОП, розроблення яких розпочато або вже на фінальних етапах, які передують

затвердженню, то складений показник (разом із затвердженими) сягне рівня 85,7%. До прикладу, станом на грудень 2023 року, середній показник щодо кількості затверджених історико-архітектурних опорних планів в Україні становив 44,9% [183].

Якщо оцінити стан розроблення ІАОП за районами області, то найбільше затвердженої документації у співвідношенні до кількості історичних населених місць у Чернігівському районі. Натомість у Ніжинському та Прилуцькому районах наявні населені пункти, де розроблення ІАОП ще не розпочате. Всі затверджені ІАОП у межах області були розроблені у період з 2017 до 2022 років. ІАОП м. Ніжина затверджений у 2013 р. Проте, незважаючи на задовільний рівень кількості затверджених та розроблених ІАОП по формальній складовій та відносно свіжі терміни затвердження, важливим питанням залишається цифровізація цих документів та можливість їх відображення у містобудівному кадастрі як наборів геопросторових даних.

Отже, для забезпечення можливостей комплексного і сталого територіального розвитку необхідне результативне публічне управління у сфері просторового планування. Ваговим фактором при цьому є застосування економічного механізму публічного управління для сталого фінансового забезпечення просторового планування на місцевому рівні [254].

Для розширення методів дослідження, зважаючи на потребу поглибленого дослідження механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні, впродовж серпня 2024 р. було проведено опитування попередньо визначених цільових суб'єктів публічного управління у сфері просторового планування. Зазначене опитування пройшло Комісію з питань етики № 1 при БО «Український інститут політики громадського здоров'я», про що свідчить Протокол розгляду анкети опитування № 11-24/IRB Українського інституту політики громадського здоров'я (Додаток В).

Опитування було покликане оцінити рівень розуміння окремих питань щодо механізмів публічного управління у сфері просторового планування, зокрема, на місцевому рівні в Україні; питань, пов'язаних з просторовим плануванням в Україні та зміні у його пріоритетах для суспільства до та після початку повномасштабного військового вторгнення на територію України; виокремити пріоритетні інструменти та окремі заходи, які визначаються учасниками опитування для удосконалення просторового планування та публічного управління в цій сфері на місцевому рівні в Україні, зокрема, зважаючи на вплив диджиталізації.

Опитування було анонімним, проводилося в онлайн-режимі, із використанням смартфона, планшета або комп'ютера учасника, через платформу Questionpro, яка забезпечує захист даних учасників. Учасники – це особи віком від 18 років, які зацікавлені у тематиці опитування та могли ідентифікувати себе як представника категорій, що визначені як цільові у межах опитування:

- державні службовці;
- посадовці органів місцевого самоврядування;
- представники професійної спільноти (розробники документації з містобудування, землеустрою, стратегічних та планових документів, що стосуються просторового планування, у т. ч. стратегій розвитку);
- представники громадськості (фізичні особи, представники громадських спілок та організацій, представники ОСББ, квартальних комітетів тощо);
- представники бізнесу та підприємництва (в т. ч. потенційні інвестори).

Анкета для опитування (Додаток Г) містила три тематичні розділи:

- 1) загальна інформація про респондента;
- 2) сучасний стан публічного управління у сфері просторового планування;

3) перспективи публічного управління у сфері просторового планування.

За визначений наперед період анкетування – один місяць, серпень 2024 р. – опитування пройшли 128 респондентів. З них 94,53% осіб перебували в Україні, а інші – у таких країнах, як Канада, США, Єгипет, Хорватія, Німеччина, Польща. Щодо респондентів, які перебували в Україні, їх географія була доволі широкою (рис. 2.22).

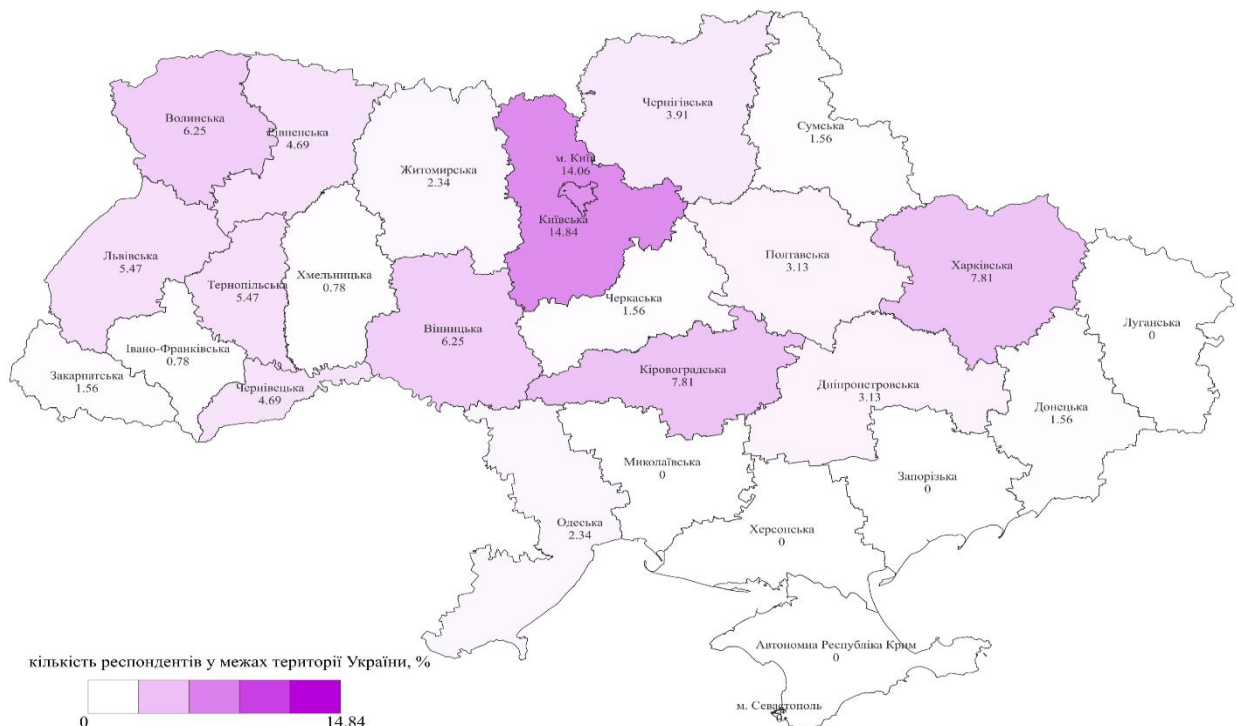

Рис. 2.22. Регіон проживання та/або здійснення професійної діяльності респондентів, %

Джерело: розроблено автором за допомогою відкритої ГІС – QGIS

Щодо статеві-вікового розрізу, то респондентами були приблизно рівна кількість чоловіків (53,12%) та жінок (46,88%) віком 25–34 р. (14,06%), 35–44 р. (37,5), 44–59 р. (40,62%) та старше 60 р. (7,81%) (рис. 2.23).

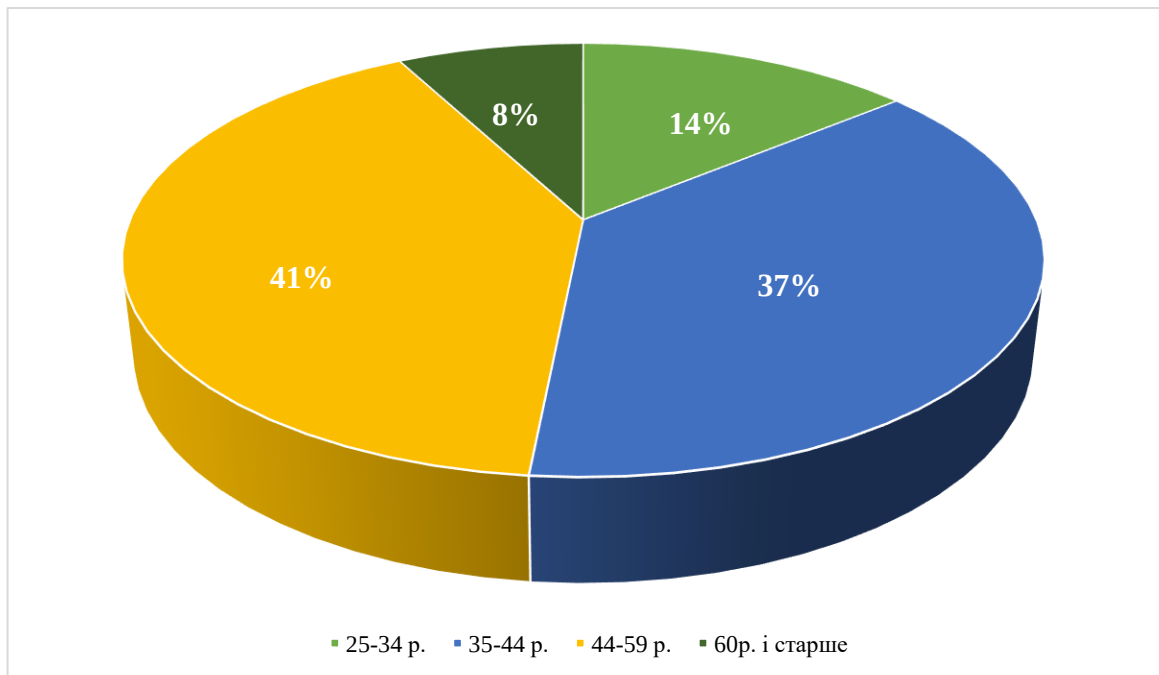

Рис. 2.23. Вікова категорія респондентів, %

Джерело: розроблено автором

Більшість опитаних, а саме 69 осіб (53,91%), зазначили, що цілком розуміють суть поняття «просторове планування» та вважають, що найбільше воно охоплює такі сфери і галузі, як містобудування – 121 особа (94,53%), землекористування – 114 осіб (89,06%), управління територіями – 111 осіб, що становить 86,72%.

Стосовно важливості просторового планування для України на місцевому рівні (територіальні громади та окремі населені пункти) до 24 лютого 2022 року (рис. 2.24), респонденти мали можливість оцінити важливість просторового планування до 24 лютого 2022 року, де 0 – мінімальний показник, а 5 – максимальний.

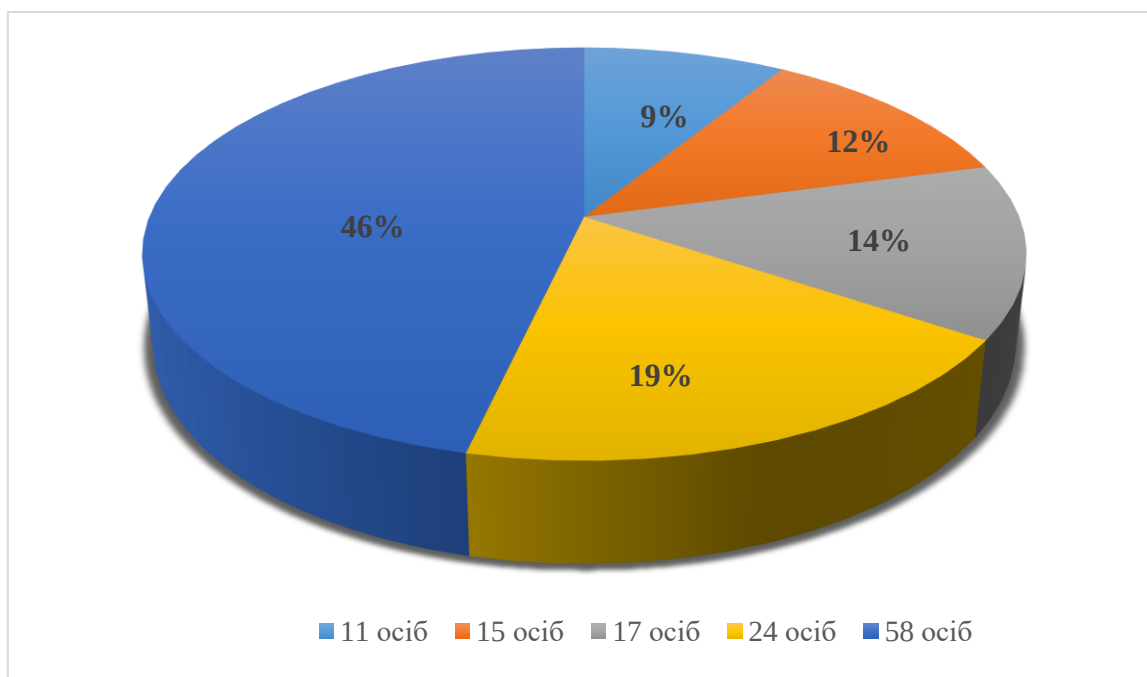

Рис. 2.24. Важливість просторового планування для України на місцевому рівні до 24 лютого 2022 року, %

Джерело: розроблено автором

За результатом опитування можна побачити, що максимальну оцінку надало 58 осіб, що становить 46,40%. Отже, майже половина респондентів розуміють важливість та мають високу усвідомленість просторового планування для України саме на місцевому рівні (для територіальних громад та окремих населених пунктів) до 24 лютого 2022 року.

Щодо важливості просторового планування для України на місцевому рівні (територіальні громади та окремі населені пункти) після 24 лютого 2022 року, то кількість респондентів, які надали максимальну оцінку важливості просторового планування для України на місцевому рівні, збільшилася до 50,40%, тобто зросло на 4%. Збільшення кількості респондентів свідчить про те, що змінилися стратегічні пріоритети, а саме – питання повоєнного відновлення та відбудови інфраструктури.

Наступним питанням опитування було «Хто із перелічених категорій, на Вашу думку, має зацікавленість у просторовому плануванні на місцевому рівні?» (рис. 2.25) надає уявлення про те, хто має найбільшу зацікавленість у розвитку та територіальному плануванні на рівні громад і населених пунктів.

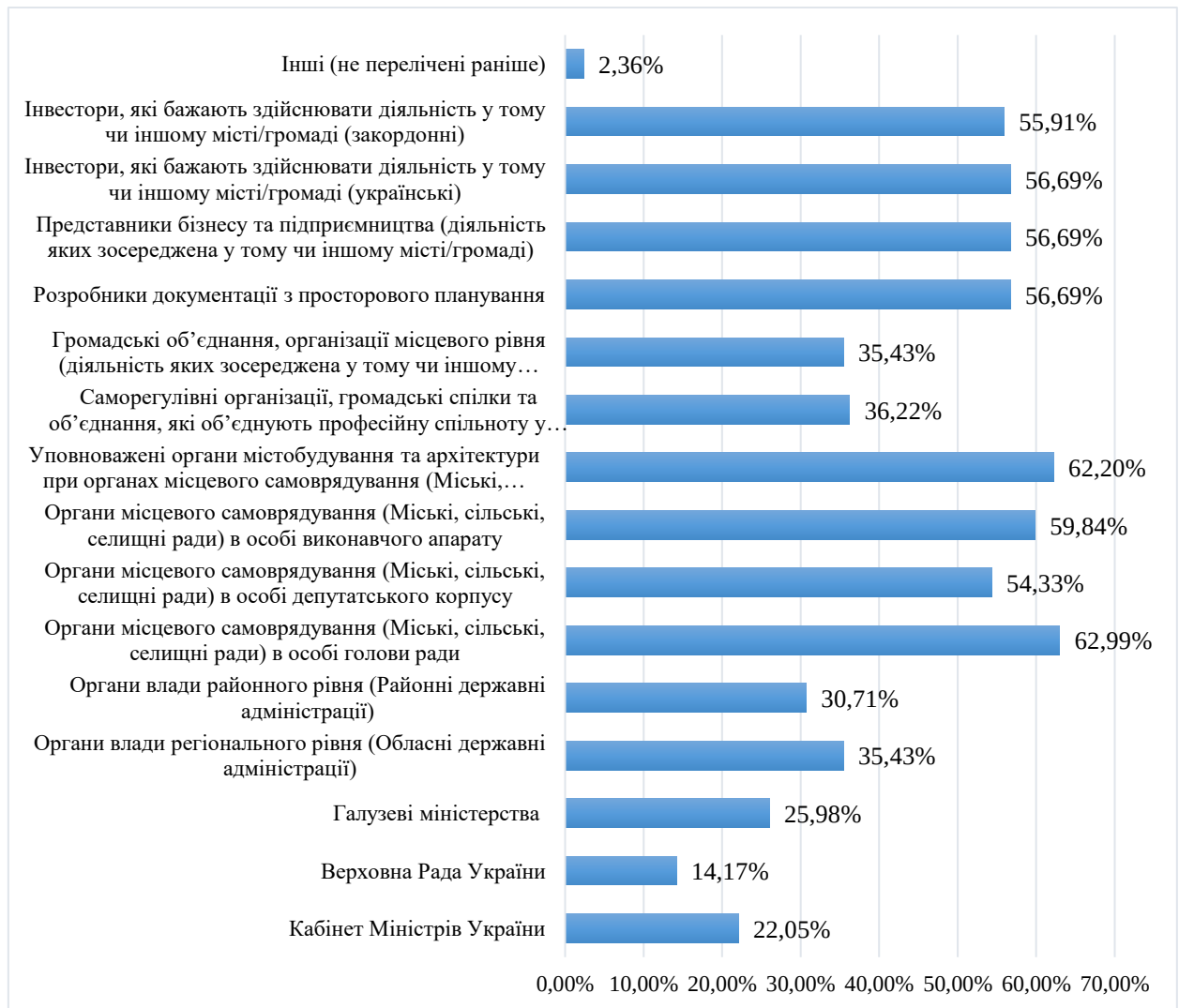

Рис. 2.25. Категорії учасників, зацікавлені у просторовому плануванні на місцевому рівні, %

Джерело: розроблено автором

Отже, результати опитування свідчать, що найбільшу зацікавленість у просторовому плануванні на місцевому рівні мають органи місцевого самоврядування, зокрема в особі голів рад (62,99%) та уповноважених органів містобудування та архітектури (62,20%).

На запитання щодо якості взаємодії між зацікавленими сторонами в процесі просторового планування респонденти відповіли так:

- на етапі планування (підготовки) тієї чи іншої документації / роботи оцінюють «посередньо», що становить 54,69%;

- на етапі розроблення тієї чи іншої документації / роботи оцінюють «посередньо», що становить 52,34%;

- на етапі реалізації тієї чи іншої документації / роботи оцінюють «посередньо», що становить 41,41%.

У свою чергу, респонденти оцінили наявний моніторинг документації з просторового планування на місцевому рівні після її затвердження також «посередньо», що становить 32,81%.

Отже, можна зробити висновок, що оцінка якості взаємодії між зацікавленими сторонами у процесі просторового планування на всіх етапах (планування, розроблення та реалізація) оцінюється як «посередня», а оцінка моніторингу документації з просторового планування після її затвердження також вказує на посередню якість, це означає, що відсутня належна система контролю та аналізу ефективності реалізації прийнятих планів.

Стосовно основних проблем, які існують в публічному управлінні у сфері просторового планування на місцевому рівні, респонденти зазначили три основні проблеми, а саме:

1. Недостатнє фінансування (61,72%).
2. Низький рівень зацікавленості відповідальних осіб (60,16%).
3. Брак кваліфікованих кадрів для служби (в органах місцевого самоврядування, на державній службі) (59,38%).

З огляду на це, можна зробити висновок, що основні проблеми, які існують у публічному управлінні у сфері просторового планування на місцевому рівні, безпосередньо пов'язані з обмеженими людськими і фінансовими ресурсами. Ці проблеми потребують вирішення шляхом забезпечення стабільного фінансування, підвищення професійної підготовки кадрів та стимулювання інтересу серед відповідальних осіб.

Відповідь «скоріше так» стосовно наявних механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні (зокрема, в Україні) надали 55 респондентів, що становить 42,97%. Це свідчить про те, що майже половина розуміють, які існують механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні. Вони пов'язують механізми публічного управління з такими аспектами:

- економічними (75,78%);
- правовими (63,28%);
- комунікаційними (52,34%).

Щодо механізмів публічного управління у сфері просторового планування, які використовуються на різних територіальних рівнях (державному, регіональному, місцевому), то 44,09% респондентів відповіли на це твердження «скоріше так», оскільки вони погоджуються з необхідністю багаторівневого підходу до просторового планування, розуміючи важливість узгодженості між різними рівнями влади для досягнення ефективного управління територіями.

Важливість моніторингу документації з просторового планування на місцевому рівні після її затвердження 48,39% респондентів оцінили максимальною оцінкою. Моніторинг на будь-якому етапі є важливим, оскільки допомагає вчасно виявляти та усувати проблеми.

Також було опитано респондентів стосовно пріоритетних інструментів, які варто застосовувати для можливості відкритого, прозорого та підзвітного просторового планування на місцевому рівні (рис. 2.26).

Рис. 2.26. Пріоритетні інструменти, %

Джерело: розроблено автором

За результатами опитування можна зробити висновок, що пріоритетним інструментом у сфері просторового планування є географічні інформаційні системи (ГІС) та інтерактивні карти (92,86%), дані від органів місцевого самоврядування (72,22%) та державних органів влади (51,59%). Тому для ефективного просторового планування на місцевому рівні важливо використовувати сучасні технології, які забезпечать точність і доступність інформації.

Проаналізувавши інструменти, необхідно дослідити основні заходи, які потрібно впровадити для удосконалення / розвитку публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні (рис. 2.27).

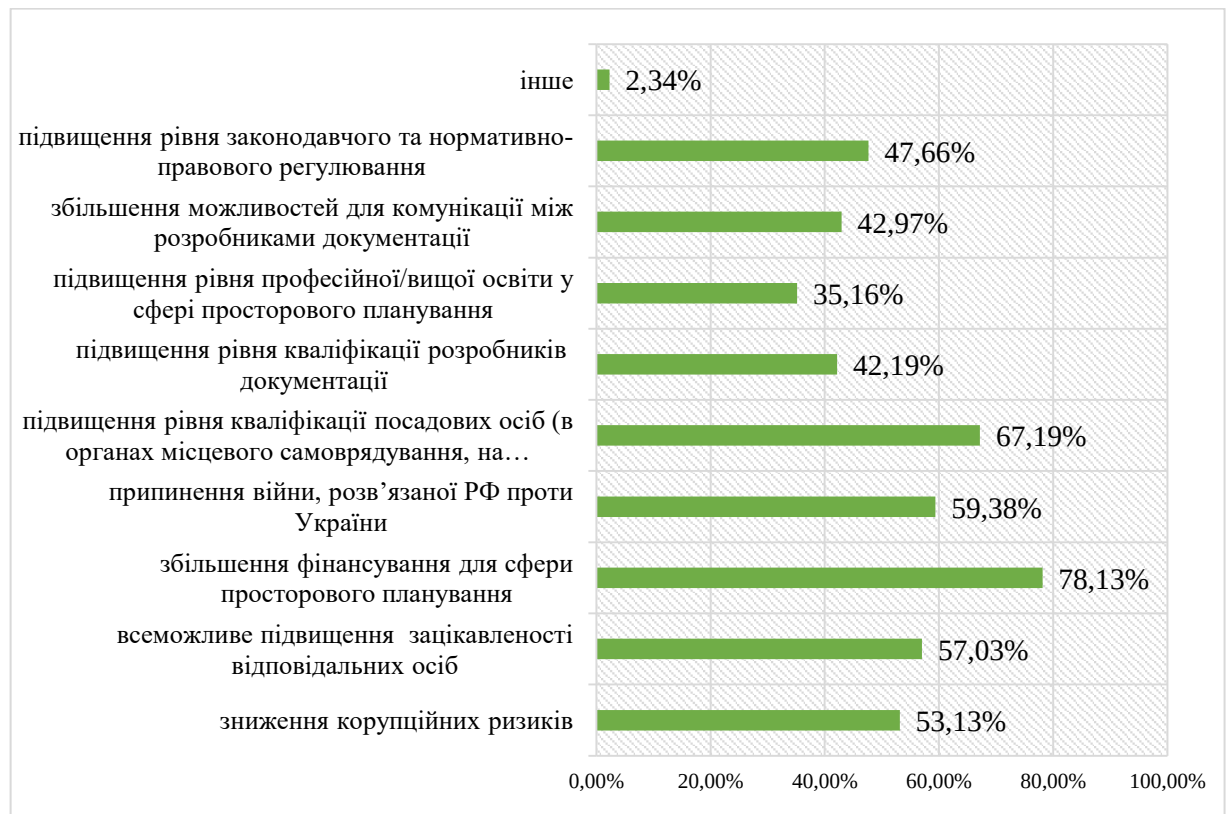

Рис. 2.27. Основні заходи для удосконалення публічного управління у сфері просторового планування в Україні, %

Джерело: розроблено автором

Дані опитування свідчать: найвищий показник – це збільшення фінансування для сфери просторового планування (78,13%), інші важливі заходи передбачають підвищення зацікавленості відповідальних осіб

(57,03%), зниження корупційних ризиків (53,13%) та підвищення рівня кваліфікації посадових осіб (67,19%). Зокрема, 59,38% респондентів вважають припинення війни, розв'язаної РФ проти України, важливим чинником для подальшого розвитку цієї сфери.

Підсумовуючи, вважаємо за доцільне зазначити, що у зв'язку із викликами та можливостями, продиктованими часом та істотними змінами до законодавства України, територіальні громади мають комплексно та стратегічно підходити до просторового планування своїх територій. Саме комплексний план є документацією, що дозволяє цілісно планувати розвиток територіальної громади. Варто зауважити, що порядок розроблення комплексного плану дозволяє застосовувати інтегрований підхід, а також принципи неформального для України проєктування, що діють, як норми світової практики. Важливими аспектами та необхідністю розроблення комплексного плану слід зазначити і те, що з 1 січня 2025 року визначення функціонального призначення територій зможе відбуватися лише за комплексним планом, унеможливаючи розроблення іншої містобудівної документації місцевого рівня, що на сьогодні діє в Україні (не враховуючи вже затверджену до того часу документацію, відомості з якої будуть внесені до Державного земельного кадастру).

Висновки до розділу 2

Розкрито змістовну складову світових практик у сфері просторового планування з акцентом на ЄС, котра регулюється сукупністю стратегічних документів, які стосуються публічного управління у сфері просторового планування. Так, на рівні Ради Європи функції покладено на відокремлену структуру, а саме – Європейську Конференцію міністрів, відповідальних за просторове та регіональне планування (CEMAT), яка об'єднує представників

47 держав – членів Ради Європи. Її досвід важливий, оскільки Україна є активним учасником євроінтеграційних процесів. Перехід від ЄС до світового контексту дозволив встановити, що основним світовим документом щодо просторового планування є матеріали UN-HABITAT – Програми Організації Об’єднаних Націй з населених пунктів. Подальша робота України за обраним напрямом досліджень передбачатиме відповідність Цілі сталого розвитку 11 – «Сталий розвиток міст і громад» та принципам інтеграції, участі (залученість, партисипація), співпраці.

Управлінські процеси на різних територіях обумовлюються і вимогами ЄС, і національними традиціями та історією розвитку держави. Відповідно, Україні необхідно прийняти виважений план поступового запровадження управлінських змін, спираючись на найкращі практики. Саме це й вимагає процес апроксимації – зближення законодавства в рамках інтеграції. З іншого боку, необхідною умовою є проведення вертикального та горизонтального зрізу готовності спільноти України до нововведень та їх практичної реалізації.

У результаті оцінювання впливу диджиталізації публічного управління на просторове планування на місцевому рівні в Україні було встановлено, що ця потреба диктується забезпеченням конкурентоспроможності в постіндустріальному (інформаційному) суспільстві, запитами та потребами населення, з одного боку, а з другого – допомагає суспільству розвиватися та отримувати більше за менший проміжок часу. Диджиталізацію можемо вважати одночасно і інструментом модернізації публічного управління. Вона окреслює можливості подальшого розвитку публічного управління та удосконалення концепцій публічного управління та адміністрування. Також вважаємо, що диджиталізація є своєрідним каталізатором процесів прийняття рішень у публічному управлінні, інноваційним засобом задоволення суспільних запитів і потреб. У сфері просторового планування на місцевому рівні вплив диджиталізації оцінено через застосування правового механізму публічного управління. Так, для можливості розроблення, оновлення та внесення змін до містобудівної документації на місцевому рівні, що є

інструментом публічного управління у сфері просторового планування, обов'язковою вимогою є використання електронно-цифрових технологій.

Доведено, що реалізація публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні перебуває в прямій залежності від особливостей використання механізмів та відповідного набору інструментів: стратегічних, планувальних та прогностичних. Важливим фактором при цьому є застосування економічних важелів для сталого фінансового забезпечення просторового планування на місцевому рівні. На основі проведеного автором опитування попередньо визначених цільових суб'єктів були окреслені напрями розвитку механізмів, їх змістовне наповнення, оцінка рівня готовності громад та територій, зміни у пріоритетності тощо. Це дало змогу узагальнити та провести паралелі між наявними можливостями, пріоритетами, потребами та очікуваною результативністю застосування механізмів і інструментарію реалізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Основні результати розділу 2 опубліковано в наукових працях автора: [242; 249; 251; 255].

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

3.1. Європейський досвід для трансформації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні

Розвиток країн, трансформаційні процеси в економіці міст та інших населених пунктів, те, як територіями необхідно управляти, є темами, котрі досліджують чимало організацій у світі. При цьому враховується той факт, що управлінські процеси можуть аналізуватися на різних рівнях управління: від державного до місцевого. Особливу нішу становлять дослідження, які зосереджені на поєднанні таких сфер, як стійкість і навколишнє середовище, просторове планування та смарт-спеціалізація тощо. Насамперед теоретиків та практиків управління при цьому цікавлять значення ролі управління на місцевому рівні для прийняття остаточних рішень, які стосуватимуться різних політик просторового планування та формування населеного пункту як конкурентоспроможної фізичної форми, відповідно до проаналізованих сильних сторін та виявлених недоліків. Численні результати, оприлюднені у публікаціях [184–186], аналізують і теоретичні засади цього конкурентного процесу, і отримані практичні результати.

Зважаючи на тривалий світовий досвід організації вказаного вище процесу, для подальшого розвитку теорії і концепції, а також практичної його реалізації на території України доречно визначити вектори розвитку системи публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні і найкращі результати. Оскільки Україна перебуває на прямому шляху до вступу в ЄС та намагається адаптувати свою управлінську систему під ці

вимоги, вбачаємо необхідним дослідити підходи країн ЄС, їх відповідність світовим та європейським регуляторним актам, програмам (наприклад, ESPON-2030) [187; 188]. У кінцевому підсумку необхідно буде встановити відповідність між процесами, котрі тривають на території України, їх ефективністю та відповідністю найкращим світовим практикам. Отриманий результат буде дієвим інструментом, що може бути використаний місцевими органами влади для сприяння залученню місцевої громади до прийняття рішень щодо просторового планування, котрі стосуються їхнього населеного пункту чи іншої адміністративної одиниці.

Світові практики містять значну кількість прикладів успішної реалізації і систем просторового планування, і управлінських процесів, пов'язаних з їх визначенням. Поверхневий аналіз теоретичних засад, з метою визначення принципів формування успішної політики для України, показав значні розбіжності у підходах різних країн до управління просторовим плануванням. Значну роль у цьому відіграють нерівності соціального та економічного розвитку [189], національні особливості і традиції [190], приналежність до різних наднаціональних угруповань у різні періоди історичного розвитку [191]. Відзначимо також спроби введення набору критеріїв, котрі дозволили б класифікувати системи просторового планування, визначивши тим самим ранги (вагомість, переважання). Серед набору критеріїв: економічні, політичні, соціальні, культурні тощо та їх відповідність вимогам щодо стану вибраних елементів навколишнього середовища, соціальних питань, питань енергетики, ринку нерухомості, перспектив розвитку, демографічних процесів. Також детальний аналіз ситуації вимагає відповідності процесів правовим вимогам: національному законодавству, інтеграційним процесам, світовій практиці [192; 193].

Переходячи до детального аналізу систем публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні, притаманних різним країнам, наголосимо, що Україна, як і більшість країн Східної Європи, наразі зосередилася на інтеграційних процесах та приділяє значну увагу їх

нормативно-правовому супроводу. Проте, вона історично успадкувала традиційні для іншої системи принципи і практики просторового планування, застарілу систему управління цими процесами, котра не дає можливості усім зацікавленим сторонам на різних етапах реалізації досягти бажаного компромісу [255]. Як відзначено нами у публікації [194], причини цього можуть полягати і у специфічності підходів до питань просторового планування, детермінантах систем планування (та їх зміни) у нових державах – членах ЄС, і в різному розумінні провідних дефініцій. Наслідками стали хаотичні процеси забудови, безконтрольний процес розвитку територій населених пунктів, значні диспропорції між потребами у трудових ресурсах та їх пропозицією на обмеженій території (що спричинило низку інших проблем, таких як маятникові міграції, посилений тиск на систему надання соціальних послуг тощо). Також невпорядкованість просторового планування стала потенційним джерелом постійних конфліктів між різними суб'єктами господарської діяльності, що негативно вплинуло також на соціально-економічний розвиток та екологічну сталість території. Практики вказують на необхідність розглядати систему управління крізь призму співрозмірності територій, що автоматично визначає принципово різні підходи для великих агломерацій та малих населених пунктів [195].

Європейський вектор України створив новий контекст для систем планування, особливо для стратегічного його виміру. На практиці це означає, що управлінські процеси наразі повинні бути інтегрованими, відкритими до внесення змін, охоплювати усі рівні прийняття рішень, з одного боку, та відповідати принципам сталості – з другого. Детальний аналіз попереднього досвіду країн Європи та репрезентування його результатів можна знайти на платформі ESPON [196]. Серед українських дослідників питання трансформації системи просторового планування досліджувалися і на місцевому, і на вищих рівнях – регіональному та державному. Автори монографії [197] визначають, що система управління в територіальному контексті потребує чіткої взаємодії на горизонтальному і на вертикальному

рівнях. Як найкращі практики пропонують аналізувати досвід Німеччини та Нідерландів – загальноновизнаних світових лідерів в просторовому плануванні, особливо в організації багаторівневого управління, вирішенні проблеми дефіциту земель і створення мережі міст з різними функціями. Останнє є актуальним і для території України. І якщо перші є прикладами економічно розвинених, високоурбанізованих територій з великою концентрацією населення, то Україна, імовірно, потребуватиме досвіду Швеції та Фінляндії, котрі мають схожі з Україною проблеми розвитку малонаселених територій і доводять на практиці, що можна створити набагато більш ефективні системи управління територіальним розвитком, які привели б до постіндустріальної економіки і екологічно сприятливого та комфортного середовища проживання людини. Це важливо в контексті досягнення Цілей сталого розвитку (про які постійно нагадує Україні світове співтовариство), а також розвитку території в повоєнних умовах [262] (низька концентрація населення, зменшення кількості населених пунктів у прикордонних зонах, їх перепрофілізація, очищення території від масштабних руйнувань тощо) [198].

У галузевому підході важливим для управління просторовим плануванням на місцевому рівні є урахування природи, спеціалізації і функціонування території. Такий підхід повністю відповідає практиці ЄС, котра закріплена в особливому документі [199]. Документ не має прямої юридичної сили на території ЄС, проте містить низку критеріїв, за якими країни – члени ЄС повинні визначати успішність реалізації власної політики управління (нормативно-правова база територіально-просторового планування, масштаб системи, ступінь розвитку національного і регіонального планування, роль державного і приватного секторів тощо). У підсумку це дало змогу на практиці оцінити міжнаціональні розбіжності у системах управління, які склалися історично, встановити зближення за окремими векторами (дотримання ієрархії, акцентування на місцевих особливостях, особливий статус для окремих територій тощо) та сформулювати перелік найкращих

рекомендацій для майбутніх членів європейської спільноти. Аналізовані країни розподілилися на чотири категорії (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Змістове наповнення систем управління територіально-просторовим розвитком за принципом подібності в окремих країнах Європи

Джерело: складено автором на основі [200]

Згідно з аналізом, більшість країн Європи мають чітку систему управління, котра виправдала себе в рамках політики вирівнювання соціально-економічного розвитку окремих територій в складі країн та ЄС у цілому. Цьому сприяла також політика згуртування (одна з ключових політик та основний інвестиційний інструмент Європейського Союзу, спрямований на скорочення регіональних диспропорцій) та еластичність системи як такої (вона відкрита до зовнішніх впливів, стресостійка, спирається на нормативно-правову базу, яка є спільною для країн-учасниць) [256].

Практики відзначають і недоліки такої системи: вона мало чутлива до ініціатив місцевого рівня, коли кожна пропозиція потребує узгодження до верхнього ієрархічного рівня, а також зворотний ефект – коли надмірна концентрація на потребах місцевого розвитку впливатиме негативно на загальнонаціональний рівень.

Нині в Україні виникла потреба поєднати найкращі вітчизняні напрацювання, проаналізовані нами у попередніх розділах роботи, та світовий досвід, з метою створення дієвої сучасної системи публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні. Звернемося до досвіду декількох, цікавих на нашу думку, країн та визначимо, які із категорій можуть бути адаптовані для України.

Як країна, де досить успішно і результативно виконуються завдання територіальної організації природно-господарських комплексів з метою досягнення їх сталого розвитку, може розглядатися Німеччина. Закон про федеральний територіальний порядок Німеччини, так званий ROG, забезпечує основні принципи територіального планування, а також правову основу для урядів земель. Відповідно до закону про федеральний територіальний порядок Німеччини, цілі територіально-просторового планування полягають у:

- гарантуванні жителям постійної територіальної структури різних регіонів;
- забезпеченні здорового середовища для життя та роботи;

- балансі економічних, соціальних та культурних умов проживання в різних регіонах [201].

Німеччина – федеративна держава, де три рівні управління – муніципальний, земельний та федеральний. Вони взаємодіють на основі суспільної відповідальності, а вищий рівень ще й контролює дотримання нижніми нормативно-правової бази ЄС. Територіально-просторове планування при цьому є самостійним напрямом федерального регулювання територіального розвитку. Ієрархічний рівень найвищого порядку має повноваження приймати закони щодо територіального планування, перерозподілу землі, орендодавців та орендарів, житлових пілг та деяких частин податкового законодавства. У федеральному законі про територіальне планування викладаються умови, завдання та напрями просторового планування. У федеральному будівельному кодексі, до якого закон про планування кодифіковано, встановлюються керівні принципи та інструменти планування у сфері перерозподілу земель. Власне система просторово-територіального управління є цікавою своєю матрицею взаємодії по вертикалі (ієрархічний рівень), по горизонталі (на кожному із рівнів) та міжгалузевому рівню (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Система рівнів територіально-просторового планування
Німеччини**

Територіальний орган	Інструмент	Зміст	Рівень компетенції
1	2	3	4
Федеральний уряд	Федеральний регіональний акт планування. Програма планування	Закон про просторовий розвиток федеральної території	Національний рівень
Суб'єкт територія / земля	Регіональний план розвитку, затверджений на рівні землі	Карти та текст пояснення щодо основної структури врегулювання, інфраструктури та інших аспектів землекористування	Рівень суб'єкта / землі

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4
Регіональний орган влади	Регіональний план	Детальні інструкції щодо врегулювання інфраструктури та інші аспекти, пов'язані з урбаністикою	Регіональний рівень
Муніципалітет / місцевий рівень	Обов'язковий до виконання муніципальний план використання земель	Карта та пояснення за категоріями землекористування та тексти погодження будівельних норм і правил	Місцевий рівень

Джерело: узагальнено автором на основі [202; 203]

Отже, багаторівнева система Німеччини досить складна, проте вона передбачає участь громадськості у плануванні територіально-просторового розвитку і це закріплено законом та конституцією. Усі зміни в землекористуванні передбачають участь мешканців, зацікавлених у майбутніх змінах. Особливо це стосується великомасштабних проєктів (наприклад, розширення аеропортів чи будівництва шосе). Такий механізм створено, щоб уникнути непорозумінь та задля об'єднання у процесі обговорення.

Для розвитку якісних соціальних, культурних умов життя, створення здорового середовища життя та праці застосовуються різні принципи. Загальні економічні, соціальні умови та культурна інфраструктура повинні бути покращені в регіонах, де умови життя значно нижчі від середнього на федеральному рівні або де такого спаду можна очікувати в найближчому майбутньому. За дотриманням цього принципу стежить і орган вищої ієрархії, котрий зобов'язаний контролювати на нижчих рівнях дотримання політики згуртування. Великі населені пункти (міста) повинні розвиватися як місцеві центри з освітніми, культурними та адміністративними об'єктами. Розвиток кращих умов життя та праці, а також поліпшення економічної та соціальної структури має стати пріоритетом у віддалених регіонах, щоб вони могли принаймні досягти середнього показника по країні. Першочерговим завданням має стати створення освітніх, культурних, транспортних, постачальницьких та

адміністративних об'єктів.

Територіально-просторове планування Німеччини, спираючись на ієрархію та галузевий розвиток, гарантує та підтримує використання земель для сільського та лісового господарства, які є важливими виробничими секторами економіки загалом. Таким чином, система у Німеччині є злагодженим і комплексним механізмом, орієнтованим на сталий розвиток територій з урахуванням екологічних, соціальних та економічних аспектів.

Що важливо для України із цього досвіду: незважаючи на жорстку вертикаль управління, система має високий ступінь децентралізації, що передбачає активну участь громадськості та широкий спектр інструментів для розробки і реалізації планів розвитку. Крім того, тут поширено регіональне планування, що охоплює території декількох громад (кластерна взаємодія). В контексті досягнення завдань децентралізації також важливо вивчити досвід, за яким до числа основних завдань територіального планування на рівні громад належить регулювання і узгодження інтересів різних природокористувачів. За допомогою цього вдається досягти певного компромісу між вільним підприємництвом та плановим управлінням при використанні території громад і тим самим уникнути порушення екологічної рівноваги в регіоні. В основі територіально-просторового планування Німеччини ландшафтно-екологічні підходи – одні з головних при виборі тієї чи іншої форми землекористування, а природоохоронні – найбільш пріоритетні. Це дає змогу балансувати на місцевому рівні між завданнями досягнення ефективного територіально-просторового розвитку і політики сталого розвитку території.

Досвід Іспанії є цікавим через низку особливостей в територіально-просторовому розвитку, котрі мають відбиток національного колориту. Тобто спираються на історичні традиції, залишаючись при цьому під впливом політики ЄС. Наприклад, за іспанською конституцією, а також згідно з національним законом Ley de Costas («Закон про узбережжя»), територія шириною 100 м від берегової лінії цілком і повністю перебуває у власності

держави. Крім того, у багатьох автономних спільнотах Іспанії права на землекористування та землеустрій додатково регулюються та обмежуються місцевими законодавствами [204]. Так, андалуська влада у відповідь на підвищення попиту на земельні ділянки з боку іноземців наказала меріям посилити процес видачі дозволів на будівництво. А у Валенсійському співтоваристві ухвалено так званий закон про захоплення землі, який, навіть на думку закордонних юристів відверто зачіпає права власників. Іспанія – це країна із традиційно високим рівнем регіональних диспропорцій. Для їх згладжування з кінця 70-х років XX століття влада вживала різних адміністративних заходів, зокрема: установа в державі автономій; затвердження статутів кожної автономії, де прописано основні правові положення устрою регіону; делегування владних повноважень регіонам, в тому числі в системі управління. У результаті багато в чому під тиском найбільш розвинених автономій країни – Каталонії та Країни басків – унітарна Іспанія фактично вийшла на шлях федералізації і бере на озброєння найкращий досвід Німеччини.

На сьогодні процедури територіального планування та загальної системи управління нею в Іспанії не існує. Тут територіальне планування характеризується роздробленістю по регіонах та рівнях. Документи територіального планування, що виконуються на регіональному рівні, використовують механізм функціонального зонування. На місцевому рівні також не визначено компетенції у плануванні. Плани користування ресурсами складені переважно на територіях, що охороняються, та мають обов'язковий характер з метою пошуку варіантів поєднання природоохоронних і господарських цілей.

В Іспанії існує три категорії земель:

- міські землі, що забезпечені необхідною інженерною інфраструктурою: водогони, каналізація, електрика тощо. Будівництво на таких землях практично завжди дозволене, тобто вони належать до урбанізованих ділянок. Тип будівництва зазвичай залежить від конкретного

міського району;

- землі, що урбанізуються, тобто ті, які можна перевести в розряд міських, але вони, згідно з місцевим законодавством, потребують затвердженого плану ділянки та погодження проєкту урбанізації;

- сільські землі, що належать до третьої категорії, у жодному разі не підлягають урбанізації. І залежно від автономії можуть мати зональні особливості (класифікуватися за різними підходами).

Водночас усі відомості про територію можна знайти у Генеральному плані місцевості.

За своєю територіальною організацією Іспанія є цілісною державою, з високим ступенем децентралізації: політичний унітарний децентралізований тип держави із тенденцією до федералізму. Конституція «...визнає і гарантує право автономії для національностей і регіонів, її складових, і рівність з-поміж них» [205]. Також на законодавчому рівні передбачалося, що нова система територіально-просторового управління, наділивши регіони великими повноваженнями, одночасно забезпечить цілісність держави. В результаті система призвела до регіонального сепаратизму.

На сьогодні, перебуваючи в складі однієї держави складовими частинами ЄС, автономні спільноти Іспанії мають власні статuti, котрі, поміж інших прав (наприклад, швидкий чи повільний шлях набуття автономії суб'єктом), визначають і соціально-економічний розвиток території (місцеву систему оподаткування, територіальне зонування, галузевий розвиток). Основні механізми взаємодії центру (Мадрида) та регіонів відображені у Конституції Іспанії.

Автономні спільноти поділяють із центральним урядом роль контролю та фінансування місцевого самоврядування. Вони несуть відповідальність за охорону здоров'я та освіту, а також беруть на себе значні витрати щодо надання інших економічних та соціальних послуг:

- інфраструктура, включно з дорогами, зрошенням, некомерційними портами та аеропортами;
- охорона навколишнього середовища;

- культура, спорт і відпочинок;
- економічний розвиток та регулювання, зокрема туризм, сільське господарство та рибальство;
- підтримка ініціатив місцевого рівня з питань житлового будівництва та благоустрою громад і культури.

Цілком логічно, що за такої широкої сфери відповідальності автономії прагнуть отримати і право самостійного територіально-просторового управління. Загалом в іспанській системі територіально-просторового планування існує поділ за секторами та рівнями (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Система рівнів територіально-просторового планування Іспанії

Територіальний орган	Інструмент	Зміст	Рівень компетенції
Держава	Національні плани використання ресурсів	Галузеві рамкові територіально-просторові документи	Загальнодержавний
Автономна спільнота (comunidad autónoma) / Автономне місто	Регіональний план розвитку, затверджений на рівні спільноти є головним інструментом (План водокористування Андалузії)	Карти та текст пояснення щодо основної структури врегулювання, інфраструктури та інших аспектів землекористування	Рівень суб'єкта (широка автономія)
Провінція (provincias)	Регіональний план першого порядку	Детальні інструкції щодо врегулювання інфраструктури та інші аспекти, пов'язані з урбаністикою	Регіональний рівень першого порядку
Комарка (comarca)	-	-	Регіональний рівень другого порядку
Муніципалітет (municipios / concejos)	Обов'язковий до виконання муніципальний галузевий план	Опис та місцева карта з поясненнями за галузями (ресурсний підхід землекористування). Якщо це урбанізована територія – генеральний план забудови	Місцевий рівень

Джерело: узагальнено автором на основі [206]

Певні відомства, що розробляють просторові плани, наприклад, пов'язані з інфраструктурою, нерідко впливають на піднаціональні рівні (автономії), чим істотно обмежують можливості регіонів. Зокрема, Національний гідрологічний план може стати одним із прикладів того, як важко розробити інтегральний і водночас екологічно відповідальний план. Можливості узгодити інтереси відомств та інших адміністративних рівнів управління у сфері водокористування часто є сумнівними. При цьому регіон Андалузія, наприклад, керуючись наданою широкою автономією, розробив власний «екологічний план» просторового розвитку, що визначає стратегічні інтереси та має соціально-економічні цілі.

Отже, регіони складають «плани ресурсокористування», які потім конкретизуються «планами землекористування». Ядром цих планів є зонування території з позицій охорони, а також визначення основних вимог щодо інших галузевих планів. Паралельно в тій само Андалузії були розроблені «плани сталого розвитку» для комун у межах територій, що охороняються [207]. Загалом на локальному рівні і досі компетенції в плануванні не визначені.

Регіони мають право територіального планування у містах. Основними інструментами є регіональні та субрегіональні плани організації території, проте, між центром та регіонами існують складнощі узгодження планів та інтересів. Відповідно до національного природоохоронного рамкового закону завданням державного рівня є розробка основних ліній охорони навколишнього середовища. Проте на практиці це завдання досі не виконане. Деякі регіони розробляють власні плани просторового екологічного розвитку, спираючись на плани використання ресурсів. Ядром цих планів виступає зонування території з позицій охорони видів та біотопів, а також визначення основних вимог до галузевих планів. На локальному рівні розробляються окремі плани для комун у межах територій, що охороняються. Їх площа в Іспанії становить приблизно 8,4%. Але для локального рівня (місцевого) завдання просторового планування не визначені, при високій, здавалося б,

участі місцевих громад у процесах. Більшість дослідників просторово-територіального розвитку Іспанії переконані, що плани ресурсокористування мають перевагу перед територіальними та галузевими планами розвитку [208]. Особливість планів ресурсокористування в Іспанії в тому, що вони складаються переважно для територій, котрі охороняються, і передусім для найбільших. Регіони при цьому, в рамках управління такими територіями, вирішують питання і галузевого порядку: наприклад, розвиток сільського туризму.

Дослідники визначають плани як засоби політичного управління регіональними фінансами. Однак ці плани не торкаються зони конфліктів, наприклад площі інтенсивного сільського господарства. Тому їх не можна співставляти з німецькими ландшафтними планами, які є природоохоронним інструментом. Іспанське територіально-просторове управління може бути охарактеризовано як «наскрізне» екологічно орієнтоване для областей, які потребують і охорони природи, і її використання. Вони цілком сприймаються для обґрунтування виділення цим територіям коштів Європейського Союзу, призначених для екстенсифікації господарства у сільській місцевості. Для України досвід такого територіально-просторового планування може бути цікавим з двох позицій. По-перше, громади отримали певну автономію у використанні ресурсів і тому можуть самостійно розробляти та планувати екологічно орієнтовану діяльність у цій сфері (використання земель, водних ресурсів, сталий туризм тощо). По-друге, подальшого розвитку потребують дослідження з практики залучення зовнішніх інвестицій на ці території (наприклад, у рамках співпраці зі структурними фондами ЄС, подібно до автономій Іспанії) [209].

Таким є досвід та практика для країн, котрі історично тривалий період працюють у межах національного нормативно-правового поля, успішно поєднуючи його з вимогами ЄС. При цьому системи управління просторовим розвитком на їх територіях не є ідентичними, досить гнучкі та враховують не лише економічні потреби, а й соціальний захист та екологічну протекцію.

Для України може бути цікавим також досвід Румунії, оскільки наразі ми перебуваємо на шляху інтеграції до ЄС і повинні адаптувати національне законодавство до загальноєвропейських вимог. Вільний ринок, після формування нового політичного устрою з 1989 року, виявив на території Румунії відсутність будь-яких нормативно-правових підстав та дієвих практик територіально-просторового планування. Була відсутня також нормативно-правова база та управлінські інструменти в цій сфері. Це було особливо відчутно у міському плануванні, оскільки високоурбанізовані території потребували насамперед розробки генеральних планів, де узгоджувалися б інтереси усіх зацікавлених суб'єктів та наявні ресурси для господарської діяльності. На початку роботи саме місцева влада у великих містах перебрала на себе функції міського планування, особливо в процесі отримання дозволів на будівництво. Тим часом малі громади залишились осторонь від еволюції правил урбаністики через брак кваліфікованих служб. За таких обставин у процесі розробки та затвердження документації просторового розвитку території виникали непорозуміння, процес відбувався без дотримання норм і процедур [210]. До розробки та затвердження єдиної нормативно-правової бази сфера просторового планування керувалася такими категоріями:

- 1) обмеження, накладені існуванням історичної пам'ятки поблизу проєкту або розташуванням проєкту в охоронній зоні історичної пам'ятки;
- 2) процедури, що стосуються складання та затвердження місцевого плану зонування (рум. PUZ) або детального плану зонування (рум. PUD). Така містобудівна документація перебувала у підпорядкуванні місцевих органів влади (і була обов'язковою за законом) для внесення змін до чинних норм просторового планування та показників забудови для урбанізованих територій (наприклад, максимальна висота будівлі, індекс площі, індекс зайнятості ділянки або використання будівлі);
- 3) відповідності, де наявний генеральний план зонування, який застосовується до всього населеного пункту, або PUZ вищого рангу обмежував можливість нижчого за рангом просторового планування;

4) участі місцевого населення, через порядок інформування населення про створення та введення в дію нового просторового плану для території певного рангу.

Таким чином, просторове планування у Румунії перетворювалось на акт прийняття мініатюрного закону, де затвердження документації передбачало контакт із великою кількістю органів державної влади та дотримання безлічі процедурних норм, що, у свою чергу, збільшує ймовірність правових помилок, помилок, якими можуть скористатися зацікавлені треті сторони (тобто особи, які можуть постраждати від створення нового проєкту). Власне сам процес удосконалення просторового планування в Румунії перетворився з простої формальності на необхідність, яка потребувала чіткого розмежування повноважень на різних рівнях територіального устрою.

З моменту прийняття Румунії до країн – членів ЄС її адміністративний поділ також було адаптовано відповідно до вимог. Наразі він відповідає стандарту NUTS: рівень NUTS 1: Румунія; рівень NUTS 2: 8 регіонів розвитку (населення кожного – приблизно 2,8 млн осіб); рівень NUTS 3: 41 жудець та 1 муніципій (столиця Бухарест); рівень NUTS 4: не використовується; рівень NUTS 5: 256 міст та 2 686 комун. Оновлено та упорядковано і підходи до територіального планування, що регулюється положеннями закону про містобудування та територіальні об'єкти, законом про будівництво, загальними нормами містобудування та місцевими нормами [211]. Зважаючи на суто технічні аспекти цієї сфери, наведені вище правові основи доповнюються технічними регламентами (методичними вказівками, розробленими для кожного виду документації з планування території). Румунія керується такими видами документації (табл. 3.3):

- Генеральний план і відповідні місцеві норми містобудування («PUG»). Усі адміністративні одиниці в Румунії повинні мати свій власний Генеральний план просторового розвитку, затверджений належним чином. Він є правовою основою для будь-яких пропонованих дій щодо розвитку.

- Зональний план і відповідні місцеві норми містобудування («PUZ»);

- Детальний місцевий план («PUD»).

Таблиця 3.3

Система рівнів територіально-просторового планування Румунії

Територіальне утворення	Інструмент	Зміст	Рівень компетенції
NUTS 2	Генеральний план і відповідні місцеві норми містобудування («PUG»)	Поділяється на короткострокову, середньострокову та довгострокову частини, котрі регулюють відносини не лише у сфері розмежування внутрішніх районів міста та способів користування земельними ділянками, а й встановлення заповідних зон та історичних ареалів	Рівень суб'єкта / регіону
NUTS 3	Зональний план і відповідні місцеві норми містобудування («PUZ»)	Конкретна детальна містобудівна документація, котра забезпечує співвіднесення комплексної забудови з положеннями вищого порядку на рівні відмежованої території в межах території населеного пункту	Регіональний рівень першого порядку та 1 муніципія (м. Бухарест)
NUTS 4	-	-	-
NUTS 5	Детальний місцевий план («PUD»)	Детальна регламентація положень, прописаних у попередніх планах, з метою визначення умов розвитку. Чинність наведеної документації встановлюється органами місцевого самоврядування, до компетенції яких входить затвердження відповідної документації	Місцевий рівень

Джерело: узагальнено автором на основі [212–214]

Проаналізуємо деякі аспекти більш детально. Отже, як було зазначено вище, всі адміністративні одиниці в Румунії повинні мати свій власний Генеральний план просторового розвитку, затверджений належним чином. Один із найважливіших аспектів, що регулюються ним, стосується визначення

статусу територій, який не може бути змінений після затвердження, і для яких не допускаються жодні відхилення від вимог. Наразі триває процес обговорення з метою забезпечення ефективного та послідовного використання території, розташованої в межах певної адміністративної одиниці, уточнення призначення земельної ділянки з певним коефіцієнтом використання землі.

Зональний план і відповідні місцеві норми містобудування передбачають технічні та юридичні правила щодо розташування об'єктів, незалежно від їх характеру та/або бенефіціара. Це загальнообов'язкова документація, яка застосовується до територій адміністративної одиниці, які мають більш динамічний і складний характер. План має бути розроблений та затверджений відповідними органами у таких випадках: для центральних районів міст, для охоронних зон пам'яток, комплексів відпочинку та дозвілля, індустріальних парків, а також для іншої території, визначеної місцевими органами державної влади. Якщо план цього рівня був виданий для охоронних зон, він не може бути змінений новим планом, а лише через внесення коректив до плану вищого (регіонального порядку).

Детальний місцевий план забезпечує умови для розташування, розміщення, розміру та забезпечення однієї або кількох цілей на одній чи кількох суміжних ділянках, в одному чи кількох місцях та регулює: надання доступу та підключення до міських мереж; дозволи та обмеження містобудівного планування щодо обсягів забудови та споруд; функціональний та естетичний зв'язок із навколишньою територією; сумісність функцій і відповідність конструкцій, об'єктів і насаджень; правовий режим і передачу земель і будівель, а також ще низку аспектів, котрі охоплюють територіальні та галузеві питання.

Спираючись на проаналізований досвід і провідних гравців у сфері просторового планування, і близьких до України територіальних утворень, які порівняно нещодавно почали свою трансформацію у системі публічного управління у сфері просторового планування, визначили, що жоден із кейсів не може бути прийнятий за основу.

Управлінські процеси на різних територіях обумовлюються і вимогами ЄС, і національними традиціями та історією розвитку держави. Відповідно, Україні необхідно прийняти виважений план поступового запровадження управлінських змін, спираючись на найкращі практики Європейського Союзу. Саме це й вимагає процес апроксимації – зближення законодавства в рамках інтеграції. Іншою необхідною умовою є проведення вертикального і горизонтального зрізу готовності спільноти України до нововведень та їх практичної реалізації.

3.2. Комплексний механізм публічного управління просторовим розвитком

Отже, ми встановили у попередніх розділах, що одним із важливих напрямків діяльності у розвитку сучасного суспільства, що вимагає використання сучасних підходів інформаційного менеджменту, є проекти просторового планування. Просторове планування використовується органами державної влади та місцевого самоврядування для впливу на майбутнє розташування об'єктів і розподіл територій, розміщення населення та здійснення / проведення різноманітної діяльності в просторі [257]. Таке планування необхідне для збалансування потенційно конкуруючих потреб економіки, суспільства та збереження навколишнього середовища [216]. Проект просторового планування належить до структурованої і стратегічної ініціативи, яку здійснюють уряди, організації чи громади для управління та організації використання землі і ресурсів у певній географічній зоні. Проекти просторового планування переважно зосереджуються на організації фізичних просторів, наголошуючи на землекористуванні та сталому розвитку, до якого додалася резильєнтність [217], часто охоплюючи великі території та роки, залучаючи уряд, громади за групами інтересів і вимагаючи дотримання

державних постанов та екологічних стандартів. Це головна відмінність такого типу проєктів від інших видів проєктів, таких як звичайне будівництво. При наближенні законодавства окремих країн до нормативно-правової бази провідних країн із просторового планування часто робочі групи оперують лише будівною документацією, залишаючи осторонь такі важливі аспекти, як взаємодія із навколишнім середовищем, енергоефективність, поводження з ресурсами тощо. У частині, де нами розглядаються передумови формування кодексу для України, детально проаналізовано усі ризики та загрози, а також можливості грамотного процесу його формування.

Спираючись на висновки другого розділу роботи, ми стверджуємо, що процес просторового планування вимагатиме реалізації комплексного механізму публічного управління ресурсною складовою. У першому наближенні складовими механізму визначено політичну, економічну, правову, структурну (організаційну), комунікаційну та мотиваційну. Кожна із них має власний набір змістовних ознак, котрі визначають специфіку використання для просторового планування території. Кожна із складових має свій набір інструментів, покликаних забезпечити якісну реалізацію запланованого в дії. Але, спираючись на міжнародний провідний досвід регулювання вказаної сфери, нами акцентовано увагу на пріоритетному значенні участі суб'єктів місцевого рівня у процесі просторового планування. Так, поряд із кейсами, розглянутими в межах проблематики формування МБК, розглянуто досвід Швейцарії, де механізми просторового планування виходять із принципів пріоритетності думки громади, котра проживає на території.

Отже, попит на житлові та комерційні площі, а також на транспортну інфраструктуру в цій країні зростає внаслідок великої мобільності населення в поєднанні з попитом на землю для економічної діяльності. Щосекунди втрачається приблизно квадратний метр сільськогосподарських угідь, і це означає, що просторовий розвиток у Швейцарії не є таким стійким, як того вимагає її Федеральна конституція. Щоб протидіяти цій тенденції, федеральний уряд переглянув Федеральний закон про просторове планування.

Нове законодавство має уповільнити втрату незабудованих земель, зменшити розмір надмірно великих зон забудови та сприяти більш ефективному використанню земельних резервів. Це забезпечить компактність поселень, захист ландшафту та підвищення привабливості Швейцарії як місця для життя та роботи. Ініціаторами змін виступили представники кантонів, де переважає розвиток сільського господарства та туризму. Зміни передусім застосовуються в частині відокремлення зон забудови від зон без забудови, що визнано одним із основних принципів просторового планування в Швейцарії. Це зберігає низьку ціну на землю сільськогосподарського призначення, що, у свою чергу, полегшує покриття витрат сільського господарства. Звичайно, це розділення також робить значний внесок у підтримку привабливого ландшафту, сприятливого для рекреаційної діяльності [218].

За результатами багаторічної спільної діяльності учасники просторового планування дійшли згоди, що просторова концепція є юридично не обов'язковою. Однак вона покладається на добровільну співпрацю між органами влади і приватними особами для впорядкованого розвитку населених пунктів та їх інфраструктури, з меншим використанням землі та економічно вигідним способом. Майбутні покоління також мають отримати користь від привабливих поселень, різноманітних ландшафтів і міцної економіки. Усі учасники просторового розвитку цієї країни, від муніципалітету до кантонального рівня та федерального рівня, працюють над покращенням співпраці, упорядкуванням поселень та ландшафтів, координуванням просторового розвитку, транспорту та енергетики.

Загалом механізм публічного управління просторовим розвитком, побудований відповідно до загальноприйнятих принципів, являє собою корпоративний механізм відповідального планування просторового розвитку з цільовим консолідованим фінансуванням проєктної діяльності за участю всіх зацікавлених сторін – бізнесу, громад та держави (рис. 3.2).

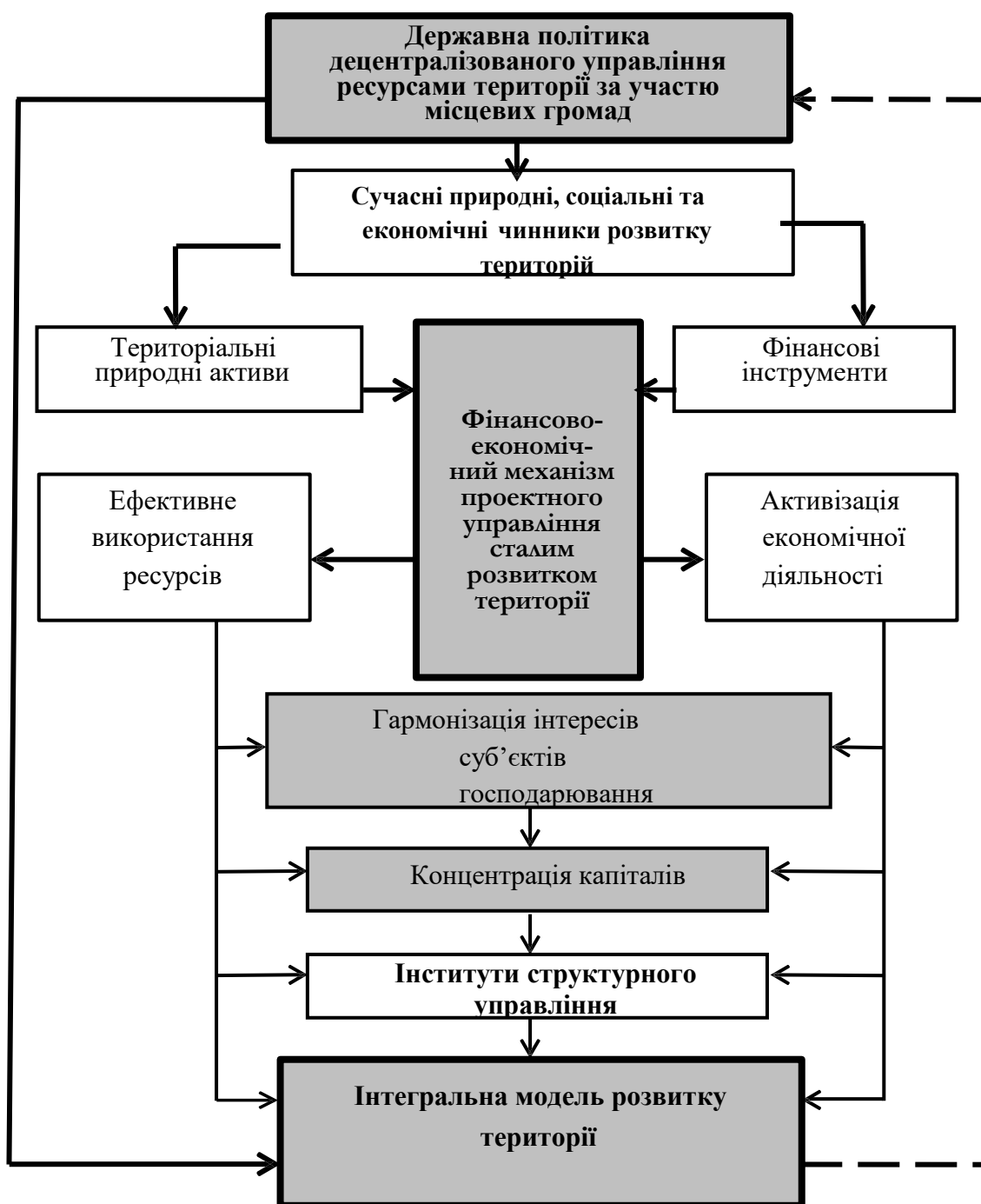

Рис. 3.2. Концептуальна схема формування механізму публічного управління ресурсами території у сфері просторового планування

Джерело: складено автором на основі [220; 221; 222]

Інституціональна (структурна) складова публічного управління просторовим розвитком, на наше переконання, відіграє найактивнішу роль у проектному управлінні на рівні територіальної громади, включно з муніципалітетами. Реальні результати виконання проекту отримує

безпосередньо також територіальна громада, у колі її інтересів перебувають також екологічні, соціальні, фінансові аспекти проектної діяльності. Найбільший інтерес становить можливість членів територіальної громади залучатися до проекту через схему інституціонального консолідованого фінансування зі своїми фінансовими та іншими активами (наприклад, земельними паями) для участі в майбутньому розподілі доходів за проектом або отримання можливості реалізувати пайовий актив за ціною, вищою порівняно із початковим внеском [219]. Таким чином усі дослідники одностайні в думці, що публічне управління у сфері просторового планування має стосуватися не лише землі, а й усієї сукупності ресурсів, котрі містяться на певній території.

На сьогодні у сфері публічного управління просторовим розвитком найактуальнішим завданням є забезпечення процесу вискоєфективного з економічного, соціального та екологічного погляду керування активами території. У цьому аспекті найбільш прийнятним є використання проектного підходу [223]. Хоча й досі питанням проектного управління ресурсами не приділяється достатньо уваги. Тому об'єктивно постає завдання розкриття особливостей такої форми управління, розробки та запровадження дієвого механізму і надання пропозицій щодо створення відповідного фінансово-економічного супроводу забезпечення проєктивно-господарської діяльності в межах відповідних структур управління з функціональним забезпеченням проєктно-процесного підходу.

Отже, об'єктом управління стають не просто ресурси території, а складний об'єкт – територіальні природно-господарські комплекси, природно-антропогенні системи, в яких штучні, створені людиною елементи нерозривно поєднані з природними. По-друге: за своєю сутністю управління просторовим розвитком перетворюється з управління природними об'єктами на управління діяльністю з досягнення певних результатів їх використання в господарській діяльності як економічних активів. Таку діяльність можна охарактеризувати як проєктивно-інвестиційну, тобто вона зводиться до

вкладання (інвестування) ресурсів в активи системи з метою отримання в майбутньому через відтермінований період часу певних (запроєктованих) результатів розвитку, відмінних від початкового стану системи.

По-третє, за своїм змістом управління просторовим розвитком перетворюється на управління проєктною діяльністю, у більш вузькому розумінні, – проєктами, що реалізуються на ресурсній базі місцевих громад або природно-господарських комплексів як обмежені в часі, просторі та ресурсах унікальні сукупності процесів, орієнтованих на створення нової цінності та розвиток територіального природно-господарського комплексу. Також при цьому вибудовується та застосовується проєктно-орієнтована схема структурного управління просторовим розвитком, за якого реалізацію проєкту перебирає на себе тимчасова або ж така, що діє на постійній основі, корпоративна структура матричного типу (проєктна компанія). Вона реалізує певний проєкт або їх сукупність за певним типом управління з відповідним життєвим циклом (лінійно-послідовним, покроковим, спіральним або інкрементним), особливості якого визначаються специфікою кінцевих практичних результатів [224].

Для ефективної реалізації публічного управління у просторовому поєднанні «громада – регіон – держава» створюється та застосовується децентралізований механізм управління за участю місцевих громад шляхом розмежування і делегування повноважень з використання території на основі впровадження нових виробничих відносин на принципах «синьої», «зеленої» та «наноекономіки» та відповідного поліпшення використання територіального природно-ресурсного і загальноекономічного потенціалу, пошуку та високоефективного використання місцевих природних активів і джерел економічного розвитку території (передусім – рентного походження), збалансованого розподілу економічних результатів виробничої діяльності за рахунок створення адміністративних та економічних механізмів відповідального структурного корпоративного управління природокористуванням, інтегрованого у сфери територіального управління,

зокрема регіональний та муніципальний рівні.

З управлінського погляду, децентралізація належить до реструктуризації та реорганізації владних повноважень так, щоб їх результатом стала система розподілу відповідальності між закладами управління на центральних, регіональних та місцевому рівнях згідно з принципом субсидіарності. Тобто держава або вищий за рангом територіальної влади регіон вдається до будь-яких заходів лише в тому разі, якщо вони ефективніші за подібні заходи, що реалізуються силами нижчого територіального рівня, якому надаються широкі повноваження у сфері використання природних активів.

Економісти також наголошують на створенні відповідної фінансової основи проєктного управління просторовим розвитком, включно з механізмами капіталізації, проєктного консолідованого фінансування діяльності з використання природних активів зі створенням необхідної інституціональної, ринкової, інформаційної та іншої інфраструктури, в якій реалізується проєкт розвитку територіального природно-господарського комплексу або окремої його системної складової (наприклад, у сфері лісо- або водокористування чи видобування корисних копалин). Цей процес передбачає сек'юритизацію природних активів, тобто вибудовування на їх основі низки фінансових інструментів, що являють собою похідні від природних фінансові активи. Загалом, зважаючи на принципове системне бачення проєктного підходу до природокористування у процесі здійснення відповідної державної політики та механізм розвитку природно-ресурсних відносин, необхідно наголосити на тому, що застосування інвестиційно-проєктних форм і методів управління природно-ресурсною сферою та природокористуванням як керованим процесом із заданими результатами і критеріями ефективності передбачає створення відповідного фінансового механізму, вбудованого в загальну схему проєктного управління [225].

В організаційному аспекті створення інфраструктури управління просторовим розвитком – це насамперед формування дієвої системи

керованих та контрольованих на державному і місцевому рівнях за участю відповідних органів влади інститутів та інституцій структурного управління проєктами – проєктних компаній. До того ж роль фінансово-економічного механізму управління полягає в забезпеченні ефективної консолідації фінансових, природних, виробничих та інших активів таким чином, щоб територіальний природно-господарський комплекс розвивався як єдина цілісна природно-антропогенна виробничо-господарська система (рис. 3.3).

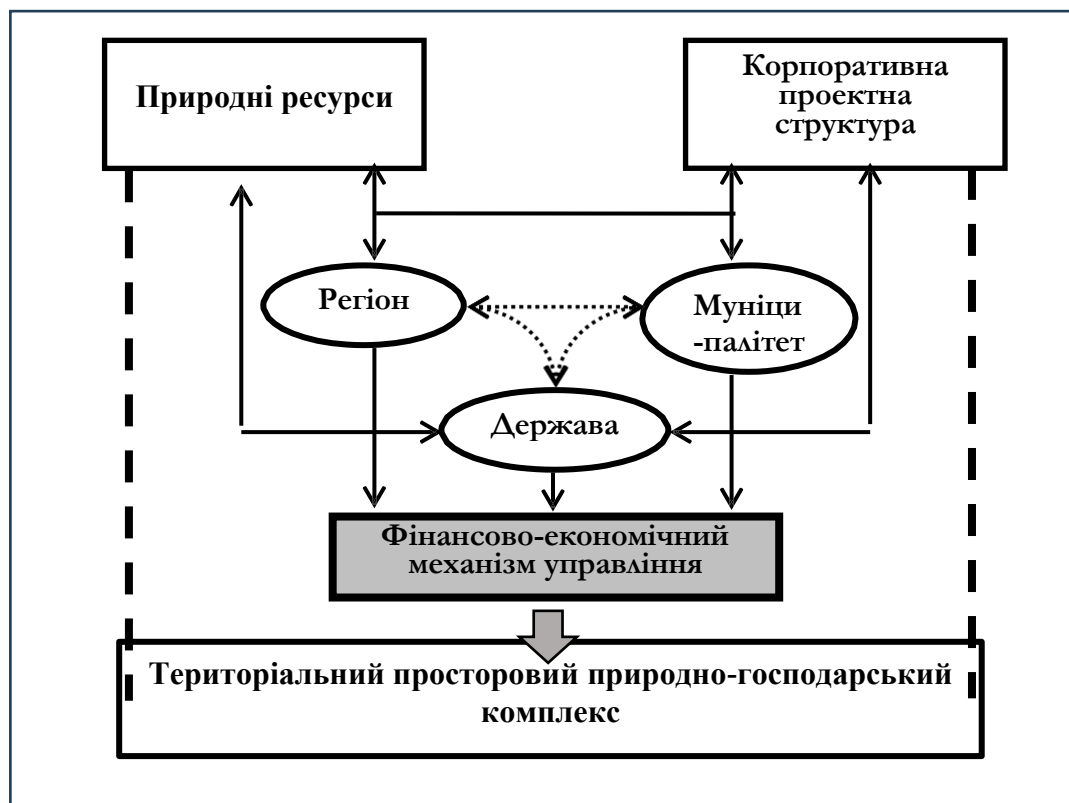

Рис. 3.3. Адаптована модель управління у сфері просторового планування, адаптованого за просторовими рівнями

Джерело: складено автором за [226; 227]

Також активною на сьогодні є точка зору, згідно з якою комплексний механізм управління – це поєднання різних інститутів, джерел і методів фінансування конкретного інвестиційного проєкту з розподілом ризиків серед його учасників, що важливо для сталості розвитку територіального природно-господарського комплексу на будь-якому рівні. Таким чином, загалом механізм управління об'єднує в одне ціле інститути, інструменти, ресурси природи, суспільства та виробництва для виконання завдань його

сталого розвитку. Для реалізації цього необхідна сек'юритизація природних ресурсів, тобто виділення в системі управління ними в окрему складову таких об'єктів, як фінансові активи природно-ресурсного походження, і створення для них відповідної фінансової управлінської інфраструктури (за схемою інституціонального інвестора – корпоративного чи пайового інституту спільного інвестування, фондів суверенного добробуту або фонду сталого розвитку території) [228; 229].

В умовах децентралізації основою розвитку місцевого простору громад та їх господарських комплексів стануть територіальні ресурси, у тому числі фінансові, отримані через механізм сек'юритизації природних активів. Із використанням запропонованого підходу за такою проєктною моделлю можна застосувати широкий набір інструментів забезпечення планування та розвитку господарських комплексів, які зводяться до двох основних груп заходів: по-перше, укладання угод щодо фінансування розвитку таких господарських утворень з державного та місцевого бюджету, підтримка підприємництва і надання міжнародної технічної та іншої допомоги кластер-корпораціям, по-друге, створення спеціальних, зокрема пільгових, просторових умов господарювання через можливе запровадження відповідних господарських режимів, спрямованих на забезпечення розвитку територіальних природно-ресурсних комплексів.

У попередніх розділах роботи було встановлено, що на практиці багатьох країн основним інструментом публічного управління у сфері просторового планування виступає IDP (Integrated development planning [230]) – комплексне планування розвитку. Це інструмент, який спрямовує та регламентує весь процес планування, бюджетування, управління та прийняття рішень на національному, регіональному і місцевому рівнях. Комплексний план розвитку сприяє успішному управлінню проєктами завдяки: визначенню основних ідей проєктів, потреб у галузі розвитку, ключових елементів кожного проєкту, їх інтегруванню у проєкт пропозиції, її формулюванню, а також обґрунтуванню пріоритетів щодо її реалізації (рис. 3.4).

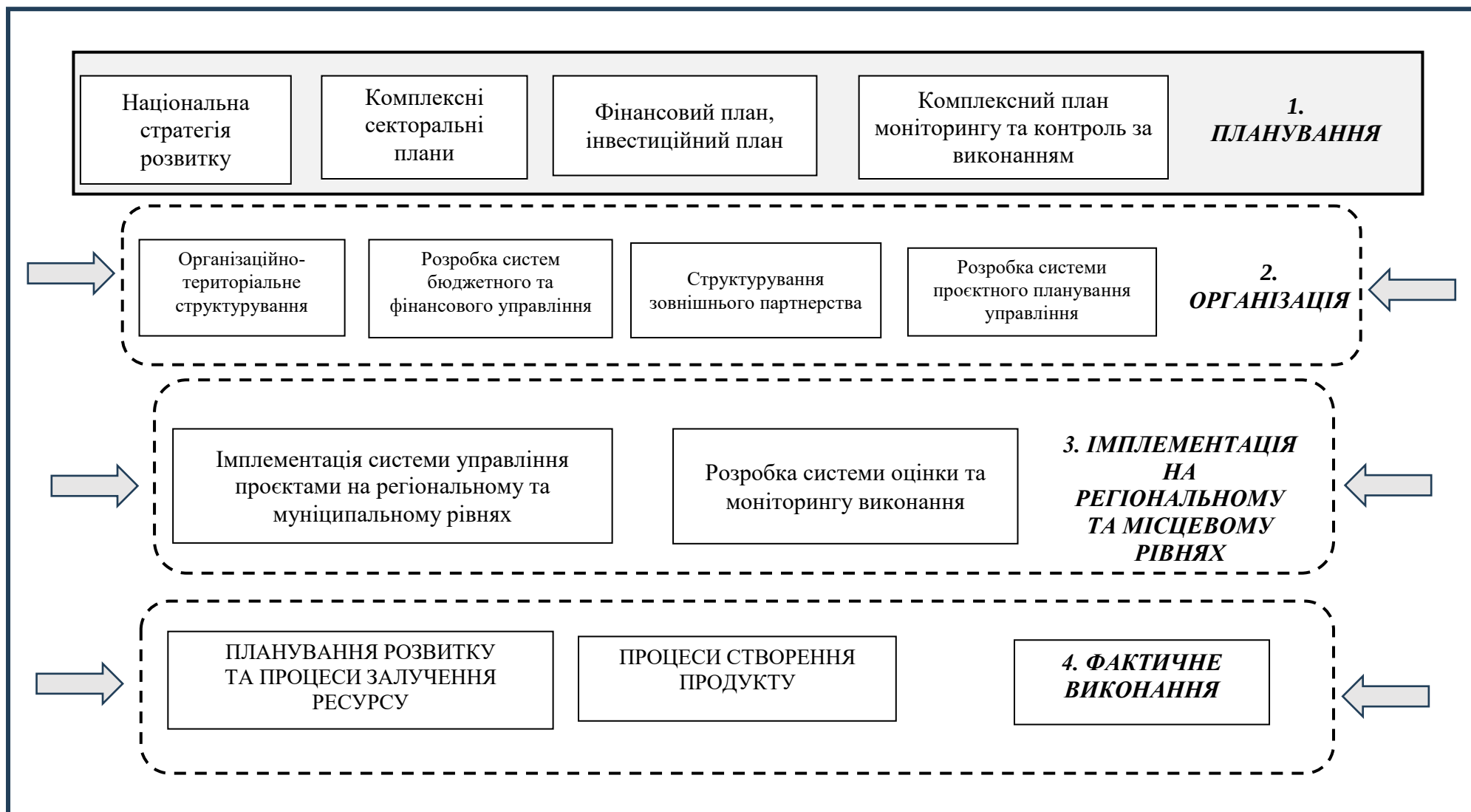

Рис. 3.4. Структура формування комплексного механізму публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Для реалізації механізму мають залучатися системні принципи вертикальної (за всією віссю «громади – регіон – держава») та горизонтальної (в межах горизонтальних просторових зв'язків одного системного рівня простору) інтеграції. Вони формуються в концептах «синьої», «зеленої» та «наноекономіки» і спрямовані, з одного боку, на гармонізацію виробничих технологій з навколишнім природним середовищем, а саме – гармонійне вбудовування виробничих елементів у природні екосистеми громади; з іншого – на державний, суспільний та індивідуальний вплив на організацію і розвиток виробництв, охорону та відновлення елементів довкілля. На основі зазначеного дослідники виділяють головні принципи забезпечення сталого фінансування процесу планування та розвитку територіальних природно-господарських комплексів. Серед них:

1) принцип структурного управління. Він пов'язаний з упровадженням у господарську діяльність спеціалізованих корпоративних структур, що здійснюють управління замість простого господарського їх використання. Цей принцип передбачає створення окремого суб'єкта (інституту, інституції) управління. При цьому важливим фактором є дотримання також принципу сек'юритизації – роздільного управління ресурсами та похідними від них фінансовими активами;

2) принцип корпоративності спрямований: по-перше, на делегування функцій управління окремим керівним органам; по-друге, на колективне виконання суб'єктами корпорації – юридичними і фізичними особами чітко розподілених між ними функцій, підпорядкованих меті створення цієї структури; по-третє, на синергетичний характер взаємодії між собою членів корпорації й отримання комплексного, емерджентного ефекту від її функціонування, що, у свою чергу, є фактором сталості економічного розвитку;

3) принцип сек'юритизації – це інноваційний спосіб залучення коштів, котрий отримав широке визнання спочатку в США, потім у Європі та інших розвинутих країнах. При застосуванні цього механізму фінансові активи

відділяються від іншого майна й передаються створеному для цих цілей фінансовому посереднику – компанії зі спеціальними правами запозичення «Special Purpose Vehicle» – SPV (англ.), «Tokutei Mokuteki Kaishi» – ТМК (япон.), а потім рефінансуються на грошовому ринку або ринку капіталу. Рефінансування здійснюється за допомогою випуску Asset-Backed Securities – ABS (цінні папери, забезпечені активами) чи шляхом одержання Asset-Backed Loan (синдикованого кредиту);

4) принцип суверенного фінансування сталого розвитку простору. Цей принцип є достатньо інноваційним і пов'язаний зі створенням на корпоративній основі спеціалізованих фінансових закладів (за типом т. зв. суверенних фондів, або фондів суверенного добробуту, фондів сталого розвитку тощо), що акумулюють і виділяють на цілі розвитку кошти, отримані від залучення природних ресурсів та інших активів у господарський обіг;

5) проєктний принцип передбачає формування фінансової інфраструктури та дієвих схем проєктного управління й фінансування із забезпеченням фінансової та економічної в цілому ефективності й відповідальності, що реалізовуватиметься найкращим чином у концепті проєктного управління та фінансування.

Важливим компонентом є фінансування механізмів планування та розвитку природно-господарського комплексу [231]. Це можна реалізувати через чотири основні виміри сталого розвитку (рис. 3.5). Передача значної частини прав залучення і використання в господарському обігу природних активів регіональними та місцевим територіальним утвореннями обумовлена розбудовою децентралізованої системи управління економікою, можлива через їх відповідальне делегування відповідним громадам, інтереси яких представлятимуть створені на принципах публічно-приватного партнерства корпоративні структури – інститути структурного управління змішаного типу (корпорації сталого розвитку).

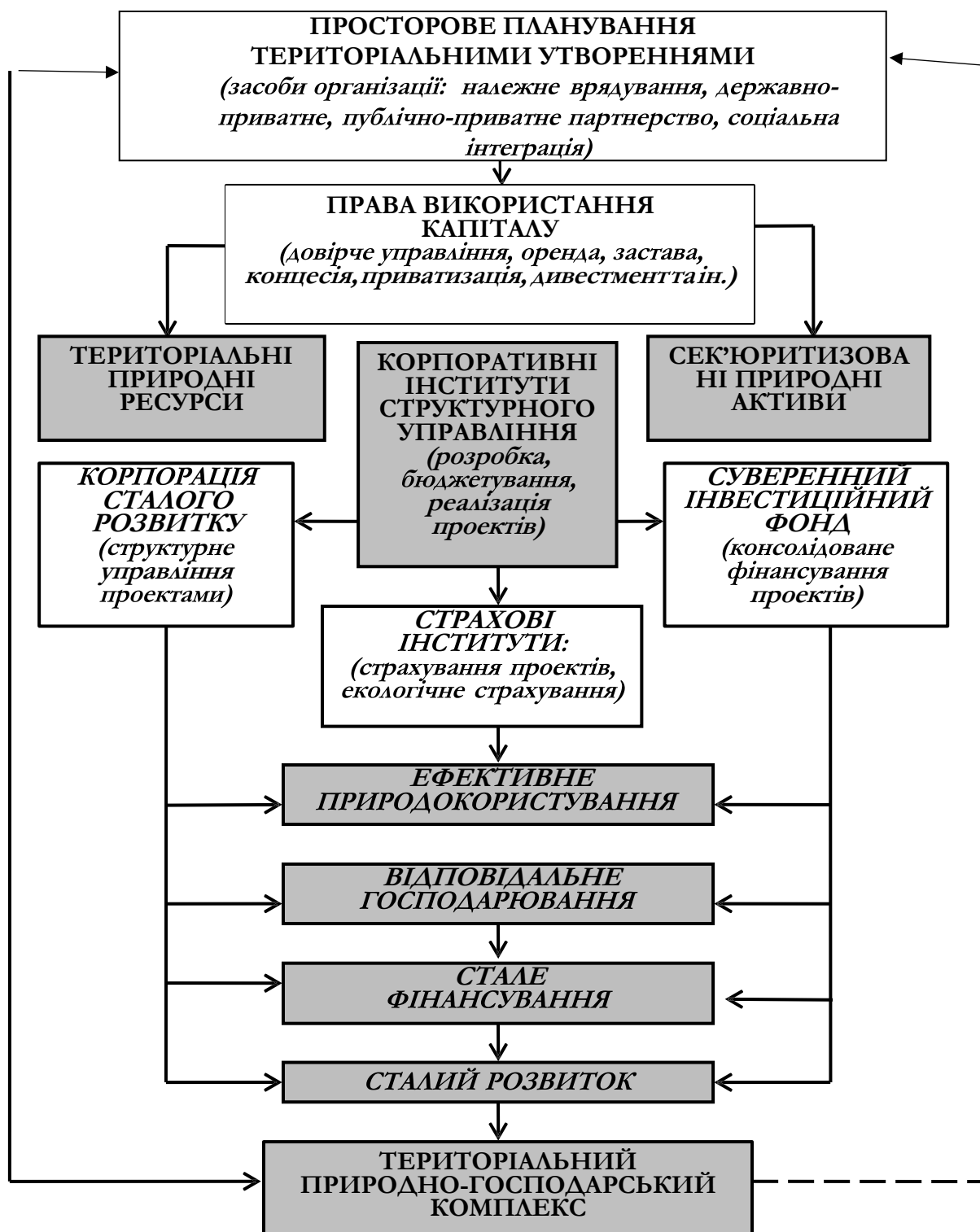

Рис. 3.5. Складові механізму сталого фінансування територіального природно-господарського комплексу у системі просторового планування

Джерело: складено автором на основі попередніх досліджень

Формуючи комплексний механізм просторового управління, звернули увагу на той факт, що функції просторового управління та систем планування

можна узагальнити для провідних країн. Тобто кожен із механізмів містить складові: політичну, економічну, комунікаційну тощо. Проте результати вказують також, що існує певна їх неоднорідність. Шляхом деталізації було встановлено, що відмінною рисою є інституційні технології, визначені нами як структурний компонент. Згідно з широким трактуванням він визначає спроможності органів державної влади взаємодіяти з громадськістю та контролювати просторовий розвиток, що є ключовим аспектом життя цілих міст, регіонів і країн (детально це розглядалося на прикладі Швейцарії). Навіть якщо відносини між державою та ринком, місцевою громадою, встановлені в кожному інституційному контексті, безумовно, впливові, відіграє роль і форма взаємодії, прийнята для розподілу прав щодо просторового розвитку.

Аналізуючи результати опитування, проведеного щодо процесів реалізації механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні, звернули увагу на той факт, що більшість респондентів (майже 60%) є представниками професійної спільноти (розробник документації з містобудування, землеустрою, стратегічних та планових документів, що стосуються просторового планування, у т. ч. стратегій розвитку), на другому місці – посадовці органу місцевого самоврядування (майже 20%), а на третьому із значенням у 15% – представники громадськості (фізична особа, представник громадських спілок та організацій, представник ОСББ, квартальних комітетів тощо). Таким чином, отримана експертна думка може вважатися фаховою та такою, що виражає інтерес практично усіх зацікавлених осіб. Це підтверджують також дані про результати опитування щодо змістовної частини просторового планування, а саме: чи розуміється суть цього процесу (більшість дала ствердну відповідь від «так, повністю» до «скоріше так»).

Проте вже наступні відповіді вказують на нерозуміння основних принципів просторового планування яке, за визначенням переважаючої більшості респондентів, зосереджується на містобудуванні, близько до цієї категорії розташовалося і землекористування (рис. 3.6).

Таким чином, ми відзначаємо, що серед спеціалістів немає цільного бачення категорії, відповідно відсутнє розуміння залучення широкого кола спеціалістів та координація між ними. Серед інших категорій, котрі, на думку фахівців, є сферами та галузями, які охоплюються / стосуються просторового планування, але не увійшли в перелік, є урбанізм, транспортне планування, енергетичне планування, соціальна інфраструктура, культурна спадщина тощо. Водночас відзначається така важлива для місцевого рівня категорія, як «малий приватний бізнес та мешканці, бо простір формується людьми для людей». З цього можна зробити висновок, що деякі фахівці вже готові вийти за рамки застарілої спадкової системи просторового планування та відкриті для подальшого слідування найкращим світовим практикам і досвіду.

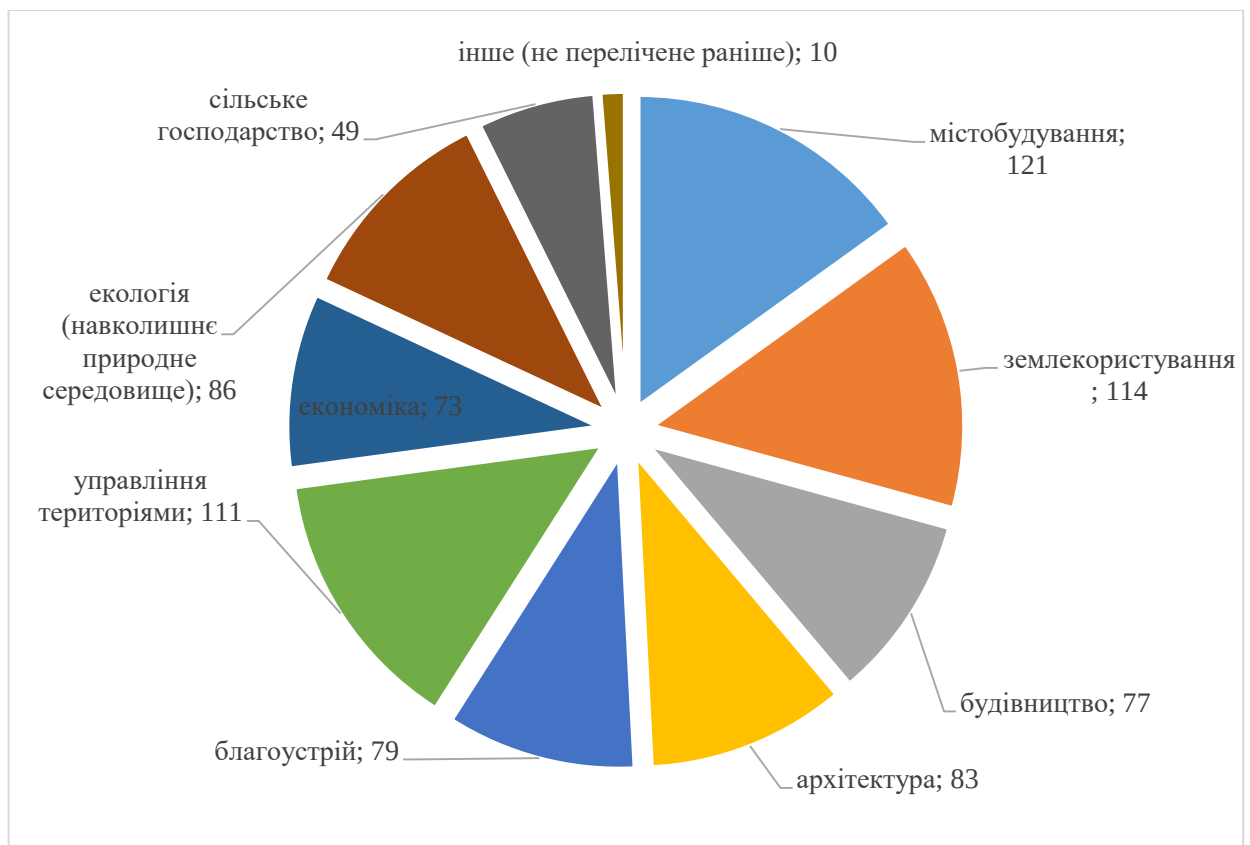

Рис. 3.6. Результати опитування за категорією «Поняття "просторове планування", на вашу думку, охоплює / стосується таких сфер / галузей? (можна обрати декілька варіантів)»

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Для процесів структуризації, інституціоналізації та удосконалення публічного управління просторовим розвитком важливим також є розуміння категоризації осіб, зацікавлених у просторовому плануванні на місцевому рівні. Так, за результатами опитування, більшість із респондентів зазначають, що органи місцевого самоврядування повинні бути саме тим інститутом, котрий найбільш зацікавлений у результатах грамотного просторового планування (Додаток А).

Викликає занепокоєння той факт, що більша половина респондентів вказують на посередню якість взаємодії між зацікавленими сторонами в процесі підготовки, реалізації чи інших форм роботи щодо просторового планування тої чи іншої документації / роботи, а кожен десятий опитаний обрав категорію «дуже погана взаємодія». Приблизно в тому ж ключі оцінено наявний моніторинг документації з просторового планування на місцевому рівні після її затвердження. Лише 15% респондентів задоволені цим процесом, тоді як оцінки «погано, дуже погано та посередньо» охоплюють сумарно понад 60% відповідей.

Серед основних проблем, які існують в публічному управлінні у сфері просторового планування на місцевому рівні, на думку респондентів, лідирують недостатнє фінансування (62%), брак кваліфікованих кадрів для служби (в органах місцевого самоврядування, на державній службі), низький рівень зацікавленості відповідальних осіб тощо. Це ще раз підтверджує зроблені нами попередні висновки про те, що інституціональна складова процесу дуже слабо розвинена та потребує удосконалення. Вагомими також називають корупційні ризики (приблизно 40%), недостатній рівень законодавчого та нормативно-правового регулювання (приблизно 44%) (Додаток Б). Доповнення від фахівців показують цілу низку проблемних сфер, не охоплених наразі дослідженням. Проте вони чітко вказують на структурну частину механізмів. Наприклад, фахівці відзначили, що: «...кваліфіковані спеціалісти є, їх небагато, але є, проте більшість з них не вмотивована працювати в органах місцевого самоврядування або різноманітних ЛКП,

оскільки рівень заробітних плат не відповідає рівню спеціалізації та вмінню цих людей. У приватному або іноземному бізнесі рівень заробітних плат значно вищий. Коли працюєш в органах місцевого самоврядування, є лише два виходи – або працювати чесно на двох роботах, або корупція». Також серед недоліків вказана важка система регулювання, важкість процесу затвердження містобудівної документації, корупційна складова.

Широкою аргументацією описано відсутність довгострокової стратегії розвитку – багато громад працюють без чіткої та реалістичної довгострокової стратегії, що призводить до хаотичного розвитку територій. Обмежений доступ до сучасних технологій – використання застарілих методів планування та недостатнє впровадження новітніх технологій, таких як геоінформаційні системи (ГІС), можуть знижувати якість просторового планування. Відзначали також відсутність участі громадськості – низький рівень залученості місцевого населення у процес просторового планування, що може призвести до конфліктів інтересів та недостатньої підтримки реалізованих проєктів.

Політичний тиск і нестабільність з боку різних політичних сил, на переконання фахівців, можуть призводити до непослідовних або необґрунтованих рішень у сфері просторового планування. Невирішені питання власності на землю, зокрема приватизація та державна власність, можуть створювати складнощі у плануванні та забудові територій.

Досить цікавим, на наш погляд, є аргумент щодо недостатньої інтеграції екологічних аспектів в просторовому плануванні, що може призводити до негативних наслідків для навколишнього середовища та здоров'я населення. Це означає, що окремі з опитаних спеціалістів чітко бачать комплексність підходу до публічного управління просторовим розвитком з охопленням усіх сфер.

Проблеми з координацією між різними рівнями влади, такі як відсутність координації та співпраці між місцевими, регіональними і національними органами влади, підкреслюють вагомість аргументів про

відсутність в Україні дієвої структурованої системи управління. А це може ускладнювати реалізацію ефективних рішень у просторовому плануванні та веде до соціальної нерівності – нерівномірного розподілу ресурсів та можливостей між різними частинами громади або регіону. Це є потенційним джерелом, знову ж таки, корупції та соціальних конфліктів, уповільнення розвитку громади.

Обираючи компоненти механізмів публічного управління у сфері просторового планування, респонденти надали перевагу економічному. 2/3 опитаних упевнені, що високий рівень фінансування процесу знівелює корупційну складову та значно покращить ситуацію. Збільшення фінансування лідирує серед основних заходів, які, на думку фахівців, потрібно впровадити для удосконалення / розвитку публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні. Проте описаний міжнародний досвід та результати попередніх опитувань вказують на повне нерозуміння співвідношення між інституційною та економічною складовими і на те, що ці сфери не перебувають у прямій залежності. Навпаки – вирішення структурних проблем та чіткий розподіл ролей для різних суб'єктів визначають розвиток інших складових: економічної, мотиваційної, комунікаційної тощо. Поряд із запропонованими категоріями фахівці вказують на інформаційний механізм, котрий забезпечує збір, обробку, зберігання та розповсюдження інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих рішень у сфері просторового планування. Важливу роль тут відіграють інформаційні системи та бази даних. Також перелік доповнили освітнім механізмом – він передбачає підвищення кваліфікації кадрів, професійну підготовку та інформування громадськості щодо процесів і принципів просторового планування. Якщо заглибитися у природну основу двох вказаних вище категорій, то вони також мають безпосередній стосунок до розподілу ролей у процесі, підтверджуючи важливість структурованості процесу публічного управління процесами просторового планування.

Цікавим виявився результат щодо пріоритетних інструментів, які варто застосовувати для можливості відкритого, прозорого та підзвітного просторового планування на місцевому рівні. 2/3 респондентів обрали географічні інформаційні системи (ГІС), інтерактивні карти (рис. 3.7). Проте такі показники абсолютно не корелюються із заявленими вище проблемами та вказують, що більшість учасників процесу просторового планування на місцевому рівні не зовсім чітко розуміються на завданнях та способах досягнення результатів для громади. Цей факт підтверджується і потребами в освіті, і визначенні (перерозподілі) ролей між учасниками процесу. Звертаючись до потреб фахівців, було запропоновано визначитися із інструментарієм, якого не вистачає для запровадження кваліфікованої діяльності. Серед пропозицій лідирували публічні обговорення і консультації, де організація публічних слухань, обговорень і консультацій забезпечує активну участь громади в процесі планування. Це дозволяє враховувати потреби і побажання населення, а також забезпечує відкритість і підзвітність. Заслуговує на увагу пропозиція щодо запровадження електронних платформ для доступу до інформації: вебсайти, платформи для публікації містобудівної документації та онлайн-карти. Вони забезпечують громадськості легкий доступ до актуальної інформації про плани, дозволи та проєкти. Моніторинг і звітність також фігурували, вони передбачають регулярний процес досягнення і виконання планів та звітність про результати реалізації проєктів. Це допомагає виявляти відхилення від плану і вчасно вжити коригувальних заходів.

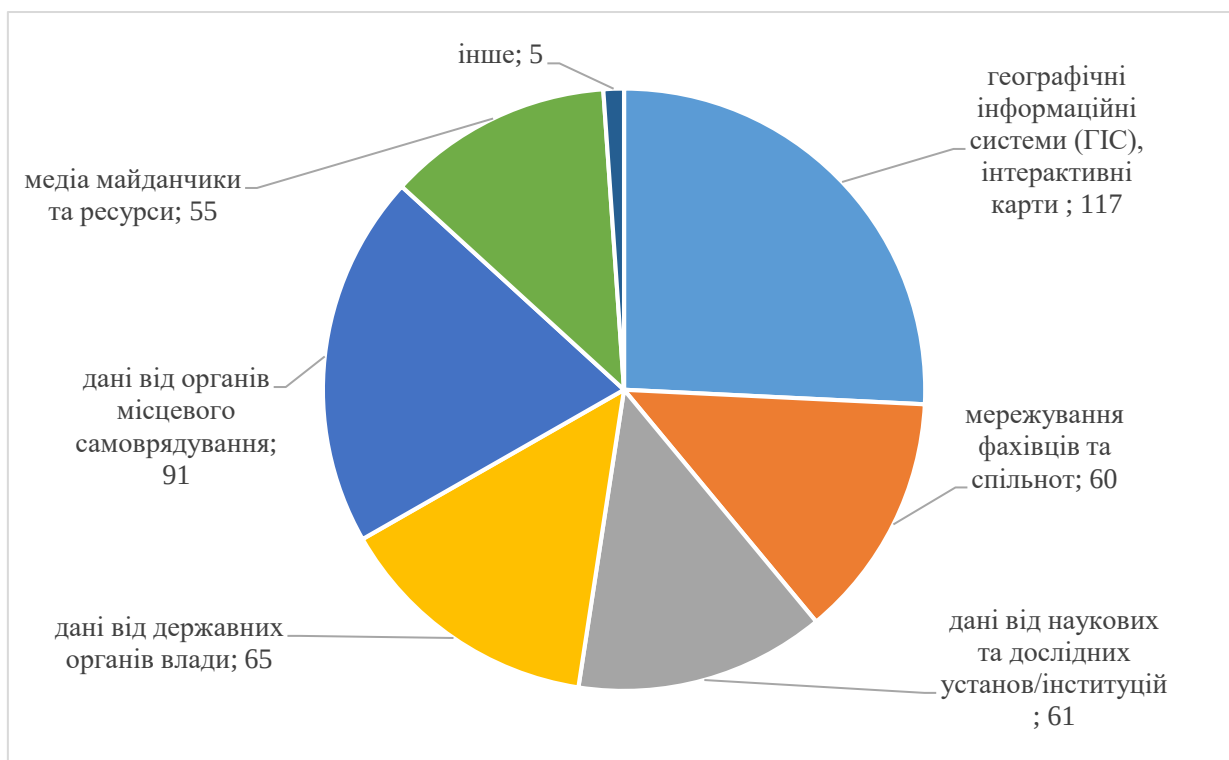

Рис. 3.7. Пріоритетні інструменти, які варто застосовувати для можливості відкритого, прозорого та підзвітного просторового планування на місцевому рівні

Джерело: складено автором на основі опитування

Містобудівний кадастр як окрема категорія пропонувалася як офіційний реєстр, що містить дані про земельні ділянки, будівлі, власність та використання. Містобудівний кадастр сприяє прозорості та доступності інформації про території та їх використання.

Залучення незалежних експертів і контролюючих органів як інструмент передбачає інклюзію незалежних експертів у процес планування та реалізації проєктів для забезпечення об'єктивної оцінки. Це дозволяє уникнути конфлікту інтересів і забезпечити високий рівень перевірки якості планування. Освітні програми і тренінги для громадян та представників органів місцевого самоврядування з метою підвищення їхньої обізнаності і кваліфікації у питаннях просторового планування є важливим інструментом, вони підвищують рівень розуміння та участі в процесах планування.

Спираючись на результати багаторічних досліджень у сфері просторового планування, ми відзначили, що для цього процесу важливий

глобальний, регіональний, національний і місцевий рівні. Вони можуть бути надійною основою для запуску і підтримки проєктів, пріоритетних для урядів, бізнесу та громадянського суспільства. Але управління цим процесом повинно стосуватися не менш ніж чотирьох важливих складових: екології, економіки, соціуму та структури власне самого управління (Додаток В). І саме партнерство громад, громадян і бізнесу сприятиме забезпеченню сталого розвитку територіальних систем. А для цього необхідно мобілізувати урядові та муніципальні структури всіх рівнів, зокрема регіони та громади, а також громадянське суспільство і бізнес, у єдині бізнес-екосистеми територій.

3.3. Вектори досягнення стратегічних пріоритетів реалізації комплексного механізму публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні

Отже, на наше переконання, структурна складова механізму є надзвичайно важливою, бо саме вона визначає порядок та ролі в процесі реалізації. Цей процес інституціоналізації відносин є сукупністю формальних (базисні інститути, інститути ринку, інститути фінансово-економічного регулювання й інституціональні угоди) і неформальних (ціннісні фактори, рівень правосвідомості, історичні та етнічні традиції, підприємницька етика) інститутів, функціонування яких ускладнене інституціональними розривами, пастками, необґрунтованим імпортом інститутів, інституціональним вакуумом, хаосом та обмеженнями (рис. 3.8). Навіть побіжний огляд системи вказує на те, що структурна складова середовища потерпає від неузгодженості дій і координація повинна здійснюватися спільними зусиллями держави, підприємців та громадськості з урахуванням господарських пріоритетів і традицій просторового планування.

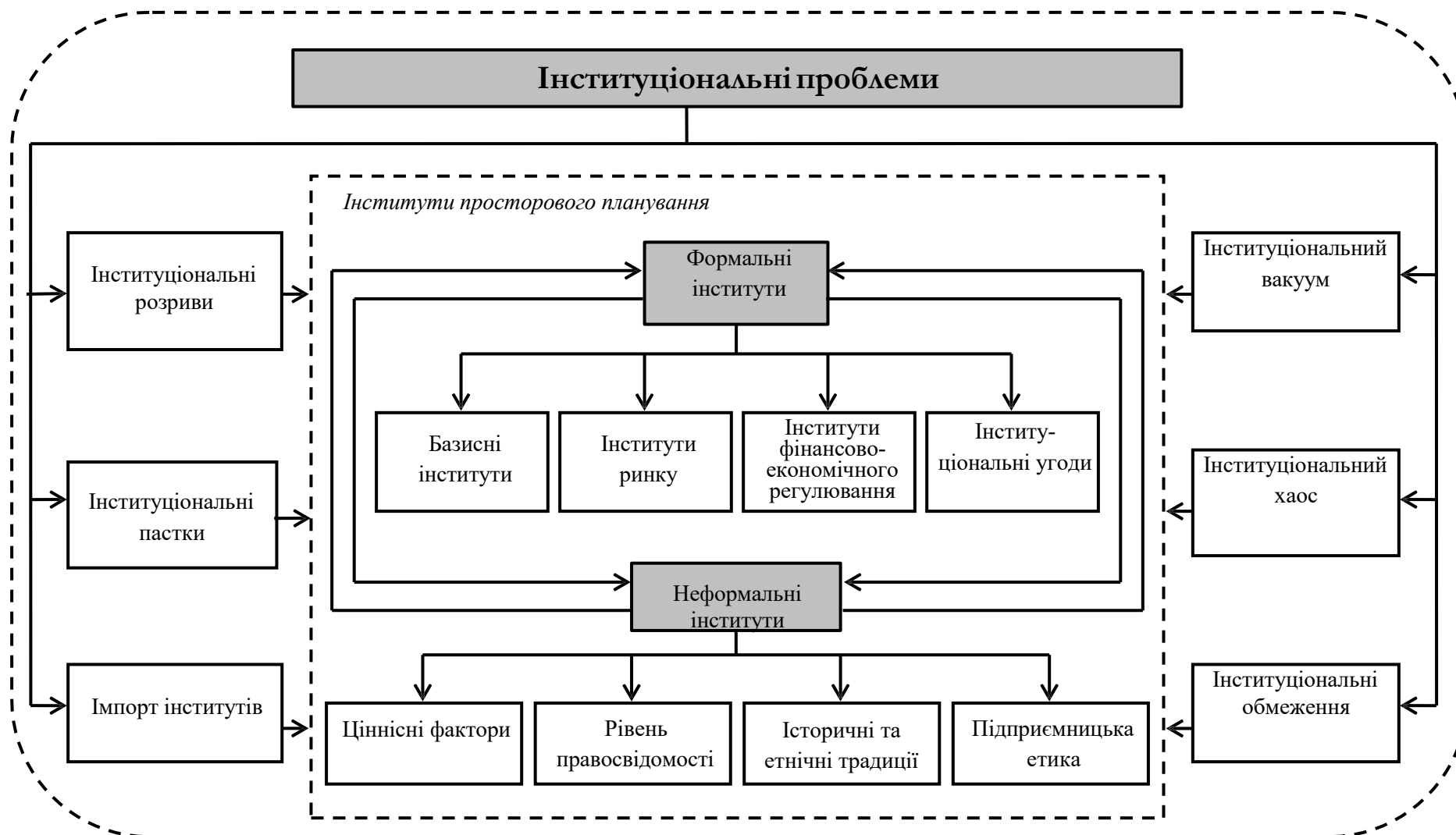

Рис. 3.8. Структурні складові інституціональної системи публічного управління просторовим плануванням в сучасних умовах

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Структурна неврегульованість процесу управління призводить до появи значної кількості корупційних ризиків [232]. Вони супроводжують процес на усіх етапах та можуть створити значні обмеження у діяльності суб'єктів публічного управління у сфері просторового планування (рис. 3.9).

Рис. 3.9. Корупційні ризики в системі контролю за розробкою і затвердженням містобудівної документації

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Як приклади агенція наводить такі типові схеми при розробці детальних планів територій, що використовуються в інтересах приватних забудовників:

1) фальсифікація показників наявної забезпеченості зеленими насадженнями загального користування, що дає змогу удвічі збільшити площу можливої забудови житловими будинками;

2) маніпуляції в оцінці перспективного населення житлових будинків, що створює умови для збільшення максимальної загальної площі нового житла на ділянці в 1,5–2 рази за рахунок зниження щільності населення й економії території для будівництва об'єктів соціального обслуговування;

3) неправильне врахування розмірів санітарно-захисних зон наявних об'єктів, що дає змогу змінити функціональне використання ділянки і передбачити високорентабельне будівництво житла.

У контексті проблематики нашого дослідження вагомим є формальне погодження проєкту містобудівної документації уповноваженими органами влади. Так, Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачає, що державні органи, які відповідно до закону мають повноваження щодо розгляду містобудівної документації, мають бути ознайомлені з її розділами (за відповідним напрямом). За результатами розгляду зазначені органи мають подати свої висновки, а у разі їх ненадання проєкт вважається погодженим. Водночас ані Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», ані іншим актом законодавства не визначено вичерпного переліку органів, які мають погоджувати проєкти містобудівної документації [232]. Таким чином, це ще раз доводить, що структурованість процесу наразі не відповідає вимогам сьогодення і є значно ускладненим [255].

Після розробки нового бачення розвитку та перегляду схем управління і розвитку територій, нагальним стало питання про створення підзаконних актів, що адаптовані до місцевого контексту та відображають очікування громадян і муніципальних зацікавлених сторін. Від початку процесу створення таких правил стало зрозумілим, що до цього має бути залучена група професіоналів, міждисциплінарна команда. Її завдання не лише у всебічному вивченні та розробці рекомендацій для просторового планування, а також в урахуванні найкращих доступних інновацій і запровадженні нових тенденцій в плануванні та нормативних актах, які вирішать не лише теперішню проблему, а й закладуть можливості для недопущення чи

погашення критичних ситуацій у майбутньому. Відсутність такої практики вже сьогодні дається взнаки навіть у такому прогресивному місті, як Київ (з його генеральними планами розвитку) [233]. Очевидним є той факт, що периферія не отримує і десятої частки переваг, які можуть бути для громади за умови грамотного та професійного просторового планування. Необхідно розробити нормативні акти для вирішення викликів, з якими ми стикаємось сьогодні та можемо стикнутися в майбутньому.

Перед робочою групою, котра опрацьовує матеріали до Містобудівного кодексу, стоїть завдання переглянути всі підзаконні акти містобудування, що датуються минулими роками. Важливо також скоригувати нормативні стандарти відповідно до реальної ситуації на території та з урахуванням її населення. Щоб розробити інноваційні підзаконні акти планування, які стосуватимуться поточних і майбутніх проблем, охоплюватимуть принципи раціонального водо-, лісо- та землекористування, необхідно провести значну кількість практичних досліджень, інструментальних вимірювань і залучити додатково широке коло науковців та експертів. Містобудівний кодекс повинен оперувати найкращими практиками у таких сферах, як зміна клімату, паркування та мобільність, навколишнє середовище, зони реконструкції, розвиток атракцій тощо. Експерти повинні мати доступ до звітності про результати використання провідних практик у просторовому плануванні.

Але є й інша сторона учасників цього процесу. Щоб забезпечити повну реалізацію плану, процесу необхідна підтримка громадян, представників муніципалітету та зацікавлених сторін. Задля цього Містобудівний кодекс повинен містити перелік форм організації заходів для участі громадськості. Це можуть бути інтегровані сесії з дизайну, громадські консультації, презентації тощо. Лише глибоке розуміння поставленого завдання, усвідомлення важливості взаємозлагодженої співпраці створять платформу для просторового планування території. Містобудівний кодекс покликаний бути свого роду регулятором, котрий визначає і участь сторін, і їх відповідальність у процесі перетворення навколишнього середовища.

Серед викликів перед Містобудівним кодексом також узгодження усіх деталей на різних просторових рівнях. Просторові рівні – це національний, обласний, районний і рівень громади, включно зі спеціальними випадками в контексті і транскордонною співпрацею. У громади мають бути комплексний план, генплан, план зонування і детальний план. Це впливає з так званого принципу зворотного потоку: у всій системі нижчі рівні планування, особливо громади, мають бути залучені до планування на вищому рівні і навпаки – нижчі рівні повинні враховувати рішення вищих рівнів. Зробити найкраще це можна через всеохоплююче регулювання в Містобудівному кодексі. І більшість експертів вказують на те, що на сьогодні Україна занадто захопилася термінологічним врегулюванням, замість того щоб уже запустити процес змістовного наповнення власне кодексу [234]. Також експерти наголошують на необхідності пришвидшення цього процесу, оскільки післявоєнна відбудова громад і територій вимагатиме чіткої координації дій між різними учасниками проєктів відбудови.

Акцентуємо також увагу на тому, що зовнішні інвестори вже не раз наголошували на чіткості та деталізації планів підновлення [235]. Таким чином, просторове планування за цих умов буде фактично неможливим без централізованої оболонки-регулятора, функції якого цілком можуть бути покладені на Містобудівний кодекс. У багатьох країнах такі документи давно регулюють складні взаємовідносини у сфері просторового планування території (Додаток Д).

Аналіз документів вказує на те, що країни вбачають для кодексу (або іншого за назвою схожого документа) дещо різне змістовне наповнення. Так, європейські держави, поряд із загальними будівельними нормами, вказують і на відповідність положень кодексу нормативно-правовій базі ЄС. Також у межах однієї країни (наприклад, Франція) можуть співіснувати два схожі документи. Один із них (Містобудівний кодекс) регулює планування на національному рівні, а інший (Будівельний та житловий) – безпосередньо на місцевому рівні.

Держави, котрі порівняно нещодавно набули членства в ЄС, намагаються адаптувати також своє законодавство до Директив та Технічних регламентів європейського співтовариства. На цьому шляху Латвія, Литва та Естонія поступово впорядковують свої закони, прописують головних учасників сфери просторового планування, розподіляють ролі та обов'язки. Їх нормативно-правова база перебуває в режимі постійного оновлення та доповнення, особливо в ресурсній частині та розділах, котрі стосуються енергетики, зеленого будівництва, сталого розвитку тощо.

Країни колишнього соціалістичного табору, як і Україна, отримали у спадок стару систему просторового планування та намагаються переформатувати її відповідно до потреб сьогодення. Грузія, Вірменія, Казахстан тощо, у світлі будівельного буму на своїх територіях, намагаються удосконалити підходи до просторового планування, створити сприятливі умови для усіх суб'єктів, дотримуватися природоохоронного законодавства. Важливим є те, що суб'єктами містобудівної діяльності можуть бути фізичні і юридичні особи країни та іноземних держав, особи без громадянства і міжнародні організації, які можуть виступати забудовниками, власниками містобудівних об'єктів, розробниками містобудівної документації, особами, які здійснюють будівництво. Це додає для кодексу завдання координації діяльності між суб'єктами, які мають громадянство різних країн.

У контексті зазначеного Містобудівний кодекс для України є першочерговою потребою. Ми також є спадкоємцями старої системи регулювання планування та розвитку території, але при цьому намагаємося адаптуватися до вимог ЄС у цій сфері. За основною інформацією, фінальна редакція документа Містобудівного кодексу з'явиться лише в 2025 році [236]. Після реєстрації проєкту обіцяють провести публічні обговорення правок до першого і другого читання, після чого Містобудівний кодекс має бути ухвалений у цілому як закон. Робочий документ постійно доповнюють. Розглянемо основні положення, що постійно потребують вдосконалення.

Отже, на думку авторів, планувальна документація відповідає на різні запитання і тільки у зв'язці з іншими документами стратегічного характеру може забезпечити ефективний розвиток громад.

Стратегія відповідає на питання «що ми робимо?», а містобудівна документація «де ми робимо те, що заявлено в стратегії?» Таким чином, на переконання авторів, відбувається втілення рішень МБД і укріплюється взаємозв'язок між цими документами.

Комплексні плани розвитку території територіальної громади (КП) – це та документація, яка є базисом, основою, покликаною об'єднати, закласти спільні цінності і визначити ті напрямки, які будуть розвивати територіальні громади – нові адміністративно-територіальні одиниці. Ці території раніше не мали жодних зв'язків, окрім географічних. У КП знаходять і закладають відповіді на питання, як розвиватиметься громада (не як місто і декілька сіл навколо, а як єдиний комплексний організм). І це дасть відповідь мешканцям, навіщо вони об'єднувалися в громади. Адже центром планування є людина. Надалі робоча група вбачає важливим моментом подолання суперечностей та напрацьовує низку пропозицій. Серед них такі (Додаток Ж). Кожна з пропозицій є важливою, проте варто виділити кейс, де авторами розглянуто умови відсутності МБД. Пропонують звернутися до польського і німецького досвіду, де можна будувати в рамках щільності навколишньої забудови, окрім висотних будівель. При намірах зміни щільності і висотності забудови необхідно розробляти ДПТ на свою земельну ділянку, але з урахуванням навколишньої забудови в колі 500 м чи 1 км стосовно соціальної та інженерної інфраструктури. Проектант враховує навколишні території при плануванні, але затверджується винятково територія забудови. Проте, це може призвести до корупційних наслідків і не буде дотримано балансу навантажень на всі види інфраструктури. Другою пропозицією є опора на владу. Якщо немає ДПТ, це означає, що ОМС погано робить свою роботу і не залучає інвестиції. Потрібен «кнут». Якщо немає ДПТ, то МУО не видаються, нічого не будується, але про це публічно багато говорять, поки громадськість не зрозуміє і не буде

вимагати від влади, щоб МБД з'явилася. Проте до 1 січня 2025 року не будуть готові всі 1469 комплексних планів і на всіх ділянках, на яких хтось захоче будуватися, не будуть розроблені ДПТ. Дозволити містам розробляти зонінги на окремі планувальні зони. Це дешево, швидко і процедурно правильно точково працювати над проблемними територіями і тими, де планується розвиток (точками росту), але працювати за повною нормальною процедурою. Очевидно, є потреба вводити певні критерії, за яких обставин дозволяється робити зонінг тільки на території розвитку і проходити за процедурою. На всі населені пункти та громади такого робити не можна.

Визначивши, що структурна складова механізму має надважливе значення, вважаємо за необхідне вказати її комплектування, тобто визначити роль та функції, заходи для кожного із механізмів: правового, економічного, мотиваційного (табл. 3.4). Основне наповнення таблиці – результати практичної діяльності автора та оброблені запити від суб'єктів – учасників процесу планування на різних рівнях.

Таблиця 3.4

Структурне забезпечення складових комплексного механізму публічного управління просторовим плануванням

Завдання	Вектори досягнення за механізмами			
	Правовий механізм	Мотиваційний механізм	Економічний механізм	Інформаційний
1	2	3	4	5
Подолання маніпулятивної складової у процесі публічного управління у сфері просторового планування	Розробити та прийняти проєкт закону, який: встановить обов’язок ДІАМ здійснювати моніторинг проєктів містобудівної документації на предмет дотримання вимог державних будівельних норм	Активізувати роботу із суб’єктами – учасниками процесу на усіх рівнях, в т. ч. роз’яснювальну та консультативну	Використання джерел фінансування з державного та місцевих бюджетів, власних джерел фінансування, міжнародна технічна та фінансова допомога	Створення та розвиток автоматизованих систем інформування про центри економічного розвитку на місцевому та державному рівнях
Деталізація ролей суб’єктів – учасників процесу задля унеможливлення формалізації проєктів	Внесення поправок до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» в частині визначення вичерпного переліку органів, які мають погоджувати проєкти	Встановлення обов’язковості врахування зазначених висновків та заборони на затвердження містобудівної документації, щодо якої отримані висновки із зауваженнями. Встановлення вимог до обґрунтованості висновків, що унеможливить корупційні зловживання, зокрема надання висновків із вимогою врахування зауважень, що направлені на задоволення інтересів приватних осіб	Використання економічних інструментів: бюджетний ресурс, грантова підтримка та кошти міжнародної технічної допомоги, партнерство з приватним сектором, кредитування та інвестиції, податкові стимули. Зокрема, введення для малорозвинених територій та тих, що зазнали сильних пошкоджень, спеціальних економічних зон особливих економічних режимів з метою сприяння їх економічному, соціальному та екологічному розвитку	Налагодження діалогу між бізнесом, владою та громадськістю в процесі публічного управління у сфері просторового планування
	Розробка програм розвитку кластерів, технопарків та бізнес-інкубаторів	Розподіл функцій та повноважень між різними суб’єктами в частині створення та управління, встановивши вичерпний перелік державних органів, які мають повноваження погоджувати проєкти містобудівної документації;		Забезпечення моніторингу шляхом формування методики збору, обробки та поширення інформації
	Розробка схем територіального планування агломерацій	Релокація бізнесу з метою формування центрів економічного розвитку		
	Розробка планів та програм соціального, економічного та екологічного розвитку території			

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5
Нівелювання зловживань та уникнення конфліктів інтересів	Розробити та прийняти проект закону, який встановить, що винесення проекту містобудівної документації на громадські обговорення має відбуватися після розгляду і внесення змін у проект за результатами розгляду на АМР та отримання погодження без зауважень від державних органів, які відповідно до закону мають повноваження щодо розгляду проектів документації. Розробити та затвердити зміни до Типового положення про архітектурно-містобудівні ради	Створення / визначення суб'єктів управління на центральному рівні з метою розвитку цифрових технологій та інновацій на урбанізованих територіях	Використання джерел фінансування з державного та місцевих бюджетів, власних ресурсів підприємств, міжнародної технічної та донорської допомоги, кредитів міжнародних фінансових організацій	Забезпечення моніторингу шляхом формування методики збору, обробки і поширення інформації про цифрові технології та інновації на територіях

Джерело: складено автором на основі [238; 239]

Отже, важливим кроком для мінімізації ризиків у сфері публічного управління є прийняття Містобудівного кодексу – кодифікованого закону, який має систематизувати чинне правове регулювання та усунути колізії із нормами, що регулюють дотичні сфери, зокрема земельні правовідносини. Водночас Містобудівний кодекс так і не був остаточно розроблений та прийнятий Верховною Радою України. Враховуючи викладене, наразі сфера характеризується великою кількістю корупційних ризиків, існування яких зумовлене недосконаlostями законодавчого регулювання, що поєднане з відсутністю ефективної реалізації заходів та неструктурованістю відносин.

Прийняття рішень відповідальними органами та суб'єктами має високий рівень неформального впливу бізнесу, що стимулює розвиток у галузі корупційних практик та ускладнює впровадження ефективних запобіжників таких проявів. Рекомендації зі стратегічного аналізу та визначення ролей і відповідальності учасників процесу відповідно до норм та правил покликані виявляти системні корупційні ризики (схеми) у діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, а також надавати пропозиції щодо їх мінімізації. У зв'язку із значною кількістю корупційних практик сфера потребує комплексного аналізу джерел та факторів, які сприяють корупційним проявам, а також розробки заходів мінімізації та усунення корупційних ризиків.

Висновки до розділу 3

Досліджуючи європейський досвід для трансформації публічного управління, ми встановили, що доречно визначити і вектори розвитку власне системи публічного управління, і найкращі результати та практики. Оскільки Україна перебуває на прямому шляху до вступу в ЄС та намагається адаптувати свою управлінську систему під ці вимоги, необхідним є дослідити

підходи країн ЄС, їх відповідність світовим та європейським регуляторним актам, програмам. Європейський вектор України створив новий контекст для систем планування, особливо для стратегічного його виміру. На практиці це означає, що управлінські процеси наразі повинні бути інтегрованими, відкритими до внесення змін, охоплювати усі рівні прийняття рішень, з одного боку, та відповідати принципам сталості – з іншого. В галузевому підході важливим на місцевому рівні є урахування природи, спеціалізації і функціонування території. Такий підхід повністю відповідає практиці ЄС, котра закріплена. Спираючись на проаналізований досвід і провідних гравців у сфері просторового планування, і близьких до України територіальних утворень, які порівняно нещодавно почали свою трансформацію у системі публічного управління у сфері просторового планування, визначили, що жоден із кейсів не може бути прийнятий за основу.

Було доведено, що механізм публічного управління просторовим розвитком, побудований відповідно до загальноприйнятих принципів, являє собою корпоративний механізм відповідального планування просторового розвитку з цільовим консолідованим фінансуванням проєктної діяльності за участю всіх зацікавлених сторін – бізнесу, громад та держави. Інституціональна (структурна) складова публічного управління просторовим розвитком, на наше переконання, відіграє найактивнішу роль в управлінні. Традиційні підходи розглядають винятково економічну, політичну та частково управлінську складову. Проте результати моніторингу та реальні кейси доводять, що у колі інтересів громади як кінцевого бенефіціара перебувають також екологічні, соціальні, фінансові аспекти просторового планування. Останнє вимагає залучення до процесу управління широкого кола експертів (на проєктній основі). Це накладає додаткові можливості та ризики, перші з яких безпосередньо залежать від інституціалізації – тобто впорядкування ролей і визначення відповідальності суб'єктів.

Проаналізовані проблеми та висновки попередніх розділів дали змогу підсумувати, що структурна складова механізму є надзвичайно важливою, бо

саме вона визначає порядок та ролі в процесі реалізації просторового планування. Цей процес інституціоналізації відносин є сукупністю формальних (базисні інститути, інститути ринку, інститути фінансово-економічного регулювання й інституціональні угоди) і неформальних (ціннісні фактори, рівень правосвідомості, історичні та етнічні традиції, підприємницька етика) інститутів, функціонування яких ускладнене інституціональними розривами, пастками, необґрунтованим імпортом інститутів, інституціональним вакуумом, хаосом та обмеженнями.

Запропоновано вектори структуризації відносин у системі управління просторовим плануванням та доведено необхідність прийняття Містобудівного кодексу. В контексті зазначеного, Містобудівний кодекс для України є потребою номер один. Визначивши, що структурна складова механізму має надважливе значення, запропонували її комплектування, тобто визначення ролей та функцій, заходів для кожної із складових: правового, економічного, мотиваційного тощо, спираючись на результати практичної діяльності автора та оброблені запити від суб'єктів – учасників процесу планування на різних рівнях.

Основні результати розділу 3 опубліковано в наукових працях автора: [248; 250; 253; 254; 256; 257; 258].

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні проведено теоретичне і методичне узагальнення та запропоновано новий підхід до вирішення наукового завдання щодо дослідження механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні, узагальнено та обґрунтовано нові підходи до формування комплексного механізму публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні, що дозволяє сформулювати наступні висновки:

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретичні, методичні та організаційні положення і напрями удосконалення механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні, які базуються на фундаментальних положеннях інституціональної теорії, аналізі динамічних змін в умовах сталого розвитку і трансформаційних соціально-економічних процесів.

У теоретичному аспекті проведено ґрунтовний аналіз аспектів публічного управління та змістовне наповнення основних дефініцій, що дозволило удосконалити зміст поняття просторового планування, зважаючи на особливості його використання на місцевому рівні.

У методологічному плані запропоновано й обґрунтовано принципи, засади, методи і механізми публічного управління в просторовому плануванні з акцентом на місцевий рівень та урахуванням успішного європейського досвіду планування і фінансування цього процесу.

У прикладному аспекті розроблено пріоритети, пропозиції, механізмівий підхід щодо реалізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні відповідно до законопроектів, загальнодержавних і регіональних програм розвитку, які сприятимуть інтеграції держави у світовий простір.

Здійснено аналіз теоретичних основ публічного управління та змістовного наповнення основних дефініцій. На основі проведених досліджень прийнято

рішення дотримуватися такого розуміння публічного управління: це процес, що здійснюється суб'єктами, характеризується системністю і спрямований на досягнення визначених цілей за конкретний проміжок часу, а також має розгалужену мережу об'єктів управління, передбачає високий рівень залучення громадськості до управлінського процесу і використання новітніх технологій та методів управління. Проосторове планування – це процес стратегічної планової діяльності у публічному секторі, що має на меті покращення життєдіяльності суспільства на державному, регіональному чи місцевому рівні (рівні міста та територіальної громади), що здійснюється шляхом розроблення та втілення стратегічних документів і документації із просторового планування, за участю стейкхолдерів сфери.

Дослідження процесу просторового планування та результати попередніх наукових пошуків автора показали, що на місцевому рівні він вимагає розгляду всієї сукупності питань, пов'язаних з розвитком та плануванням територій, будівництвом як наслідком діяльності всіх суб'єктів планування. Серед сукупності наявних досліджень за подальшу основу прийнято чотири основні підходи до розуміння змісту та сутності просторового планування: за територіальним охопленням, за сферою та сектором охоплення, за стратегічними цілями та за управлінським аспектом. Доповнено наявні принципи просторового управління, які, окрім з функцій пріоритетності, цілеспрямованості, варіативності, повинні враховувати потребу у залученості, інтегрованості та мультидисциплінарності просторового управління на місцевому рівні.

Запропоновано та обґрунтовано методичні підходи до визначення структури і змістовного наповнення механізмів публічного управління в просторовому плануванні на місцевому рівні. Доведено, що суб'єкт-об'єктний підхід, з опорою на рівні застосування механізмів, дає можливість пріоритетизувати останні відповідно до потреб громади чи території. Останнє є важливим для подальшого удосконалення механізмів просторового планування, оскільки дає можливість чітко розподілити функції, обов'язки та прогнозувати результат просторового планування.

Розкрито змістовну складову світових практик у сфері просторового планування з акцентом на ЄС, що регулюється сукупністю стратегічних документів, які стосуються публічного управління у сфері просторового планування. Серед останніх: Європейська Конференція міністрів, відповідальних за просторове та регіональне планування, UN-HABITAT – Програма Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів.

У результаті оцінювання впливу диджиталізації публічного управління на просторове планування на місцевому рівні в Україні було встановлено, що ця потреба, з одного боку, диктується забезпеченням конкурентоспроможності в постіндустріальному (інформаційному) суспільстві, запитами та потребами населення, а з другого – допомагає суспільству розвиватися та отримувати більше за менший проміжок часу. У сфері просторового планування на місцевому рівні вплив диджиталізації оцінено через застосування правового механізму публічного управління. Так, для можливості розроблення, оновлення та внесення змін до містобудівної документації на місцевому рівні, що є інструментом публічного управління у сфері просторового планування, обов'язковою вимогою є використання електронно-цифрових технологій.

На основі проведеного автором опитування попередньо визначених цільових суб'єктів були окреслені напрями розвитку механізмів, їх змістовне наповнення, оцінка рівня готовності громад та територій, зміни у пріоритетності тощо. Це дало змогу узагальнити та провести паралелі між наявними можливостями, пріоритетами, потребами та очікуваною результативністю застосування механізмів і інструментарію реалізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні.

Аргументуючи напрями застосування європейського досвіду для трансформації публічного управління на місцевому рівні в Україні, ми встановили, що доречно визначити і вектори розвитку власне системи публічного управління, і найкращі результати та практики. Європейський вектор України створив новий контекст для систем планування, особливо для стратегічного його виміру. Спираючись на проаналізований досвід і провідних гравців у сфері просторового

планування, і близьких до України територіальних утворень, які порівняно нещодавно почали свою трансформацію у системі публічного управління у сфері просторового планування, визначили, що жоден із кейсів не може бути прийнятий за основу. У галузевому підході важливим на місцевому рівні є урахування природи, спеціалізації і функціонування території.

Розкриваючи особливості механізму публічного управління просторовим розвитком, встановили, що він являє собою корпоративний механізм відповідального планування просторового розвитку з цільовим консолідованим фінансуванням проєктної діяльності за участю всіх зацікавлених сторін – бізнесу, громад та держави. Основні ризики його реалізації визначено в площині інституціоналізації – тобто впорядкування ролей і визначення відповідальності суб'єктів.

Проаналізовані проблеми та висновки попередніх розділів дали змогу підсумувати, що структурна складова механізму є надзвичайно важливою, бо саме вона визначає порядок та ролі в процесі реалізації просторового планування. Процес інституціоналізації відносин є сукупністю формальних (базисні інститути, інститути ринку, інститути фінансово-економічного регулювання й інституціональні угоди) і неформальних (ціннісні фактори, рівень правосвідомості, історичні та етнічні традиції, підприємницька етика) інститутів, функціонування яких ускладнене інституціональними розривами, пастками, необґрунтованим імпортом інститутів, інституціональним вакуумом, хаосом та обмеженнями.

Запропоновано вектори структуризації відносин у системі управління просторовим плануванням та доведено необхідність прийняття Містобудівного кодексу. В контексті зазначеного Містобудівний кодекс для України є першочерговою потребою. Визначивши, що структурна складова механізму має надважливе значення, запропонували її комплектування, тобто визначення ролей та функцій, заходів для кожної із складових: правового, економічного, мотиваційного тощо, спираючись на результати практичної діяльності автора та оброблені запити від суб'єктів – учасників процесу планування на різних рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство розвитку громад та територій України: Саморегулівні організації. URL: https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/profesiyna_atestatsiya-u-sferi-arhitekturnoyi-diyalnosti/delegovani-povnovazhennya/samoregulivni-organizatsiyi/ (дата звернення 10.11.2021).
2. Lynn Jr. L.E. Public Management: Old and New. 1st ed. 2006. URL: <https://www.perlego.com/book/1606389/public-management-old-and-new-pdf>. (дата звернення 10.11.2021).
3. Pfifner J. M., Presthus R. Public Administration. New York: The Ronald Press Co, 1960.
4. Оболенський О.Ю., Борисевич С.О., Коник С.М. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Публічне управління»: наукова розробка. Київ : НАДУ, 2011. 56 с.
5. Колесникова К. Співвідношення державного управління та публічного адміністрування у процесі суспільної трансформації. Публічне управління: теорія та практика. 2013. Вип. 3. С. 41-45. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-3/doc/1/06.pdf>. (дата звернення: 01.10.2022).
6. Могиль О. Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах європейської інтеграції. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 2(62). С. 101-105. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2143> (дата звернення: 14.02.2023).
7. Мартиненко В. М. Демократичне врядування: проблеми теорії та практики. *Публічне управління: теорія та практика*. 2010. № 1. С. 16–22.
8. Пилипишин В.П. Поняття та основні риси державного управління. *Юридична наука і практика*. 2011. № 2. С. 10-14. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream->

<download/123456789/23644/1/Pylypyshyn.pdf;jsessionid=5B7D61438A1C87CEF1405CEC8CDF7D69> (дата звернення: 10.10.2022).

9. Семенчук Т.Б. Сутність категорії «публічне адміністрування» та передумови її формування. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 42. С. 385-390.

10. Peters B.G. The Politics of Bureaucracy: An Introduction to Comparative Public Administration. 7th ed. New York, 2018. 396 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315813653>. (дата звернення: 10.10.2022).

11. Wilson J. Q. Bureaucracy: What Government Agencies Do and Why They Do It. New ed. 2000.

12. Moynihan D.P. The Dynamics of Performance Management: Constructing Information and Reform. Georgetown University Press, 2008. 264 p. URL: <http://www.jstor.org/stable/j.ctt2tt51c> (дата звернення: 07.08.2023).

13. Шляхтіна Г.В. Механізм розвитку лідерського потенціалу у реалізації реформи публічного управління: дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Миколаїв, 2021. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Disertatsiya-1-2.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

14. Pollitt C., Dan S. The Impacts of the New Public Management in Europe: A Meta-Analysis / COCOPS Work Package 1 – Deliverable 1.1. 2011. 67 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/321027230_The_Impacts_of_the_New_Public_Management_in_Europe_-_A_Meta-Analysis. (дата звернення: 20.08.2023).

15. Catlaw T. Book Review: Lynn L. E. Jr. Public Management: Old and New. *American Review of Public Administration*. 2008. Vol. 38. Is. 2. P. 244–250. DOI: <https://doi.org/10.1177/0275074007307372>. (дата звернення: 20.08.2023).

16. Dahl R.A. The science of public administration: Three problems. In *Democracy, bureaucracy, and the study of administration*. 2018. P. 60–76.

17. Farazmand A. Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance. 2023. 13639 p.

18. Інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади : монографія / В. С. Куйбіда, О. В. Карпенко, А. В. Дуда та ін. ; за заг. ред. В.С. Куйбіди, О. В. Карпенка. Київ : ЦП «Компринт», 2018. 364 с.

19. Баранов А. Характеристика принципів публічного адміністрування в країнах-членах ЄС. *Теорія та практика державного управління*. 2019. Вип. 3(66). С. 207–215.

20. Чернов С., Воронкова В., Банах В. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. 606 с.

21. Сукманова О.В. Методи публічного адміністрування охорони права власності в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Юридичні науки*. 2018. Вип. 3(2). С.104–109.

22. Danielzyk R., Munter A. Raumplanung Handwörterbuch der Stadt-und Raumentwicklung. Hannover : Akademie für Raumforschung und Landesplanung, 2018. 3024 с.

23. Taylor N. What Is This Thing Called Spatial Planning? An Analysis of the British Government's View. *The Town Planning Review*. 2010. Vol. 81(2). P.193–208. URL: <http://www.jstor.org/stable/40660677> (дата звернення: 11.08.2023).

24. Маруняк Є. Територіальне (просторове) планування: зміст, еволюція та основні сучасні напрями. *Український географічний журнал*. 2014. Вип. 2. С. 22–31.

25. Dale A., Vella K., Ryan S. Governing Community-Based Natural Resource Management in Australia. International Implications. *Land*. 2020. № 9(234). DOI: <https://doi.org/10.3390/land9070234>. URL: <https://www.mdpi.com/2073-445X/9/7/234> (дата звернення: 10.05.2023).

26. Лахоцька Е.Я. Сучасне просторове планування у країнах Європи та Україні. *Стан і перспективи природокористування в Україні*: матеріали III Всеукр наук.-практ. інтернет-конференції, 21–25 травня 2018 року, м. Ужгород. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2018. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/21558> (дата звернення: 21.06.2023).

27. Пастух К. Зарубіжний досвід державного регулювання соціально-економічного регіонального розвитку. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. № 4. С. 97–103.

28. Одінцов О., Ільченко Н. Міжнародний досвід організації надання адміністративних послуг. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. Економічні науки*. 2021. № 60. С. 41–51.

29. Щеглюк С.Д. Інституційне забезпечення просторового планування об'єднаних територіальних громад. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. № 3. С. 10–21.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2019_3_4 (дата звернення: 21.06.2023).

30. Макєєв Д. Просторове планування як сучасний інструмент розвитку. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах*: зб. тез доп. VII Міжнар. наук.-практ. конф., 05 листопада 2021 р. / за заг. ред. О. В. Панухник. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2021. С. 78–80. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/36316/2/FMZKPNES_2021_Makieiev_D-Spatial_planning_as_a_modern_78-80.pdf (дата звернення: 11.08.2023).

31. Кулинич А. Просторове планування території міської територіальної громади: правовий аспект. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 30. С. 123–127.

32. Куракова Л.Г., Гуменюк А.О. Просторове планування на місцевому рівні: виклики сьогодення. *Управління та раціональне використання земельних ресурсів в новостворених територіальних громадах: проблеми та шляхи їх вирішення*: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., 04–05 березня 2021 року. Херсон, 2021. С. 146–149.
URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2023-02/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2004-05.03.2021.pdf#page=146> (дата звернення: 11.08.2023).

33. Лесик О., Тодорова О. Просторове планування територій в Україні: державно-управлінський аспект. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*. 2021. № 4 (10). С. 88–105.

34. Rainey H.G. On the uniqueness of public bureaucracies. In: The state of public bureaucracy. *The state of public bureaucracy*. 2020. P. 111–140.

35. Chen J., Walker R.M., Sawhney M. Public service innovation: a typology. *Public Management Review*. 2020. Vol. 22. Is. 11. P. 1674–1695. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2019.1645874>. (дата звернення: 11.08.2023).

36. Неділько А.І. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізми публічного управління». *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2018. № 2. URL: <http://el-zbirn-du.at.ua/> (дата звернення: 14.08.2023).

37. Ісаєнко І.А. Європейські підходи до функціонування механізмів публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 5. С. 114–117. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2012/32.pdf (дата звернення: 14.08.2023).

38. Bekkers V., Dijkstra G., Fenger M. Governance and the Democratic Deficit: Assessing the Democratic Legitimacy of Governance Practices. 1st ed. London, 2007. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315585451>. (дата звернення: 14.08.2023).

39. Оболенський О.Ю., Корольок Ю.Г. Системна концепція категорії «механізми державного управління». *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 10. С. 79–84.

40. Базарна О.В. Організаційна складова механізму публічного регіонального управління житлово-комунальним господарством. *Економіка та держава*. 2018. № 4. С. 126–130.

41. Дегтяр А. О., Халецький А. В., Бєлай С. В. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління : монографія. Донецьк : Донбас, 2012. 438 с.

42. Дубич К. В. Механізми державного управління соціальними послугами: зарубіжний досвід та українські реалії : монографія. Київ : Вид-во НАДУ при Президентіві України, 2015. 386 с.

43. Van Buuren A., Lewis J. M., Peters B. G. Policy-Making as Designing: The Added Value of Design Thinking for Public Administration and Public Policy. Policy Press, 2023.

44. Hill Carolyn J., Lynn Jr. Laurence E. Public management: Thinking and acting in three dimensions. CQ Press, 2015. 528 p.

45. Яценко В.О., Короткова Т.М. Просторове планування як інструмент управління розвитком локальних систем розселення в Україні. *Science and Education a New Dimension. Natural and Technical Sciences*. 2020. Vol. VIII(29). Is. 238. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/05/The-spatial-planning-as-instrument-of-management-development-of-the-in-plant-systems-of-settlement-is-in-Ukraine-V.-O.-Yathenko-T.-M.-Korotkova.pdf> (дата звернення: 15.08.2023).

46. Тимошенко Т.О. Напрями удосконалення публічного управління розвитком туризму на засадах державно-приватного партнерства. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2019. № 3. DOI: 10.25313/2617-572X-2019-3-5193.

47. Пилипів В.В., Тичковська Л.П. Фінансовий механізм управління сталим розвитком територіальних економічних систем. *Регіональна економіка*. 2013. № 2(68). С. 72–80.

48. Шевченко О.В. Формулювання підходів до моделювання сценаріїв регулювання диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів України. *Проблеми економіки*. 2020. № 1. С. 123–131. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-123-131>. (дата звернення: 15.08.2023).

49. Васильєва Н. В., Васильєва О.І., Приліпко С.М. Публічне управління сталим розвитком територій. *Логос*. 2020. № 2. С. 12–14.

50. Прасолова Крістіна, Данилишин Богдан. Основні детермінанти концепції смарт-спеціалізації регіонів. *Економіка та суспільство*. 2022. С. 46.

51. Павліха Н.В., Марчук Ю. В. Концептуальні засади управління проектами сталих просторових систем. *Управління розвитком складних систем*. 2015. № 18. DOI: <https://doi.org/10.32347/2412-9933.2014.18.%p>. (дата звернення: 15.08.2023).

52. Просторове планування у новому адміністративно-територіальному поділі. Децентралізація: вебсайт. 2020. URL: <https://decentralization.ua/news/12630> (дата звернення: 15.08.2023).

53. Hersperger A.M., Oliveira E. Urban land-use change: The role of strategic spatial planning. *Global Environmental Change*. 2018. № 51. Р. 32–42. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959378017306829> (звернення 03.08.2023).

54. Гук О. Синергетична модель дослідження публічного управління. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. Вип. 1. С. 24–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2018_1_5. (дата звернення: 11.08.2023).

55. Решота О.А. Особливості розвитку публічного управління в Україні: сучасні тенденції та проблеми. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 3. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.3.37.

56. Osborne D. Reinventing Government. *Public Productivity & Management Review*. 1993. № 16(4). Р. 349–356. DOI: <https://doi.org/10.2307/3381012>. (дата звернення: 11.08.2023).

57. Корольок Ю. Г. До питань сутності та співвідношення понять «механізм» і «механізм управління» в галузі науки «Державне управління». *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 7. С. 80–84. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2011/22.pdf. (дата звернення: 11.08.2023).

58. Snyder H. Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*. 2019. №. 104. Р. 333–339. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>. (дата звернення: 11.08.2023).

59. Dawson C. A Practical Guide to Research Methods. 2007. 458 p.

60. Booth W.C., Colomb G.G., Williams J.M. The Craft of Research. University of Chicago Press, 2003. 688 p.

61. Cropley A. Introduction to qualitative research methods. *A Research Handbook for Patient and Public Involvement Researchers*. 2019. DOI: <https://doi.org/10.7765/9781526136527.00012>. (дата звернення: 11.08.2023).

62. Kumar S., Sahoo S., Lim W.M., Dana L.P. Religion as a social shaping force in entrepreneurship and business: Insights from a technology-empowered systematic literature review. *Technological Forecasting and Social Change*. 2022. Vol. 175. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121393>. (дата звернення: 11.08.2023).

63. Pérez-Olmos K.N., Aguilar-Rivera N. Agritourism and sustainable local development in Mexico: a systematic review. *Environment, Development and Sustainability*. 2021. Vol. 23. P. 17180–17200. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10668-021-01413-0>. (дата звернення: 11.08.2023).

64. Розвиток громадянського суспільства в Україні: минуле, сучасність, перспективи : кол. монографія / за заг. ред. О. М. Руденко, С. В. Штурхецького. Сер. Громадянське суспільство. Вип. 7. Острог : ІГСУ, вид-во Національного університету «Острозька академія», 2014. 328 с. URL: https://eprints.oa.edu.ua/3935/1/monografiya_rozvytok_grom_susp-va_2014.pdf (дата звернення: 01.08.2023).

65. Keeling D. Management in Government. London: Allen & Unwin, 1972.

66. Peters B.G. The Politics of Bureaucracy: An Introduction to Comparative Public Administration. 7th ed. Routledge, 2018. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315813653>. (дата звернення: 01.08.2023).

67. Рябець К. Система та сутність загальних функцій державного управління у сучасний період. *Науковий вісник державного управління*. 2022. № 1(11). С. 207–221. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/224>. (дата звернення: 01.08.2023).

68. Задихайло О.А. Співвідношення понять «державне управління», «публічне управління» та «публічне адміністрування» в категоріальному апараті адміністративного права. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Сер. Право*. 2020. Вип. 31. С. 43–48. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/71b03c39-d47f-4e3e-9792-51a67eb70367>. (дата звернення: 01.08.2023).

69. Мамонова В. В. Публічне управління та адміністрування: співвідношення та суб'єктний склад. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 1. С. 29–

36. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=apdy_2020_1_5 (дата звернення: 22.06.2023).

70. Henry N. Public Administration and Public Affairs. 13th ed. Routledge, 2017. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315530536>. (дата звернення: 22.06.2023).

71. Глосарій Програми розвитку ООН. URL: <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministration> (дата звернення 21.12.2021).

72. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с. С. 150.

73. Brunet P. «Jurisdictional» doctrines and doctrines «meta-conceptuals» of public service. 2018. URL: <https://shs.hal.science/halshs01956645/file/Brunet%202014%20Service%20public.pdf>. (дата звернення 21.12.2021).

74. Юрик Н. Є., Ліпська В. Л., Ференц О. Т. Визначальні суб'єкти публічного управління. *Управління та адміністрування, економіка*: матеріали XXI наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя, 16-17 травня 2019 року. Тернопіль, 2019. С. 177-178.

75. Павлов О. І. Суб'єкти публічного управління в контексті децентралізації влади та управління: зб. тез доп. 80-ї наук. конф. викл. акад., Одеса, 7–8 трав., 2020 р; під заг. ред. Б. В. Єгорова. Одеса : ОНАХТ, 2020. С. 311–312.

76. The SAGE Handbook of Public Administration / Pierre, Jon; Peters, B. Guy. London: Sage, 2012. 816 p. URL: <http://digital.casalini.it/9781446268919> (дата звернення 21.12.2021).

77. Audouin Charles. The role of multi-level governance in branding medium-sized cities: the case of Nantes. *Cities*. 2022. № 123. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103577>. (дата звернення 19.02.2023).

78. Державне управління: підручник: у 2 т. ; ред. кол. Ю. В. Ковбасюк та ін. Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.

79. Pinz Alexander, Roudyani Nahid, Thaler Julia. Public–private partnerships as instruments to achieve sustainability-related objectives: the state of the art and a research agenda. *Public Management Review*. 2018. № 20(1). P. 1–22.

80. Behn Robert D. The big questions of public management. *Public Administration Review*. 1995. P. 313–324.

81. Agranoff Robert, McGuire Michael. Collaborative public management: New strategies for local governments. Georgetown University Press, 2003.

82. Ромат Є., Гаврилечко Ю. Суб'єкти та об'єкти публічного маркетингу. *Публічне урядування*. 2018. № 1(11). С. 266–277.

83. Павлов С. С. Сучасні надзвичайні ситуації як об'єкти публічного управління в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2019. № 2(4). С. 107–118.

84. Павлов О. Різновиди сільських територій як специфічні об'єкти управління. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2011. № 8. С. 391–404.

85. Оболенський О. Ю. Інститути економічної системи суспільства як об'єкти публічного управління. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Сер. Економіка*. 2010. № 8. С. 24–41.

86. Литвин І. Об'єкти адміністративно-правових відносин у сфері надання освітніх послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6. С. 114–118.

87. Ярема О. Предмет і об'єкти державного контролю та нагляду в сфері охорони здоров'я. *Молодий вчений*. 2020. № 9(85). С. 242–247.

88. Мосейко А.Г., Негодченко В.О. Актуальні проблеми публічного адміністрування вітчизняною сферою національної безпеки : монографія. Дніпро : Дніпровський гуманітарний університет, 2021. 194 с.

89. Горбатова Д. І. Форми державного управління у сфері охорони здоров'я. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 166–173.

90. Анісімова Г.В. Об'єкти екологічних правовідносин: сучасні підходи. *Теорія і практика правознавства*. 2014. № 1. URL: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/1.2014/8.1.pdf. (дата звернення 21.12.2021).

91. Бойко-Бойчук О.В. Модель державного управління розвитком міста: суб'єкт-просторова інтерпретація. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Сер. Управління*. 2010. № 2. С. 15–28.

92. Маргарян Т.Г. Оптимізація муніципального управління в сфері містобудування : кваліф. робота магістра: 281 «Публічне управління та адміністрування» / наук. керівник Т. І. Бутченко. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 95 с.

93. Третьяк А. М. Методологія державного управління земельними ресурсами та землекористуванням. *Агросвіт*. 2021. № 20. С.14–21.

94. Міненко М. А. Публічне управління: теорія та методологія : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014.

95. Buye R. Ethical leadership in Public Management: The importance of ethical principles and standards to improve performance in public sector organizations. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. 2020. P.1–14.

96. Tompkins J. R. Organization theory and public management. Waveland Press, 2023.

97. Ткач І.В. Принципи прозорості та відкритості як невід'ємна складова публічного управління: теоретичний аспект. *Інтернаука*. 2016. № 12 (1). С. 25–32. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14828247687564.pdf>. (дата звернення 21.12.2021).

98. Чернов Т.О., Смук К., Виблова К. Принципи публічного управління в Україні: відкритість місцевої влади. *Історичний досвід і сучасність*: матеріали XXV наук. конф. здобувачів вищої освіти. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2019. № 36. С. 7–10.

99. Zeemering E.S. Sustainability management, strategy and reform in local government. *In Sustainable Public Management*. 2021. P. 141–158.

100. Європейська хартія просторового планування: An official website of the European Union. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/> (дата звернення: 03.05.2023).

101. Щеглюк С. Д. Просторове планування об'єднаних територіальних громад в умовах другого етапу децентралізації. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/e20190302.pdf> (дата звернення: 21.06.2023).

102. Територіально просторове планування використання земель в Україні: понятійний базис у контексті безпеки життєдіяльності людей / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Т.М. Прядка, Ю.Л. Складар, Н.О. Капінос. *Агросвіт*. 2021. №15. С. 3–13. DOI: <http://10.32702/23066792.2021.15.3>. (дата звернення: 21.06.2023).

103. Чому просторовий розвиток важливий для громад? Портал Гурт: вебсайт. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/81091/> (дата звернення: 22.06.2023).

104. Making heterogeneous infrastructure futures in and beyond the global south / Lawhon M., Follmann A., Braun B., Cornea N., Greiner C., Guma P., Karpouzoglou T., Diez J. R., Schindler S., Schramm S., Sielker F., Tups G., Vij S., Dannenberg P. *Futures*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.futures.2023.103270>. (дата звернення: 04.03.2024).

105. Ataç B. A., Hartmann T. Climate change and property rights: Challenges for land policy. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1016/bs.apmp.2022.10.013>. (дата звернення: 04.03.2024).

106. Räumliche Unterschiede und gesellschaftlicher Zusammenhalt / Dirksmeier P., Göb A., Herrmann S., Ibendorf J., Knaps F., Othengrafen F., Ruffing E.; In N. Deitelhoff, O. Groh-Samberg, M. Midell (Eds.). Frankfurt am Main: Campus, 2020. P. 273–294.

107. Heinrich A. J., Million A., Zimmermann K. Spatial Knowledge and Urban Planning. *Urban Planning*. 2022. № 7(3). URL: <https://www.cogitatiopress.com/urbanplanning/issue/view/269>. (дата звернення: 04.03.2024).

108. Lee D. Actors, the actor network and their impact on public space management: Social network analysis as a method. *Spatial Research and Planning*. 2023. № 81(4). P. 373–387. DOI: <https://doi.org/10.14512/rur.683>. (дата звернення: 04.03.2024).

109. Петраковська О.С., Реутова О.Г. Просторове планування в умовах адміністративної реформи. *Просторовий розвиток територій: традиції та інновації*: зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2020. С. 127–129.

URL: https://www.researchgate.net/profile/Olga-Petrakovska/publication/361138807_Spatial_planning_in_the_context_of_administrative_reform/links/629f413855273755ebda8d0a/Spatial-planning-in-the-context-of-administrative-reform.pdf (дата звернення: 07.08.2023).

110. The EU compendium of spatial planning systems and policies: European Union: website. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/059fcedf-d453-4d0d-af36-6f7126698556> (дата звернення: 11.08.2023).

111. Просторове планування в Україні. URL: [https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21558/1/Стаття 2.docx](https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21558/1/Стаття%20.docx) (дата звернення: 07.08.2023).

112. Taylor N. What is this thing called spatial planning? An analysis of the British government's view. *The Town Planning Review*. 2010. № 81(2). Р. 193–208. URL: <http://www.jstor.org/stable/40660677>. (дата звернення: 07.08.2023).

113. Територіально-просторове планування: базові засади теорії, методології, практики : монографія / А. М. Третяк, В. М. Третяк, Т. М. Прядка, Н. А. Третяк. Біла Церква : «ТОВ «Білоцерківдрук», 2021. 142 с. URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/10067/1/1.pdf> (дата звернення: 18.08.2023).

114. Liu Y., Zhou Y. Territory spatial planning and national governance system in China. *Land Use Policy*. 2021. № 102. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.105288>. (дата звернення: 07.08.2023).

115. Семко В. Стале територіально-просторове планування в контексті відновлення України – визначення, принципи, критерії та завдання. *Просторовий розвиток*. 2022. № 1. С. 254–267. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2022.1.254-267>. (дата звернення: 07.08.2023).

116. Мальчикова Д.С. Планування території регіону: суспільно-географічна концептуалізація. *Український географічний журнал*. 2012. № 1. С. 23–29.

117. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем: монографія. Київ: Видавничий дім А.С.С., 2004. 400 с.

118. Greiving S., Fleischhauer M. National climate change adaptation strategies of European states from a spatial planning and development perspective. *European Planning Studies. Climate Change and Sustainable Cities*. 2012. Vol. 20. Is. 1. С. 27–48.

119. Матвійчук Т. О. Стратегічне планування просторового розвитку міських підсистем. *Економічні науки. Сер. Економіка та менеджмент*. 2014. Вип. 11. С. 192–204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2014_11_22. (дата звернення: 18.08.2023).

120. Концепції як інструмент просторового планування. Досвід Німеччини / Уль А., Мельник О., Мельник Ю., Вакулюк Л., Грибок О. *Містобудування та територіальне планування*. 2021. № 77. С. 458–474.

121. Smith D. M. Moral aspects of place. *Planning Theory*. 2007. Vol. 6. P. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.1177/1473095207075163>. (дата звернення: 18.08.2023).

122. Rogoff B. Social interaction as apprenticeship in thinking: Guided participation in spatial planning. *Perspectives on socially shared cognition* / Ed. by L. B. Resnick, J. M. Levine, S. D. Teasley. 1991. P. 349–364. DOI: <https://doi.org/10.1037/10096-015>. (дата звернення: 18.08.2023).

123. Rainey H. G. On the uniqueness of public bureaucracies. *The State of Public Bureaucracy*. 2020. P. 111–140. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429266236>. (дата звернення: 18.08.2023).

124. Chen J., Walker R. M., Sawhney M. Public service innovation: a typology. *Public Management Review*. 2020. Vol. 22. № 11. P. 1674–1695. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2019.1645874>. (дата звернення: 18.08.2023).

125. Неділько А. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізми публічного управління». *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2018. № 2. URL: <http://el-zbirn-du.at.ua/> (дата звернення: 07.08.2023).

126. Гончарук О. Б., Савичук Н. О. Поняття механізмів державного управління та їх практичне значення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. С. 77–83. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2021/14.pdf (дата звернення: 11.08.2023).

127. Bekkers V., Dijkstra G., Fenger M. Governance and the Democratic Deficit: Assessing the Democratic Legitimacy of Governance Practices. 1st ed. Routledge, 2007. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315585451>. (дата звернення: 11.08.2023).

128. Дегтяр А. О., Халецький А. В., Белай С. В. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління : монографія. Донецьк : Донбас, 2012. 438 с.

129. Дубич К. В. Механізми державного управління соціальними послугами: зарубіжний досвід та українські реалії : монографія. Київ : Вид-во НАДУ при Президентові України, 2015. 386 с.

130. Peters B. Guy, Jenny M. Lewis, Arwin van Buuren. Policy-Making as Designing: The Added Value of Design Thinking for Public Administration and Public Policy. Bristol University Press, 2023. URL: <https://muse.jhu.edu/book/112238> (дата звернення: 20.12.2023).

131. Hill C. J., Lynn Jr L. E. Public Management: Thinking and Acting in Three Dimensions. CQ Press, 2015. 346 p.

132. Неділько А.І., Паутова Т. О. Сутність публічного управління на місцевому рівні в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2013. № 4. С. 54–60.

133. Лелеченко А.П. Комплексний механізм формування й реалізації регіональної політики сталого розвитку в Україні. *ТНУ імені В.І. Вернадського. Сер. Державне управління*. 2020. Т. 31(70). № 2. С. 121-126. URL: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/22.pdf (дата звернення: 11.08.2023).

134. Сутність, значення та розвиток публічного механізму. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 177-180. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/28.pdf (дата звернення: 07.12.2023).

135. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія. / ред. С. Чернов, В. Воронкова, В. Банах, та ін. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 603 с. URL: <https://old-zdia.znu.edu.ua/index.php?page=4019&lang=ua> (дата звернення: 07.12.2023).

136. Chen J., Walker R. M., Sawhney M. Public service innovation: a typology. *Public Management Review*. 2020. Vol. 22. № 11. P. 1674–1695. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2019.1645874>. (дата звернення: 07.12.2023).

137. Governance and Management of Social Policy in Europe / Ed. by E. Ferlie, E. Ongaro. *Oxford Handbook of Public Management*. Oxford University Press, 2023. P. 659–668. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190916329.013.46>. (дата звернення: 05.04.2024).

138. Хряпинський А.П. Нормативно-правовий механізм державного регулювання територіального розвитку в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Сер. Державне управління*. 2018. Т. 29(68). № 4. С. 112–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29_4_22 (дата звернення: 07.12.2023).

139. Овчаренко С. Публічне управління культурною цілісністю міста: постдисциплінарні методологічні підходи. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2021. Вип. 26. С. 152–161. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/%D0%95-26.pdf> (дата звернення: 08.12.2021).

140. Ільченко В. Сутність та складові механізму сталого розвитку регіону. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2019. Vol. 5. Is. 1. P. 212–219. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/5858>. (дата звернення: 08.12.2021).

141. Нагорна І. Формування сприятливих умов розвитку територіальних громад. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2021. Вип. № 25. С. 86–91. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/E-25.pdf> (дата звернення: 12.12.2021 р.)

142. Сирота Л. Культурна сфера та економічний розвиток сучасного міста. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/227/217> (дата звернення: 08.12.2021 р.).

143. Бойко-Бойчук О.В. Модель державного управління розвитком міста:

суб'єктпросторова інтерпретація: наук. Вісник Академії муніципального управління. Сер. Управління. 2010. Вип. 2. С. 15–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2010_2_4 (дата звернення: 10.12.2021 р.)

144. Chapter 12 - Human settlements, infrastructure and spatial planning. In: Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change. IPCC Working Group III Contribution to AR5 / Seto K.C., Dhakal S., Bigio A., Blanco H., Delgado G. C., Dewar D., Huang L., Inaba A., et al. Cambridge University Press, 2014. URL: <http://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/11114/> (дата звернення: 21.11.2021 р.).

145. Мамонова В.В., Троян М.О. Удосконалення організаційної структури стратегічного планування розвитку міст. *Теорія та практика державного управління*. 2017. Вип. 2. С. 127–132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2017_2_21 (дата звернення: 15.11.2021 р.).

146. Urban land-use change: The role of strategic spatial planning / Anna M. Hersperger, Eduardo Oliveira, Sofia Pagliarin, Gaëtan Palka, Peter Verburg, Janine Bolliger, Simona Grădinaru. *Global Environmental Change*. 2018. Vol. 51. P. 32–42. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2018.05.001>. (дата звернення: 15.11.2021 р.).

147. Публічне управління розвитком регіонів у процесі побудови сервісноорієнтованої держави: теорія, методологія та практика : монографія / авт. кол. викладачів, докторантів – виконавців НДР каф. регіон. упр. місц. самоврядування та упр. містом Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за заг. ред. Н. В. Васильєвої, О. І. Васильєвої. Київ : НАДУ, 2018. 304 с.

148. Conference of Ministers Responsible for Spatial / Regional Planning (CEMAT): Офіційний вебсайт Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/conference-ministers-spatial-planning/about> (дата звернення: 01.02.2024).

149. Territorial Cohesion: The Story. 2023. URL: <https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/Territorial-Cohesion-The-Story-draft-30-June-2023.pdf> (дата звернення: 01.02.2024).

150. The ESPON 2013 Programme. ESPON: вебсайт.
URL: <https://www.espon.eu/programme/espon/espon-2013-programme> (дата звернення: 01.02.2024).

151. ESPON 2030 Cooperation Programme – Budget / Міністерство регіонального розвитку Болгарії. URL: <https://www.mrrb.bg/en/infrastructure-and-programmes/programmes-for-territorial-cooperation-2021-2027/espon-2030-cooperation-programme/budget/> (дата звернення: 01.02.2024).

152. ESPON 2030 Programme. ESPON: вебсайт.
URL: <https://www.espon.eu/espon-2030/espon-2030-programme> (дата звернення: 01.02.2024).

153. Conferences Habitat, United Nations.
URL: <https://www.un.org/en/conferences/habitat> (дата звернення: 01.02.2024).

154. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 11.05.2023).

155. 17 Goals to Transform Our World. ООН: вебсайт.
URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/> (дата звернення: 11.05.2023).

156. Global State of National Urban Policy 2019.
URL: <https://urbanpolicyplatform.org/wp-content/uploads/2019/11/Global-Report-NUP1.pdf> (дата звернення: 02.05.2023).

157. Preparatory Committee for the United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development (Habitat III). *Policy Paper 3: National Urban Policy*. 2016. URL: <https://habitat3.org/wp-content/uploads/Policy-Paper-3-English.pdf> (дата звернення: 02.05.2023).

158. Аналітичний звіт ООН щодо впровадження національної урбаністичної політики. 2021. URL: https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/06/nup_brochure.pdf (дата звернення: 02.05.2023).

159. Лігоненко Л.О., Хріпко А.В., Доманський А.О. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях. *Інтернаука*. 2018. № 22. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2018-22-4555>. (дата звернення: 02.05.2023).

160. Савицька О.М., Салабай В.О. Особливості діджиталізації бізнесу компанії в умовах розвитку індустрії 4.0. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8266> (дата звернення: 04.10.2022).

161. Dunleavy Patrick, Margetts Helen, Bastow Simon & Tinkler Jane. Digital Era Governance: IT Corporations, The State and EGovernment. Oxford : Oxford University Press, 2006. 302 p.

162. Шандрик В. І. Особливості цифровізації світових систем публічного управління. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXIV Міжнар. наук.-практ. конф., Орхус (Данія), 7 вересня 2022 р. / за ред. І. В. Жукової, Є.О. Романенка. Київ : ГО «ВАДНДУ», 2022. С. 50–53.

163. Committed to Connecting the World. Statistics. URL: <https://www.itu.int/en/ITU/Statistics/Pages/stat/default.aspx> (дата звернення: 09.07.2023).

164. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 2. Ст. 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>. (дата звернення: 14.11.2023).

165. UN E-Government Survey 2020. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2020>. (дата звернення: 01.10.2024).

166. UN E-Government Survey 2022. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2022>. (дата звернення: 01.10.2024).

167. UN E-Government Survey
2024. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2024>. (дата звернення: 01.10.2024).

168. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019–2022 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2019 р. № 856. *Офіційний вісник України*. 2019. № 80. Ст. 2767. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#n12>. (дата звернення: 05.09.2024)

169. Міністерство цифрової трансформації України: вебсайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/>. (дата звернення: 05.09.2024).

170. Про затвердження Плану заходів щодо впровадження електронного документообігу в органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2020 р. № 559. *Офіційний вісник України*. 2020. № 47. Ст. 1529. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2020-%D0%BF>. (дата звернення: 17.11.2024).

171. Про затвердження Порядку функціонування Державної електронної системи у сфері будівництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 р. № 909. *Офіційний вісник України*. 2024. № 90. Ст. 3229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2024-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 17.11.2024).

172. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 34. Ст. 343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>. (дата звернення: 11.07.2024).

173. Реформа транспортної інфраструктури: новини Міністерства інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35772.html>. (дата звернення: 12.07.2024).

174. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 34. Ст. 343.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>. (дата звернення: 03.02.2022).

175. Prozorro: Публічні закупівлі: вебсайт. URL: <https://prozorro.gov.ua/uk>. (дата звернення: 03.02.2022).

176. Візуалізація даних громад та регіонів України. Центр економічної стратегії: вебсайт. URL: <https://ces.org.ua/dashboards/>. (дата звернення: 24.09.2024).

177. Громадам Чернігівщини допоможуть із розробленням комплексних планів просторового розвитку. Челайн: вебсайт. 2024. URL: <https://cheline.com.ua/chelinetv/suspilstvo-video/gromadam-chernigivshhini-dopomozhut-iz-rozroblenniam-kompleksnih-planiv-prostorovogo-rozvitku-video-397780>. (дата звернення: 05.03.2024).

178. Проєкт просторового розвитку громади. Кіптівська сільська територіальна громада: вебсайт. URL: <https://kiptivska-gromada.gov.ua/news/1712130694/>. (дата звернення: 24.09.2024).

179. Стратегія сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року / Чернігівська обласна рада. 2021. URL: https://chor.gov.ua/images/Razdely/Norm_docum/Proekty/7_sklykannia/Pro_Stratetihuu_staloho_rozvytku_Chernihivskoi_oblasti_na_period_do_2027_roku_ta_Plan_zakhodiv_z_yii_realizatsii_u_2021-2023_rokakh.pdf (дата звернення: 24.09.2023).

180. Про затвердження Списку історичних населених місць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 липня 2001 р. № 878. *Офіційний вісник України*. 2001. № 28. Ст. 1328. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 06.11.2023).

181. Культурна спадщина. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України: вебсайт. URL: <https://mcsc.gov.ua/kulturna-spadshchyna/istorychni-naselenimistsia-ukrainy/>. (дата звернення: 07.12.2023).

182. Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2021 р. № 926. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 07.12.2023).

183. Бондар А. Історико-архітектурні опорні плани не мають залежати від затвердження генпланів. Інтерфакс Україна: вебсайт. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/953539.html>. (дата звернення: 14.12.2023).

184. Лукашук Л.С. Нормативне-правове забезпечення публічних механізмів на регіональному рівні в умовах євроінтеграції. *Public Administration and Regional Development*. 2023. № 19. С. 108–127. DOI: 10.34132/pard2023.19.06.

185. Kiessling N., Pütz M. Assessing Spatial Planning Outcomes – A Novel Framework Based on Conformance and Governance Capacities. *Planning Theory & Practice*. 2021. Vol. 22. № 3. P. 414–432. DOI: 10.1080/14649357.2021.1939566.

186. The Role of Spatial Plans Adopted at the Local Level in the Spatial Planning Systems of Central and Eastern European Countries / Nowak M., Petrisor A-I, Mitrea A., Kovács K.F., Lukstina G., Jürgenson E., Ladzianska Z., Simeonova V., Lozynskyy R., Rezac V., et al. *Land*. 2022. Vol. 11(9). №1599. URL: <https://doi.org/10.3390/land11091599> (дата звернення: 21.06.2024).

187. ESPON 2030 Programme. URL: <https://www.espon.eu/espon-2030/espon-2030-programme> (дата звернення: 21.06.2024).

188. ESPON 2030 Cooperation Programme – Budget. 2021-2027. URL: <https://www.mrrb.bg/en/infrastructureand-programmes/programmes-for-territorial-cooperation-2021-2027/espon-2030-cooperation-programme/budget/> (дата звернення: 10.04.2024).

189. Maier K., Kabrhel J., Dąbrowski M. Cross-fertilisation between Spatial Planning and EU Cohesion Policy in the Czech Republic. Luxembourg: ESPON EGTC, 2021. URL: <https://archive.espon.eu/sites/default/files/attachments/Cross-fertilisation%20between%20spatial%20planning%20and%20EU%20Cohesion%20Policy%20in%20the%20Czech%20Republic.pdf> (дата звернення: 21.06.2024).

190. Spatial Planning at the National Level: Comparison of Legal and Strategic Instruments in a Case Study of Belarus, Ukraine, and Poland / Nowak M., Pantyley V., Blaszkę M., Fakeyeva L., Lozynskyy R., Petrisor A-I. *Land*. 2023. Vol. 12(7). №1364. DOI: <https://doi.org/10.3390/land12071364> (дата звернення: 10.04.2024).

191. European Territorial Reference Framework: Synthesis Report. ESPON 2019. Luxembourg, 2019. URL: https://archive.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON_ETRF_Final_Report_Synthesis_Report.pdf (дата звернення: 19.05.2024).

192. Хвесик М. А., Бистряков І. К., Клиновий Д. В. Євроінтеграційний концепт забезпечення сталого просторового розвитку України. *Регіональна економіка*. 2018. № 4 (90). С. 5–16. URL: http://re.gov.ua/doi/re2018.04.005_u.php (дата звернення: 17.04.2022).

193. Комеліна О.В., Кондратьєва Г.В. Європейський досвід організаційно-правового забезпечення сталого просторового розвитку. *Економіка і регіон*. 2023. – № 2(89). С. 23–31.

194. Маркіна М. І. Аналіз підходів до визначення дефініції «просторове планування»: управлінський аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 8. С. 38–54. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1980>. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.8.17>. (0,6 д.а.). (дата звернення: 29.05.2024).

195. Salet W., Thornley A., Kreukels A. Metropolitan governance and spatial planning. London: Spon, 2003. URL: https://rozup.ir/up/mahpic/forum/book/Anton_Kreukels_Metropolitan_Governance_and_Spati (дата звернення: 04.12.2024).

196. The ESPON EGTC is a European Grouping on Territorial Cooperation. URL: <https://www.espon.eu/> (дата звернення: 04.12.2024).

197. Третяк А. М., Дорош Й. М., Третяк В. М., Дюміна, К. О. Просторове планування землекористування у системі наукових досліджень НААН. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2018. № 3. С. 4–13.

198. Analytics: Coordination of Reconstruction and Recovery with the Regional Development Policy in Ukraine. URL: <https://u-lead.org.ua/en/news/240> (дата звернення: 22.04.2023).

199. European Commission: Directorate-General for Regional and Urban Policy, The EU compendium of spatial planning systems and policies – Denmark, Publications Office, 2000.

200. Brigitte Z.-H., Stephanie H. Synoptic Overview of Spatial Planning in Germany. *Journal planning and land safety*. 2015. Is. 2. P. 1–30.

201. Gukalova Irina. German experience of managing regional development: aspects of spatial justice. *Scientific and educational dimensions of natural sciences*. 2022. P. 406–431. URL: https://www.researchgate.net/publication/369086548_GERMAN_EXPERIENCE_OF_MANAGING_REGIONAL_DEVELOPMENT_ASPECTS_OF_SPATIAL_JUSTICE. (дата звернення: 22.04.2023).

202. MKRO – Ministerkonferenz für Raumordnung. Leitbilder und Handlungsstrategien für die Raumentwicklung in Deutschland. Beschlossen von der 41. Berlin, 2016.

203. Бабченко О.М. Особливості правового регулювання ринку земель у країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція*. 2017. Вип. 25. С. 93–96.

204. Федоренко В. Л. Конституція Іспанії / Юридична енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3 : К — М. 792 с.

205. Organización territorial. El Estado de las Autonomías. Recursos Educativos. Instituto Nacional de Tecnologías Educativas y de Formación del Profesorado / Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

206. Cooper C. A., Nownes A. J., Roberts S. Perceptions of power: Interest groups in local politics. *State and Local Government Review*. 2005. № 37(3). P. 206–216. DOI: <https://doi.org/10.1177/0160323x0503700303>. (дата звернення: 22.04.2023).

207. Spain launches new programmes for the European Regional Development Fund. European Commission: вебсайт. 2023. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/newsroom/30-03-2023-spain-launches-new-programmes-for-the-european-regional-development-fund_en (дата звернення: 22.04.2023).

208. Pluri-regional programme Spain ERDF 2021-2027. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/in-your-country/programmes/2021-2027/es/2021es16rfpr001_en (дата звернення: 22.04.2023).
209. Horeczki R., Rácz S., Bilasco S., Szilágyi F. Evolution of urbanisation and metropolitan development in Romania. *Deturope*. 2023. № 15(2). P. 28–47. URL: <https://deturope.eu/pdfs/det/2023/02/03.pdf>. (дата звернення: 11.05.2024).
210. Urban Shrinking Cities in Romania and The Netherlands – A Possible Policy Framing / Țăruș R., Dezsi Ș., Crăciun A.M., Pop F., Tudorache C.E. *Sustainability*. 2022. №14. P. 60–40.
211. Comparative Assessment of the Built-Up Area Expansion Based on Corine Land Cover and Landsat Datasets: A Case Study of a Post-Socialist City / Stoica I.-V., Vîrghileanu M., Zamfir D., Mihai B.-A., Săvulescu I. *Remote Sens*. 2020. № 12. P. 21–37.
212. Ungureanu T., Voloacă G. Mass Housing Neighbourhoods in Romania Through the Lens of Healthy Urbanism. In Proceedings of the Facing Post-Socialist Urban Heritage. Budapest, Hungary, 2019. P. 90–118.
213. Suditu B. Urban Sprawl-the Legal Context and Territorial Practices in Romania. *Hum. Geogr*. 2012. № 6. P. 73.
214. Conference of Ministers for Spatial Planning. Council of Europe: вебсайт. URL: <https://www.coe.int/en/web/conference-ministers-spatial-planning> (дата звернення: 21.10.2024).
215. UN E-Government Survey 2024. United Nations: вебсайт. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2024> (дата звернення: 21.10.2024).
216. R.P. Uit Beijerse. Knowledge management in small and medium-sized companies: knowledge management for entrepreneurs. *J. Knowl. Manag.* 2000. № 4 (2). P. 162–179.
217. Sustainability and resilience for transformation in the urban century / Elmqvist T., Andersson E., Frantzeskaki N., McPhearson T., Olsson P., Gaffney O., et al. *Nat. Sustain*. 2019 № 2. P. 267–273. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41893-019-0250-1>.

218. Federal Office for Spatial Development ARE: Space concept Switzerland. URL: <https://www.are.admin.ch/are/de/home/raumentwicklung-und-raumplanung/strategie-und-planung/raumkonzept-schweiz.html> (дата звернення: 20.10.2024 р.)

219. Фінансово-економічний механізм управління територіальними природно-господарськими комплексами / за заг. ред. акад. НААН України, д. е. н., проф. М.А. Хвесика. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2016. 528 с.

220. Кислий В.М., Левицька А.С. Забезпечення самодостатності територіальних громад як необхідна умова сталого розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка*. 2017. №3. С. 68-72. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/68356/1/Kyslyi_zabezpechennia_samodostatnosti.pdf. (дата звернення: 11.11.2022).

221. Формування просторової системи управління природно-ресурсними активами / за заг. ред. акад. НААН України, д. е. н., проф. М. А. Хвесика. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2020. 464 с.

222. Бистряков І. К. Концептуальні ознаки сталого господарювання. *Наука та наукознавство*. 2021. № 3(113). С. 3–19.

223. Турецков Т.Є. Організаційний механізм державного регулювання малого й середнього підприємництва в реалізації угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Сер. Державне управління*. 2019. Т. 30(69). № 2. С. 87-91. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/eng/journals/2019/2_2019/2_2019.pdf#page=93 (дата звернення: 21.10.2024).

224. Клиновий Д.В., Мороз В.В., Петровська І.О. Екосистемний концепт модернізації територіальних природно-господарських комплексів. *Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. пр.* Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2015. С. 75–86.

225. Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України : теоретико-методологічні основи дослідження / за ред. д. е. н., проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. Київ : РВПС, 2008. 220 с.

226. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління : навч. посібн. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 440 с.

227. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія / за заг. ред. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Віктора Банаха, Олександра Сосніна, Пранаса Жукаускаса, Йоліти Ввайнхардт, Регіни Андрюкайтене. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. 606 с.

228. Природно-ресурсний потенціал України: забезпечення добробуту та екологічної безпеки населення : монографія / за заг. ред. акад. НААН України, д. е. н., проф. М. А. Хвесика. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2021. 148 с.

229. Morell M. Governance principles for concessions and contracts in public forests. FAO Forestry Paper 139, 2020.

230. Nibbering J-W., Swart R. Giving local government a more central place in development; an examination of donor support for decentralization. *Sourcebook: A rich menu for the poor*. The Hague : Effectiveness and Quality Department (DEK), Ministry of Foreign Affairs, 2018.

231. Природні ресурси у фінансово-економічному забезпеченні розвитку об'єднаної територіальної громади (рекомендації для місцевих лідерів та керівників ОТГ) / упоряд. М. А. Хвесик, І. К. Бистряков, Д. В. Клиновий. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2018. 36 с.

232. Ступень О. І. Фінансизація земельно-господарських систем: зарубіжний досвід. *Збалансоване природокористування*. 2020. № 1. С. 116–121.

233. Корупційні ризики в системі контролю за розробкою і затвердженням містобудівної документації. Стратегічний аналіз НАЗК. Департамент запобігання та виявлення корупції. 2021. 29 с.

234. Колесніченко О. Два роки на Містобудівний кодекс. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/08/2/702807/> (дата звернення: 20.10.2024 р.).

235. Бренен Я. Відбудова України: чому потрібен містобудівний кодекс. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/08/2/717469/> (дата звернення: 20.10.2024 р.).

236. Тітова В. Build Back Better: три складові якісної повоєнної відбудови. Економічна правда: вебсайт. 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/09/23/719617/> (дата звернення: 20.10.2024 р.).

237. Коли в Україні з'явиться Містобудівний кодекс? Національна Асоціація Адвокатів України: вебсайт. 2024. URL: <https://unba.org.ua/news/9259-koli-v-ukraini-zyavit-sya-mistobudivnij-kodeks.html> (дата звернення 20.10.2024 р.).

238. Стратегічні напрями земельної політики в Україні до 2030 року / Третяк А.М., Третяк В. М., Прядка Т. М. та ін. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 28–36.

239. Войціцька К.М. Комплексний механізм публічного управління економічним розвитком урбанізованих територій в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 3. С. 110–123.

240. Огородник В.В., Маркіна М.І. Вступ до публічного управління у сфері просторового планування: методичний підхід до наукового огляду літератури. *Вчені записки*. 2023. № 32(3). С. 100–110. URL: [https://vz.kneu.ua/archive/2023/32\(3\).09](https://vz.kneu.ua/archive/2023/32(3).09). DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.32.23.03.09.066.072. (0,5 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: запропонований методичний підхід до наукового огляду літератури у межах досліджень публічного управління у сфері просторового планування). (дата звернення: 29.05.2024).

241. Огородник В.В., Маркіна М.І. Теоретичні аспекти публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні. *Демократичне врядування*. 2021. Вип. 2(28). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal->

paper/2022/feb/26990/3ohor.pdf. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.28.2021.250429> (0,5 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: узагальнено теоретичні підходи до публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні з урахуванням завдань децентралізації та її прогнозованих результатів). (дата звернення: 29.05.2024).

242. Особливості розвитку системи публічного управління в Україні / О. Оболенський, Л. Громоздова, М. Маркіна, А. Рвач, К. Юрченко. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2023. № 30. С. 14–22. URL: <https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2023/08/BOOK-Innovation-30-site.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.33813/2224-1213.30.2023.2> (0,6 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: проаналізовано та узагальнено розвиток системи публічного управління на місцевому рівні в Україні, у контексті сучасних викликів та можливостей). (дата звернення: 29.05.2024).

243. Маркіна М. І. Аналіз підходів до визначення дефініції «просторове планування»: управлінський аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 8. С. 38–54. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1980>. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.8.17>. (0,6 д.а.). (дата звернення: 29.05.2024).

244. Теоретичні основи поняття «механізм публічного управління» / Л.В. Громоздова, В.М. Маляревський, М.І. Маркіна, А.М. Рвач. *Modern research in world science* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 10-12.07.2022 р. Львів. С. 894–899. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: обґрунтовані методичні засади формування поняття "механізм публічного управління" у контексті просторового планування).

245. Царук В.В., Маркіна М.І. Удосконалення публічного управління у сфері туристичної діяльності. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем*: Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 17 листопада 2022 року. Кропивницький, 2022. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: наведені приклади інструментів для удосконалення системи публічного управління в Україні).

246. Смарт-інструменти для досягнення соціальної безбар'єрності / А. Дембіцька, А. Квітка, М. Маркіна, О. Шевчук. *Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne*. 2023. №45 (2023). С. 33–44. URL: <https://doi.org/10.19195/1733-5779.45.3> (0,7 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: розглянута роль держави та громадських організацій як суб'єктів публічного управління, у підтримці ініціатив, спрямованих на забезпечення використання смарт-інструментів у досягненні соціальної безбар'єрності). (дата звернення: 12.08.2024).

247. Маркіна М.І. Забезпечення сталого регіонального розвитку шляхом просторового планування територій. *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність*: зб. наук. праць XIX (XXXI) Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16–17 березня 2023 року. Київ, 2023. (0,2 д.а.).

248. Огородник В.В., Маркіна М.І. Неформальні підходи до просторового планування територіальних громад у контексті сприяння регіональному розвитку. *Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю*: Х Міжнар. наук.-практ. конф., м. Мукачєво, 27 жовтня 2022 року. Мукачєво, 2022. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: класифіковані формальні та неформальні підходи до просторового планування на місцевому рівні в Україні, з акцентом на застосування неформальних підходів для сталого регіонального розвитку).

249. Маркіна М.І. Просторове планування в Україні, як реалізація принципів просторового розвитку в країнах ЄС: післявоєнний аспект. *Міжнародна безпека у світлі сучасних глобальних викликів. Країни Балтії – Україна: єдність, підтримка, перемога*: III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 червня 2023 року. Київ, 2023. (0,3 д.а.).

250. Маркіна М.І. Європейський контекст публічного управління у сфері просторового планування: аналіз та перспективи впровадження в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер. Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 3. Т. 35(74). № 3. С. 45–52. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/12.pdf. DOI:

<https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.3/10>. (0,6 д.а.). (дата звернення: 29.05.2024).

251. Маркіна М.І., Ілляшенко І.О. Діджиталізація публічного управління, як фактор сталого розвитку суспільства. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами*: VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 15 грудня 2022 року. Луцьк, 2022. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: здійснена оцінка впливу диджиталізації публічного управління на розвиток сфери просторового планування та сталий розвиток суспільства, як результат результативного просторового планування).

252. Огородник В.В., Маркіна М.І. Роль релігійно-паломницького туризму у сприянні сталому місцевому розвитку. *Економіка та підприємництво*. 2022. № 49. С. 28–39. URL: https://kneu.edu.ua/ua/periodic/ekon_pidpr/arhivn/arhivn_vipusk_49/. DOI: https://doi.org/10.33111/EE.2022.49.OhorodnykV_MarkinaM. (0,4 д.а., особисто автору – 0,3 д.а.: охарактеризовані зв'язки між сталим розвитком територіальних громад та просторовим плануванням, на прикладі розвитку релігійно-паломницького туризму). (дата звернення: 29.05.2024).

253. Огородник В.В., Маркіна М.І. Релігійно-паломницькі кластери як фактори впливу на розвиток місцевої економіки України. *Сучасні технології комерційної діяльності і логістики*: II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 03 листопада 2022 року. Київ, 2022. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначена роль розвитку туризму та релігійно-паломницьких кластерів, зокрема, у розвитку місцевої економіки у взаємозв'язку із просторовим плануванням на місцевому рівні).

254. Маркіна М.І. Економічний механізм сталого фінансового забезпечення просторового планування на місцевому рівні. *Фінансова політика: теоретичні і практичні аспекти юридичної науки*: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ірпінь, 24 квітня 2024 року. (0,3 д.а.).

255. Маркіна М.І. Сучасні виклики для публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні. *Публічне управління*:

проблеми та перспективи: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 23 листопада 2023 року. Харків, 2023. (0,2 д.а.).

256. Маркіна М.І. Трансформація публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в контексті Євроінтеграційних процесів України. *Актуальні питання у сучасній науці. Сер. Державне управління*. 2024. № 10 (28) С. 163–175. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/15479>. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10\(28\)-163-175](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10(28)-163-175). (0,7 д.а.). (дата звернення: 15.11.2024).

257. Наумчук В.В., Маркіна М.І. Теоретичні аспекти повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій. *Економіка відновлення міст*: Міжнар. урбаністичний форум, м. Київ, 22–23 березня 2023 року. Київ, 2023. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: обґрунтована роль результативного публічного управління у сфері просторового планування у контексті повоєнного відновлення міст України).

258. Маркіна М.І., Ілляшенко І.О. Концепція інтегрованого розвитку – інструмент для забезпечення сталого розвитку територіальних громад. *Інтеграційні процеси у галузі землеустрою та геодезії: проблеми, досягнення, перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 16 грудня 2021 р. Львів, 2021. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: запропонований перелік інструментів забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні. Обґрунтовано концепцію інтегрованого розвитку, як пріоритетний інструмент публічного управління задля сталого розвитку територіальної громади).

259. Огородник В.В., Маркіна М.І. Концептуальні засади розвитку релігійного туризму у їхньому взаємозв'язку із просторовим плануванням громад і територій. *Економіка підприємства: теорія і практика*: IX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 12–13 жовтня 2022 року. Київ, 2022. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: узагальнені взаємозв'язки раціонального просторового планування на місцевому рівні та розвитку релігійного туризму у територіальних громадах).

260. Маркіна М.І. Цілі просторового планування для забезпечення сталого міського розвитку. *РЕГІОН–2023: стратегія оптимального розвитку*: зб.

матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 жовтня 2023 року. Харків, 2023. (0,3 д.а.).

261. Маркіна М.І. Принципи просторового планування як об'єкта публічного управління: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 20 жовтня 2023 р. Черкаси, 2023. (0,3 д.а.).

262. Маркіна М.І., Бойко Х.Р. Теоретичні основи управлінської взаємодії у просторовому плануванні міста для забезпечення протидії терористичним актам. *Протидія терористичним актам у міському середовищі*: зб. матеріалів наук. форуму, м. Київ, 21 червня 2023 року. Київ, 2023. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-NF_NNIPiP_2023. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: визначені теоретичні основи публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні задля забезпечення міцності та стійкості міст України).

263. Маркіна М. Еволюційний розвиток землекористування та його роль у просторовому плануванні в Україні. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 4. С. 296–303. (0,7 д.а). DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-14-39>. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/485/482>. (дата звернення: 10.12.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

**Європейські Конференції міністрів, відповідальних за просторове та
регіональне планування у ЄС (СЕМАТ)**

№ з/п	Дата	Назва конференції	Місце проведення	Основний результат
1	9-11.09.1970р	Основи європейської політики регіонального планування	Бонн, ФРН	Акцент має бути зроблений на відповідальності уряду у сфері глобального просторового планування території та на європейському вимірі просторового планування. Вважалося, що про нього слід думати з точки зору майбутнього європейського суспільства, якості життя громадян, і пріоритетною метою має бути процес європейської інтеграції;
2	25-27.09.1973р	Цілі європейської політики регіонального планування	Ла Гранд Мотт, Франція	Необхідно досягти в регіонах максимально задовільних соціальних і екологічних умов, порівнянних рівнів зайнятості та доходів; сприяти розвитку кожного периферійного регіону, який опинився в небезпеці; зберегти життєво важливі частини інфраструктури в регіонах, які занепадали; захист навколишнього середовища від усіх форм забруднення та шкоди;
3	21-23.10.1976р	Урбанізація та регіональне планування*	Барі, Італія	Рішення щодо забезпечення сталого міського розвитку на загальноєвропейському рівні;
4	5-7.10.1978р	Планування сільських територій в Європі	Відень, Австрія	Ухвалено рішення щодо підготовки нового правового документу Ради Європи – Європейської Хартії регіонального/ просторового планування;
5	21-22.10.1980р	Досягнення та перспективи регіонального планування в Європі	Лондон, Великобританія	Документи, ухвалені на чотирьох попередніх конференціях СЕМАТ, заклали засади інтегрованого підходу для вирішення проблем регіонального/ просторового планування на загальноєвропейському рівні;

№ з/п	Дата	Назва конференції	Місце проведення	Основний результат
6	19-20.05.1983р	Перспективи розвитку та просторового планування морських регіонів	Торремолінос, Іспанія	Визначені цілі, які у майбутньому мають бути враховані у кожному документі просторового планування; Прийнята Європейська хартія регіонального/просторового планування (Торремоліноська Хартія);
7	22-23.10.1985р	Еволюція процесу прийняття рішень у регіональному просторовому плануванні	Гаага, Нідерланди	Доповіді стосувалися децентралізації та транскордонного співробітництва;
8	21-22.10.1988р	Раціональне землекористування: основа обмежувального фактора нашого розвитку	Лозанна, Швейцарія	Вироблено принципи нової (загальної) програми землекористування, зокрема з питань забудови міських районів, розвитку промисловості, працевлаштування, туризму, інфраструктури, сільського господарства та природних ресурсів;
9	4-5.11.1991р	Засоби досягнення раціонального землекористування	Анкара, Туреччина	Визначено питання сталого збалансованого розвитку територій у якості фундаментального принципу просторового планування на регіональному, національному та європейському рівнях;
10	6-7.09.1994р	Стратегія сталого регіонального та просторового розвитку в Європі після 2000 року	Осло, Норвегія	Рекомендовано заохочувати створення та розвиток на міжнародному рівні мереж міст і додаткових територіальних утворень, особливо в транскордонних районах; Визнано за необхідне шукати вирішення проблем регіонів у рамках глобального бачення;
11	16-17.10.1997р	Стале регіональне та просторове планування в Європі та охорона водних ресурсів	Лімасол, Кіпр	Визнано необхідним продовжити глобальну координацію, спрямовану на виявлення тенденцій, які, ймовірно, характеризуватимуть потреби та поведінку європейського суспільства у 21 столітті, зокрема, щодо питань управління водними ресурсами;

№ з/п	Дата	Назва конференції	Місце проведення	Основний результат
12	7-8.09.2000р	Керівні принципи просторового планування та стратегія сталого розвитку Європи	ГанOVER, Німеччина	Розглянуто та ухвалено Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту та програму із 10 пунктів для інтеграції регіонів;
13	16-17.09.2003р	Реалізація стратегій і бачень сталого просторового розвитку європейського континенту	Любляна, Словенія	Відбувся огляд заходів, вжитих для впровадження Керівних принципів, які були напрацьовані на попередній конференції, а також сприяння транснаціональному та міжрегіональному співробітництву через проекти розвитку; Поставлений акцент на державно-приватному партнерстві задля сталого розвитку; Напрацьований план дій щодо сталого розвитку басейну р. Тиса;
14	26-27.10.2006р	Мережі для сталого просторового розвитку європейського континенту: мости, що об'єднують Європу	Лісабон, Португалія	Розгляду питань реалізації Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту на національному, міжнародному та регіональному рівнях, а також розвитку «Панєвропейської мережі СЕМАТ (регіони інновацій)»; Підписана «Лісабонська декларація» щодо налагодження мережування та співпраці задля об'єднання Європи;
15	8-9.17.2010р	Майбутні виклики: сталий просторовий розвиток європейського континенту в мінливому світі	москва, росія	Розроблено нові підходи до вирішення викликів, з якими стикаються європейські країни. Прийнято рішення щодо сприяння посиленому співробітництву з територіальних питань у всій Європі;
16	17.06.2014р	Територіальна демократія: роль громадської участі в процесі	Нафпліон, Греція	Прийнято «Нафпліонську декларацію: сприяння територіальній демократії у просторовому плануванні», у якій поставлено пріоритет

№ з/п	Дата	Назва конференції	Місце проведення	Основний результат
		сталого територіального розвитку європейського континенту		залучення зацікавлених сторін до політики прийняття рішень у сфері просторового планування та регіонального розвитку;
17	3-4.11.2017р	Функціональні зони – капіталізація місцевого потенціалу в політиці територіального розвитку на європейському континенті	Бухарест, Румунія	Було визначено поняття «функціональних зон» та затверджено результати досліджень того, як ці зони взаємозв'язані із місцевим потенціалом у контексті просторового планування.

Джерело: складено автором на основі [148]

**Примітка:* Конференція в Барі була європейським продовженням Ванкуверської конференції 1976 року з населених пунктів, організованої ООН.

*Додаток Б***Місце України у рейтинговому списку E-Government Survey-2024**

Країна	Рейтинговий клас	EGDI¹	Субрегіон	Членство у ЄС	OSI²	HCI³	ТІІ⁴	EGDI* (2024)	EGDI* (2022)
Данія	VH ⁵	1.	Північна Європа	Так	0.9992	0.9584	0.9966	0.9847	0.9717
Естонія	VH	2.	Північна Європа	Так	0.9954	0.9497	0.9731	0.9727	0.9393
Ісландія	VH	3.	Північна Європа	Ні	0.9076	0.9953	0.9983	0.9671	0.9410
Об'єднане королівство Великої Британії та Північної Ірландії	VH	4.	Північна Європа	Ні	0.9535	0.9450	0.9747	0.9577	0.9138
Фінляндія	VH	5.	Північна Європа	Так	0.9097	0.9836	0.9791	0.9575	0.9533
Нідерланди	VH	6.	Західна Європа	Так	0.9212	0.9688	0.9715	0.9538	0.9384
Німеччина	VH	7.	Західна Європа	Так	0.9238	0.9672	0.9236	0.9382	0.8770
Швеція	VH	8.	Північна Європа	Так	0.8836	0.9275	0.9868	0.9326	0.9410
Норвегія	VH	9.	Північна Європа	Ні	0.9117	0.9175	0.9654	0.9315	0.8879
Іспанія	VH	10.	Південна Європа	Так	0.9054	0.8961	0.9603	0.9206	0.8842
Ірландія	V3 ⁵	11.	Північна Європа	Так	0.8768	0.9046	0.9599	0.9138	0.8567
Литва	V3	12.	Північна Європа	Так	0.8839	0.8861	0.9631	0.9110	0.8745

Австрія	V3	13.	Західна Європа	Так	0.8383	0.9003	0.9810	0.9065	0.8801
Швейцарія	V3	14.	Західна Європа	Ні	0.8408	0.9026	0.9576	0.9003	0.8752
Мальта	V3	15.	а Європа	Так	0.8749	0.8162	0.9747	0.8886	0.8943
Латвія	V3	16.	Північна Європа	Так	0.8092	0.8805	0.9660	0.8852	0.8599
Україна	V3	17.	Східна Європа	Ні	0.9854	0.8240	0.8428	0.8841	0.8029
Хорватія	V3	18.	Південна Європа	Так	0.8735	0.8538	0.9180	0.8818	0.8106
Словенія	V3	19.	Південна Європа	Так	0.8640	0.8530	0.9107	0.8759	0.8781
Франція	V3	20.	Західна Європа	Так	0.8440	0.8565	0.9228	0.8744	0.8832
Польща	V3	21.	Східна Європа	Так	0.8145	0.9219	0.8657	0.8674	0.8455
Сербія	V2 ⁵	22.	Південна Європа	Ні	0.8037	0.8304	0.9603	0.8648	0.8437

Джерело: [167]

Примітки:

- 1) EGDI (E-Government Development Index) – Індекс розвитку електронного урядування
- 2) OSI (Online Services Index) – Індекс онлайн-ових послуг
- 3) HCI (Human Capital Index) – Індекс людського капіталу
- 4) TII (Telecommunications Infrastructure Index) – Індекс телекомунікаційної інфраструктури
- 5) Показники VH, V3 та V2 відносяться до «дуже високих» показників

Додаток В

Протокол розгляду анкети опитування №11-24/IRB Українського інституту політики громадського здоров'я

UIPHP
УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ПОЛІТИКИ ГРОМАДСЬКОГО
ЗДОРОВ'Я

+38 (044) 2226271
www.uiphp.org.ua
uiphp@uiphp.org.ua

№ 11-24/IRB

31 липня 2024 р.

Український інститут політики громадського здоров'я
Комісія з питань етики №1 (IRB # 00007612)
Федеральна гарантія (FWA # 00029648)

Дослідники:	Маркіна Марія
Спонсор(и):	Дослідження некомерційне та не передбачає будь-якої оплати для дослідників та для респондентів
Назва дослідження:	Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні
ID подання:	2024-005-01
Організація виконавець:	Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана

Шановна Маріє Маркіна!

Голова Комісії з питань етики №1 при Благодійній організації «Український інститут політики громадського здоров'я» Ірина Завірюха відповідно до норм та правил Статуту, перевірила надані до розгляду документи вищезгаданого дослідження за прискореною процедурою і надала схвальний висновок 31 липня 2024 року. Використовувалась повна процедура відповідно до пункту 45 CFR 46.111.

Розглянуті документи:

1. Заява для погодження Комісії з питань етики від 11.06.2024;
2. Супровідний лист для погодження проведення дослідження від 11.06.2024;
3. Загальне резюме дослідження, версія 1 від 11.06.2024;
4. Інформаційний лист, версія 1 від 11.06.2024;
5. Анкета для опитування, версія 1 від 11.06.2024;
6. Резюме головної дослідниці Маркіної Марії.

Схвалення документів дослідження закінчується 31 липня 2026 року.

Якщо необхідно продовжити дослідження після закінчення терміну, запит на затвердження продовження має бути представлений за 6 тижнів до 31 липня 2026 року.

Немає жодного пільгового періоду після одного року з дати останнього затвердження. Для того, щоб уникнути запізнення в схваленні документів вашого дослідження і можливого призупинення реєстрації досліджуваних, будь ласка, надішліть Ваш запит щодо продовження принаймні за шість (6) тижнів до закінчення терміну дії даного протоколу 31 липня 2026 року. Представлення протоколу дослідження для повторного розгляду є вашою відповідальністю.

Головний дослідник дослідження повинен повідомляти IRB УІПГЗ про будь-які зміни в протоколі дослідження, які впливають на учасників дослідження. Зміни не можуть бути впроваджені до відповідного схвалення комісією IRB.

Дотримання всіх вимог для забезпечення вчасного схвалення IRB є відповідальністю головного дослідника дослідження.

Якщо у вас виникли питання щодо викладеного в цьому листі, будь ласка, звертайтеся до Завірюхи І., Голови Комісії з питань етики №1, за телефоном +380674831609 або zaviryukha@uiphp.org.ua

ЄДРПОУ: 34493231

вул. Хмельницького Богдана, б. 10, кв. 60, м. Київ, 01054 Україна

Благодійна організація «Український інститут
політики громадського здоров'я»

Дякуємо Вам за співпрацю з Комісією з питань етики №1 при Українському інституті політики громадського здоров'я.

З повагою,
Ірина Завірюха, МРН
Голова Комісії з питань етики №1 УПІГЗ

Анкета соціологічного опитування

Шановні респонденти!

Це опитування проводиться в межах наукового дослідження Марією Маркіною, здобувачкою наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування” у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана, атестованою експерткою за напрямком експертизи містобудівної документації.

Науковий керівник - д.е.н., професор Віра Огородник.

Тема наукового дослідження: «МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ»

Ваша думка є важливою та обов’язково буде врахована при формуванні пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення механізмів публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні!

Період анкетування: серпень 2024р.

Анкета є анонімною.

Заздалегідь дякуємо за Ваш час та наданий відгук!

Інформована згода:

Надаю згоду на обробку персональних даних згідно Закону України «Про захист персональних даних»

- так
- ні

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

1. До якої із запропонованих категорії Ви себе відносите?

- 1) Державний службовець
- 2) Посадовець органу місцевого самоврядування
- 3) Представник професійної спільноти (розробник документації з містобудування, землеустрою, стратегічних та планових документів, що стосуються просторового планування, у т.ч. стратегій розвитку)
- 4) Представник громадськості (фізична особа, представник громадських спілок та організацій, представник ОСББ, квартальних комітетів тощо)
- 5) Представник бізнесу та підприємництва (в т.ч. потенційні інвестори)

2. За бажанням, можете деталізувати свою інституцію / посаду / рід діяльності

3. Регіон України, де Ви здійснюєте професійну діяльність/ проживаєте (вибрати із переліку)

1. Автономна Республіка Крим;
2. Вінницька;
3. Волинська;
4. Дніпропетровська;
5. Донецька;
6. Житомирська;
7. Закарпатська;
8. Запорізька;
9. Івано-Франківська;
10. Київська;
11. м. Київ
12. Кіровоградська;
13. Луганська;
14. Львівська;
15. Миколаївська;
16. Одеська;
17. Полтавська;
18. Рівненська;
19. м. Севастополь
20. Сумська;
21. Тернопільська;
22. Харківська;
23. Херсонська;
24. Хмельницька;
25. Черкаська;
26. Чернівецька;
27. Чернігівська.

4. Вкажіть тип територіальної громади, де Ви здійснюєте професійну діяльність/ проживаєте

- 1) Міська
- 2) Селищна
- 3) Сільська

5. За бажанням, напишіть назву територіальної громади/ міста, де Ви здійснюєте професійну діяльність/ проживаєте

6. Вікова категорія

- 1) 18-24
- 2) 25-34
- 3) 35-44
- 4) 45-59
- 5) 60 та старше

7. Що з наведеного нижче найкраще описує вашу гендерну ідентичність

- 1) Жінка
- 2) Чоловік
- 3) Небінарний

8. Ваш рівень освіти

- 1) Середня та/або професійна технічна освіта
- 2) Бакалавр
- 3) Магістр
- 4) Науковий ступінь (PhD, кандидат наук)
- 5) Науковий ступінь (доктор наук)

9. Де Ви перебуваєте станом на момент проходження опитування?

- 1) в Україні
- 2) за межами України
- 3) не бажаю вказувати

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

10. Чи розумієте Ви суть поняття «просторове планування»?

- 1) Так, повністю
- 2) Скоріше так
- 3) Важко відповісти
- 4) Скоріше ні
- 5) Зовсім ні

11. Поняття «просторове планування», у Вашому розумінні, охоплює / стосується наступних сфер / галузей?

(можливість обрати декілька варіантів)

- 1) Містобудування
- 2) Землекористування
- 3) Будівництво
- 4) Архітектура
- 5) Благоустрій
- 6) Управління територіями
- 7) Економіка
- 8) Екологія (навколишнє природне середовище)
- 9) Сільське господарство
- 10) Інше (не перелічене раніше)

12. Якщо Ви бажаєте визначити сфери / галузі, які охоплюються / стосуються просторового планування, але не увійшли в перелік вище - вкажіть їх

13. Як Ви оцінюєте важливість просторового планування для України на місцевому рівні (територіальні громади та окремі населені пункти) до 24 лютого 2024 року

оцінка 0-5, де 0 - мінімальний показник, а 5 - максимальний

14. Як Ви оцінюєте важливість просторового планування для України на місцевому рівні (територіальні громади та окремі населені пункти) після 24 лютого 2024 року

оцінка 0-5, де 0 - мінімальний показник, а 5 - максимальний

15. Хто із перелічених категорій, на Вашу думку, має зацікавленість у просторовому плануванні на місцевому рівні?

(можливість обрати декілька варіантів)

- 1) Кабінет Міністрів України
- 2) Верховна Рада України
- 3) Галузеві міністерства
- 4) Органи влади регіонального рівня (Обласні державні адміністрації)
- 5) Органи влади районного рівня (Районні державні адміністрації)
- 6) Органи місцевого самоврядування (Міські, сільські, селищні ради) в особі голови ради
- 7) Органи місцевого самоврядування (Міські, сільські, селищні ради) в особі депутатського корпусу
- 8) Органи місцевого самоврядування (Міські, сільські, селищні ради) в особі виконавчого апарату
- 9) Уповноважені органи містобудування та архітектури при органах місцевого самоврядування (Міські, сільські, селищні ради)
- 10) Саморегулівні організації, громадські спілки та об'єднання, які об'єднують професійну спільноту у тій чи іншій сфері
- 11) Громадські об'єднання, організації місцевого рівня (діяльність яких зосереджена у тому чи іншому місті/громаді)
- 12) Розробники документації з просторового планування
- 13) Представники бізнесу та підприємництва (діяльність яких зосереджена у тому чи іншому місті/громаді)
- 14) Інвестори, які бажають здійснювати діяльність у тому чи іншому місті/громаді (українські)
- 15) Інвестори, які бажають здійснювати діяльність у тому чи іншому місті/громаді (закордонні)
- 16) Інші (не перелічені раніше)

16. Якщо Ви бажаєте доповнити перелік категорій, які мають зацікавленість у просторовому плануванні на місцевому рівні, але не увійшли в список вище - вкажіть їх

17. Як Ви оцінюєте якість взаємодії між зацікавленими сторонами в процесі просторового планування на етапі планування (підготовки) тої чи іншої документації/роботи

- 1) Дуже погано
- 2) Погано
- 3) Посередньо
- 4) Добре
- 5) Дуже добре
- 6) Важко відповісти

18. Як Ви оцінюєте якість взаємодії між зацікавленими сторонами в процесі просторового планування на етапі розроблення тої чи іншої документації / роботи

- 1) Дуже погано
- 2) Погано
- 3) Посередньо
- 4) Добре
- 5) Дуже добре
- 6) Важко відповісти

19. Як Ви оцінюєте якість взаємодії між зацікавленими сторонами в процесі просторового планування на етапі реалізації тої чи іншої документації/роботи

- 1) Дуже погано
- 2) Погано
- 3) Посередньо
- 4) Добре
- 5) Дуже добре
- 6) Важко відповісти

20. Як Ви оцінюєте існуючий моніторинг документації з просторового планування на місцевому рівні після її затвердження?

- 1) Дуже погано
- 2) Погано
- 3) Посередньо
- 4) Добре
- 5) Дуже добре
- 6) Важко відповісти

21. Оберіть 3 основні проблеми, які на Вашу думку існують в публічному управлінні у сфері просторового планування на місцевому рівні

(можливість обрати декілька варіантів)

1. Корупційні ризики
2. Низький рівень зацікавленості відповідальних осіб
3. Недостатнє фінансування
4. Війна, розв'язана РФ проти України
5. Брак кваліфікованих кадрів для служби (в органах місцевого самоврядування, на державній службі)
6. Брак кваліфікованих розробників документації
7. Низький рівень професійної/вищої освіти
8. Мала кількість можливостей для комунікацій між розробниками документації
9. Демографічний спад
10. Недостатній рівень законодавчого та нормативно-правового регулювання
11. Інше

22. Якщо Ви бажаєте доповнити перелік проблем, які на Вашу думку існують в просторовому плануванні на місцевому рівні, але не увійшли в список вище - вкажіть їх

23. Чи відомо Вам, які існують механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні (зокрема, в Україні)?

- 1) Так, повністю
- 2) Скоріше так
- 3) Важко відповісти
- 4) Скоріше ні
- 5) Зовсім ні

24. Механізми публічного управління у сфері просторового планування, у Вашому розумінні, пов'язані із наступними механізмами публічного управління:

1. Політичним
2. Економічним
3. Правовим
4. Структурним
5. Комунікаційним
6. Мотиваційним

25. Якщо Ви бажаєте доповнити перелік механізмів публічного управління у сфері просторового планування, які не увійшли в список вище - вкажіть їх

26. Чи погоджуєтесь Ви, що механізми публічного управління у сфері просторового планування використовуються на різних територіальних рівнях (державному, регіональному, місцевому)

1. Так, повністю
2. Скоріше так
3. Важко відповісти
4. Скоріше ні
5. Зовсім ні

27. Оцініть функціонування запропонованих механізмів публічного управління у сфері просторового планування відносно запропонованих територіальних рівнів

оцінка 0-5, де 0 - мінімальний показник, а 5 - максимальний

Механізм публічного управління/ Рівень просторового планування	Державний	Регіональний	Місцевий
Політичний Формування публічної політики (рамки) у сфері просторового планування (загальні вектори та напрямки розвитку сфери)	0-5	0-5	0-5
Економічний Застосування економічних інструментів у підтримці розвитку і функціонування просторового планування (фінансова допомога, пільги, кредитування, використання джерел фінансування з державного та місцевих бюджетів, цільових фондів тощо)	0-5	0-5	0-5
Правовий Прийняття законодавчої та нормативно-правової основи для реалізації просторового планування	0-5	0-5	0-5
Структурний Організована структура управління, включаючи суб'єкти і об'єкти публічного управління, зрозумілі цілі, завдання, функції, методи управління у сфері просторового планування, відомі процеси та результати функціонування уповноважених органів	0-5	0-5	0-5

Комунікаційний У сфері просторового планування налагоджений діалог між всіма рівнями влади, між владою та громадськістю, між владою та представниками бізнесу, між владою та інвесторами, в т.ч. закордонними	0-5	0-5	0-5
Мотиваційний Сукупність політичних, соціально-економічних і адміністративних стимулів, що спонукають до результативної та ефективної діяльності у сфері просторового планування	0-5	0-5	0-5

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

28. Як Ви оцінюєте важливість моніторингу документації з просторового планування на місцевому рівні після її затвердження

оцінка 0-5, де 0 - мінімальний показник, а 5 - максимальний

29. Оберіть пріоритетні інструменти, які варто застосовувати для можливості відкритого, прозорого та підзвітного просторового планування на місцевому рівні

- 1) Географічні інформаційні системи (ГІС), інтерактивні карти
- 2) Мережування фахівців та спільнот
- 3) Дані від наукових та дослідних установ/інституцій
- 4) Дані від державних органів влади
- 5) Дані від органів місцевого самоврядування
- 6) Медіа майданчики та ресурси

7) Інше

30. Якщо Ви бажаєте доповнити перелік пріоритетних інструментів, які варто застосовувати для можливості відкритого, прозорого та підзвітного просторового планування на місцевому рівні, що не увійшли в список вище - вкажіть їх

31. Оберіть основні заходи, які на Вашу думку потрібно впровадити для удосконалення / розвитку публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні

1. Зниження корупційних ризиків
2. Всеможливе підвищення зацікавленості відповідальних осіб
3. Збільшення фінансування для сфери просторового планування
4. Припинення війни, розв'язаної РФ проти України
5. Підвищення рівня кваліфікації посадових осіб (в органах місцевого самоврядування, на державній службі)
6. Підвищення рівня кваліфікації розробників документації
7. Підвищення рівня професійної/вищої освіти у сфері просторового планування
8. Збільшення можливостей для комунікації між розробниками документації
9. Підвищення рівня законодавчого та нормативно-правового регулювання
10. Інше

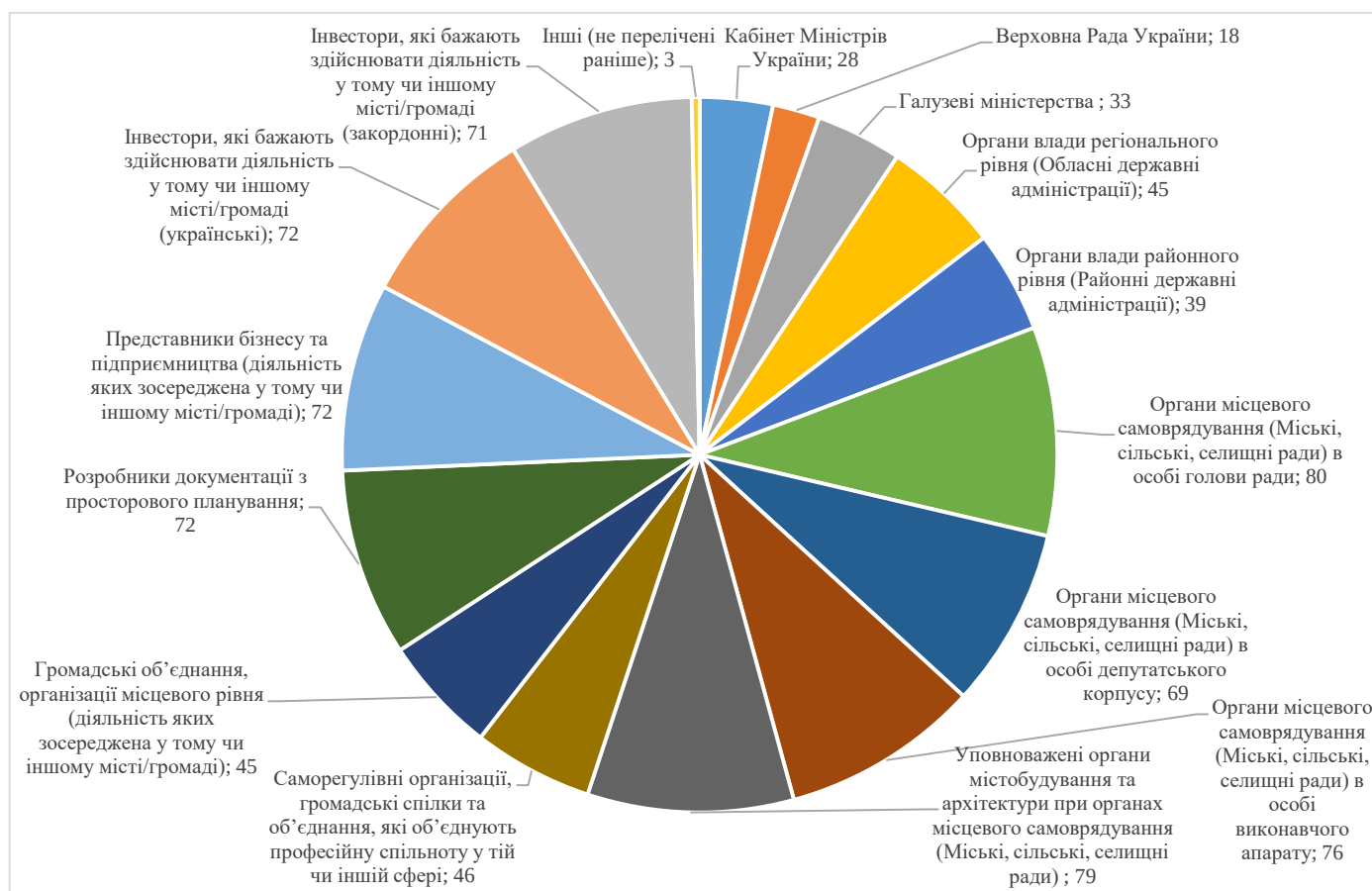
32. Напишіть 3 основні заходи, які на Вашу думку потрібно впровадити для публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні

33. Якщо Ви хочете отримати результати опитування та взяти участь в їх обговоренні, будь ласка, надайте електронну адресу для інформування

Щиро вдячні Вам за відверті відповіді!

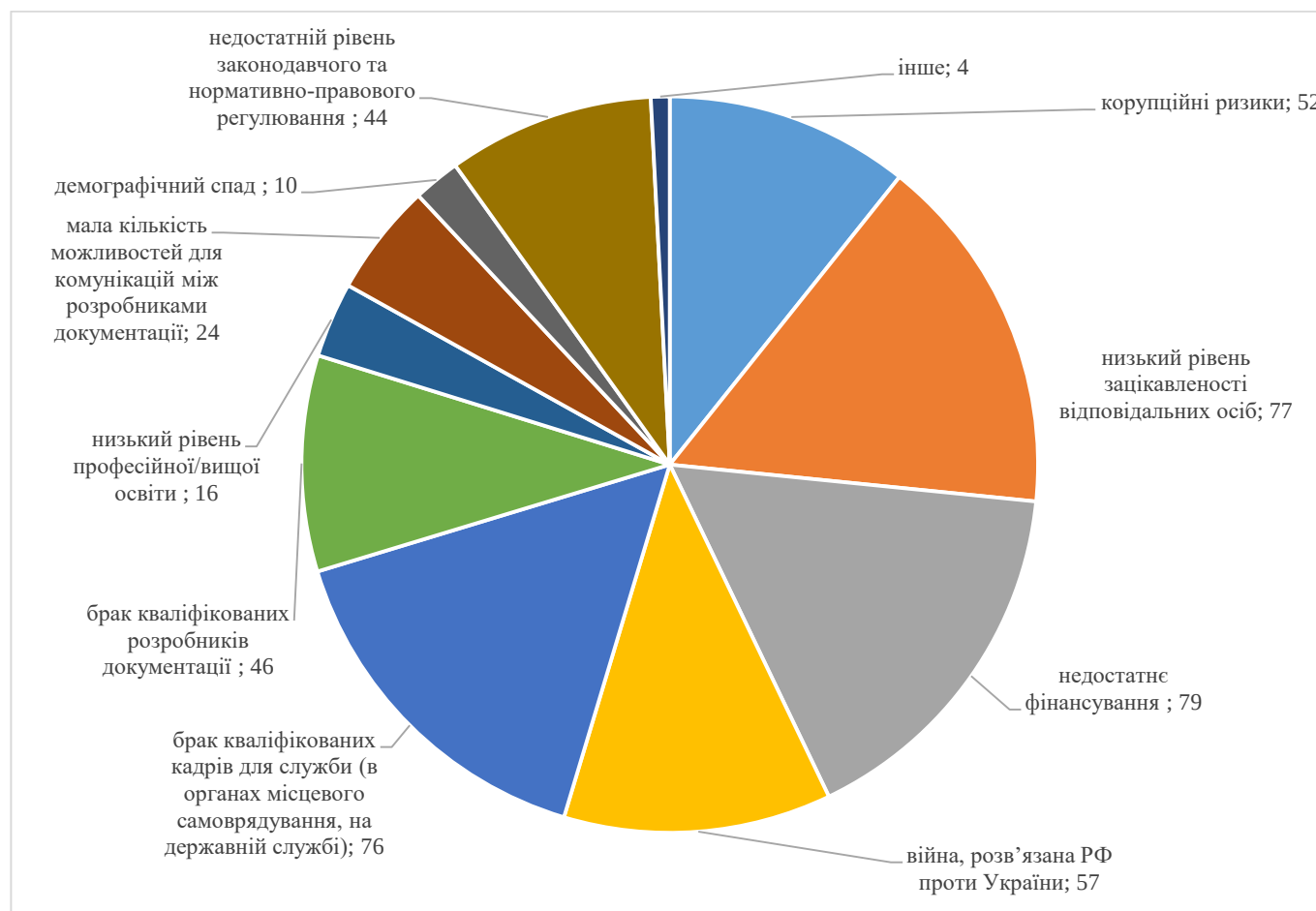
Додаток Д

**Категорії осіб, котрі мають зацікавленість у просторовому плануванні на місцевому рівні
(складено автором на основі опитування)**

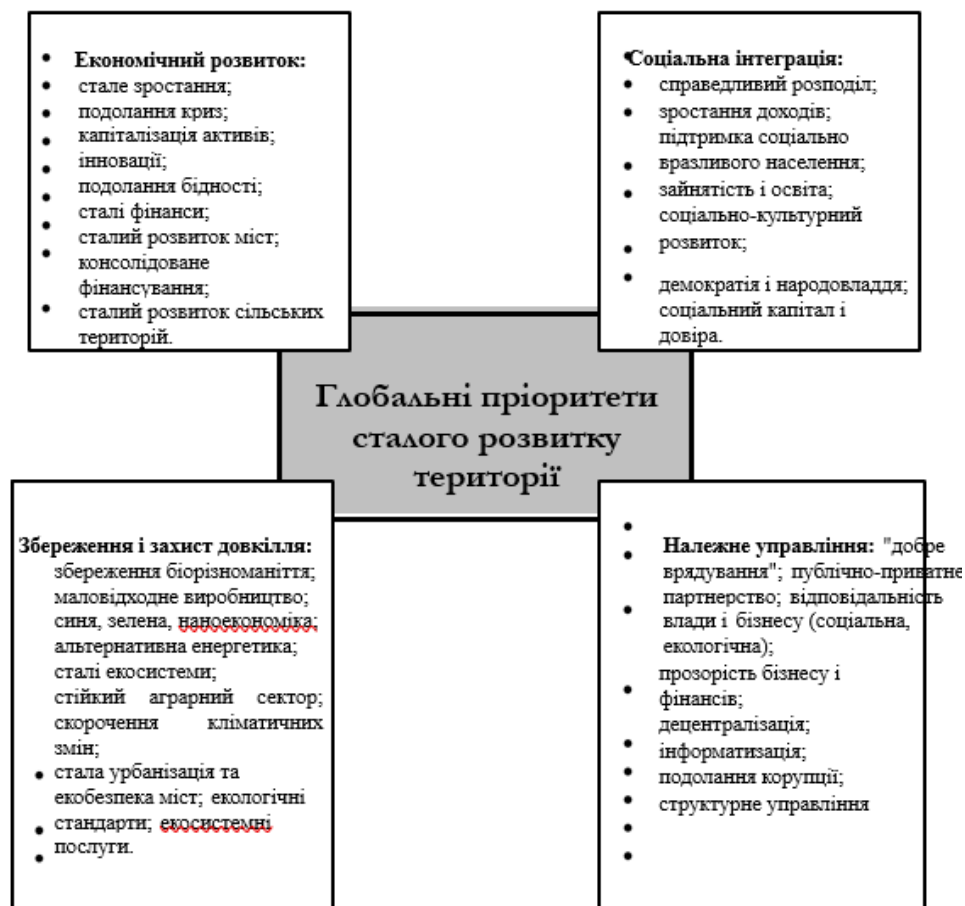

Додаток Е

**Основні проблеми, які існують в публічному управлінні у сфері просторового планування на місцевому рівні,
думка фахівців (складено автором на основі опитування)**

Структура пріоритетів сталого просторового розвитку території за умови за участі територіальних природно-господарських комплексів

Додаток Ж**Містобудівні кодекси країн світу**

Країна	Назва Кодексу	Регламентация
Європейські країни		
Німеччина	Будівельний кодекс (BauGB) https://www.gesetze-im-internet.de/bbaug/	Загальні підходи до планування території
Франція	Містобудівний кодекс (Code de l'urbanisme : https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074075/)	Два документи хоч і існують окремо, проте регулюють простір на загальних принципах та не суперечать один одному
	Будівельний і житловий кодекс (Code de la construction et de l'habitation: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074096/	
Іспанія	Технічний будівельний кодекс (затверджено Королівським указом 314/2006 від 17 березня 2006 року): https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2006-5515	Нормативний документ, який встановлює основні вимоги до якості будівель та їх об'єктів
Естонія	Будівельний кодекс https://www.juristaitab.ee/ru/stroitelnyy-kodeks	Документ, котрий існує з 2017 року та постійно оновлюється і доповнюється. З моменту вступу до ЄС усі норми підпорядковуються Директивам та технічним регламентам ЄС
Литва	Закон Литовської Республіки «Про будівництво»: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=32wf58e9&documentId=TAIS.44052&category=TAD	Регулює порядок дослідження, проектування, будівництва, реконструкції, ремонту, введення в дію, використання та знесення споруд, відносини юридичних та фізичних осіб, які беруть участь у

<i>Країна</i>	<i>Назва Кодексу</i>	<i>Регламентация</i>
		процесі будівництва, а також принципи діяльності інституцій державної влади у цій галузі.
Латвія	Закон Латвійської Республіки «Про будівництво»: http://www.alex-lawyer.lv/zakonlatviiostroitelstverus.pdf	Метою цього закону є створення якісної середовища життя із встановленням ефективного регулювання процесу будівництва для забезпечення довгострокового землекористування та соціального розвитку держави, збереження його культурно-історичних цінностей і цін навколишнього середовища, а також раціонального використання енергоресурсів.
Чехія	Будівельний закон: https://www.kurzy.cz/zakony/183-2006-stavebni-zakon/	Регулює, зокрема, цілі та завдання просторового планування, систему органів просторового планування, інструменти просторового планування, оцінку впливу на сталий розвиток території, прийняття рішень у територія, можливість об'єднання процедур відповідно до цього Закону

<i>Країна</i>	<i>Назва Кодексу</i>	<i>Регламентация</i>
		з процедурами оцінки впливу планів на навколишнє середовище, умови для будівництва, розвитку території та для підготовки громадської інфраструктури, записи про діяльність із землеустрою та кваліфікаційні вимоги до діяльності із землеустрою
Інші країни світу		
Нова Зеландія	«Building Act / Будівельний Акт» (Закон про будівництво) 2004 року (ост. Ред. 2022 року): https://www.legislation.govt.nz/act/public/2004/0072/latest/DLM306036.html	Регуляторний акт, котрий сприяє підзвітності власників, проектувальників, будівельників та органів, що видають згоду на будівництво, які несуть відповідальність за забезпечення відповідності будівельних робіт будівельним нормам та вимогам громадськості
Великобританія	«Building Act / Будівельний Акт» (Закон про будівництво) 1984 року, за інформацією офіційного сайту – оновлений дотепер https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/55	Акт для закріплення певних нормативно-правових актів, що стосуються будівництва та будівель та пов'язаних з ними питань, в тому числі складних взаємовідносин у сфері проектування та

<i>Країна</i>	<i>Назва Кодексу</i>	<i>Регламентация</i>
Японія	«Building Standards Act / Акт про Будівельні Стандарти» (Закон про будівельні стандарти) 1950 року (ост. Ред. 2020 року): https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4024/en	планування території Метою цього Закону є охорона життя, здоров'я та майна людей шляхом встановлення мінімальних стандартів щодо місця розташування, будівництва, обладнання та використання будівель і, таким чином, сприяння підвищенню суспільного добробуту.
Країни колишнього соціального табору		
Молдова	Закон Республіки Молдова «Про основи містобудівництва та устрою території» https://continent-online.com/Document/?doc_id=30478753 Станом на червень 2022 року розглядався проект Містобудівного Кодексу https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ru&doc_id=46710	Згідно з документом, кодекс, який ще розробляється, має замінити низку чинних законодавчих та регуляторних актів, а також усунути законодавчі недоліки, які ставлять під загрозу діяльність у цій сфері. Документ має спростити процес розробки планів містобудування шляхом розробки національної програми. Також припускають, що остання редакція документу визначить ресурси для покриття витрат на

<i>Країна</i>	<i>Назва Кодексу</i>	<i>Регламентация</i>
		містобудування та просторове планування на всій території Республіки Молдова
Грузія	Кодекс Грузії про просторове планування, архітектурну та будівельну діяльність https://matsne.gov.ge/ru/document/view/4276845?publication=18	Цей Кодекс встановлює систему планів просторового планування та містобудівних планів Грузії, її основні принципи, цілі та завдання, а також ієрархію та склад планів просторового планування та містобудівних планів, правила їх розробки та затвердження
Азербайджан	Містобудівельний і будівельний кодекс Азербайджанської Республіки»: http://architecture.az/pdf/kodex.pdf	Кодекс регулює діяльність по визначенню напрямів загальної просторової концепції території або територіальних частин Азербайджанської Республіки і землекористування, планування, забудови та благоустрою території, формування та розвитку системи поселень
Вірменія	Закон Республіки Вірменія «Про містобудування» http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1953&lang=rus	Регулює сукупність дій держави, фізичних, юридичних осіб та їх об'єднань з метою

<i>Країна</i>	<i>Назва Кодексу</i>	<i>Регламентация</i>
		створення або перетворення сприятливого просторового середовища життєдіяльності, що включає в себе всі види організації, прогнозування, планування і проектування комплексних програм соціально-економічного розвитку Республіки Вірменія, її адміністративно-територіальних одиниць та їх складових, формування систем розселення, напрямів і пріоритетів цільового використання територій, розташування виробничих потужностей, інженерної, транспортної та іншої інфраструктури
Казахстан	Закон Республіки Казахстан «Про архітектурну, містобудівну та будівельну діяльність в Республіці Казахстан»: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1024035&pos=2;-46#pos=2;-46	Цей Закон регулює відносини, що виникають між державними органами, фізичними та юридичними особами в процесі здійснення архітектурної, містобудівної та

<i>Країна</i>	<i>Назва Кодексу</i>	<i>Регламентация</i>
		будівельної діяльності в Республіці Казахстан, та спрямований на формування повноцінного довкілля та життєдіяльності людини, сталій розвиток населених пунктів та проміжних територій.

*Додаток И***Пропозиції та змістовні рекомендації щодо створення та запровадження Містобудівного кодексу**

<i>Пропозиція</i>	<i>Зміст</i>	<i>Пояснення або альтернативна думка</i>
Зробити процес збору вихідних даних ітераційним методом	Деякі набори даних замовляти як окремі роботи перед розробкою МБД окремими тендерами	Альтернативна думка: постанова КМУ №590 по виконанню казначейських зобов'язань в особливий період включає розробку МБД. Включити додатковий вид робіт до Постанови буде складно. Розроблення МБД на місцевому рівні відбувається в 3 етапи: 1 етап (підготовчий) дає замовнику МБД можливість зібрати, сформулювати перелік необхідних ВД для подальшої розробки. Важливим є передпроектний аналіз у вигляді Концепції інтегрованого розвитку, яка не є МБД, але при її наявності існує вже виконаний величезний комплекс передпроектних робіт. Є Концепція – великий етап робіт вже зроблений.
Вказати, що проєктант має визнаватися як особа, яка має законний інтерес до деяких видів інформації	Проектант в даному випадку діє не задля приватного інтересу, а в інтересах суспільства (безоплатний доступ до інформації)	Прописати «права архітекторів», «права землепорядників» і додати в кодекс про адміністративні правопорушення невеликий штраф для тих, хто не надає інформацію. По аналогії із деякими матеріалами, які мають безкоштовно надаватися ОМС і органами державної влади
Оцифрування старих матеріалів	Передбачити двоетапну процедуру, а також прийняти законопроект з формування місцевої статистики	1 етап: Перед переведенням паперового генплану в цифрову форму в МБ кадастрі і в ЗК одразу позначити контур тієї території, яка накрита існуючою МБД. Зафіксувати, що на цю територію вже є зонування, і в подальшому кількість недосконалих рішень (наприклад, щодо розміщення промислових підприємств без МБД) знизиться 2 етап: запровадити трансформацію старих паперових документів в електронні і внести їх в ЗК і МБК. Надати право при оцифруванні старої МБД адаптовувати її до сучасних вимог
Виробити черговість у розробці МБД	Винести в першу чергу розробку розділів з охорони культурної спадщини, природного середовища, державні інтереси	З огляду на детальність КП його вартість велика для громад. Навіть 3% від річного бюджету — це дуже великі кошти, і місцеві політики не завжди хочуть/можуть виділити їх на планування
Прирівняти «планувальні рішення генплану» до «генплану»	Визнати планувальні рішення частиною генплану	Прописати в кодексі: «У разі, коли територія громади обмежується територією одного населеного пункту, генеральний план населеного пункту в межах такої громади розробляється відповідно до вимог щодо складу та змісту ГП».

<i>Пропозиція</i>	<i>Зміст</i>	<i>Пояснення або альтернативна думка</i>
		Спростити склад і зміст планувальних рішень Генплану, або назвати їх по-іншому (щоби не було плутанини, адже по своїй суті генплан складається в тому числі і з планувальних рішень)
Повсюдність МБД на рівні ДТП і зонінгу	Чітко розрізняти між собою категорії для простору та діяти відповідно до цього	Територія не забудована — розробляється ДПТ із всієї необхідною інфраструктурою. Територія забудована — розробляється зонінг. Дозволити розробляти зонінги на окремі планувальні зони. Не дозволяти крупного девелопменту без ДПТ. Розробляти ДПТ на земельні ділянки, на яких планується забудова, а не на забудовані території в 300 га задля однієї земельної ділянки
Враховувати зміст місцевих планів забудови	Місцеві правила забудови можуть зняти напругу з генерального плану. Це окремий документ, який містить в тому числі процедурні питання	Питання розгляду об'єктів на АМР можуть бути вирішені саме місцевими правилами. Це може бути документ, який на регіональному рівні з огляду на особливості території буде формувати свої правила забудови, в тому числі МО, МБР можуть бути прописані в цьому документі та інші питання регулювання управління територіями. В попередньому законі про планування і забудову місцеві правила передбачали два рівні: регіональний і місцевий. Якщо ми порівняємо зміст місцевих правил — це точне відображення того, що на заході називають зонінгом
Врахування державних інтересів	Необхідно прописати механізм врахування державних інтересів	Земельні ділянки, території, де мають розміщуватися державні об'єкти, мають позначатися в кадастрі як закриті, заблочені, щоби місцева документація бачила їх і не могла змінити. Позначати державні інтереси на схемах планування області, тому що вона є реальним інструментом, в неї є замовник, вона оновлюється
Дотримання суспільних інтересів	Заборона приватизації земельних ділянок на запланованих об'єктах державного значення (суспільні потреби)	В 711 законі вказано, що при розробці КП в зоні для суспільних потреб не можна буде робити безоплатну приватизацію, міняти цільове призначення, яке не відповідає суспільній потребі. Необхідно такі самі запобіжники поставити і для комунальної та державної землі
Містобудівні умови та обмеження	Поки Україна не наповниться КП, незрозуміло, як будуть видаватися МУО дискреція ОМС в МУО зведена до «0»	МУО не розробляються, процедура є механічним переписування даних з КП, ГП, ІАОП, ДПТ та ДБН до МУО. Жодні інші інструменти планування не впливають на зміст МУО. Однак, існують документи стратегічного планування, концепції інтегрованого розвитку, галузеві схеми тощо.

<i>Пропозиція</i>	<i>Зміст</i>	<i>Пояснення або альтернативна думка</i>
		Не враховується, як нова споруда вплине на міський ландшафт, як вона пов'язана з сусідніми спорудами. Альтернативна думка: всі обмеження мають бути відображені в ДПТ: і відстані від сусідніх будинків, і відстані від червоних ліній, і всі інші. Архітектору залишається тільки творча складова (це можна реалізувати про наявній повсюдності ДПТ). Механізм інформування громади про наміри будівництва важливий, тому що для громади основний ресурс — це її територія. В деяких країнах ЄС рішення з МБ приймаються виключно на референдумі, механізмом прямої демократії, і нам теж треба передбачити такі механізми.
Термінологія	Треба ввести термін «щільність забудови»	Він один раз зазначається в законі, але не має визначення, також його немає в підзаконних актах. Щільність забудови це є основний параметр при міському плануванні. В Німеччині він називається Коефіцієнт площі поверховості. Це площа сукупної поверховості, яка ділиться на площу ділянки. Також необхідно ввести Коефіцієнт співвідношення плями забудови до площі ділянки. Ці два коефіцієнти дають можливість вичерпне оперувати планувальникам, що можна, що не можна.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях України:

1. Огородник В.В., Маркіна М.І. Теоретичні аспекти публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні. *Демократичне врядування*. 2021. Вип. 2(28). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26990/3ohor.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.28.2021.250429> (0,5 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: узагальнено теоретичні підходи до публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні з урахуванням завдань децентралізації та її прогнозованих результатів). (дата звернення: 29.05.2024).
2. Огородник В.В., Маркіна М.І. Роль релігійно-паломницького туризму у сприянні сталому місцевому розвитку. *Економіка та підприємництво*. 2022. № 49. С. 28–39. URL: https://kneu.edu.ua/ua/periodic/ekon_pidpr/arhivn/arhivn_vipusk_49/. DOI: https://doi.org/10.33111/EE.2022.49.OhorodnykV_MarkinaM. (0,4 д.а., особисто автору – 0,3 д.а.: охарактеризовані зв'язки між сталим розвитком територіальних громад та просторовим плануванням, на прикладі розвитку релігійно-паломницького туризму). (дата звернення: 29.05.2024).
3. Маркіна М. І. Аналіз підходів до визначення дефініції «просторове планування»: управлінський аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 8. С. 38–54. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1980>. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.8.17>. (0,6 д.а.). (дата звернення: 29.05.2024).
4. Огородник В.В., Маркіна М.І. Вступ до публічного управління у сфері просторового планування: методичний підхід до наукового огляду літератури. *Вчені записки*. 2023. № 32(3). С. 100–110. URL: [https://vz.kneu.ua/archive/2023/32\(3\).09](https://vz.kneu.ua/archive/2023/32(3).09). DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.32.23.

[03.09.066.072](#). (0,5 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: запропонований методичний підхід до наукового огляду літератури у межах досліджень публічного управління у сфері просторового планування). (дата звернення: 29.05.2024).

5. Особливості розвитку системи публічного управління в Україні / О. Оболенський, Л. Громоздова, М. Маркіна, А. Рвач, К. Юрченко. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2023. № 30. С. 14–22. URL: <https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2023/08/BOOK-Innovation-30-site.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.33813/2224-1213.30.2023.2> (0,6 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: проаналізовано та узагальнено розвиток системи публічного управління на місцевому рівні в Україні, у контексті сучасних викликів та можливостей). (дата звернення: 29.05.2024).

6. Маркіна М.І. Європейський контекст публічного управління у сфері просторового планування: аналіз та перспективи впровадження в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер. Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 3. Т. 35(74). № 3. С. 45–52. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/12.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.3/10>. (0,6 д.а.). (дата звернення: 29.05.2024).

7. Маркіна М.І. Трансформація публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в контексті Євроінтеграційних процесів України. *Актуальні питання у сучасній науці. Сер. Державне управління*. 2024. № 10 (28) С. 163–175. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/15479>. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10\(28\)-163-175](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10(28)-163-175). (0,7 д.а.). (дата звернення: 15.11.2024).

8. Маркіна М. Еволюційний розвиток землекористування та його роль у просторовому плануванні в Україні. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 4. С. 296–303. (0,7 д.а.). DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-14-39>. URL: <https://mdes.khmnua.edu.ua/index.php/mdes/article/view/485/482>. (дата звернення: 19.12.2024).

У науковому періодичному виданні іноземної держави:

9. Смарт-інструменти для досягнення соціальної безбар'єрності / А. Дембіцька, А. Квітка, М. Маркіна, О. Шевчук. *Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne*. 2023. №45 (2023). С. 33–44. URL: <https://doi.org/10.19195/1733-5779.45.3> (0,7 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: розглянута роль держави та громадських організацій як суб'єктів публічного управління, у підтримці ініціатив, спрямованих на забезпечення використання смарт-інструментів у досягненні соціальної безбар'єрності). (дата звернення: 12.08.2024).

В інших виданнях:

10. Маркіна М.І., Ілляшенко І.О. Концепція інтегрованого розвитку – інструмент для забезпечення сталого розвитку територіальних громад. *Інтеграційні процеси у галузі землеустрою та геодезії: проблеми, досягнення, перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 16 грудня 2021 р. Львів, 2021. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: запропонований перелік інструментів забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні. Обґрунтовано концепцію інтегрованого розвитку, як пріоритетний інструмент публічного управління задля сталого розвитку територіальної громади). (форма участі – заочна).

11. Теоретичні основи поняття «механізм публічного управління» / Л.В. Громоздова, В.М. Маляревський, М.І. Маркіна, А.М. Рвач. *Modern research in world science* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 10-12.07.2022 р. Львів. С. 894–899. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: обґрунтовані методичні засади формування поняття "механізм публічного управління" у контексті просторового планування). (форма участі – заочна).

12. Маркіна М.І., Ілляшенко І.О. Діджиталізація публічного управління, як фактор сталого розвитку суспільства. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами*: VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 15 грудня

2022 року. Луцьк, 2022. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: здійснена оцінка впливу диджиталізації публічного управління на розвиток сфери просторового планування та сталий розвиток суспільства, як результат результативного просторового планування). (форма участі – дистанційна).

13. Огородник В.В., Маркіна М.І. Релігійно-паломницькі кластери як фактори впливу на розвиток місцевої економіки України. *Сучасні технології комерційної діяльності і логістики*: II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 03 листопада 2022 року. Київ, 2022. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначена роль розвитку туризму та релігійно-паломницьких кластерів, зокрема, у розвитку місцевої економіки у взаємозв'язку із просторовим плануванням на місцевому рівні). (форма участі – дистанційна).

14. Царук В.В., Маркіна М.І. Удосконалення публічного управління у сфері туристичної діяльності. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем*: Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 17 листопада 2022 року. Кропивницький, 2022. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: наведені приклади інструментів для удосконалення системи публічного управління в Україні). (форма участі – дистанційна).

15. Огородник В.В., Маркіна М.І. Неформальні підходи до просторового планування територіальних громад у контексті сприяння регіональному розвитку. *Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю*: X Міжнар. наук.-практ. конф., м. Мукачево, 27 жовтня 2022 року. Мукачево, 2022. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: класифіковані формальні та неформальні підходи до просторового планування на місцевому рівні в Україні, з акцентом на застосування неформальних підходів для сталого регіонального розвитку). (форма участі – дистанційна).

16. Огородник В.В., Маркіна М.І. Концептуальні засади розвитку релігійного туризму у їхньому взаємозв'язку із просторовим плануванням громад і територій. *Економіка підприємства: теорія і практика*: IX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 12–13 жовтня 2022 року. Київ, 2022. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2

д.а.: узагальнені взаємозв'язки раціонального просторового планування на місцевому рівні та розвитку релігійного туризму у територіальних громадах). (форма участі – дистанційна).

17. Маркіна М.І. Просторове планування в Україні, як реалізація принципів просторового розвитку в країнах ЄС: післявоєнний аспект. *Міжнародна безпека у світлі сучасних глобальних викликів. Країни Балтії – Україна: єдність, підтримка, перемога*: III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 червня 2023 року. Київ, 2023. (0,3 д.а.). (форма участі – заочна).

18. Маркіна М.І. Забезпечення сталого регіонального розвитку шляхом просторового планування територій. *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність*: зб. наук. праць XIX (XXXI) Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16–17 березня 2023 року. Київ, 2023. (0,2 д.а.). (форма участі – заочна).

19. Наумчук В.В., Маркіна М.І. Теоретичні аспекти повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій. *Економіка відновлення міст*: Міжнар. урбаністичний форум, м. Київ, 22–23 березня 2023 року. Київ, 2023. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: обґрунтована роль результативного публічного управління у сфері просторового планування у контексті повоєнного відновлення міст України). (форма участі – очна).

20. Маркіна М.І., Бойко Х.Р. Теоретичні основи управлінської взаємодії у просторовому плануванні міста для забезпечення протидії терористичним актам. *Протидія терористичним актам у міському середовищі*: зб. матеріалів наук. форуму, м. Київ, 21 червня 2023 року. Київ, 2023. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-NF_NNIPiP_2023. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: визначені теоретичні основи публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні задля забезпечення міцності та стійкості міст України). (форма участі – очна).

21. Маркіна М.І. Цілі просторового планування для забезпечення сталого міського розвитку. *РЕГІОН–2023: стратегія оптимального розвитку*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 жовтня 2023 року. Харків, 2023. (0,3 д.а.). (форма участі – дистанційна).

22. Маркіна М.І. Принципи просторового планування як об'єкта публічного управління: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 20 жовтня 2023 р. Черкаси, 2023. (0,3 д.а.). (форма участі – заочна).

23. Маркіна М.І. Сучасні виклики для публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні. *Публічне управління: проблеми та перспективи*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 23 листопада 2023 року. Харків, 2023. (0,2 д.а.). (форма участі – дистанційна).

24. Маркіна М.І. Економічний механізм сталого фінансового забезпечення просторового планування на місцевому рівні. *Фінансова політика: теоретичні і практичні аспекти юридичної науки*: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ірпінь, 24 квітня 2024 року. (0,3 д.а.). (форма участі – заочна).

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні»
в процес розробки проєкту Концепції Містобудівного кодексу України

Довідка видана у підтвердження того, що результати дисертаційного дослідження сформульовані в роботі Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні» використано при написанні проєкту Концепції Містобудівного кодексу України.

Заслужовують на увагу науково обґрунтовані пропозиції щодо структуризації відносин у системі управління просторовим плануванням, зокрема важливість прийняття Містобудівного кодексу для України. Цей кодекс має бути ключовим елементом для оптимізації управлінських процесів у галузі планування, оскільки він дозволить чітко визначити ролі, функції та заходи в межах правового, економічного, мотиваційного та інших аспектів управлінського механізму.

Запропоновано формування ефективного механізму публічного управління на місцевому рівні шляхом впровадження Містобудівного кодексу як інструменту для структуризації формальних і неформальних відносин серед учасників процесу планування на різних рівнях.

Керівник робочої групи,
народний депутат України,
голова підкомітету з питань
містобудування, благоустрою та
земельних відносин у межах територій
забудови Комітету Верховної Ради України
з питань організації державної влади,
місцевого самоврядування, регіонального
розвитку та містобудування

Ганна БОНДАР

13.09.2024р.

**ФАСТИВСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

**ФАСТИВСЬКА РАЙОННА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

пл. Соборна, 1, м. Фастів, 08500, тел.: (04565) 5-14-44, факс: 6-02-31

E-mail: fastivraj@fastivska-rda.gov.ua, веб-сайт: <https://fastivska-rda.gov.ua>, Код ЄДРПОУ 04054642

від 08.12 2024 р. № 06-69/5310 На № _____ від _____ 20__ р.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
МАРКІНОЇ Марії Іванівни на тему:**

**«Механізми публічного управління у сфері просторового
планування на місцевому рівні в Україні»**

Фастівською районною державною адміністрацією Київської області

Довідка підтверджує, що результати дисертаційного дослідження сформульовані у роботі МАРКІНОЇ Марії Іванівни на тему: *«Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні»* були використані у процесі планової та стратегічної діяльності Фастівської районної державної адміністрації Київської області. У методологічному аспекті дослідження запропоновано, обґрунтовано, а районною державною адміністрацією взято до уваги принципи, засади, методи і механізми публічного управління у сфері просторового планування з акцентом на місцевий рівень, враховуючи успішний європейський досвід.

Для подальшого впровадження передбачається до використання розроблені автором дисертаційного дослідження пріоритети, пропозиції та механізми щодо реалізації публічного управління в просторовому плануванні, що відповідають чинній законодавчій та нормативно-правовій основі, загальнодержавним і регіональним програмам розвитку, сприяючи інтеграції України у світовий простір.

Запропоновані автором наукові напрацювання підлягають використанню при подальшому здійсненні стратегічної та операційної діяльності районної державної адміністрації, що підтверджує вагомість дисертаційного дослідження та його практичну значимість для подальшого використання в органах публічного управління.

Голова адміністрації

Владислав ЛИТВИН

УКРАЇНА

ЛОЗІВСЬКА МІСЬКА РАДА
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул. Ярослава Мудрого, 1, адмінбудинок
м. Лозова, Харківська область, 64600
тел. (05745) 2-37-67, факс 2-35-91 E-mail: mr_lozova@lozovarada.gov.ua

05-12-2024 № 02-13-12/2462
на № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Маркіної Марії Іванівни на тему:
«Механізми публічного управління у сфері просторового планування на
місцевому рівні в Україні»
у процесі розроблення комплексного плану просторового розвитку
території Лозівської міської територіальної громади Харківської області**

Цією довідкою підтверджується, що результати дисертаційного дослідження, сформульовані у роботі МАРКІНОЇ Марії Іванівни на тему: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні», були використані для удосконалення процесу просторового планування на місцевому рівні – Лозівської міської територіальної громади Харківської області.

Дослідження показали, що на місцевому рівні необхідно розглядати сукупність питань, пов'язаних з розвитком територій, будівництвом і взаємодією всіх суб'єктів планування. Авторкою було визначено чотири основні підходи до розуміння просторового планування: за територіальним охопленням, за сферою та сектором, за стратегічними цілями та за управлінським аспектом. Уваги заслуговує доповнення до існуючих принципів просторового планування, включаючи пріоритетність, цілеспрямованість, варіативність, а також необхідність залученості, інтегрованості та міждисциплінарності у публічному управлінні на місцевому рівні.

Пропозиції, отримані в результаті дослідження, були застосовані під час підготовчого етапу комплексного просторового планування та формування завдання на розробку комплексного плану просторового розвитку території Лозівської міської територіальної громади Харківської області.

Секретар міської ради

Інна Кошляк

Юрій КУШНІР

**Асоціація
Фахівців
Землеустрою
України**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АСОЦІАЦІЯ ФАХІВЦІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ
УКРАЇНИ»
саморегульована організація у сфері
землеустрою**

м. Київ, просп. Перемоги 131А, оф.93

Тел.(068)-001-07-02

afzy@ukr.net

afz.com.ua

Вих. № 343 від 15 листопада 2024 р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Маркіної Марії
Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у сфері просторового
планування на місцевому рівні в Україні»

у рамках реалізації проекту

Громадської організації «Асоціація фахівців із землеустрою України»

Довідка видана у підтвердження того, що результати дисертаційного дослідження сформульовані в роботі Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні» використано в діяльності Громадської організації «Асоціація фахівців із землеустрою України» під час реалізації Субгранту № AGRO-S3-179 «Допомога громадам Харківської області у організації ефективного управління територіями».

У межах дослідження автором було запропоновано та обґрунтовано методичні підходи до визначення структури та змістовного наповнення механізмів публічного управління в просторовому плануванні на місцевому рівні. Зокрема, враховувались ролі суб'єктів публічного управління, які класифікувались за різними ознаками. Доведено, що застосування суб'єкт-об'єктного підходу з урахуванням рівнів використання механізмів дозволяє ефективно пріоритизувати їх відповідно до потреб громад чи територій.

Запропоновані автором напрацювання були інтегровані в діяльність, спрямовану на підвищення ефективності управління територіями Харківської області в рамках програми USAID «Розвиток сільського господарства та сільських територій в Україні» (AGRO). Програма, що реалізується компанією Кімонікс у період 2019-2026 років, сприяє розвитку сільського господарства та оптимізації управління територіями.

Пропозиції Маркіної М.І. забезпечили науково-методичну основу для удосконалення управлінських процесів у межах зазначеного проекту.

Голова Правління,
доктор економічних наук

Анатолій ПОЛТАВЕЦЬ

Асоціація просторових планувальників – Рада урбаністів

НСАУ

№ 08-24-01 від 12 серпня 2024р

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні»
в процес формування стратегічних напрямків та політик для Асоціації просторових планувальників—Ради урбаністів Національної спілки архітекторів України

Довідка видана у підтвердження того, що результати дисертаційного дослідження сформульовані в роботі Маркіної Марії Іванівни за темою: «**Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні**» були використані в процесі формування стратегічних напрямків та політик для Асоціації просторових планувальників—Ради урбаністів Національної спілки архітекторів України.

Зокрема, автором було проведено опитування ключових суб'єктів, що дозволило визначити основні напрями розвитку механізмів публічного управління у сфері просторового планування. Аналіз показав пріоритети та потреби, що дозволили розробити оптимальні інструменти для трансформації управління на місцевому рівні з урахуванням європейського досвіду. Визначено, що успішне застосування цих механізмів потребує інтеграції бізнесу, громад та держави з використанням консолідованого фінансування. Особливо важливою є чітка регламентація ролей та відповідальності суб'єктів на місцевому рівні.

Пропозиції **Маркіної Марії Іванівни** були використані при формуванні політик та стратегічних напрямків інтеграції Асоціації просторових планувальників до Європейської ради просторового планування (European Council of Spatial Planners). Також ці пропозиції підтримують процес реформ у сфері просторового планування в Україні і враховують найкращі європейські практики в контексті сталого розвитку.

З повагою,
Голова
Асоціації просторових
планувальників – Ради
урбаністів Національної
спілки архітекторів
України

Ганна ПАЛЕХА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Київського національного економічного
університету
імені Вадима Гетьмана

д.е.н., проф.

Л.Л. АНТОНЮК

«05»

листопада

2024р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
Київського національного економічного
університету
імені Вадима Гетьмана

д.е.н., проф.

А.М. КОЛОТ

«05»

листопада

2024р.

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління
у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні»
у навчальний процес Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана**

Довідка видана у підтвердження того, що результати дисертаційного дослідження Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні» використано в навчальному процесі кафедри регіоналістики і туризму факультету маркетингу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана при підготовці робочої програми та методичних матеріалів для викладання дисципліни «Управління просторовим розвитком».

Заслужовують на увагу запропоновані здобувачкою теоретичні підходи до публічного управління просторовим плануванням на місцевому рівні як процесу застосування різних груп механізмів удосконалення розвитку території України, виходячи із завдань децентралізації та прогнозованих її результатів, понятійний апарат просторового планування, виходячи із особливостей його використання на місцевому рівні, що вимагає розгляду всієї сукупності питань, пов'язаних з розвитком та плануванням територій, будівництвом, як наслідком діяльності всіх суб'єктів планування.

Завідувач кафедри регіоналістики і туризму,
академік НАН України

Богдан ДАНИЛИШИН

Декан факультету маркетингу
д.е.н., професор

Олександр ШАФАЛЮК

**МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ГРОМАД, ТЕРИТОРІЙ ТА
ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ**

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО

«НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ І ПРОЕКТНИЙ ІНСТИТУТ МІСТОБУДУВАННЯ»

ДП «НДПІ МІСТОБУДУВАННЯ»

01133, м. Київ, бульвар Лесі Українки, буд. 26 літ. «А», код ЄДРПОУ 01422832
тел. +38 044 286 04 10, адреса електронної пошти: mistobud.ndpi@gmail.com

Вих. 352/15/07-346/1
від 15 липня 2024 року

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження МАРКІНОЇ
МАРІЇ ІВАНІВНИ на тему:
«Механізми публічного управління у сфері просторового планування на
місцевому рівні в Україні»
у процесі наукових досліджень
Державного підприємства
«Науково-дослідний і проектний інститут МІСТОБУДУВАННЯ»**

Результати дисертаційного дослідження Маркіної Марії Іванівни на тему: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні» були використані у наукових та практичних розробках, що проводяться на базі Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування».

На основі досліджень, проведених автором, було запропоновано розуміння публічного управління як процесу, який здійснюється суб'єктами, характеризується системністю, орієнтований на досягнення конкретних цілей за визначений проміжок часу і передбачає розгалужену мережу об'єктів управління. Цей процес також передбачає високий рівень залучення громадськості, використання новітніх технологій та методів управління.

Пропозиції автора були використані при розробці наукових підходів до управління просторовим плануванням у контексті сучасних проблем містобудівного проектування та розвитку територій. Зокрема, їх застосування допомогло у створенні стратегії удосконалення процесу розроблення містобудівної документації та інших стратегічних та планових документів, що є основою для реалізації публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні, і забезпечило інтеграцію передових методик та технологій у процес просторового планування.

Директор

Валерій ЧУРИЛОВ

Міністерство розвитку громад,
територій та інфраструктури України
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«АДМІНІСТРАТОР
МІСТОБУДІВНОГО КАДАСТРУ
НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ»
пр-т Голосіївський, 50, м. Київ, 03039,
тел. (044) 257-10-79
E-mail: office@civilbud.com.ua,
Код ЄДРПОУ 02497683

The Ministry for Communities, Territories
and Infrastructure Development of Ukraine
STATE ENTERPRISE
«ADMINISTRATOR OF URBAN
PLANNING CADASTRE AT THE
STATE LEVEL»
50, Holosiivsky Ave, Kyiv, 03039;
tel. (044) 257-10-79
E-mail: office@civilbud.com.ua,
EDRPOU code 02497683

від 16 липня 2020 р. № 1603/1
На № _____ від _____ 20 ____ р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
МАРКІНОЇ Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління
у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні»
у діяльності Державного підприємства
«Адміністратор містобудівного кадастру на державному рівні»

Довідка видана у підтвердження того, що результати дисертаційного дослідження Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні» використані у плануванні та реалізації операційної діяльності Державного підприємства «Адміністратор містобудівного кадастру на державному рівні», зокрема у стратегічній та плановій діяльності підприємства.

У процесі дисертаційного дослідження, Маркіною Марією Іванівною було запропоновано вважати, що діджиталізація публічного управління у сфері просторового планування є ключовим фактором сучасного інформаційного суспільства, який сприяє конкурентоспроможності територій та підвищує ефективність управління. Застосування електронно-цифрових технологій забезпечує актуальність та точність містобудівної документації, дозволяючи оперативно її розробляти, оновлювати та вносити зміни.

Наукові напрацювання автора отримали практичну реалізацію у процесі формування концептуальних підходів до діяльності підприємства, що інтегрує електронні дані, доступні для усіх зацікавлених сторін, як суб'єктів публічного управління. Це сприяє ефективному територіальному плануванню та мінімізації ризиків, пов'язаних із управлінськими процесами.

В.о. директора

Ірина БЕЛОУСОВА

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
МІЖНАРОДНИЙ
ІННОВАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
01011, місто Київ, вулиця Панаса
Мирного 26, кімната 202
МІЦ ЄДРПОУ/ДРФО 41758898
№ 26005056228890
ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"
(ЄДРПОУ 14360570, код банку
380269) моб. +380687187830

LIMITED LIABILITY COMPANY
INTERNATIONAL INNOVATION
CENTRE

Postal address: 01011, Kyiv,
Panas Mirnyi 26 street, of. 202
IIC EDRPOU / DRFO 41758898,
No 26005056228890

PJSC CB "PRIVATBANK"
(USREOU 14360570, bank code
380269, mob. +380687187830

№ 5/1 від 09.04.2024

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у
сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні»
у процесі операційної діяльності у
ТОВ "МІЖНАРОДНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ЦЕНТР"

Довідка видана у підтвердження того, що результати дисертаційного дослідження були використані у процесі операційної діяльності товариства, а саме при розробці нових підходів до оцінки впливу діджиталізації на управління просторовим плануванням на місцевому рівні в Україні. Результати дослідження дозволили визначити перспективні напрямки для інтеграції цифрових технологій, що відповідають кращим світовим практикам: рекомендаціям Європейської Конференції міністрів, відповідальної за просторове та регіональне планування, а також рекомендаціям UN-HABITAT та були використані при підготовці матеріалів щодо запровадження механізмового підходу реалізації публічного управління на місцевому рівні в Україні, відповідно до регіональних програм.

Впровадження отриманих результатів у практичну діяльність дає змогу підвищити ефективність управлінських рішень у сфері просторового планування на місцевому рівні та сприяє їх інтеграції у рамках європейських та міжнародних стандартів.

Директор
ТОВ "МІЖНАРОДНИЙ
ІННОВАЦІЙНИЙ ЦЕНТР",
доктор економічних наук,
професор

Василь ЗАЛІЗКО

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«НАУКОВО ДОСЛІДНИЙ ПРОЕКТНИЙ ІНСТИТУТ КИЇВ-ПРОЕКТ»**

Код ЄДРПОУ – 40582507

03150, Україна, м. Київ, вул. Велика Васильківська, будинок 69

E-mail: kyivproekt.work@gmail.com Тел. (096) 748 4300, (093) 914 6119

№01-03/12-24 від 12 березня 2024р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
МАРКІНОЇ Марії Іванівни на тему:
«Механізми публічного управління у сфері просторового планування
на місцевому рівні в Україні»
у рамках проектної діяльності
ТОВ «Науково-дослідний проектний інститут КИЇВ-ПРОЕКТ»

Довідка видана у підтвердження того, що результати дисертаційного дослідження сформульовані в роботі Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні» використано у діяльності ТОВ «Науково-дослідний проектний інститут Київ-Проект».

Зокрема, результати дослідження сприяли вдосконаленню алгоритмів підготовки проектних рішень для розробки містобудівної документації, включаючи детальні плани територій та генеральні плани населених пунктів. Запропоновані автором методичні підходи до просторового планування забезпечили системний підхід до оцінки територіального потенціалу та врахування місцевих соціально-економічних особливостей. Це дозволило оптимізувати процес планування міської та сільської території, підвищуючи ефективність управлінських рішень.

Директор
ТОВ «Науково-дослідний
проектний інститут КИЇВ-ПРОЕКТ»

Костянтин ГУПАЛО

МІЖНАРОДНА
ІННОВАЦІЙНА
ШКОЛА

INTERNATIONAL
INNOVATIVE
SCHOOL

МІЖНАРОДНА
ІННОВАЦІЙНА
ШКОЛА

INTERNATIONAL
INNOVATIVE
SCHOOL

Вих. № 11-29/71/1 від 04.09.2024 р.

ДОВІДКА

Результати авторських досліджень та наукових розробок дисертаційної роботи Маркіної Марії Іванівни за темою: «Механізми публічного управління у сфері просторового планування на місцевому рівні в Україні», впроваджено у навчальний процес Товариства з обмеженою відповідальністю «Міжнародна інноваційна школа» при читанні гостьових лекцій та проведення практичних занять з дисциплін «Географія», «Основи економіки» та «Основи фінансової грамотності» для учнів 9-11 класів, під час яких деталізовано та поглиблено знання здобувачів освітнього рівня про місцевий план, його функціональність, естетичний зв'язок із навколишньою територією, правовий режим земель тощо.

Варто відзначити, що, отримані в результаті проведених досліджень, практичні рекомендації здобувача наукового ступеня також ввійшли до проєктної заявки школи для участі у конкурсі Zayed Sustainability Prize на тему «Блакитна економіка для шкіл», оскільки вони відповідають одному із наукових напрямів роботи ТОВ «Міжнародна інноваційна школа», а саме досягнення цілей сталого розвитку в частині вивчення проблем і наслідків забруднення довкілля, пошуку ефективних шляхів контролю вищевказаного процесу із залученням освітньої та наукової спільноти.

Директор

Галина СКУРАТІВСЬКА